CESTA VĚDY • O SMRTI A UMÍRÁNÍ • LÉČIVÁ SÍLA HUDBY

PANDANA

ČASOPIS PRO NOVÝ VĚK

ČÍSLO 4 • JARO 1998 • CENA 95 Kč

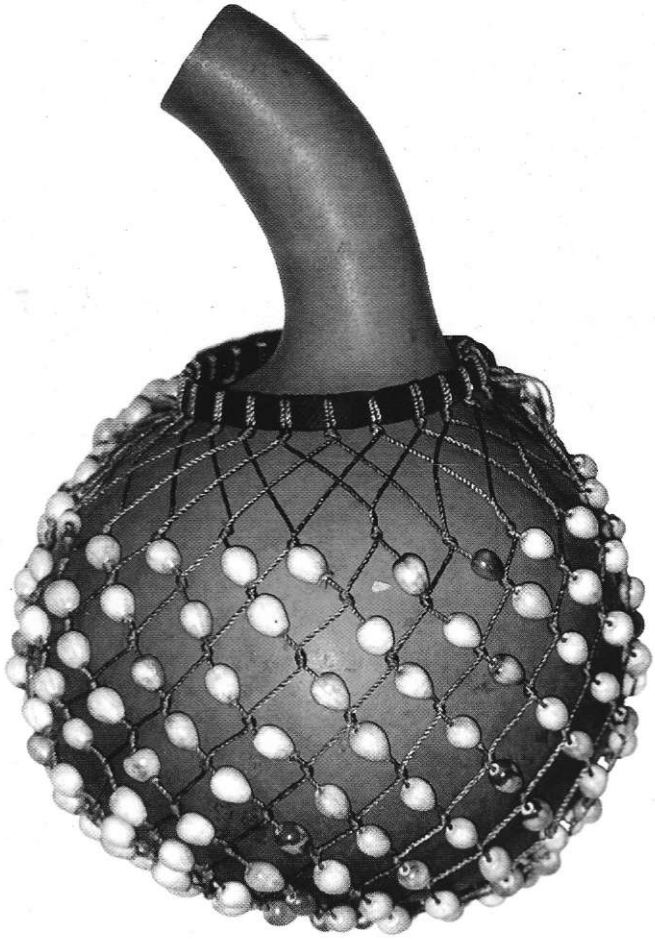

• ZVUKOVÁ REZONANCE • ZÁŽITKY NA PRAHU SMRTI •
• DUCHOVNÍ ŽIVOT ROSTLIN • BANKA S DUŠÍ • PERUÁNSKÉ PÍŠŤALKY •
• HUDBA ČAKER • DAVID HYKES • STEVEN HALPERN • IAN WOOD •

• BARAKA (staré súfijské slovo) znamená štěstí, vůni, dech, ale i esenci života, z níž pramení evoluční vývoj • BARAKA je duchovní síla, dar božího souhlasu a inspirace • BARAKA je to, co produkují chrámy, kláštery, poutní a svatá místa a za čím tam lidé putují. Je jako láska: čím víc si jí poutníci z posvátných míst odnesou, tím víc je jí tam k máni. Čím větší poptávka, tím větší nabídka • BARAKA je to, co hledají duchovní hledači a čeho dosahují tančící derviši: požehnání (bliss), dotek božského • BARAKA je jakési duchovní, imaginární, ale ne nereálné pole informací o možnosti a schopnosti člověka vyladit se na něco, co ho dalece přesahuje • BARAKA je slavný celovečerní dokumentární film Rona Frickeho z roku 1993 • BARAKA je (podle Johna Lillyho) kosmická láska •

Vážení,

již nejde o to dostat se k informacím o meditaci, józe, muzikoterapii či hudbě a hnutí New Age — ty už tu máme v nesčetných variacích. Zatímco ještě před dvanácti lety mne zavřeli a odsoudili za pořádání mírového gongového koncertu (a vyhrožovali, že mne za šíření informací o józe, morfických rezonancích, léčivé hudbě nebo akupunktuře zavřou na třicet let, a ani potom tu nikdo o tom nebude nic vědět), a pokud vás bolela záda, napravovali vás tak, že vás div ne lámali v kole, dnes nastupují nové, velmi jemné terapie a energie (námětem příští BARAKY budou právě nejrůznější terapie). Zatímco donedávna jsme mohli o všech těch titulech knih a desek a terapiích a psychotechnologiích jen číst, dnes je tu máme všechny in natura — jen si vybrat.

Teď ovšem jde o aplikaci veškeré té teoretické duchovnosti do každodenní praxe. John Cage kdysi prohlásil: „Jsou lidi, kteří dokáží jít na koncert a vrátit se zrovna tak natvrdlí, jako byli předtím". Mrzí mne, že potkávám lidi, kteří dokáží léta cvičit a vyučovat aikido, ale stále se zbytečně rozčilovat právě tak, jako před sedmi lety. Vím o jiných, kteří se celá desetiletí zdravě stravují, přesto je ale oponent vytočí k nepříčetnosti. Potkávám takové, kteří se mně ptají na stejné věci, na které se mne ptali před deseti lety, i když musím uznat, že dnes se ptají delšími větami, protože si na své téma přečetli desítky odborných knih.

Domnívám se, že pro mnohé z nás nastal čas přechodu od teorie k praxi. Kdykoliv se mne nějaký žurnalista nebo rozhlasový moderátor zeptá, jak se mám — v tomto světě chaosu a ztráty důvěry v politiku, odpovídám k jeho překvapení, že čím dál lépe. Vždyť např. Universitu Nové doby navštěvuje 400 posluchačů prvního ročníku, hudbu New Age můžete koupit téměř v každém větším městě a dokonce pravidelně slýchat nejen v rozhlase, ale i v čekárnách a ordinacích některých masérů, terapeutů, homeopatů, lékařů a dentistů, a tibetské mísy či didžeridu jsou obecně známé pojmy a používá je stále více lidí. Už se nikdo nemůže vymlouvat, že nevěděl co a jak. Chce to rozhodnout se a prostě začít. Prakticky.

BARAKA, kterou právě držíte v rukou, jako ostatně i ty předchozí, organicky a sama narostla do této výsledné hudebně terapeutické a thanatologické podoby. Některé články, abych doplnil téma, jsem si čerstvě stáhl z internetu, jeden jsem, jakoby náhodou, našel v anonymním slovenském překladu bez uvedení pramene mezi již mnoho let uschovanými jinými materiály. Někteří hudebníci nebo astrologové mi poskytli rozhovor již před lety, jiní spadli z nebe jako na objednávku. Někteří zase slíbili, ale nesplnili a neodevzdali články nebo odpovědi na otázky včas: jako život sám, příprava a vznik časopisu je procesem o mnoha neznámých. Čím je člověk zkušenější a starší, tím víc vychutnává, jak se to dělá vlastně samo. Je třeba jen sem tam něco popostrčit, zorganizovat, nepromeškat příležitost, a hlavně, být připraven na vše a nečekat nic.

A zpoždění ve vydávání? Věřte, že vždy dělám, co je v mých silách a možnostech. Dokud nezačnou čtenáři podporovat »svého šerifa«, tedy svůj časopis, dokud se nenajde někdo, kdo nás skutečně, nejen slovy, podpoří (nebo nějaký movitější a osvícenější společník, pro kterého by BARAKA byla mezi jinými tituly jako třešnička na dortu), budeme vycházet vždy až tehdy, když si na sebe vyděláme. Tedy až ti, kteří časopis distribuují, zaplatí, nebo až to těm, kteří si BARAKU jen půjčují, dojde, a dají, aby dostali. Až si ji zaslouží. Až pochopí, že nastal čas uvědomit si, že jen na nich samotných záleží, v jakém světě a jak budou žít.

Vlastimil Marek

P. S.: V brzké době nám vyprší smlouva o pronájmu a budeme muset opustit byt, ve kterém MANA, BARAKA (a spousta dalších aktivit) vznikala. Vzhledem ktomu, že nezištně předávám, co mi bylo dáno, už hezky dlouho, a vždy jsem se obešel prakticky bez peněz, teď sice nemám na nový byt či dům, ale přesto věřím, že se někdo najde a pomůže. Vážení slušní majitelé domů nebo bytů s tendencí spíše k duchovnosti než k zisku, můžete-li poskytnout od června 1999 rodině (šéfredaktora a tichého hudebníka), která dokáže své okolí prozářit klidem, mírem, tolerancí a radostí ze života, pronájem bytu za nevydřidušskou cenu, ozvěte se na telefon 2324155. Děkujeme.

V červnu otevíráme

B A R E V N Ý S V Ě T

Delikatesní čajovnu a tvůrčí dílnu. Bude to o prostoru a barvách, prožitku a poznání, řemeslu a dovednosti.

Spolupracujeme s britskou firmou **AURA-SOMA**, jejíž produkty bude u nás možno zakoupit včetně odborného poradenství. **AURA-SOMA** je nová holistická terapie založená na vnímání a působení energií barev, rostlin a minerálů. Každý máme své barevné spektrum, jehož pochopením porozumíme sami sobě a principu stvoření.

Made with love

Mimo jiné připravujeme výstavu obrazů **Jiřího Němce** s názvem »**Barevný svět**«, dálkový kurs holistické muzikoterapie s **V. Markem** a setkání s brazilskými indiánkami a jejich užitým uměním, které bude zahájením výstavy fotografií brazilských indiánů kmene Kaďuveo **QUIDA BOGGIANIHO** s přednáškami paní Yvonny Fričové.

Z nabídky letních seminářů: **Philippa Merivale: Základní kurs AURA-SOMA** (7.–12. 6. 1998) • **Týden s tibetskými mísami, hudbou New Age a Vlastou Markem „Umění naslouchat"** (8.–12. 7., 15.–19. 7. a 19.–23. 8.1998) • **Ing. J. Pataky (žák J. Janči): Kurs reflexní terapie** (28.–30. 8. 1998) Regenerace a harmonizace organismu masážemi reflexních zón chodidel a dlaní. Buďme laskaví na svá těla • **Ulrike Wittich** (terapeutka v oblasti pohybové terapie, kterou studovala v odborných institutech v Oaklandu v Californii): **Divoké město aneb se všemi smysly ve městě** (24.–26. 7. 1998) • **Eduard Kralovič a Jan Pletánek: Tai-či** (13.–16. 8. 1998) Tradiční čínská cvičení: Osm kusů brokátu, Pět zvířat, základy tai-či, průpravná cvičení tai-či • **Zuzana Škodová: Mandaly** (1.–2. 8. 1998).

Tomáš Anděl • Otakar Chochola • Lenka Ryšková • Tamara Marková

Křižíkova 29, Praha 8, 5 minut od metra Florenc, za viaduktem. Tel.: 0603 801 563, 900 547 53, 0603 519 120, 232 41 55.

Carl Byker & Roger Bingham
Cesta vědy
• 2 •

Ken Wilber
Kousky skládačky
• 6 •

Michael Brennan
O snech a čarodějích
• 9 •

Cleve Backster
Rostliny reagují
• 12 •

Penelopa Kramerová
Duchovní život rostlin
• 16 •

Anthony Quinn
Zpátky na zahrádku
• 18 •

Muhammad Yunus
Banka s duší
• 22 •

Errol Weiner
Budoucnost vědomí
• 24 •

Elisabeth Kübler-Rossová
O smrti a umírání
• 30 •

Stanislav Grof
Smrt a umírání
• 32 •

Hranice mysli
(rozhovor se S. Grofem)
• 40 •

Stephen Foehr
Joan Halifaxová a její róba
• 42 •

Kenneth Ring
Zážitky na prahu smrti
• 46 •

Don Wood
Vědec a šaman Fred Alan Wolf
• 49 •

Ole Nydahl
Smrt, znovuzrození (síla Phowy)
• 51 •

Jonathan Goldman
Zvuková rezonance
• 54 •

Therese Schroeder-Shekerová
Hudebně posvátná asistence v umírání
• 58 •

David Hykes
Harmonický zpěv
• 62 •

Steven Halpern
Léčivá síla hudby
• 68 •

Ian Wood
Propojení s planetou
• 70 •

Don Wright
Peruánské píšťalky
• 72 •

Joy Gardner-Gordonová
Léčba vibracemi
• 74 •

Inge Schubertová
Hudba čaker
• 76 •

Recenze
• 78 •

E. Kübler-Rossová
Vize
• 80 •

BARAKA, časopis pro nový věk
• Vydává, distribuuje a objednávky předplatného přijímá R. O. Consulting, Jirečkova 18, 170 00 Praha 7, telefon 02/379104 •
• Připravuje: Vlastimil Marek • Grafika a typo: Adam Friedrich • Logo: Ilja Smiljanič (featuring RUDA) • Foto: Pavel Frič (TITANIC) •
• http://svet.namodro.cz/w-baraka • Distribuce: Maťa, velkoobchod s knihami, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, tel./fax 02/291925 •
• Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., odštěpný závod Přeprava, pod čj. 1480/98 ze dne 8. dubna 1998 •
• ISSN 1211–720X • Registrační číslo Ministerstva kultury ČR 7677 •

CESTA

Carl Byker

VÍTE, JAK SOUVISÍ VĚDA S BOHYNĚMI? POČÍTAČE S EKOSYSTÉMEM? ŘÁD S CHAOSEM? ZKUSTE SI SOUSTŘEDĚNĚ, POMALU, VĚTU ZA VĚTOU, PŘEČÍST (NEBO NECHAT PŘEČÍST) A VYCHUTNAT PŘÍBĚH O TOM, JAK BY TAKÉ MOHLA (A JAK BUDE MUSET) VYPADAT VĚDA.

My lidé jsme vypravěči. Na začátku byl velký třesk. Začátek vesmíru a času. Naprostá prázdnota. Všechny přírodní síly byly jako jedna naprostá jednoduchost v beztvaré prázdnotě. Z kolébky horkých kvarků se vytvořily protony a neutrony. Během pár minut si zvolily své kariéry jako jádra buněk nebo? Mnohem později po spojení s elektrony se z nich staly atomy. Tohle jsou příběhy, které nám věda vypráví o vesmíru a jeho vzniku. Ale je zde i jiný příběh. Příběh vytesaný v kameni. Jako chrám v Borobuduru na ostrově Jáva. Je přes tisíc let starý a někteří lidé říkají, že také reprezentuje vesmír. Vesmír podle mahajánského buddhismu. My lidé jsme vypravěči. Ukažte nám slunce, měsíc a hvězdy a začneme vám vyprávět bezpočet příběhů o stvoření, životě, o zániku, o dobru a zlu. Po celé lidské dějiny to byl osvědčený způsob, jakým jsme se snažili vysvětlovat smysl našich zkušeností. Vyprávíme příběhy, abychom se ve vesmíru cítili jako doma. Věda se ovšem také snaží vysvětlit lidské zkušenosti. Hledá vzorce, vytváří modely vesmíru. A v tomto smyslu je vlastně věda také vypravěčem. Ale její příběhy a vysvětlení nejsou vtesány do kamene, nejsou zde žádné neměnné monumenty. Poznání nás samých je součástí dávného lidského hledání a existují různé způsoby vědění. Cesta vědy je cesta plná chyb. Není to cesta jistoty. Každá vědecká teorie je dočasná a musí se změnit, pokud to vyžadují nové důkazy. Ale je to právě cesta vědy se svými teoriemi a dočasnými pravdami, která umožňuje psát nové epické příběhy o životě lidí. Již dlouho před experimentální vědou splňovaly stejnou potřebu mýty. Mozky našich předků žádaly vysvětlení okolního světa, který byl nesmírně ohromující. Ale mozek, který si kdysi představoval ve hvězdách bohy, to je stejný mozek, který si nyní uvědomuje, proč hvězdy září. My všichni prahneme po vědění. Naše mozky chtějí znát vzorce, formulovat skvělé teorie a předvídat. V tomto smyslu máme vědu i mýty hluboko v našich mozcích.

Podle nedávných studií vývoje dítěte začíná náš život už s vrozeným instinktem k vědeckému poznání. Není to tak překvapující. Věda je jen výraz po vědění. A získat znalosti o světě objektů a událostí je pro novorozence základní schopností k přežití. Víme, že už i docela malá batolata předvídají, stejně jako my dospělí lidé, chování objektů. Že jsou schopna předvídat výsledek určitých dějů a že jsou také schopna o těchto věcech přemýšlet a spontánně si je vysvětlovat už ve velice raném věku. Záhadou, před kterou jsme ted postaveni, je objasnění, jak je to možné. Věříme, že malé děti mají vrozený mechanismus, který vlastně klasifikuje nebo kategorizuje různé události kolem nich. Tento mechanismus například identifikuje události jako jsou kolize. Jeden pohybující se předmět narazí do jiného pohyblivého předmětu. Nebo případ zmizení, kdy se jeden předmět pohybuje za jiným a tím pádem zmizí.

Doktorka Bayer—Johnová věří, že děti mají to, čemu ona říká zařízení na nabytí znalostí. Mechanismus mozku, který řídí způsob, jakým si zdůvodní svět. Po velice krátkém vystavení životu mimo lůno jsou připraveni stát se malými Einsteiny. Ano, to co děti mají v sobě, je jakési velice účinné vyhodnocovací zařízení, které vlastně čeká, až dostane data o okolních dějích. Tohle zařízení je pak připraveno se soustředit na jisté aspekty okolních dějů, interpretovat to, co už ví o těchto dějích a předpokládat způsob, jakým by se pak mohly sledované předměty chovat ve hmotném světě. Podle psycholožky Alison Cocknicové může znalost těchto schopností dítěte pomoci rodičům, aby lépe pochopili některé dětské výstřelky. Děti jsou vlastně jakýmisi malými vědci. Pro vysvětlení problému používají velice výkonné procedury, stejné jako používají vědci. Vytvářejí si teorie o světě kolem sebe a potom tyto teorie testují. Některé chování dětí se snad zdá trochu divné a zlomyslné, ale když o něm začnete přemýšlet jako vědec, dává to mnohem více smyslu.

Vezměte si příklad upuštění lžičky. To vám bude dělat každé patnáctiměsíční dítě, vy se z toho nakonec zblázníte a s křikem vyběhnete z místnosti. Tahle známá hra, kdy dítě upustí lžičku na zem, vy ji zvednete a dáte mu ji zpátky, řeknete ne, ne, ne, neházej ji na zem, upustí ji znovu, vy ji dáte zpátky a ono se na vás krásně usměje a upustí na zem, se vám může zdát od patnáctiměsíčního dítěte jako zlomyslnost. Ale když se na to podíváte jako na experiment, zjistíte, že je to experiment velice dobrý a že jsou to vlastně dva experimenty najednou. Vždycky, když pustíte tu věc, pohybuje se dolů, a pak je tu ještě jedna zajímavější záležitost: když lžičku upustíte, máma přijde, zvedne ji a podá. A to je experiment o tom, jak lidé kolem vás fungují. Tím zjistíte, že vlastně můžete přinutit lidi, aby se chovali určitým způsobem. Vědecký experiment může být třeba něco jako tohle. Jako kreativní hra, která vám napoví o některých aspektech přírody. Ale mezi vědou a jinými druhy vyprávění je velký rozdíl. Příběhy, které vypráví věda, musí být ověřeny, aby se zjistilo, zda jsou to příběhy reálného světa. Fundamentálně řečeno, věda a mýty uspokojují různé potřeby.

Wajang uling, indonéské stínové loutkové divadlo. Částečně učenec a částečně mystický vypravěč tu předvádí scény z velkého indického eposu Mahábhárata. Je to pověst o boji mezi dvěma rodinami. Morální hra o dobru a zlu. To je starý známý mýtus. Velký obraz s nadčasovým vysvětlením. Tato moudrost je určena k tomu, aby si ji lidé brali k srdci a ne, aby byla zpochybňována. A přesto existuje v této dávné tradici hinduistického náboženského myšlení rezonance některých nejmodernějších vědeckých myšlenek. Diváci, kteří sledují Wajang uling, vidí pouze stíny. Je to svět smyslové zkušenosti, který hinduisté nazývají mája. Ale za oponou, za oponou mája, tam je pravá skutečnost. Zde jiný svět stínů, jiná mája. Doktor Rama Chandran navrhl počítačové zobrazení, pomocí kterého odhalil hranice naší smyslové zkušenosti. Vezměme si třeba příklad vnímání hloubky. Kdybyste třeba viděli vypoukliny a prohlubeniny osvětlené sluncem. Váš mozek, který interpretuje hloubku předmětů podle stínů, okamžitě z tohoto obrázku vytváří zjednodušený předpoklad. Jako by to vzal zkratkou. Vychází totiž z toho, že slunce obvykle svítí shora. Ale co se nestane — když tento obrázek postavíte a skloníte hlavu tak, že se díváte na obrázek vzhůru nohama, stane se úžasná věc. Najednou zjistíte, že z vajec se stanou prohlubně a z prohlubní se stala vejce. Že se prostě vymění. Je to opravdu podivné, když

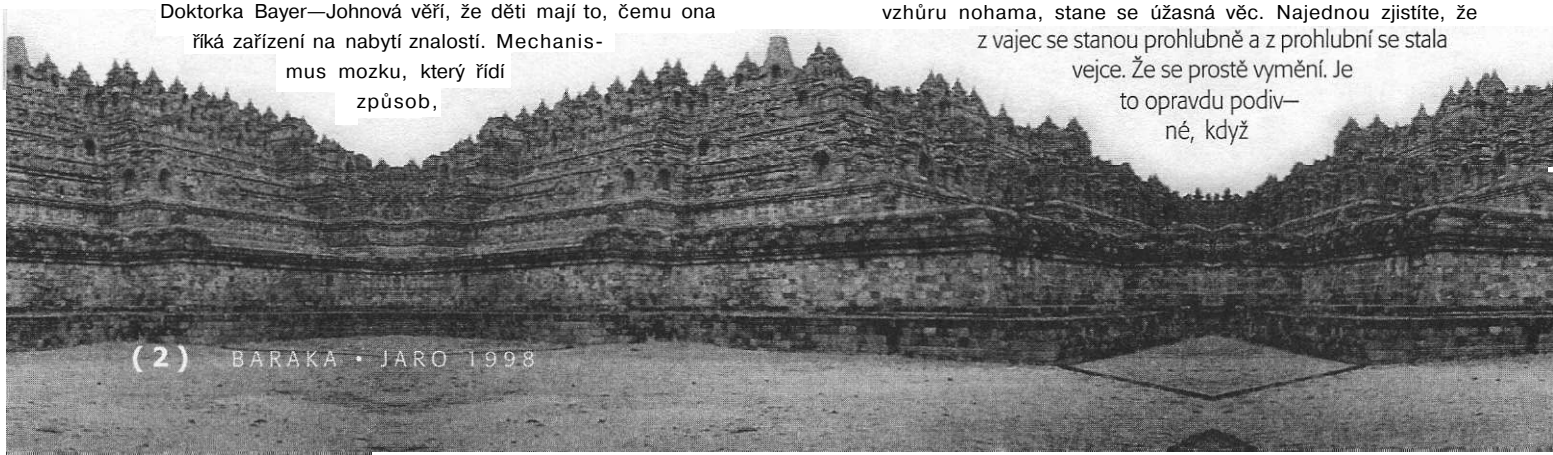

VĚDY

Roger Bingham

si tohle uvědomíte. Protože to znamená, že i když skloníte hlavu jiným směrem, váš mozek dál předpokládá, že slunce je nad vaší hlavou. Žádný inženýr by takový systém nenavrhl. Každý konstruktér by přeci okamžitě použil automatickou korekci pro skloněnou hlavu. Jenomže náš mozek dál předpokládá, že máte slunce nahoře. Proč? Odpovědí na tuto otázku je, že náš mozek se vyvíjel miliony let přirozeným výběrem a vytvořil si tento zjednodušený předpoklad, aby ušetřil čas. Protože když jste někde v koruně stromu, teď mám na mysli naše předky, primáty, tedy ti, když byli někde v koruně stromu a snažili se utéct nějaké šelmě, muselo to být rychlé. Neměli prostě čas na to, aby aplikovali správnou korekci na polohu hlavou dolů. Podstatou bylo, že většinu času měli hlavu nahoru, takže jim prostě stačil zjednodušený předpoklad, že slunce je vždycky nad hlavou. A tím se vyhnuli nějaké změně výpočtů pro hlavu směrem dolů. S každou generací je základní uspořádání našeho mozku včetně těchto zkratek předáváno dál v genech. V termínech evoluce je to ohromný úspěch. Lidský mozek je dokonalý. Rozeznává modely, stále se vyvíjí a rychle zpracovává informace potřebné k přežití. Ale jak nám doktor Rama Chandran ukázal, má také pár starých triků. A tak se chováme, jako bychom měli slunce přidělané k hlavě a jsme klamáni mnoha dalšími vizuálními a jinými iluzemi. Svým způsobem, tak jak nám připomíná Wajang uling, je naše poznání světa mája. Naše představy jsou nevyhnutelným důsledkem vlastní biologie, a to také platí o mýtu a o vědě. Tyto často si odporující pokusy vytvořit modely skutečnosti jsou však jen produkty stejného mozku.

Mnoho z lidských mýtů, které vyrostly z mlhavé minulosti, obsahuje v podstatě dvě složky. Jedna je vysvětlující — co způsobuje přílivy, co bouře? Díky našemu zdravému selskému rozumu si už ani nemyslíme, že přílivy jsou způsobeny nějakým velikým člověkem, který sedí na horizontu a zhluboka se nadechuje. Myslím si, že je pro většinu lidí snadné přehodnotit svůj pohled na věc. Druhou složkou mýtů je cosi, co má něco společného s naším životem. Životem společenských tvorů. Dělíme se o společné zkušenosti. Jsme se schopni podělit jeden s druhým o tragédie, smrti, oslavy narozenin, oslavy změny období atd. Ale tyto dvě složky nemusí být bezpodmínečně propojeny. Je velice důležité mít spojení s rodinou a se společností, mít společné rituály a společná pozorování. To je to, co dává ten pravý puls smyslu života. Ale ta vysvětlující složka může samozřejmě narůstat a měnit se.

Proto mnoho mýtů vypráví o začátcích stvoření vesmíru. O Zemi a o Měsíci. Dnes, po vesmírném projektu Apollo už mají vědci svůj vlastní příběh. Vědecké teorie hovoří o zformování Země a Měsíce asi před čtyřmi a půl miliardami let. A vypráví o tom, jak potom zrození vody vytvořilo chemii života. Vypráví o přirozeném výběru a původu druhů. A vypráví o evoluci myslí dostatečně silných na to, aby si uvědomily vlastní původ. Tato vědecká teorie byla velice dobře známá posádce Apolla 8, které v prosinci 1968 poprvé obletělo měsíc. A přesto na Štědrý večer četl astronaut Frank Borman lidem, kteří se doma sešli k oslavám vánočních svátků, první věty příběhu, který si miliony lidí vypráví po tisíce let. „Na počátku Bůh stvořil Nebe a Zemi. A Země byla nesličná a pustá, všude byla tma a Boží Duch se pohyboval nad vodami. A Bůh řekl, budiž světlo, a bylo světlo. Poslyšte vzkaz od posádky Apolla 8. Bůh vám žehnej, vám všem na staré dobré Zemi." Úspěch Apolla 8 byl možný částečně také díky géniovi 17. století, vědci, který také psal o Bibli, vědci, který se narodil na Štědrý den roku 1642. Jmenoval se Isaac Newton.

Jistě znáte tu legendu. Píše se rok 1666 a mor se rozšiřuje po celé Anglii. Isaac Newton se vrací z cambridgeské university zpátky do svého rodiště. Je mu 23 let. 23, a už je skvělý matematik, přichází s teorií barev a s gravitací. Newton vnímal souvislosti. Vysvětloval, že síla, která způsobí, že jablko padá, je stejná síla, která drží Měsíc na oběžné dráze kolem Země. Že je to stejná síla, která způsobuje odliv a příliv. Jinými slovy, jeho systém měl punc veliké vědy. Vysvětloval, zevšeobecňoval a předvídal. A vzpomeňte si, co Newton opravdu řekl. Že síla gravitace působí v prostoru. Akce na dálku, to je ovšem okultní myšlenka. Newton tomu dokonce říkal taková absurdita. No, možná že to je trochu absurdní, ale funguje to. Můžeme to vyzkoušet. Tak například příliv je důsledkem nekonečného boje o nadvládu mezi Sluncem, Měsícem, Zemí a jejími oceány. Všechno je spojeno dohromady neviditelnými provazy přitažlivosti. Fakt, že se můžete podívat na tabulky přílivů, a vědět co dělají oceány v kteroukoli denní dobu, je jedním z výsledků Newtonovy představivosti. On propracoval spojení mezi událostmi na Zemi a událostmi na obloze. Přinesl novou harmonii a jednotu do našeho chápání přírody.

Věda předpokládá, že příroda je jednotná, že svět je jako živoucí tapisérie, jedna nitka vedle druhé. Nabízí se otázka: je celý základ vědy ohrožen, pokud se změní jedna teorie? Nezničí výměna jedné jediné nitě celou tapiserii? Vezměte si například Newtona. Pokud chcete rovnítko mezi jablkem padajícím ze stromu a astronauty chodícími po měsíci, je Newton váš člověk. Ale když půjdete z vnějšího vesmíru do vnitřního světa atomů, už vám Newton nepomůže. Přibližte se k rychlosti světla a Newton vám také nepomůže. Potřebujete Einsteina. Newtonova teorie není samozřejmě zavržena, ale je obsažena v Einsteinově všeobecné teorii relativity. Přestože se tyto převraty zdají být na stránkách vědeckých knih mírumilovné, může to být pro většinu z nás divoká jízda. Newtonův chod vesmíru nám dal smysl pro pořádek a utěšil lid, hladovějící po vysvětlení. A tak to vydrželo téměř tři sta let. Ale pak nás nové myšlenky, a zdálo se, že téměř přes noc, vrhly zpět do nejistoty a dokonce otřásly i samotnými vědci.

Jedna z posledních teorií, která způsobila rozruch mezi vědci, má zavádějící název chaos. Zavádějící proto, že neznamená naprostý zmatek nebo převrácený pohled na svět, který máte na horské dráze. Chaos vkládá totiž další klíč do Newtonova perfektního stroje vesmíru. Základem chaosu je, že nezměřitelně malé rozdíly v původním stavu systému dokážou vyprodukovat přímo dramatické změny. Například počasí. Představte si perfektní jasný, suchý den. A předpověď říká, že bude stejně. Přesto se během hodiny vytvoří mraky. Proč? Protože není možné popsat původní stav systému s naprostou přesností až na individuální molekuly vzduchu. A tak je drobná neočekávaná změna na molekulární úrovni zvětšena ve všech proporcích jen pouhou možností závanu větru. Většina přírody je taková. Rovnice jsou zrovna tak přesné jako Newtonovy, ale neexistuje způsob, jak popsat s naprostou dokonalostí původní stav. Neexistuje způsob,

jak vypočítat, kde skončí molekula vody na vrcholu tohoto vodopádu. Vypadalo to jako ironie, když vědci v roce 1992 oznámili, že pohyb planet v naší sluneční soustavě je chaotický. Newtonův vesmír, ať už jeho kulturní model nebo vědecký, nebude už nikdy tentýž. V hodinovém stroji je chaos. Znamená to, že jsme odkázáni do nejistoty? Že věda udeřila na neřešitelný problém? Zdaleka ne. Jízda na horské dráze chaosu uvolnila jiné způsoby přemýšlení o jednoduchém a komplexním. Od vzniku solárního systému až po současnost deštných pralesů a po zmizelé civilizace.

Z těchto myšlenek vyvstává nová disciplína, komplexní věda. Je například něco ve způsobu, jak se děti učí jazyk, nebo ve způsobu, jak se jazyky vyvíjejí? Co je paralelní s vývojem globální ekonomie, s vývojem vědeckých teorií, nebo s vývojem lidského vědomí? Komplexní vědci by řekli, ano, to vše jsou příklady vývoje komplexních adaptačních systémů. Systémů, které dokáží vytvořit modely ve svém prostředí a poučit se z nich tím, že je zkoušejí. Dokáže komplexní výzkum pomoci upřesnit jejich teorie? Například teorii přirozeného výběru? Pomůže jim pochopit, jak mohou nějaká jednoduchá pravidla vytvořit komplexnost, jako třeba systém tropického deštného pralesa?

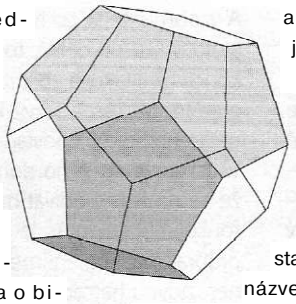

S vědomím, že život studia deštného pralesa byl jenom kapkou v evolučním džbánku, se ekolog Tom Ray rozhodl simulovat evoluci na počítači. Zašel si pro pomoc do institutu v Santa Fe. Vytvořil jeden počítačový program a vyvíjel ho. Měl představu, že ho postupně mnohokrát vylepší a zavede do něj časem veškerá fakta o biologickém vývoji. Pokusil se tam dát například parazitismus. Snažil se o to, čemu například Eldridge a Guld říkali přerušovaná rovnováha, což jsou dlouhé periody, ve kterých se zdá, že evoluce nepokračuje dost rychle, a potom zas periody, kdy se v určitém krátkém čase dějí veliké změny. Doufal, že tam vloží něco jako sex. Ale jediné co měl, byl tento velice primitivní počítačový program. Program nazval Tierra, což je španělský výraz pro Zemi. Byla to první virtuální ekologie. Jeho digitální organismy byly řádky počítačového kódu a obývaly prostředí počítače. V soutěžení o prostor v počítačové paměti a o čas v jeho centrální jednotce fungovaly jako výběrové tlaky. Tento první program, přestože byl primitivní, také obsahoval další důležité elementy boje o přežití. Rozmnožování, mutace a smrt, symbolizovanou skákající lebkou. Aby vyzkoušel Tierru, začal Ray s jedním ze samo se rozmnožujících digitálních organismů, který vypustil do virtuálního prostředí počítačové paměti. Vyzkoušel to v počítači a zkoušel mnoho, mnoho generací. A byl překvapen, že ten program sám vyprodukoval i parazitismus. A vyprodukoval mnoho období přerušované rovnováhy a dokonce vymyslel něco jako sex. A to všechno on sám. Takže získal něco se silou opravdové biologické evoluce, a pouze s tímto pivním počítačovým programem. To reprezentuje dramatický příklad toho, jak mohou nějaká velice jednoduchá pravidla vést k takové komplexnosti. Ano, jednoduchá pravidla spojená s nahodilými situacemi mohou vést do jakési komplexnosti nebo do jasné komplexnosti, kterou člověk vidí v biologii. V tomto silikonovém vesmíru viděl Ray všechny hry života, kybersex, závody ve zbrojení mezi hostiteli a parazity, vývoj imunity, masové vyvražďování, podvádění, konflikty a spolupráce, ale nade vše se zdokonalující rozličnost a komplexnost. Jak by řekl Darwin, nejkrásnější a nejnádhernější nekonečné formy se stále vyvíjejí. Je Darwinovo vysvětlení možností variací a přirozeného výběru dostatečné, aby objasnilo modely nálezů Toma Raye? Je dostatečné, aby vysvětlilo tapiserii přírody? Někteří zastánci teorie komplexnosti říkají něco jiného. Domnívají se, že biologické systémy mají tendence k sebeorganizaci. Že výsledný pořádek svým způsobem sám spontánně krystalizuje až na samém okraji chaosu. A že jisté formy a modely jsou hluboce vkořeněny do přírody. Že tedy existuje jistý řád ve volnosti. Také mluví o nově vznikajících aspektech chování vyprodukovaných komplexním systémem, které nemůže být předvídáno z chování individuálních složek. Jako se vyvíjel digitální organismus Tierry, tak jako atomy vodíku a kyslíku tvoří počasí. Nebo jak mozkové buňky tvoří vědomí. Nebo jak lidské bytosti dělají revoluci.

(Mimochodem, pokus Thomase Raye skončil na nedostatku počítačové kapacity. Byl však nedávno obnoven a pod názvem Síť Tierra probíhá na síti 150 počítačů rozmístěných po celém světě a propojených prostřednictvím internetu. Počítačoví „živočichové" mající podobu jakési matematické rovnice, se mohou volně pohybovat v kyberprostoru, a je příznačné, že nejrychleji rostou v noci, kdy je přenosová síť nejméně zatížená.)

Představte si přádelnu bavlny v severní Anglii. Koncem 18. století to byl jeden z motorů rychlé industrializace Británie. Právě probíhala průmyslová revoluce. Podle komplexní teorie pak můžeme chápat ekonomii lidské společnosti a politické systémy jako vzorky komplexních adaptačních systémů, které sledují podobná pravidla nebo vzory. Vezměte si jiné revoluce, biologickou, technologickou nebo kulturní. Okamžitě poté, co se objeví, vznikne období nestability. A dříve, než se všechno zase uklidní, rozšíří se evoluční zvláštnosti. Pokud mají vědci pravdu, co se týče těchto modelů, bylo by možné vytvořit nějaký model lidských záležitostí stejně tak jako Tierra modeluje evoluci? Může být komplexní teorie převedena z počítače do reálního světa?

Bali je místem dávné moudrosti. Pěstitelé tu sázejí a sklízejí rýži. Je to místo bohaté na rituály a tradice. Není to místo, kde byste mohli očekávat, že uslyšíte slova jako emergentní vlastnosti nebo komplexní adaptační systém. A přesto je chrám v Crater Lake na ostrově Bali centrem přesně takového systému. Je to místo, kde se dávná moudrost setkává s moderní vědou. Po tisíce let byli pěstitelé rýže na Bali odkázáni na dohodu s ďáblem. Pro mnoho zdejších zemědělců je nejlepším způsobem, jak zabít škůdce, prostě nechat ležet svá pole ladem. Ale když pak začnou všichni sázet ve stejnou dobu, nemají dostatek vody. Řešení této situace byl dávný rituální systém vodních chrámů, jakási dávná spolupráce. Farmáři se jednou za rok shromáždí v chrámech a rozhodnou se, co budou sázet, a kdy to budou sázet. Vyšlou malé delegace od jednoho chrámu k druhému, sbírají tam svatou vodu a to jim vlastně umožňuje koordinovat a dělat rozhodnutí, založená nejen na svých potřebách, ale také na potřebách svých sousedů. To byl způsob, jakým byli schopni vyřešit problémy se škůdci a s nedostatkem vody. Brali v úvahu rozhodnutí jedné oblasti nebo podle potřeby i ostatních oblastí. Ale pro experty tzv. zelené revoluce, kteří přišli na Bali v 70. letech, byl systém vodních chrámů nepoužitelným dědictvím minulosti. Zemědělci byli vyzváni, aby opustili své tradiční modely sklizní a zavodňování. Bylo zakázáno sázet místní druhy rýže, místo nich byly

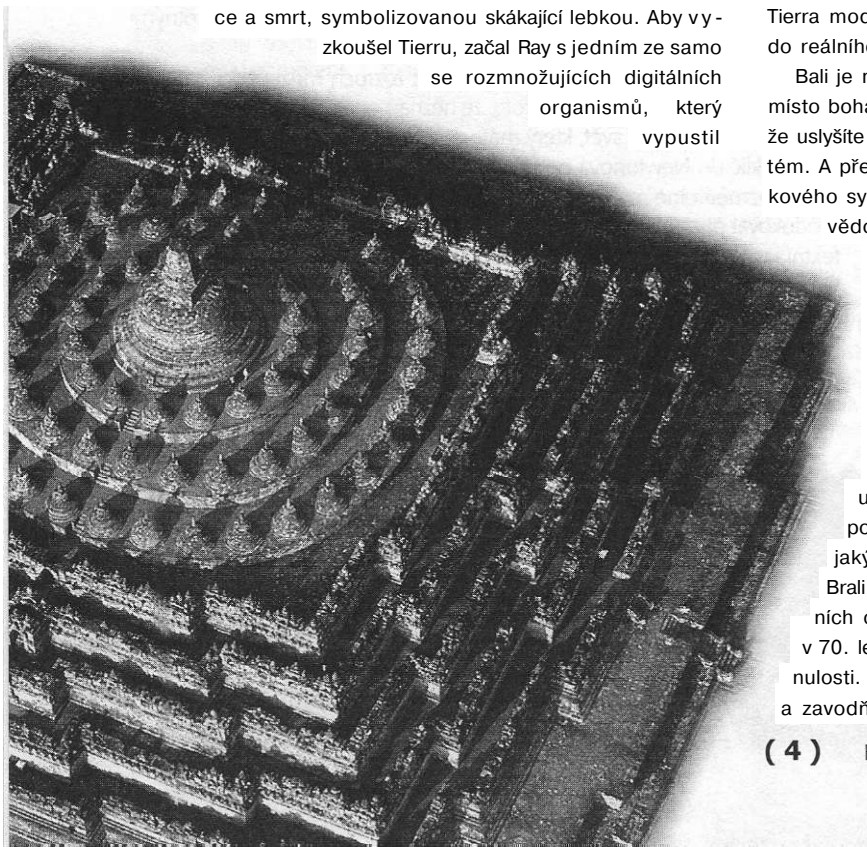

zavedeny odrůdy s vysokým výnosem, chemická hnojiva a pesticidy. Ale něco bylo najednou špatně. Brzy následoval nedostatek vody spolu s bezprecedentním rozmnožením škůdců. Sklizně rýže byly slabé. Pak se ovšem objevil antropolog z university Jižní Carolina Steve Lancing. Lancing byl dobrý znalec místních poměrů, porovnával rozdíly mezi novými metodami a starými způsoby. Spolupracoval s ekologem Jamesem Cramerem, společně pak vytvořili studii systémů vodních chrámů. Lancing doufal, že pro znovuobnovení úrodnosti země využije novou komplexní vědu. Navrhl počítačový model, ve kterém byli zemědělci zastoupeni organismem, jehož strategie pro přežití, kdy sázet, kdy nechat zemi ladem, měla přímý důsledek na úspěch jeho sousedů. Postupně programoval rok po roce sázení a sklizně a hledal nejlepší možnou strategii pro každého pěstitele. Bylo to něco jako hledání bohyně pomocí počítače. Program běžel téměř jeden rok. Potom ho autoři porovnali se systémem vodních chrámů a byli ohromeni: výsledky byl téměř dokonale totožné. Dynamika, ekologie rýžovišť, všechno bylo stejné jako naše řešení optimální k řízení těchto rýžovišť. Síť vodních chrámů, stejně jako jakýkoliv jiný komplexní adaptační systém, může tedy být způsobem, jak směřovat k něčemu, co někteří vědci nazývají okrajem chaosu, místem optimální biologické rovnováhy, nebo ekonomického zisku, které je umístěno někam mezi řád a zmatek. V tomto případě je řešením pouze ten správný počet pěstitelů, kteří nechají své pozemky ležet ladem. V té době je to nezbytným předpokladem úspěchu této sítě.

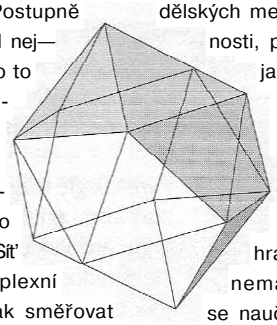

Jak na to ale ti zemědělci přišli? Jak našli tu správnou rovnováhu mezi dělením se o vodu a kontrolou škůdců? Počítačový model představuje model toho, čím vodní chrámy ve skutečnosti jsou - komplexním adaptačním systémem. Jak se vyvíjí a síť začíná existovat, sklizeň rýže se zvyšuje, většinou se téměř zdvojnásobí, takže, jinými slovy, bez jakéhokoliv našeho zásahu, kromě toho, že necháme pracovat přírodu, získáme dvojnásobnou sklizeň.

Jsou bohyně a počítače v moderní době slučitelné? Je v tomto případu nějaký morální aspekt? Snad jenom toto: každý komplexní adaptační systém, od individuální lidské bytosti až po celý systém vodních chrámů, má schopnost učit se nové strategie. To máme společné i přes různou úroveň znalostí a různé příběhy, které vyprávíme.

Skokomišové, indiáni ze severozápadu USA, mají svůj vlastní příběh zrození. Stejně jako obyvatelé Balí, i tito indiáni mají posledních deset let vážné problémy. V jejich kdysi tak bohatém prostředí dnes vymírají krabi, lososi a krevety. Stařešinové kmene se dověděli o práci Stevea Lancinga na Bali a požádali ho, aby za nimi přijel. Na první pohled jsou problémy s jejich řekou zcela jiné než problémy rýžovišť na Bali. Jsou to ale stejné komplexní adaptační systémy ovládané lidmi. Osud obou je opravdu v našich rukou. Celé okolí řeky je provázané ekosystémem. Pro Skokomiše je řeka koloběhem života. Pro Lancinga je to komplexní adaptační síť s nepředvídatelnými vlastnostmi. Pro ty, kteří o ní rozhodují, tedy divize lesních podnikatelů, a vodní elektrárnu, je jenom obchodní záležitostí. Výsledkem je, jak ukazují Lancingovy satelitní záběry a počítačové modely, příliš mnoho nánosů, které dusí řeku, a naopak málo nánosů v ústí řeky. To simultánně ničí jak líhniště lososů v horách, tak líhniště krevet v ústí řeky. Integrovaný fungující systém se nyní rozpadá. Vezmeme trochu vody a uděláme z ní elektřinu, pokácíme stromy a uděláme z nich dřevo. Jenže tím v tomto procesu ničíme vše, celé povodí řeky, a to má za následek velké ekologické, ale i ekonomické ztráty. Tak jako na Bali, Lancing využil svou vědu ke službě lidem, jejichž příběh nebyl vyslyšen. Musel se přiblížit perspektivě zdejších indiánů. Účelem počítačových simulací je udělat jakési scénáře typu „co kdyby...", abychom se podívali do budoucnosti a věděli, kam směřujeme. Když budeme věnovat pozornost každé části problému zvlášť, tak tohle povodí zničíme a pak bychom mohli přijít o většinu ekonomických hodnot této řeky.

Ruiny Borobuduru nám připomínají, že společnost, která ztratí rovnováhu, padne. Nezáleží na tom, jak je silná, bohatá, nebo kulturní. Nezáleží na tom, jak je technologicky vyspělá nebo komplexní. Záznamy dokazují, že všechny společnosti mají v sobě i sémě své vlastní destrukce. Mohou nám příběhy dávných zaniklých kultur nabídnout pojítko k vlastnímu přežití? Do jaké míry hrálo roli vyčerpání přírodních prostředků? Do jaké míry hrálo roli válčení místo spolupráce? Do jaké míry hrál roli rozkvět zemědělských metod, spolupráce atd.? Jde tu o pochopení problémů současnosti, pochopení toho, co se stalo v minulosti, a pochopení teorie, jak se komplexní adaptační systémy chovají a reagují.

Komplexní věda je nová a nevyzkoušená. Pokud její strategie a modely skutečnosti opravdu fungují, tak přežije. Je snadné předpokládat, že evoluce dosáhla vrcholu vytvořením člověka. Jako bychom proběhli nějakou imaginární cílovou páskou. Ale evoluce je pokračující proces. Závod není nikdy vyhraný. Vždy jsme posuzováni silami přirozeného výběru. Nikdy nemáme větší záruku, než měli obyvatelé Borobuduru. Musíme se naučit ovládat naše prostředí a naše zdroje moudře. Musíme se naučit využívat zájmy přírody, a ne její kapitál. Pokud nedokážeme splnit tuto podmínku udržitelnosti, lidská pouť neuspěje. Tak jako ostatní živočichové sledujeme i my cestu biologického vývoje. Oproti nim jsme si pro sebe vytvořili rychlou stopu. Kulturní evoluci. Pokud existuje řešení našeho údělu, bude nalezeno právě v našich způsobech vědění a v naší předvídavosti. V příbězích, které vyprávíme. Přesto vyprávíme různé příběhy za různých okolností a tak často vzniká konflikt.

Nikdo nemá všezahrnující odpovědi pro největší metafyzické záhady života a smrti. Pro mnohé z nás, včetně vědců, by byly odpovědi na tyto a podobné otázky utěšující. Smrt našich milovaných může být popsána jako biologický, chemický nebo fyzikální úkaz. Ale také jako vyprchání života. Když vám zemře otec, přijdete do kostela a pomodlíte se, ať jste věřící nebo vědec. V hlubokém smutku příběhy vědy neutěší. Je jasné, že pro většinu z nás není snadné cítit se dobře ve vesmíru, který nám předkládá věda moderní doby. Je to vesmír bez středu, bez okraje. Bez toho, co bychom mohli označit jako hmatatelné. Na makroskopické nebo na mikroskopické úrovni se v něm zabýváme představami, které nemají nic společného s každodenním životem. Když pak někoho vyzvete, aby bral s nadšením jeho případné rozšiřování vesmíru, kdy galaxie plují dopředu a všechno se pohybuje stále větší rychlostí a do větší vzdálenosti, a řeknete mu „Vesmír je tvou součástí, máš radost?", asi nikoho nenapadne, že to tak prostě má být. Buďto odmítne, díky každodenním starostem, a řekne, tomuhle nebudu věnovat pozornost, nebo se ho nějak naučí milovat.

Hlavní směry naší historie jsou vytvářeny cestami mýtů. Cestami víry, která nám dává smysl života. Borobudur je zároveň poutní místo. A když tak stoupáte nahoru, říká se, že zároveň podnikáte i duchovní cestu do vyšších úrovní vědomí. Dnes životu těch, kteří sem přicházejí, dominují vědecké objevy. To ovšem neznamená, že je jejich život méně smysluplný. Když poutník stoupal na Borobudur a dosáhl vrcholu monumentu, podnikal spirituální pouť, která ho měla mentálně transformovat. Jeho mentální rámec měl být touto poutí ovlivněn. Stejně tak si můžeme být jisti, že jsme i my ovlivňováni svými poutěmi, ať jsou duchovní, lidské, nebo vědecké.

Ze seriálu Human Quest, odvysílaného na podzim '97 TV Max, přepsal • vm

KEN WILBER

KOUSKY

NOETIKA - VĚDOMÍ, NITERNO A BDĚLOST V TOM NEJSIRŠÍM SLOVA SMYSLU, A VĚDA - EMPIRICKÝ VÝZKUM ZALOŽENÝ NA OPAKOVATELNOSTI DŮKAZU - JSOU BEZESPORU DVĚ NEJVÝZNAMNĚJŠÍ VĚTVE LIDSKÉ TOUHY PO VĚDĚNÍ. POKUS PŘIVÉST TYTO DVA ČASTO TAK ODCIZENÉ SMĚRY BLÍŽE K SOBĚ, NAPŘÍKLAD VE FORMĚ NĚJAKÉHO DIALOGU, MOTIVOVAL ČASOPIS NOETIC SCIENCE OD SAMÉHO POČÁTKU JEHO EXISTENCE PŘED DESETI LETY. NEJZNÁMĚJŠÍ TEORETIK NOVÝCH ODVĚTVÍ PSYCHOLOGIE A FILOSOFIE KEN WILBER NAPSAL PRO TENTO ČASOPIS ČLÁNEK O NEJNOVĚJŠÍCH SMĚRECH VE VÝZKUMU VĚDOMÍ.

Výzkum vědomí v posledních deseti letech naznačil, jak obtížná práce to bude. Vynořilo se nejméně tucet nových škol a teorií, které si však často protiřečí a namísto spolupráce spolu soupeří. Takto vypadá jejich stručný seznam:

1 Kognitivní věda, která popisuje vědomí jako produkt činnosti mozku a mysli, ať už v rámci jednoduchých modelů, nebo v podobě komplexnějších konekcionistických modelů, které nazírají vědomí v termínech hierarchicky integrovaných sítí (Alwyn Scott: Stairway to the Mind).

2 Introspekticismus tvrdí, že vědomí je možno nejlépe pochopit v termínech íntencionality, zakotvených v přístupech v ich-formě a zahrnujících interpretaci přítomné bdělosti a zažívané zkušenosti. Tento přístup ostře kontrastuje s tzv. objektivním přístupem, jakkoli vědecky vypadá. Bez odmítnutí významných rozdílností tato široká kategorie zahrnuje vše od filosofické íntencionality po introspektivní psychologii, existencionalismus a fenomenologii.

3 Neuropsychologie nazírá vědomí zakotvené v systému neuronů, neurotransmiterů a organických mozkových mechanismů. Na rozdíl od kognitivní vědy, která je založena na počítačové vědě a o vědomí a o jeho propojení s organickými mozkovými strukturami se vyjadřuje jen mlhavě, neuropsychologie je více založena na biologickém přístupu. Vidí vědomí jako vrozenou součást organických neuronových systémů dostatečné komplexity.

4 Individuální psychoterapie využívá introspektivní a interpretativní psychologie, aby léčila stresující symptomy a emoční problémy. Má tendenci nazírat vědomí jako něco primárně zakotveného v individuálních adaptivních kapacitách organismu. Většina hlavních psychoterapeutických škol se snaží definovat teorii vědomí velmi precizně, protože musí počítat s lidskou potřebou tvořit a hledat smysl a význam, přičemž právě jejich nedostatek ústí do bolestivých symptomů mentálního a emočního neklidu. Ve svých avantgardnějších formách, např. v jungiánství, tento přístup postuluje kolektivní nebo archetypální struktury íntencionality (a tedy vědomí), jejíž fragmentace vede k psychopatologii.

5 Sociální psychologie nazírá vědomí jako něco pevně zakotveného v rámci kulturního řádu, nebo, alternativně, jako vedlejší produkt samotného sociálního systému. To vede k nejrozličnějším přístupům, od ekologického, marxistického, konstruktivistického až ke kulturně hermeneutickému, přičemž všechny připouštějí možnost, že vědomí není umístěno jen v individuu.

6 Klinická psychiatrie se soustřeďuje na vztahy psychopatologie, vzorců chování a psychofarmakologie. Poslední půlstoletí byla velmi ovlivněna Freudem a jeho metapsychologií, ale vzrůstá zájem nazírat vědomí v přísně neurofyziologických a biologických termínech zarámováno klinickou teorií identity. Vědomí je neuronální systém, takže konkrétní problém tkví v nerovnováze mezi těmito dvěma aspekty a lze ji napravit léky.

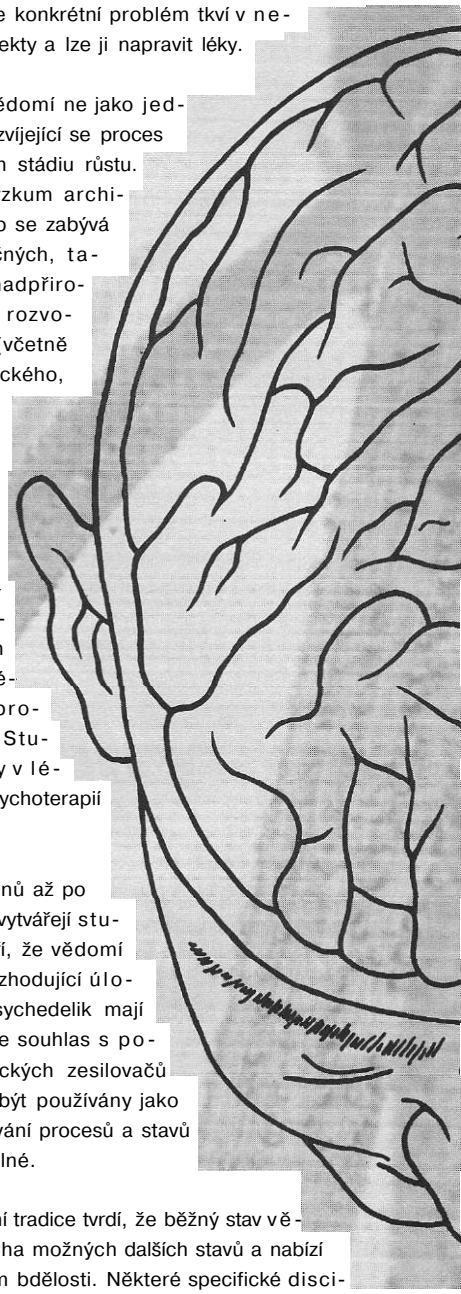

7 Psychologie rozvoje nazírá vědomí ne jako jednoduchou entitu, ale jako rozvíjející se proces s rozdílnou architekturou v každém stádiu růstu. Pochopení vědomí tak vyžaduje výzkum architektur/ každé úrovně. Tento přístup se zabývá také vyššími stavy vědomí výjimečných, talentovaných lidí, a dalších téměř nadpřirozených možností, které chápe jako rozvojové potenciály každého člověka (včetně vyšších stádií kognitivního, somatického, morálního a duchovního rozvoje).

8 Psychosomatická medicína vnímá vědomí jako něco neoddělitelně spjatého s organickými tělesnými procesy a zjistitelného např. pomocí psychoneuroimunulogie nebo biologické zpětné vazby. Zabývá se také vztahem vědomí a případů zázračného vyléčení, efektem modlitby na léčebný proces, léčením světlem a zvukem atd. Studuje také jakékoliv vědomé procesy v léčení, např. arteterapií, vizualizací, psychoterapií a meditací.

9 Změněné stavy vědomí, od snů až po psychedeliky změněné stavy, vytvářejí studijní obory, jejichž protagonisté věří, že vědomí hraje ve všech aspektech života rozhodující úlohu. Ačkoliv některé efekty užití psychedelik mají prokazatelně vedlejší účinky, panuje souhlas s použitím těchto látek jako nespecifických zesilovačů zkušeností a jako takové by měly být používány jako důležitý nástroj odhalování a zesilování procesů a stavů vědomí, jinými způsoby neodhalitelné.

10 Východní a kontemplativní tradice tvrdí, že běžný stav vědomí je jen jedním z mnoha možných dalších stavů a nabízí přístupy k hlubším či vyšším stavům bdělosti. Některé specifické disciplíny, jako je jóga a meditace, jsou pak k evokování takovýchto stavů nezbytné. Tvrdí také, že skutečný stav (a možnosti) lidského vědomí je dosažitelný jen díky uvedeným vyšším, hlubším a neduálním stavům vědomí.

11 Kvantové vědomí, jak by se dalo nazvat, nazírá vědomí jako něco schopného navázat kontakt, ovlivňovat a měnit fyzický svět díky kvantovým interakcím jak v lidském těle na nitrobuněčné úrovni, tak

SKLÁDAČKY

v makrosvětě (psi). Zahrnuje množství nejrůznějších pokusů zapojit vědomí do fyzikálního světa pomocí avantgardních teorií (hyperprostor, superstruny).

*") Výzkum slabých energií postuluje, že existují i některé druhy Á. bioenergií, nezjistitelné našimi smysly a přístroji, mimo běžně uznávané síly (silnou a slabou jadernou, elektromagnetickou a gravitační sílu). Tyto energie jsou v tradičních kulturách nazývány např. ki, prána, čchi, jsou údajně tím, co funguje např. při akupunktuře. Jsou také oním chybějícím článkem a pojítkem mezi vědomou myslí a fyzickým tělem. Pro zastánce teorie všeho funguje bioenergie jako dvousměrný převaděč, uskutečňující vliv hmoty na mysl a naopak.

Zjistil jsem, že výzkumníci mají i zde tendenci zvolit si, obvykle pod vlivem některého slavného učitele, již na počátku své vědecké kariéry jeden či dva z výše zmíněných oborů. Je v povaze lidských bytostí/ že později je pro ně již extrémně obtížné dokonce i sledovat nejnovější zjištění v jiných oborech. Co kdybychom si ale řekli, že lidská mysl je schopna udělat stoprocentní chybu. Jinými slovy, kdybychom si připustili, že nikdo není tak chytrý, aby dělal neustále jen chyby. Jednoduše to znamená, že každý z těchto dvanácti přístupů není jen a jen chybný a že každý z nich obsahuje něco důležitého a cenného. To nevyhnutelně vede ke zjištění, že k lepším a skutečnějším výsledkům bychom došli, kdybychom dokázali syntetizovat a integrovat všech dvanáct přístupů. Je to velká výzva, ale je jasné, že cokoliv jiného by se prostě nedalo nazvat „integrální".

Jak jsme na tom? Jak daleko jsme na této stezce už ušli? A co je neméně důležité, jaké kroky v nejbližším budoucnu bychom měli v tomto ohledu učinit?

TVRDOHLAVÍ A MĚKKOSRDCATÍ

Z hlediska empirické vědy můžeme konstatovat, že těchto dvanáct přístupů představuje spektrum od těch nejtvrdších až po ty velmi měkké. Na jedné straně jsou „tvrdé" přístupy, založené na přísně objektivním pozorování. Ty zahrnují kognitivní vědy, neuropsychologii a klinickou psychiatrii. Z jejich hlediska trochu více ve stínu leží řada měkčích přístupů, které operují i s termíny jako vědomí, tedy psychosomatická medicína, kvantový přístup, individuální psychoterapie, psychologie rozvoje a sociální psychologie. A v jejich stínu zase leží ty nejměkčí přístupy, pro které je vědomí tím základním aspektem, tedy svět jemných energií, změněných stavů vědomí a kontemplativních přístupů.

Když se tak ohlédneme za výzkumem těchto přístupů v posledních deseti letech, vyvstanou některé trendy. V táboře kognitivních věd se začalo pracovat na definování hlavních proudů „studia vědomí", přinejmenším v anglosaských zemích. I když obhájci jiných přístupů mohou cítit, že přístup kognitivní vědy je až příliš úzký, přece jen zde jde o průlom a po desetiletích, kdy bylo odmítáno vůbec, vědomí začíná být seriózně studováno a zkoumáno. Už i to je tedy začátek holističtějšího přístupu.

I v oblasti sociální a rozvojové psychologie došlo k téměř paradigmatickému průlomu. V návaznosti na Piageta (který podle mne bude v budoucnu považován za vůdčí osobnost moderní psychologie vůbec) poskytl fakt, že vyšší či změněné stavy vědomí byly uznány, jakýsi základ pro další výzkum sociální psychologie a transkulturních jevů. Vůdčí roli na tomto poli sehrál Abraham Maslow, zakladatel Třetí síly (humanistické) a Čtvrté síly (transpersonální) psychologie.

I na tom nejněžnějším křídle spektra studia vědomí bylo dosaženo některých úspěchů. Dnes máme víc přístupů k nejrůznějším kontemplativním tradicím než kdykoliv v historii. Asi před dvaceti lety začaly tisíce Američanů prakticky studovat kontemplativní modlitbu, zen, kundalini jógu, vipassanu, súfismus, védantu, kabalu atd. Mnozí z nich jsou dnes zkušení učitelé a dokáží svým studentům zprostředkovat věčnou a posvátnou podstatu vědomí.

Ve všech zmíněných druzích studia vědomí se dají rozeznat dva „megatrendy". Na jedné straně je v anglosaském světě právě v oblasti kognitivních věd, neurologie, neuropsychologic a klinické psychiatrie právě jejich přístup ke studiu vědomí považován za skutečně vědecký a opodstatněný, zatímco všechny jiné přístupy jsou označovány za „nevědecké". Ve srovnání s měkčími přístupy není tato hegemonie právě nejšťastnější. Uvědomme si ale, že ve srovnání s pozitivismem a behaviorismem je i tohle velký pokrok.

Druhým významným trendem je etablování měkčích přístupů, zejména v posledních deseti letech a jakési celkové „změkčení" přístupů. Snad je to součást evoluce vědomí vůbec, snad je to způsobeno akumulací dat a informací, které svědčí spíše pro ty nejměkčí přístupy. Chcete jeden důvod? Vedoucími nejrůznějších výzkumných ústavů jsou dnes lidé, kteří jako děti na střední škole okusili psychedelika a vědí z vlastní zkušenosti o existenci změněných stavů vědomí víc, než se kdy snilo exponentům tvrdé vědy.

Ať už z jakýchkoli důvodů, celkové změkčení přístupu vědy k problematice vědomí nelze popřít. Na měkké části spektra se zjevila „noetická" studia a propojila tak svět tvrdé vědy s více kontemplativními přístupy.

CO ZBÝVÁ

Když se tak ohlížím za vývojem posledních deseti let, jsem zároveň potěšen i zklamán. Objevila se záplava nových studií a zájmu o problematiku vědomí. Vyšla celá řada velmi významných knih, nejen u okrajových a New Age vydavatelů, ale také u renomovaných vydavatelských společností, jakými

jsou Oxford University Press, MIT, Praeger a Harvard. Začaly se studovat kdejaké účinky čehokoliv na cokoliv, například vliv meditace na psychické zdraví, efekt modlitby na srdce pacientů, fyziologické efekty nejrůznějších forem dálněvýchodních cvičení atd. A přece něco zbývá. Zdá se, že to vše je vždy jen jednou částí věci. Daniel Dennett studuje kognitivní postoje, John Searle zdůrazňuje záměr, systémoví teoretici hovoří o holistických přístupech, ale to vše jsou jen monology z pozice „já" a „oni". Neuropsychologie směřuje ke dní, kdy bude moci popsat západ slunce v termínech jako „dopamin a serotonin", kvantové vědomí neustále spekuluje o lidském vědomí sídlícím v kolapsu Schrodingerových vlnových rovnic, léčitelé čekají od studia vědomí vysvětlení zázračných případů spontánního vyléčení, a sociální konstruktivisté udržují celou show ve spleti ideologie a přehlídek vědění.

A tak přestože každý z uvedených oborů *v* poslední době značně pokročil, přestože většina přístupů vědy změkčila své náhledy, a přestože se dokonce objevují lidé, kteří usilují o přece jen interdisciplinárnější dialog, stále zklamaně vidím, že to vše je na míle vzdálené tomu, co by bylo skutečně potřeba. Stále nacházím nedostatek soustředěného úsilí ke zkoumání nejen jednoho oboru, ale celku.

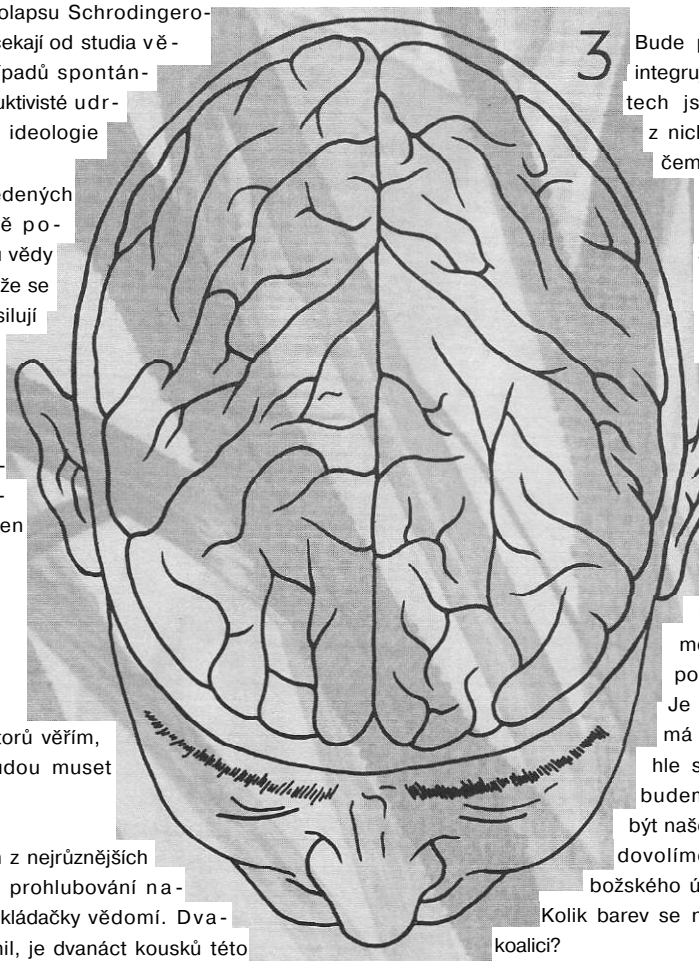

VÝZVA

Na základě uvedených faktorů věřím, že v nejbližší budoucnosti budou muset následovat tři důležité kroky:

1 Bude pokračovat výzkum z nejrůznějších pozic. Bude pokračovat prohlubování našich znalostí dalších kousků skládačky vědomí. Dvanáct přístupů, které jsem zmínil, je dvanáct kousků této výjimečné záhady, a každý je důležitý, každý zasluhuje pozornost a úsilí výzkumu a studia.

2 Bude nutno počítat s tím, že v některých případech bude součást výzkumu vědomí i posun ve vědomí výzkumníků samotných. Některé aspekty výzkumu lze provádět konvenčními empirickými nebo vědeckými metodami, ale některé mohou zkoumat jen ti, kteří překročí běžné stavy vědomí. Můžete zvládnout systémovou teorii aniž byste musel změnit své vědomí, ale nemůžete se takto beze změny vědomí stát zenovým mistrem. Můžete pochopit Dennetta, aniž transformujete své vědomí, ale nemůžete porozumět Piotinovi. Zkoumáte—li neběžné sféry, potřebujete i neběžné metody. Některé studie vědomí mohou být uskutečněny běžným způsobem, jiné ale ne. Princip vlivu pozorovatele na pozorovaný objekt dnes již nemůžeme ignorovat.

Je tedy třeba pokračovat v noetických studiích už jen proto, aby se vyvážily oba zmíněné megatrendy. Nikoliv jako něco proti, anti, nikoliv dekonstrukčně, ale jako doplňující se části celku.

3 Bude pokračovat úsilí o nalezení skutečně integrující teorie vědomí. V posledních letech jsme tu tedy měli dvanáct kousků, z nichž každý se tvářil, že je celým koláčem.

Ve svých knihách jsem se snažil sledovat jednu linii teorie vědomí, která by mohla zastřešit dvanáct uvedených přístupů. To, co je důležité, není má verze integrálního náhledu, ale to, že všichni vstupujeme do výjimečného dialogu o možnostech integrálního přístupu k problematice vědomí. Přístupu, který sjednotí tvrdohlavé i měkkosrdcaté, empirické i transcendentální.

Doufejme, že za dalších deset let někdo zjistí a oznámí i třetí megatrend, skutečnou integraci všech pokusů o studium a poznání vědomí. Je taková teorie vůbec možná? To je má otázka a moje výzva. Jak velká je tahle skládačka? Jak daleko a jak hluboko budeme muset jít a jak široká bude muset být naše dobrá vůle a ochota? Kolika hlasům dovolíme zpívat ve sboru? Kolik odlesků božského úsměvu se dostane našemu snažení? Kolik barev se nám podaří získat pro naši duhovou koalici?

Kdy si dovolíme přestávku? Kde je naše vědomí, když zazpívá drozd? Když vyjde slunce na zasněženou horu? V okamžiku, kdy přestaneme vnímat čas, v jeskyni věčnosti srdce, kde čas volá nekonečnost a kapka vody pulzuje na střešní tašce a oznamuje každým ťuknutím krásu božského odleskem měsíce v každé kapce, aby nám tak připomněla kdo a co jsme, a kdy vesmír není nic než zvuk vodopádu někde v mlze zpívající naše jméno - kde je pak naše vědomí?

Může člověk ovládat počítač myšlenkou? Může být ovládání počítače učením a hrou zároveň?
Může být hra na počítači školou lidství?

Zkuste MindDrive

Na prsty si nasadíte sondu, která snímá úroveň vaší vnitřní soustředěnosti a údaje poté zpětnovazebně převádí do počítače. Program MindDrive (cena 6 993 Kč včetně DPH) vám pak umožní např. ovládat lyžaře, který zatáčí mezi slalomovými brankami tak, jak chcete vy (v myšlenkách). Právě tak můžete jen pomocí myšlenek hrát kuželky, skládat hudbu, kreslit obrázky, proletět se nad krajinou. Chcete si zkusit jak chutná dotek budoucností? Přijďte si program vyzkoušet.

Na Moráni 5
128 00 Praha 2
tel. 02/291006, 291766

Galaxy
RELAXAČNÍ PŘÍSTROJE

O SNECH A ČARODĚJÍCH

MICHAEL BRENNAN

setkání s Castanedou

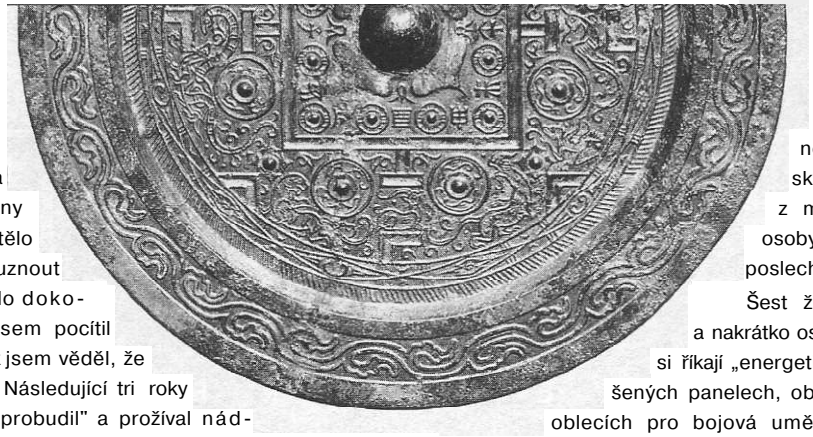

Kdysi jsem rád a hodně snil. Když mi bylo 13 let, míval jsem časté „vědomé" sny a pocit, že jsem mimo své tělo Právě když jsem měl sklouznout do spánku, když bylo mé tělo dokonale uvolněné, najednou jsem pocítil zvláštní stav bdělosti a nějak jsem věděl, že bude snadné opustit tělo. Následující tri roky jsem usínal, jen abych se „probudil" a prožíval nádherná barevná dobrodružství. Vnímal jsem to vše velmi jasně a s neustálou zvědavostí, co ještě přijde. Experimentoval jsem se svými smysly a občas jsem zkoušel sny měnit. Nikdy jsem neuvažoval o tom, jestli to bylo reálné nebo jestli to byly jen projekce mé mysli.

Když mi bylo šestnáct let, zúčastnil jsem se dokonce průkopnického výzkumu lucidního snění v laboratoři Stephena LaBerga (viz MANA, zima 1996, str. 18). Přestože to vše bylo hodně vzrušující a prokázala se spousta věcí, nikdo mi neodpověděl na otázku, jak to, že jsem schopen být zároveň ve svém těle a zároveň někde jinde.

Moje zvláštní citlivost mi sice obohatila každodenní život, ale také způsobila narůstající řadu problémů a konfliktů. To, co mne učili ve škole a v kostele neodpovídalo tomu, co jsem zažíval. Od svých sedmnácti let jsem se podezíral, že je se mnou něco v nepořádku. Chytil jsem se party a dalších patnáct let jsem prožil vše, co se prožívá, když člověk bere drogy, žije na ulici a ve vězení. Mé sny mne opustily, přišly výčitky a noční můry. Pomalu jsem se zabíjel. Před sedmi lety jsem si vyměnil jehlu s kamarádem, který již zemřel na AIDS. Najednou jsem se zklidnil a uvědomil si, že nemám co ztratit. Vyhlídka brzké smrti mi nabídla šanci ke znovunalezení toho, co jsem kdysi ztratil: krásy a tajemství světa a života.

Právě v té době jsem byl coby novinář pozván na seminář do Oaklandu. Bylo to o čarodějnických metodách, jak je učil Carlos Castañeda a jeho přátelé, všichni žáci šamanského čaroděje dona Juana Matuse. Podle Castanedy šamané a zřeci starého Mexika zažívali ve svých snech rozšířené stavy vědomí. Naučili se pak těchto stavů využívat i v bdělém stavu a objevili metody, jak se do nich dostat. Dalších dvacet sedm generací pak byly tyto znalosti tajně předávány - až k donu Juanovi Matusovi. Castañeda a jeho kolegové jsou jakýmisi současnými adepty tohoto prastarého šamanského umění. Castañeda je nazývá, podle architektonického termínu pro vyrovnání sil k dosažení rovnováhy, tensegrita.

Castanedovi kritici ale tvrdí, že vše, včetně osoby dona Juana, si vymyslel sám Castañeda, Podle nich začal Castanedův mýtus ne ve světě Toltéků, ale v létě 1961, kdy tehdy sedmatřicetiletý student antropologie university v Los Angeles odešel do pouště Sonora, aby napsal svou disertační práci. Tam prý si, pod horoucím sluncem, Castañeda vše vymyslel.

Přes literární slávu a příznivé hodnocení mnoha vědců a antropologů jsou skeptici zmateni časovými neshodami v knihách o donu Juanovi, a také tím, že nikdo nikdy dona Juana neviděl.

Před šesti lety ale dvě ženy, Florinda Donner—Grauová a Taiša Abelarová, vydaly knihy, ve které obě popisovaly své zkušenosti s donem Juanem - ukázalo se totiž, že obě ženy jsou také žačkami dona Juana. Další žačka, Carol Tiggsová, byla zmíněna v knize Art of dreaming (Castañeda popisuje jejich společné snění). Tiggsová pak „zmizela" z tohoto světa a objevila se záhadně o deset let později. To způsobilo, že se Castañeda nepohodl se svými kolegyněmi. Tiggsová pak navrhla radikálně odlišný postup jejich práce - poprvé prezentovat učení dona Juana veřejně a dát tak i dalších hledačům možnost jít jeho cestou. Prý také proto, protože jsou posledními v dlouhé řadě šamanů, jejichž učení musí přežít.

Jako mnoho ostatních čtenářů, i já jsem byl Castanedovými knihami uchvácen, samozřejmě také kvůli svému snění z mládí. Jako novinář jsem ale zachovával skeptický odstup. Teď ale z mlhy mýtů vystoupily živé osoby. Rozhodl jsem se, že si je poslechnu.

Šest žen, atleticky vypadajících a nakrátko ostříhaných instruktorek, které si říkají „energetické stopařky" stojí na zvýšených panelech, oblečeny ve volných tmavých oblecích pro bojová umění. Pohybují se uvolněně a sebejistě. Jsou tu, aby se třista účastníků semináře v Oaklandu něco naučilo. Dva dny ukazují složité a propracované série pohybů, kterým Castañeda říká „průchody čarodějů" (sorcery passes). Pohyby se příznačně jmenují např. Rozlousknutí oříšku energie, Šlápnutí na kořen energie, Protřepání hroudy energie. Léta jsem cvičil jógu a tak občas nalézám určité podobnosti. Mnohé pohyby mají jakoby základ v bojových uměních, připomínají mi aikido nebo karate. Mnohé cviky jsou ale naprosto původní.

Mezi účastníky semináře jsou lékaři, učitelé, inženýři, umělci, biologové, Francouzi, Španělé, Rusové, Němci, Američané. Se spoustou z nich jsem mluvil a mé pochyby se pomalu rozpouštěly.

Muž, který říkal, že šest let cvičí karate, označil pohyby tensegrity za neobyčejně účinné. Prý jsou navíc tak složité, promyšlené a vzájemně se doplňující, že by si je nikdo nemohl jen tak vymyslet. Mario, indián kmene Tarahumara, který žije v Los Angeles, vyprávěl o tom, že se s několika mexickými přáteli již dlouhou dobu scházejí a diskutují nad Castanedovými knihami, a teď, když je možnost zkusit něco v praxi, nezaváhal. Když pak vyprávěl o tom, jak pracuje se sny, žasl jsem, jak moc se to podobalo tomu, co jsem prožíval v mládí.

V průběhu týdenního semináře jsme slyšeli postupně tři žáky dona Juana. První hovořila Florinda Donner—Grauová: „Don Juan se svým čtyřem žákům představil ve čtyřech odlišných podobách. Pro Casta—nedu měl přísnou krásu čaroděje. ProTaišu Abelarovou byl záhadným, ale přívětivým dědečkem. Mně vtrhl do života a celý mi ho převrátil. Pro Carol Tiggsovou byl něžnou otcovskou postavou schopnou hlubokého citu."

Dál pak vyprávěla, že ve světě čarodějů mají ženy zvláštní postavení díky schopnosti vcítit se do ženské podstaty přírody. Pomocí své dělohy jsou schopny napojit se na vesmírnou energii a využívat ji např. k přeměně. Zároveň se ale tyto ženy musejí potýkat se zvýšeným zájmem o sociální život. Jinak řečeno, jsou od malička vychovávány, aby byly poslušné loutky, a jen díky velké snaze mohou tomuto osudu uniknout. „Don Juan se mě jednou zeptal", vyprávěla Florinda, „jestli chci zůstat celý život pitomou kundou... Víte, já byla vychovaná velmi přísně a nikdy v životě v mé přítomnosti nikdo, zvláště ne muž, tohle slovo nepoužil. Byla jsem šokovaná a cítila jsem se zraněná."

Na konci své řeči mluvila Florinda o smrti. „Smrt je náš nejlepší přítel a rádce. Máte—li pochybnosti o směru svého života, poraďte se se svou smrtí. Ta nikdy nelže."

Taiša Abelarová je energická a elegantní žena. Hovořila o teleportaci těla. Vyprávěla tak podivné příběhy, že jsem si říkal, že bud nehorázně lže, nebo zešílela. Jenže vše v jejím chování bylo normální, klidné, sebejisté. Nakonec jsem, nerad, musel uznat, že asi vypráví o něčem, co skutečně zažila.

Carol Tiggsová vyprávěla o snech, a o umění snít, o tom, že je nagualská žena. Na otázku, jak je to s Castanedovým zdravím, odpověděla: „Náš bratr Carlos tu s námi nemůže být, protože právě bojuje s infekcí. Nevíme přesně s jakou. Čaroděj se nemůže léčit jako jiní lidé, musí spoléhat na své metody."

Mé pochyby o Castanedovi zůstaly. Za nějako dobu se mi ale vyplnil novinářský sen a já měl s Castanedou udělat rozhovor. Shrňme to: vedl jsem život plný zmatků, nic velkého jsem nenapsal, sotva

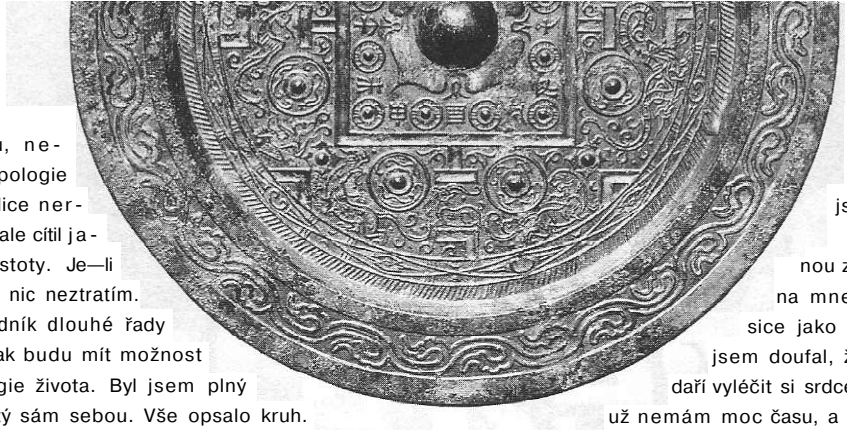

jsem dodělal maturitu, nevěděl jsem nic z antropologie - měl bych tedy být velice nervózní. Místo toho jsem ale cítil jakýsi hlubinný pocit jistoty. Je—li Castañeda podvodník, nic neztratím. Pokud to ale je následník dlouhé řady Toltéckých šamanů, pak budu mít možnost opět se dotknout magie života. Byl jsem plný očekávání a přesto jistý sám sebou. Vše opsalo kruh. Není co ztratit, naopak, vzhůru do neznáma!

Vzhlédl jsem od čtyř stran hustě popsaných připravenými otázkami a venku zahlédl tři osoby, jak na mě mávají. Jedna z nich byla ta, která rozhovor sjednala. Ta mne představila další ženě, kterou jsem znal již ze semináře, a pak malému muži, který stál za ní. To byl Carlos Castañeda. Lehkost posledních dnů nezmizela, a tak jsem se s ním pozdravil jakoby nic, se směsí respektu, náklonnosti a profesionální skepse.

Pohyboval se lehce a soustředěně. Sedli jsme si ke stolu. Listoval jsem svými poznámkami a občas ho pozoroval. Věděl jsem, že se snad narodil v Peru a že je mu něco přes sedmdesát let. Vypadal mladší. Opálený, vlasy sůl a pepř, tvář plnou ostrých linií. Připomínal mi klasické španělské rysy. Oči ostře zářící, ve tváři výraz přátelství a hravosti. Cítil jsem se jako mezi přáteli. Další tři hodiny jsem sem tam kladl otázky, ale většinu času jsem jen poslouchal a zapisoval si.

„Tohle je učení, které nikdy nekončí," říkal v jednom okamžiku Castañeda. „Existují techniky, ty ale musí být umocněny silným úmyslem a správnými vnitřními postoji. A ktěm se každý musí dostat sám. I pro mne je to otázka jejich každodenního obnovování."

Hovor o disciplíně mne dovedl k otázce o tom, že Castañeda kdysi sám prohlásil, že nechat kouření byl revoluční čin.

„Vy nekouříte, že ne?" vyzvídal přátelsky, s trochou zvědavosti. „Jen velmi příležitostně," odpověděl jsem, „teď tu s sebou nic nemám."

„Já jsem začal kouřit když mi bylo osm let," začal vyprávět. „Chtěl jsem vypadat jako ti velcí argentinští hoši. Měl jste je vidět: byli to ti nejostřejší hoši na světě." A v malé pantomimické vložce předvedl pomalý pohyb ruky s pomyslným cigárem, zamhouřené oči hledící do dálky a neviditelný obláček vyfouknutého kouře.

„Jednou mi don Juan řekl, abych přestal kouřit. Odpověděl jsem mu, že mi kouření chutná a že přestanu, až budu cítit, že to dokážu. Občas jsem to totiž dokonce i zkusil, ale marně. A i dnes, po všech těch letech, se občas přistihnu, jak mi ruka zajede do kapsy v touze najít balíček cigaret. Zbavit se tak hlubokých stereotypů je těžké, ale ne nemožné," uzavřel. „Musíte do toho prostě skočit..."

Konec věty se ztratil v jeho přízvuku, ale nechal jsem to být a poslouchal dál, jak popisuje svou přítelkyni, která umírala v nemocnici (já jsem do té doby neřekl o své nemoci a svých problémech nic).

„Měl jsem tu ženu moc rád," vyprávěl. „Byla to má velice dobrá kamarádka. Zeptal jsem se tedy dona Juana, co bych pro ni mohl udělat. Poradil mi něco a já jsem jí to převyprávěl. Měla vlastníma rukama tu nemoc v představě vyndat ze svého těla a odhodit, s co nejhlubším záměrem a soustředěním, tak často, jak to jen dokáže. Odpověděla, že je tak slabá, že nezvedne ruku. Tak to dělej nohou, křičel jsem zoufale. Použij srdce, mysli. Dostaň to ze sebe! Jenže ona už neměla energii to udělat."

A bez přerušení začal vyprávět o své nedávné nemoci, kterou popsal jako silnou virovou infekci. Vzpomněl jsem si na svou nemoc a přestal jsem si dělat poznámky, abych ho viděl. Vyprávěl, jak se rozhodl odmítnout lékařskou pomoc. To, že přede mnou seděl a zářil energií, byl důkaz, že mu to vyšlo.

„Četl jsem knihu bývalé ženy Carla Sagana, „ pokračoval. „Popsala svou teorii o virové podstatě těla. Prý jsme plni virů. Prý žijeme ve vesmíru plném dravců a nejnebezpečnější jsou viry."

„Jsme smrtelní a všichni jednou zemřeme," dodal, a to už toho na mne bylo příliš. Přišel jsem sem sice jako novinář, ale ve skutečnosti jsem doufal, že se mi s jeho pomocí podaří vyléčit si srdce, než umřu. Zdálo se mi, že už nemám moc času, a tak jsem ho přerušil.

„Měl bych jednu osobní otázku," začal jsem.

„Prosím," odpověděl laskavým tónem a gestem. „Ptejte se na cokoliv."

„No," řekl jsem, „nesnáším melodramata. A tak jen řeknu, že mám zdravotní problémy. Možná to tak nevypadá, ale ještě pár šlehů *a...*" luskl jsem prsty a naznačil sypající se prach.

Bylo to ode mne velmi neprofesionální, ale naivně jsem si myslel, že to on začal, on to všechno způsobil svými knihami a tvrzeními, že jsme schopni žít svět plný čar a kouzel. Cítil jsem potlačený hněv a touhu a zlobu, kterou jsem v sobě celé ty roky nosil.

Castañeda začal vyprávět delší příběh o příteli alkoholikovi. Pozoroval mne zpoza přivřených víček, jakoby se díval do sluníčka. Oči mu zářily jako dva obsidiány, ale nebylo v tom nic hypnotizujícího nebo násilného. „Já bych vyskočil rovnýma nohama ..." Zase jsem dobře nerozuměl konci věty. Muselo to na mně být vidět, protože to zopakoval: „Vyskočil bych z drážky," řekl. „Pohnul se jinam. Vyměnil desku."

Mé pubertální deníky bývaly plné takových metafor. Vyskočit z drážky znamenalo změnit životní styl, nespadnout znovu do starých problémů. Tehdy jsem měl tři zlozvyky, které mne nejvíc trápily - šťoural jsem se v nose, nezvládal jsem svůj temperament, a ten nejhorší, neustále jsem se v mysli ve svých problémech vrtal, místo abych je prostě nechal být. Je mi třicet šest let a dokázal jsem trochu zkrotit jen svůj temperament. Stále mám tendenci vrtat se v nose a stále jsem schopen donekonečna se obírat tím, co se stalo: omlouvat své činy a postoje, bránit je, rozebírat stále dokola. Navíc jsem k nim v posledních asi sedmi letech, od chvíle, kdy jsem si vyměnil jehlu s přítelem, který měl AIDS, přidal zlozvyk „umírat". Kupodivu jsem zatím ještě neumřel. Něco tvrdohlavého uvnitř mne stále chránilo. Nějaký dobrý duch nebo co. A stejný duch se objevil, když jsem tak poslouchal Castanedu a jeho radu. Možná umřu už dnes večer. Možná ne. V každém případě ale umřu. Ale v čase, který mi zbývá, bych se mohl pokusit vyměnit drážku svého života. Vyskočit z ní. To jsem věděl už tehdy, když jsem snil. Castañeda se jako dokonalý šaman dotkl něčeho ve mně, co to už dávno vědělo, a obnovil to v mém srdci. Co z dona Juana Matuse, mýtického čaroděje, to bylo? Sedí tu přede mnou i teď, plný triků a příběhů plných moudrosti, bláznovství a pravdy? Nevím a nedokážu říct.

Tři hodiny uplynuly a Castañeda dal najevo, že už chce skončit tím, že si shrnul rukávy své košile. Ještě byl čas na poslední a nejdůležitější novinářskou otázku, ale něco ve mně už nechtělo.

A pak bylo ticho opět přerušeno jeho klidným hlasem, který zněl, jakoby je vyslovoval muž, který zná a zvládá velká tajemství.

„Kdybych já chtěl položit donu Juanovi poslední otázku, zeptal bych se, jak to udělal, že se ve mně dotkl mé duše, a že mé srdce každým svým úderem ví, co dělat?"

„Každým úderem srdce," zopakoval tiše, a jeho slova jako cár mlhy zůstala viset ve vzduchu. A pak se té zašeptané věty dotkl čas a ona zmizela v tajemnu, které nás obklopuje.

Michael Brennan je novinář, který píše do časopisů (Newsweek, Outside, Boston Globe). Žije v Portlandu, ve státě Oregon.

Z časopisu Sun (září 1997) přeložil V. M.

Rostliny reagují

rozhovor s Clevem Backsterem

Někdy se stane, že člověk zná přesné datum a čas, kdy se jeho život od základů změnil. Pro Cleva Backstera to bylo ráno 2. února 1966, ve třinácté minutě a čtyřicáté páté vteřině testování polygrafu. Backster, expert, jehož test je dodnes používám na polygrafech (detektorech lži), tehdy testoval, jak se má jeho subjekt. Tím zkoumaným byla rostlina.

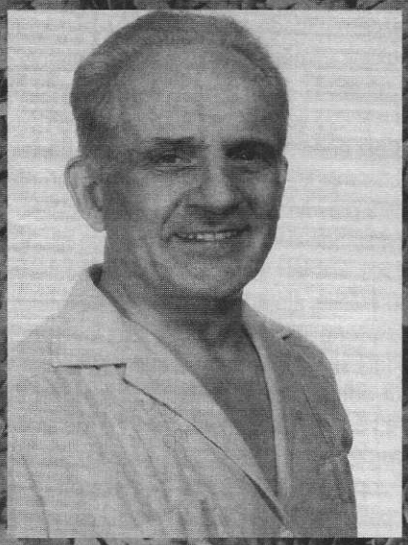

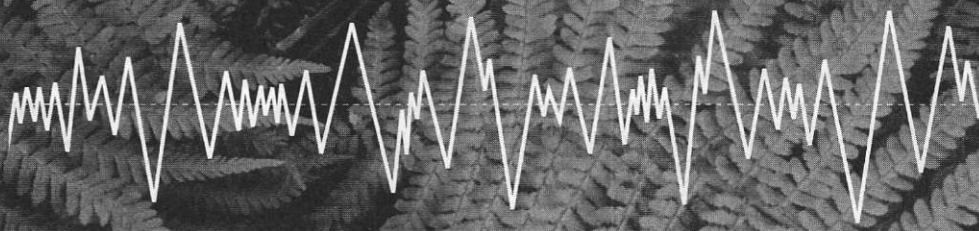

Od té doby provedl Backster tisíce experimentů a prokázal, že na naše lidské emoce reagují nejen rostliny, ale i jednotlivé listy, vajíčka, jogurt a dokonce samotné lidské buňky. Zjistil například, že buňky odebrané u lidských úst a umístěné ve zkumavce elektrochemicky reagují na emoční reakce svého dárce, i když ten je mimo laboratoř, mimo budovu a dokonce mimo stát.

Derrick Jensen

• *Můžete se znovu zmínit o tom, jak jste poprvé zjistil elektrochemickou reakci u rostliny?*

" **Backster:** Pracoval jsem ve své laboratoři na Manhattanu a v místnosti bylo několik květin, které sekretářka koupila u květináře dole v hale. Já jsem je občas měl zalít tak, že jsem vodu lil na podnosy. Zajímalo mne, za jak dlouho se voda dostane až nahoru, k listům, zvláště u velkého fíkusu. Napadlo mne připevnit nahoře k listům detektor galvanického odporu kůže a zjistit tak dobu, za kterou se voda objeví v horních listech.

Tak to bylo. Jestli v tom byly i jiné, hlubší důvody, nevím. V každém případě jsem místo toho, co bylo lze očekávat, tedy reakci na vodu, objevil reakci, která se podobala reakci člověka. Detektor lži pracuje proto, protože lidé, jsou-li nějak ohroženi, fyziologicky reagují předpověditelnými a měřitelnými způsoby. Když se třeba vraha, který je připevněn k měřidlům detektoru, zeptáte „Byljste to vy, kdo vystřelil smrtící ránu?", a je-li pravdivá odpověď *ano,* subjekt pocítí strach, že bude přistižen při lži, a elektrody na jeho kůži zaznamenají fyziologickou reakci. A tak jsem začal uvažovat, jak bych mohl měřenou rostlinu nějak ohrozit. Nejprve jsem chtěl jeden list namočit do teplé kávy. Rostlina vykázala příznaky nudy. Pak, když probíhala třináctá minuta pětapadesátá vteřina mého měření, mne napadlo, že list spálím. Tu myšlenku jsem nevyslovil, rostliny jsem se nedotkl, nedotkl jsem se ani měřícího zařízení.

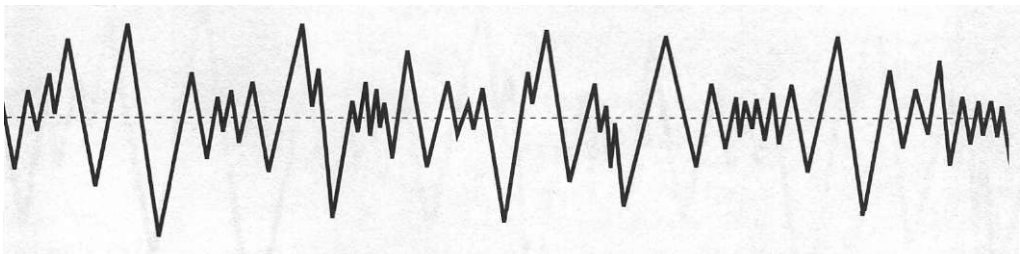

A reakce byla bouřlivá. Pero grafu vyskočilo úplně nahoru. Jediná věc, která to mohla být, byla reakce na moji myšlenku.

Vzal jsem tedy ze stolu sekretářky krabičku zápalek, jednu zápalku jsem škrtl a přiblížil se s ohněm k listu. Pak jsem si ale uvědomil, že extrémnější reakce už dosáhnout nemohu a tak jsem zkusil něco jiného: zanesl jsem krabičku zápalek zpět na sekretářčin stůl. Rosdina se v tu ránu uklidnila.

Okamžitě jsem pochopil, že tu jde o něco velmi významného. Nepřišel jsem na žádné obvyklé vědecké řešení. V laboratoři nikdo nebyl, nijak jsem rostlinu mechanicky nestimuloval. Od toho okamžiku se mé vědomí jaksi změnilo. Hovořil jsem pak s vědci různých oborů, ale nikdo mi nevěřil. Bylo to pro ně nepředstavitelné. A tak jsem navrhl experiment, který by tento jev prozkoumal více. Nazval jsem ho přímé, základní vnímání, abych to odlišil od tzv. mimosmyslového vnímání, protože rostliny přece nemají našich pět smyslů. Ta jejich reakce byla jakousi reakcí na primární, základní úrovni.

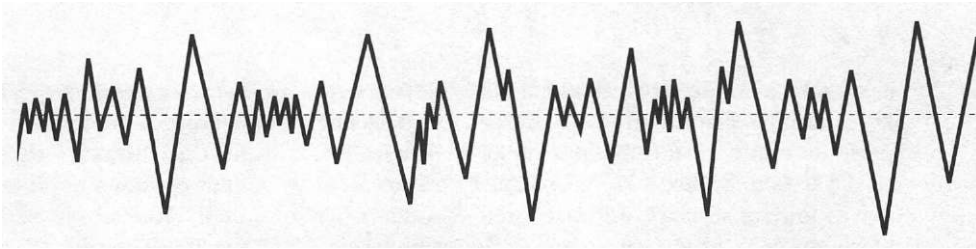

Šlo o to, že v náhodných intervalech padaly rybičky do vařící vody a přístroj měřil reakci rostliny na druhém konci místnosti.

• *Jak jste odlišil reakci rostliny na smrt živočicha od reakcí na vaše emoce ?*

• **Backster:** To je velmi těžké. Na to, aby se na vás rostlina „naladila", stačí pobýt s ní pár hodin. A pak, jakkoliv náhodně a nepředvídatelně bude experiment probíhat, rostlina na vás zůstane naladěna, kamkoliv půjdete. Nejprve jsme s partnerem odešli několik bloků od laboratoře, ale pak nás napadlo, že rostliny reagují ne na experiment, ale na naše emoce při rozhovorech.

Nakonec rostliny pro nás koupil a instaloval někdo jiný v úplně opačném rohu budovy. Jednoho dne jsme přišli, zapojili měřidla a hned odešli. Rostliny tedy byly v cizím prostředí a nikde nebyl nikdo živý. Jediné, na co mohly reagovat, byla smrt malé rybičky.

• *Byly rostliny naladěny jen na lidi nebo na celé okolí?*

• **Backster:** Odpovím příkladem. Často jsem připevnil elektrody a odešel, abych později prozkoumal výsledky. Jednou jsem si chtěl uvařit kávu, ale pak jsem si uvědomil, že potřebuji šálek na něco jiného a vařící vodu jsem vylil do výlevky. Rostlina vykázala silnou reakci. Když delší dobu do výlevky nevyléváte chemikálie nebo vařící vodu, rozroste se v ní mikroskopická džungle mikroorganismů. Má rostlina reagovala na jejich smrt.

Neustále jsem ohromen schopností vnímat takovéto věci na bakteriální úrovni. Jeden vzorek jogurtu reaguje, když konzumujete jiný jogurt. Nebo když kápnete kapku antibiotik do jednoho jogurtu, druhý opět reaguje. Krmil jsem svou kočku vařeným kuřecím, které jsem uchovával v lednici, a aby to neměla zmrzlé, ohříval jsem jí to v mikrovlnce. Když to maso už bylo starší, můj pokusný jogurt reagoval na každé vložení masa do trouby - reagoval na smrt mikroorganismů. Nemohl reagovat na mé pocity, protože já jsem 0 této reakci v té době nic netušil.

• *A jak reagoval jogurt na to, když maso žrala kočka ?*

[1] **Backster:** Je zajímavé, že i baktérie mají jakýsi obranný mechanismus, který je v extrémním nebezpečí uvede do stavu šoku: prostě zahynou samy. Totéž dokáží mnohé rostliny.

• *Slavný cestovatel Livingston byl jednou napadnut lvem, a později vyprávěl, že během útoku šelmy necítil vůbec bolest, naopak, celou dobu pociťoval nesmírné blaho.*

• **Backster:** Jednou jsem měl svůj malý přístroj na baterie s sebou v letadle. Když nám začali podávat oběd, zeptal jsem souseda, jestli nechce vidět něco zajímavého. Dal jsem jeden list salátu mezi elektrody a jakmile začali ostatní lidé jíst svůj salát, náš list prudce zareagoval, ale pak zůstal na stejné úrovni. Počkali jsme, až letušky sklidili tácky, a reakce našeho listu salátu se opět uklidnila.

• *Takže vy jste testoval, fíkus, baktérie, salát...*

• **Backster:** A také vajíčka. Měl jsem kdysi štěně dobrmana a to muselo každý den dostat jedno vajíčko. Jednou jsem měl rostiinu stále zapojenu, a jak jsem rozbil vajíčko o misku psa, rostlina

bouřlivě zareagovala. Strávil jsem pak stovky hodin zkoumáním oplodněných i neoplodněných vajíček. Ukázalo se, že v tom moc rozdíl není, stále to jsou živé buňky. Chtěl jsem zkoumat také reakce zvířat. Nedokázal jsem ale přimět psa nebo kočku, aby vydrželi s elektrodami

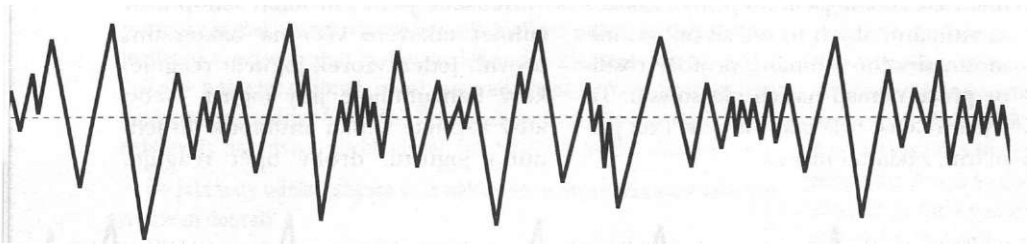

na své těle, a tak jsem pak zkoumal lidské spermie. Například když dárce spermatu vzal v místnosti o pár bloků dál dávku silného léku, který rozšiřuje cévy a používá se jako prevence před infarktem, jeho vzorek spermatu vykázal prudkou reakci.

Svty výzkum jsem tehdy v této fázi přerušil, protože nemělo smysl v tom takto dále pokračovat. Mělo to smysl z vědeckého hlediska, ale „politicky" to bylo velmi nepřijatelné. Zcela určitě bych byl zesměšňován.

Pak jsem ale potkal jednoho dentistu, který vyvinul dokonalou metodu izolace červených a bílých krvinek z ústní dutiny. Začal jsem točit na video sérii experimentů. Například jsme zjistili, že když se lidé dívají ve vzdálenosti mnoha kilometrů na televizi a vykazují nějaké silné emoce, jejich buňky na to reagují. Nejdelší vzdálenost byla 450 kilometrů.

na planetě. Je to pravda, jsme například intelektuálně velmi úspěšní. Co když ale ijiné formy životajsou duchovně vyvinuté? Slyšeljste o pokusech Ruperta Sheldrakea se psy? *(Viz MANA, jaro 1996, Rupert Sheldrake: Experimenty, které by mohly změnit svět.)*

• *Jak vaše pokusy přijímá svět vědy ?*

• **Backster:** S výjimkou takových lidí, jako je právě Rupert Sheldrake, byly reakce nejprve odmítavé, potom nepřátelské a teď už raději žádné. Nejprve tomu říkali Backsterův efekt, ale teď, protože to nemohou vyvrátit, se o tom už raději nikde a nikdy nezmiňují. Někteří se pokusili mou práci zesměšnit, jiní o tom napsali své knihy. Já sám jsem nikdy o popularitu nestál a nikdy jsem z toho nic neměl. Někteří botanikové se pokusili prokázat, že si vymýšlím, ale nikdy se jim to nepodařilo. Dnes mne tedy ignorují, ale ani to jim příliš nejde.

• *Co je největší problém ?*

• **Backster:** Určitě opakování testů. Události, které jsem sledoval a popsal, byly většinou spontánní. Musely být. Kdybych je předem plánoval, už bych její plánovat, protože pak to nebude fungovat. Když to dělají, jak jim řeknu, dosáhnou výsledků, ale když pak jdou na universitu, tam jim řeknou, že to není důležité.

Několikrát se pár vědců pokusilo experiment s rybičkami zopakovat, ale jakmile jde o automatičnost a náhodnost pokusu, nevydrží a chtějí se na pokus dívat, a tak instalují televizní okruh v jiné místnosti atd. Jenom že jejich vědomí je tam stále, to z pokusu nikam neodstraní. A přiznejme si, mnoha vědcům, když jim tenhle pokus nevyšel, se ulevilo. Protože kdyby byli úspěšní, bylo by to popřením stávající vědy.

• *Přehnaný důraz na opakování testů se zdá být dnes tak trochu proti vědě samotné, protože život sám se nedá zopakovat...*

• **Backster:** Jak tvrdil už Francis Bacon, opakování je spjato s touhou kontrolovat a kontrola je v zásadě to, o čem je západní věda i celá západní kultura. Vědci se nemohou vzdát požadavku na opakování pokusů, protože by se museli vzdát i své kontroly, což by znamenalo konec téhle formy civilizace a to se nestane, dokud to vše neskončí nějakým ekologickým kolapsem.

Já jsem boj s vědou dávno vzdal. Ale vím, že kdyby mé pokusy zkusili zopakovat, tak i kdyby se jim to nepovedlo, viděli by věci, které by změnily jejich vědomí. Už by nebyli stejní jako předtím. Potkávám lidi, kteří mi před dvaceti lety neřekli nic, a dnes říkají, jak moc jsem pomohl změnit jejich životy.

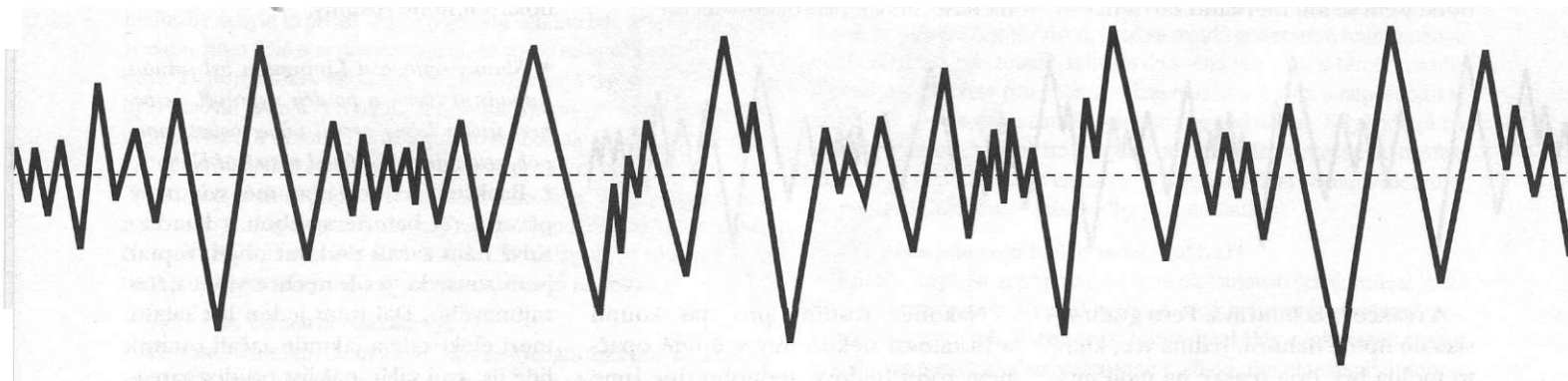

• *Důsledky těchto zjištění jsou ale...*

• **Backster:** ...ohromující, ano. Mám plné zásuvky důkazů o tom, jak jsou baktérie, rostliny a další živé bytosti mezi sebou dokonale propojeny a vyladěny. I lidské buňky vykazují tuto primární vnímavost, ale na vědomé úrovni se jaksi vytrácí. Nebo už jsme ztratili schopnost to vnímat. Domnívám se ale, že osoba dostatečně duchovně vyvinutá to taky dokáže. My lidé máme tendenci považovat se za nejvýše vyvinuté tvory

jejich výsledky ovlivnil. A máme tady problém, protože spontaneita a opakování nejdou dost dobře k sobě. Vědecká komunita nadále ve své metodologii trvá na opakovatelnosti experimentů a proto se asi dál v této věci nedostane. Dalším problémem je úmysl. Nemůžete předstírat. Když řeknete, že rostlinu popálíte, ale ve skutečnosti to udělat nechcete, rostlina nezareaguje. Lidé se mne ptají, jak to udělat, aby rostliny reagovaly. Říkám jim jen, že nic nesmě-

• *Když posuzujeme vaši práci, máme několik možností. Můžeme věřit, že si vymýšlíte. Můžeme věřit, že to, co tvrdíte, je pravda, což by znamenalo změnit vědeckou metodologii stejně jako naše vědomí, komunikaci, vnímání atd. Nebo můžeme věřit, že jste udělal nějakou chybu. Je možné, že jste přehlédl nějaké mechanistické vysvětlení vašich pozorování? Jeden vědec říká, že máte ve svém detektoru nějaký uvolněný drátek.*

• **Backster:** Za třicet let práce jsem našel a upevnil všechny uvolněné drátky.

Ne, nevidím možnost žádného mechanistického řešení. Někteří parapsychologové si myslí, že jsem vynalezl jakousi formu psychokineze, že hýbu perem v přístroji svou myslí, což by byl docela dobrý trik, nemyslíte? Ale oni přehlíží fakt, žejsem většinu pokusů sestavil tak, aby byly automatické a; náhodné a nemohl do nich jakkoliv zasahovat, dokud si nebudu číst výsledky. Jeden článek nabízel vysvětlení pomocí statické elektřiny: když projdete místností a dotknete se rostliny, dostanete reakci. Jenžejá se svých rostlin dotýkal vskutku výjimečně.

• *Co tedy je to, co snímáte ?*

" **Backster:** Nevím. Ale ať je to cokoliv, nemizí to se vzdáleností. Má to co dělat s nějakým elektromagnetickým jevem. Signál z Phoenixu byl právě tak silný jako signál z vedlejší místnosti. Zkoušel jsem signál nějak odstínit pomocí olověných desek a jiných materiálů, ale nepodařilo se mi to. Možná, protože ten signál nejde odněkud někam, ale prostě tu je a manifestuje se na různých místech. Možná pomůže, až to budeme moci otestovat ve vesmíru. Někteří kvantoví fyzikové podporují můj názor, že tyhle signály nejsou omezeny prostorem a časem. Vzpomeňme na Bellův teorém, který tvrdí, že atomy, jakkoli vzdáleny, někdy změní svůj moment otáčivosti současně, zároveň. A to už jsme ve světě duchovnosti a metafyziky. Zkusme uvažovat o modlitbě. Kdybyste se modlil k Bohu a Bůh by sídlil na druhé straně galaxie, a vaše modlitba cestovala rychlostí času, vaše kosti by se změnily v prach dříve, než by vaše modlitba dorazila k Bohu. Je-li ale Bůh, jakkoli ho budete definovat, všude, pak modlitba cestovat nemusí.

• *Buďme konkrétnější. Myšlenka, že rostlinu popálíte, vzbudí její reakci. Co se přesně v ten okamžik děje? Jak to rostlina ví?*

• **Backster:** Nepředstírám, že to vím. Nepokouším se o nějaké přijatelné vysvětlení, protože ho neznám. Jsem experimentátor, ne teoretik.

• *Schopnost rostlin reagovat na myšlenku ale. nutně povede k nutnosti zcela změnit náš dosavadní názor na vědomí a člověka, tvora, který, kromě neklelých dalších vyšších primátů, má vědomí. Západní věda tvrdí, ie rostliny nemají mozek, proto nemohou mít vědomí.*

• **Backster:** Myslím, že západní věda roli mozku přeceňuje, především pokud jde o vědomí. Byly například napsány celé knihy o vědomí atomu. Vědomí může existovat na různých úrovních. Existují velmi úspěšné pokusy prokázat, že vědomí přežívá smrt těla. Vše nasvědčuje tomu, že vědomí by se nemělo automaticky svazovat s šedou kůrou mozkovou, naopak, existuje silné podezření, že spousta paměti není uschována v mozku.

• *To připomíná paměť atleta. Když dlouho trénujete, vybudujete si pak paměť ve svých svalech. Četl jsem spoustu článků o fyziologických důsledcích raných traumat z dětství nebo z války, znásilnění. Výsledky studií naznačují, že každé trauma se jaksi otiskne do různých částí našeho těla. Znásilnění pak může způsobit například chronické záněty vagíny.*

• **Backster:** Kdybych to dokázal, vysvětlil bych tkáním v té které oblasti těla, co se stalo. Nevím, jestli by tato léčebná metoda byla úspěšná, ale v každém případě by byla bezbolestná.

• *Zkoušel jste komunikaci i u neživé hmoty?*

* **Backster:** Něco jsem zkoušel, ale nikdy se nedalo s určitostí tvrdit, co jsem zaznamenal. V roce 1987 jsem dělal testy na universitě v Miami (s dr. S. Foxem), který zaznamenal elektrické signály z jednoduchých látek podobných proteinům, signály velmi podobné těm, které získávám z živých buněk. Domnívám se, že jakási forma biokomunikace probíhala již od velmi raných stádií života na naší planetě. Samozřejmě v tomto smyslu lze využít i teorii Gaia.

• *Jak je vaše práce přijímána v jiných zemích ?*

• **Backster:** Rusové se o to velmi zajímali, a kdykoliv mluvím s indickými vědci, ať buddhisty nebo hinduisty, říkají - a proč vám to trvalo tak dlouho, než jste na to přišli? Má práce souzní s mnohými závěry buddhismu a liinduismu.

• *Čeho se Západ bojí ?*

• **Backster:** Jestli je to, co registruji, pravda, museli bychom přepracovat hodně teorií, podle kterých žijeme. Znám biology, kteří říkají, že jestli má Backster pravdu, jsou v háji. Pak by musela přijít radikální reforma našeho názoru na mnoho věcí.

Západní věda je dnes celkově ve velmi obtížném postavení — aby udržela současné trendy vědeckého uvažování, musí ignorovat neobyčejně mnoho informací. Ale takových informací stále přibývá. Věda zatím jakoukoli možnost biokomunikace nepřipouští. Jenže citlivost přístrojů se neustále zvyšuje, a tak je asi jen otázkou času, kdy přestaneme předstírat, že to je jenom nějaký uvolněný drátek.

Z časopisu Sun 7/97 přeložil V. M.

Duchovní život rostlin

Penelopa Kramerová

Hluboko v amazonském deštném pralese se jednou Američan Peter Gorman vracel v doprovodu svého indiánského průvodce po delší expedici zpátky do vesnice. A jak tak míjeli to bohatství pralesa, vypráví antropolog a šaman Eliot Cowan, indiánský lovec a šaman začal pantomimou ukazovat léčivé vlastnosti rostlin, které míjeli. Když došli do vesnice, Gorman utíkal do své chatrče, popadl tužku a zápisník a běžel zpátky za šamanem, poprosit ho, aby mu zopakoval všechno to, co předváděl a povídal o léčivých vlastnostech tolika rostlin. Když se šaman zeptal, k čemu to chce, Gorman vysvětlil, že chce rostliny usušit a doma použít k léčení.

Indián chvíli mlčel, a pak propukl v nezastavitelný smích. Zavolal ženu a děti, řekl jim, co se stalo, a všichni se smáli a ukazovali lla Gormana, který nechápal, co se děje. Když se konečně uklidnili, šaman mávl rukou kolem a řekl: „Všichni ve vesnici, i tříleté děti, vědí, že nemůžeš rostlinou léčit, dokud k tobě ve snu nepřijde její duch, a nepoví ti, jak se má použít." Indiáni prostě nemohli uvěřit tomu, že dospělý muž může být tak hloupý a věřit, že může získat lék z rostliny, se kterou nenaváže kontakt ve snu.

Eliot Cowan, autor knihy *Duch léčivých rostlin,* tuhle historku miluje - ilustruje podle něho zásadní aspekt tradičního šamanského používání rostlin. Aspekt, jehož. objevení jemu samotnému trvalo mnoho let - totiž, že rostliny mají své duchy a že to jsou právě oni, a ne chemické komponenty rostlin, co z rostliny dělá rostlinu léčivou. Podle Cowana tradiční kultury věří, že všechny prvky světa přírody mají duši - rostliny, ale i kameny a řeky. To jen naše moderní společnost rozdělila svět na bytosti živé a předměty neživé, vědomé a nevědomé. Domorodci zjistili už kdysi dávno, že „rostliny sijsou lidi vědomy", jak tvrdí i Cowan,; „ajsou laskavé a šťastné, že nám mohou pomoci uzdravit se, když je o to požádáme."

Cowan by to měl vědět. Strávil posledních dvacet let studiem bylin, čínské medicíny a šamanismu s experty a domorodými léčiteli po celém světě. V poslední době je učněm a následníkem dona Guadalupe Gonzalese Riose, Huičolského léčitele z Mexika, a říká, že po konzultaci s rostlinami samotnými znovuobjevil svou vlastní verzi bylinkářství, jak jej pěstovaly různé kultury po celá tisíciletí.

ŠAMAN PRO 9«. LÉTA

Před čtyřmi leiv se Cowan přestěhoval spolu se ženou a čtyřmi dětmi do malého městajižně od Mexico City, aby mohl studovat s místním šamanem. „Už jsem měl dost toho spěchání," vypráví, chtěl jsem strávit víc času s rodinou a dělat to, co mne lákalo." Od té doby se do USA vracívá vždy dva týdny v měsíci, aby tam léčil své pacienty a vyučoval.

Cowan vypadá a snad i je modelem šamana 90. let. Je pravdomluvný a nemě řitelně čestný. Ve své knize otevřeně popisuje vlastní fóbie a zlozvyky, odolává tendenci romantizovat své šamanské učitele. Ví, že jeho teorie o nutnosti komunikace s duchy rostlin vzbudí rozruch a nedůvěru, přestojasně, ochotně a s humorným nadhledem odpoví na jakoukoliv otázku. Žurnalistům, kteří s ním chtějí mluvit, dokonce předem posílá zodpovězené nejčastější otázky a vždy začíná: „Eliote. jak víš, že sis to jen nevymyslel?"

„To je problém, se kterým se musí potýkat každý, kdo dělá podobnou práci," říká. „Ale nejhezčí na přírodní medicíně je jakási vnitřní obrazovka. Bez ohledu jak krásná či duchovní je ta či ona teorie, jestliže to pacientovi nepomůže, pak to neplatí, jestliže mu to pomůže, proč ještě argumentovat?

Cowan dokáže vyprávět spoustu historek o svých vyléčených pacientech. Jeden umělec měl leukémii a chystal se zemřít. Cowan „navštívil" jeho duši a našel „tajnou dobře uschovanou vnitřní krajinu". Pak vyhledal dvě rostliny a požádal je, aby umělci pomohly. Brzy poté začal umělec opět malovat a když šel ke svému ošetřujícímu lékaři, počet bílých krvinek se dramaticj zvýšil o polovinu. Cowan dodal, že nestanovil diagnózu a neléčil leukémii. Šlo o vyléčení duše toho muže, aby byla znovu celá a tělo pak mohlo bojovat s nemocí. A zdůraznil, že nešlo o 10, aby pacienta vyléčil, ale aby muž znovu začal malovat.

Podle Cowana používají rostliny (a drogy z nich vyrobené) svá rostlinná těla, aby léčila těla nemocných lidí.

Západní medicína chybně léčí symptomy nemoci místo nenaplněných duchovních tužeb, které nemoci způsobují. Symptomjejen volání o pomoc, takjako když kontrolka lla palubní desce auta ukazuje, že dochází benzín nebo se přehřívá chladič. My, místo abychom natankovali, drogami nebo chirurgickým zákrokem „zničíme" kontrolku.

MYSTICKÁ PSYCHOTERAPIE

Cowan dle svých slov „zpřehlednil domácí šamanismus podle pětistupňové čínské medicíny", podle které je vše vytvořeno z pěti základních prvků: ohně, země, dřeva, kovu a vody. Lidé onemocní, když některý prvek přebývá nebo se ho nedostává. Role léčitele spočívá v obnově harmonie. Cowan to dělá tak, že psychicky hledá rostliny, jejichž duchové jsou na některý prvek bohaté, nebo naopak dokáží pacienta některého prvku zbavit. V některých případech pak rostliny fungují jako mystická forma psychoterapie. Cowan užívá svých „šamanských" dovedností a hledá v pacientově barvě,

zvuku, vůni a emocích změny, způsobené nerovnováhou systému. Takto zjišťuje, který prvek může pacientovi pomoci systém opět uvést do harmonie a integrovat obtížné vzpomínky nebo pocity, které spouštějí příznaky nemoci.

Například, kdyžjcdna žena přišla s neustálými záněty dýchacích cest, Cowan zjistil, že v pozadíjejích potížíje žal nad smrtí sestry. Zena si dávala za vinu, že protožeje slabá a bezmocná, nedokázala sestře pomoci. Měla pocit, že kdyby začala plakat, „rozpustila by se v přívalu slz". „To, co by mohla slzami odplavit, zůstávalo najejích plicích a dýchacích cestách a způsobovalo opakované záněty'", říká Cowan. Ve snu nalezl rostlinu a požádal její duchy, aby ženu navštívili v jejích snech. Pacientka pak okamžitě pocítila úlevu a zároveň tak hluboký smutek, že vypukla v pláč, trvající dva dny a přerušovaný jen prudkým kašlem. Když přestala plakat, byla vyléčená. „A co víc," dodává Cowan, „začala žít intenzívním a bohatým životem." ;í

Takováto duchovní rosdinná léčba máještě další výhodu, říká Cowan. Není dualistická, nerozděluje náš svět na „nás" a „ty nebo to druhé". N'a nás, pacienta a lékaře, a ty druhé, mikroorganismy nebo příznaky nemoci. V dualistickém vidění světa chceme „ty druhé" zabít, například baktérie antibiotiky. „Každé dualistické řešení ale způsobiýe další konflikty a problémy," říká Cowan. Antibiotika naruší pacientovu vnitřní ekologii a způsobí třeba plísňoyou infekci. Lékaři obvykle reagují dalšími léky proti plísním, a vytváří další nerovnováhu nikdy nekončícího kruhu. V rámci duchovní rostlinné léčby „neexistuje žádný konflikt, žádný nepřítel, žádná nemoc."

Aby se setkal s duchem rostliny, musí se člověk dostat do snového stavu. Jakmile je tam, duch rostliny mu ukáže, jaké léčivé schopností má. A když se člověk S duchem rosdiny spřátelí, zeptá se ho: „Kdybych tě opravdu potřeboval, přijdeš, když tě zavolám?" Zní-li odpověď ano, léčitel a duch rostliny se domluví na signálu, kterým ducha vyvolá, až bude potřeba, aby duch vstoupil do snů pacienta.

Někteří pacienti dávají přednost použití masti nebo oleje z rostliny, i když to není zase až tak důležité, říká Cowan. Jenže jinak se cítí zklamaní a myslí si, jakápak je to rostlinná léčba, když nevidím žádnou rostlinu?

JAK SE DĚIÁ ŠAMAN

Cowan definuje šamana jako někoho, kdo má „zvláště živý vztah k duchům přírody". Narodil se a žil v Chicagu, a říká: „Byl jsem pořád nemocný intelektuál. Neměl jsem žádný vztah k přírodě, přímo naopak, kvůli senné rýmějsem se přírodě vyhýbal." Když studoval antropologii, zkusil halucinogen, a přestože ta zkušenost nebyla zase až tak příjemná, zjistil, že všude kolem je daleko více života, než si myslel, a začal se zabývat více duchovními disciplínami. Když pracoval na postgraduální práci, zatoužil najednou přestěhovat se a změnit styl života. Najal si farmu a začal studovat léčivé rostliny. To, co ho nakonec skutečně změnilo,

byla kozajménem Eloise. Když Eloise dostala zánět očí, místní veterinářjí předepsaljen něco na ztišení bolesti a prohlásil, že pojde. Vědom si toho, že nemá co ztratit, Cowan vyhodil recept a zkusil aplikovat bylinky. Za pár dnů byla Eloise zdravá a Cówan se začal zabývat bylinkami profesionálně.

Když se pak pomocí akupunktury a homeopatie zbavil svých alergií, odejel do Anglie studovat čínskou medicínu a akupunkturu na Worsley college. Tam také dva roky vyučoval a tam začal realizovat myšlenku, že to, co se dá vyléčit akupunkturou, by se mělo dát vyléčit také bylinkami, a že bylinky, které rostou tam, kde bydlí pacient, jsou tisíckrát efektivnější než. cokoliv exotického.

Když se vrátil do USA, marně nějakou dobu hledal člověka, který by ho naučil znát léčivé bylinky, vyskytující se na územíjižní Kalifornie. Když zjistil, že na toto téma neexistuje ani žádná kniha, rozhodl se, že se bylinky naučí znát sám. Pokračoval ve studiu šamanismu, seznámil se s antropologem Michaelem Harnerem a mexickým šamanem donem Jose Riosem. Úspěch se dostavil, když mu Harner navrhl, aby se Jamansky pokusil spojit s duchem rostíiny.

Sám sebe člověk duchy rostlin uev v léčí. říká Cowan. Kdyžje sám nemocný, jde zá přítelem. Ale jinak se podle něho může každý člověk naučit komunikovat s duchy rosdin a léčit. Za prvé je třeba dobře se seznámit s rostlinami a jejich okolím. Sám to dělá tak, že si rostliny kreslí, ochutnávaje (samozřejmě si v herbáři nejprve zjistí, jestli nejsoujedovaté), dotýká se jich a čichá k nim. Pozorně si všímá i niky, ve které rostlinu najde a někdy si představuje, jaké to je být takovou rosdinou. Pak nastane čas setkat se osobně s duchem rostliny ve snu. Duch rostliny, „ze soucitu k vám", pak nalezne formu, jakou se zjeví ve snu - v podobě zvířete, skřítka nebo něčeho jiného. Když se mu pak představíte a nabídnete nějaký dar, on vám řekne, jak může pomoci. Formou malinké přednášky, nebo tím, že pocítíte nějakou negativní emoci, nebo prožijete nějaké dobrodružství (které pak později rozeberete tak, jako se rozebírají skutečné sny). Kdyžje pak vztah navázán, zvolíte si signál, pomocí kterého pak ducha rostliny vyvoláte /novu.

Při práci s pacientem, říká Cowan, je nejtěžší ne nalézt rostlinu a jejího ducha, ale dostat se nějak do pacientovy duše a nalézt, co potřebuje. „Nepřemýšlím nad tím, o jakých symptomech mi pacient vypráví, ale nad tím, kdo ajaký skutečněje ajak přišel ke své nemoci. Skutečným šamanem se stanu až ve chvíli, kdy se dokážu podívat přímo do pacientovy duše a nebudu potřebovat ducha nějaké rostliny."

Jesdije nutné, aby pacient věřil v duchy rostlin? „Ne, to není otázka víry nebo nevíry. Léčení je jakousi formou umění ajá nikdy nenutím své pacienty, aby přešli na nějakou víru. Když hovořím o duších rostlin, někteří lidé to odmítají, ale jiným to nevadí. Není to otázka víry, ale zkušenosti."

Z časopisu Intiíition, 4/96, přeložit Y. M.

W. Bradford Swift

Zpátky na zahrádku

Rozhovor s Danielem Quinnem

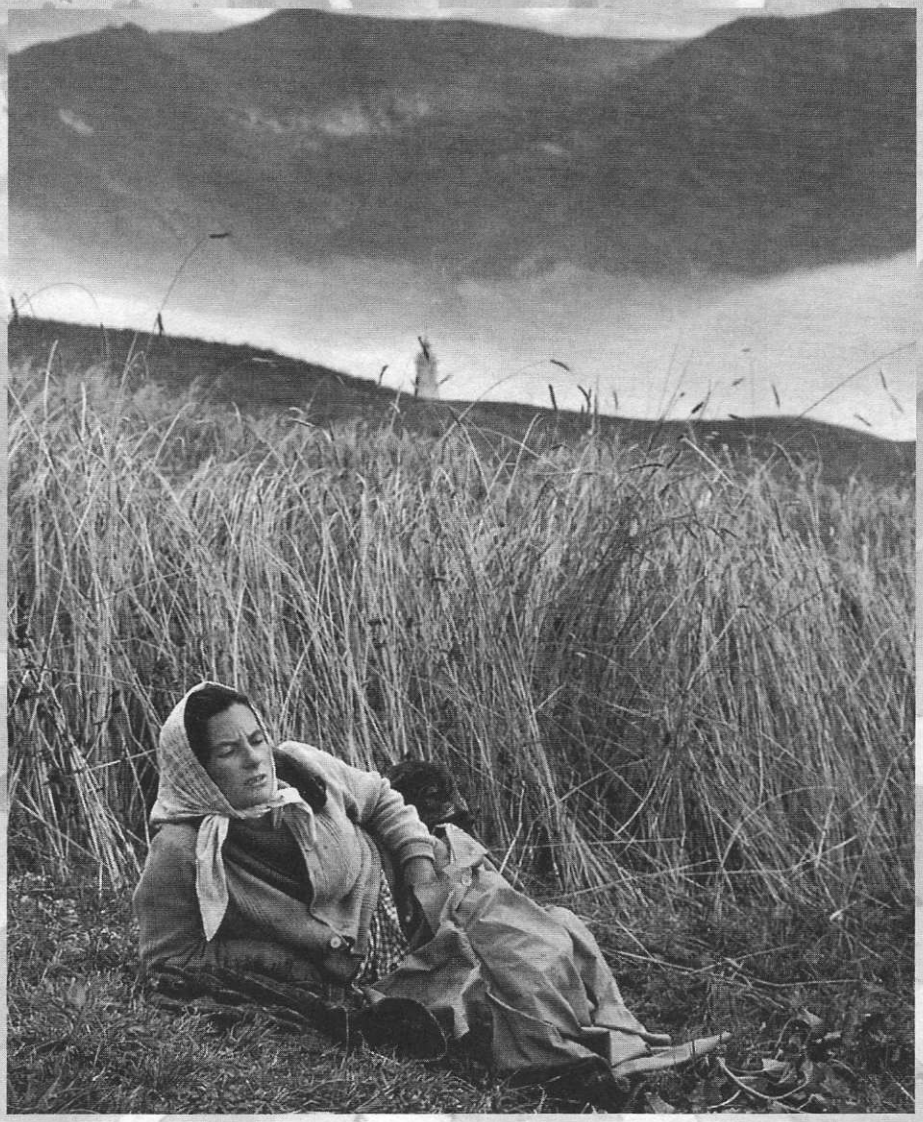

Jednou, když mu bylo šest let, měl Daniel sen, který později nazval prorocký. Ve snu se procházel pozdě v noci a narazil na padlý strom. Na kůře stromu uviděl velkého černého brouka. Polekal se, protože se jednak bál brouků, jednak si myslel, že ho brouk obviní z toho, že strom spadl kvůli němu. Ale brouk mu řekl, ať se nebojí, že si s ním chce jen popovídat.

Brouk Danielovi vyprávěl, že celá komunita života potřebuje jeho pomoc. „Bude to znamenat, že tomu budeš muset obětovat celý svůj život," řekl brouk. „Že se staneš téměř jedním z nás. Ale nejdřív ti musím prozradit tajemství."

Právě, když mu brouk začal něco vyprávět, Daniel se probudil a propukl v pláč. Maminka se ho ptala, jestli se mu nezdál nějaký nepříjemný strašidelný sen. „Ne, ne," vysvětloval Daniel, „pláču, protože ten sen byl tak nádherný!"

V devatenácti letech Daniel opustil rodinu a vstoupil do trappistického kláštera. První tři týdny vůbec neopustil zdi kláštera, ale pak musel s ostatními vyjít ven. V jedné své knize později napsal: „Vyšel jsem poslední, stále jsem se otáčel zpátky, ale pak se dveře zavřely a já se musel podívat dopředu. A bůh promluvil... Všechno zářilo. Každé stéblo trávy, každý list stromu zářilo světlem a energií, která byly bezpochyby božská."

Daniel Quinn se nestal mnichem, ale začal pracovat v malém nakladatelství a později začal psát knihy. V roce 1976 vyšla jeho první kniha Ishmael.

• *Jaké jsou ty základní otázky, které ve svých knihách řešíte ?*

• **Quinn:** Lidé se dnes snažíjakoby znovu vymyslet kolo — tak mi připadají jejich snahy objevit způsob, jakým žít v současném světě. Chovají se, jako kdyby tu byli první a museli vše úplně nově nastartovat. Ve svých knihách se snažím naznačit, že lidé, stejně chytří a dovední jako vy nebo já, tady na Zemi žili stovky tisíc let a po většinu té doby jim to šlo velice dobře.

Dnes se blížíme katastrofě a domníváme se, že není kam se obrátit pro odpovědi na naše otázky. Přitom naši předkové věděli, jak úspěšně žít na této planetě. A my se od nich stále ještě můžeme ledacos naučit.

• *Hovoříte o původních příslušnících některých domorodých kultur ?*

• **Quinn:** Přesně. Ti žijí v zásadě stejně, jako žili lidé před stovkami tisíc let. Žijí způsobem-, který naše civilizace před asi deseti tisíci lety opustila. A od roku 1492 jsme domorodce začali systematicky vyhlazovat.

• *Naznačujete, že se musíme vrátit ke sběračskému způsobu obživy ?*

• **Quinn:** To neříkám. Ani tucet planet jako je Země by neuživilo 6 miliard lovců a sběračů. To je absurdní. Snažím se jen naznačit, že lidé dvě stě tisíc let žili způsobem, který fungoval. Neměli sice tranzistorová rádia a kolotoče, ale žili šťastně a ekologicky. My ale učíme naše děti, že před naší civilizací, před dobou kdy vznikl náš způsob zemědělství, neexistovalo nic.

Skutečně jsme odhodili vše, co se doposud užívalo, a začali jsme jakoby od nuly. Teď je čas nahlédnout do pokladnice. Nemusíme jít zpět v čase, protože některé domorodé kmeny stále žijí tímtéž způsobem. Problémem spíše je to, že jejich způsob života vypadá tak nenáročně, že lidé, kteří je pozorují z vnějšku, nic nevidí.

Například způsob výchovy dětí v domorodé kultuře nevyžaduje zvláštní daně a profesionální učitele, a přesto funguje se 100% efektivitou. Celá kultura je nenásilně a přirozeně předávána z generace na generaci. My ale říkáme, chudáci, to my máme lepší systém vzdělání. Jenže ve skutečnosti náš systém produkuje jedince, kteří, kdyby byli ponecháni svému osudu, by nevěděli, jak přežít. Když naše děti opustí školu, nemají žádné pracovní dovednosti, záměrně, protože byjinak konkurovali svým rodičům.

Děti v domorodých kulturách vstupují do dospělosti, když je jim třináct nebo čtrnáct let a tojiž umějí vše, co umějí i dospělí. Zvládli to pomocí výchovného systému, kterého si my ani nedokážeme všimnout.

I ekonomika takového kmenového způsobu života funguje hladce aje dokonale soběstačná. Neničí přírodní zdroje, a poskytuje lidem vše, co potřebují: jakousi sociální jistotu od kolébky do hrobu. Lidé se netrápí, protože vědí, že o ně bude postaráno. Hlad budou mít jedině tehdy, když bude mít hlad celý kmen. Ne že by ti lidé byli tak dokonalí, ale protože jejich systém je tak ustaven. Nikdo nemá vlastní zásoby. Jsou ale jaksi obklopeni potravou, která nepatří nikomu - nebo patří všem. V době, kdy je lov nebo sběr plodin nemožný, například po záplavách, nebo při dlouhodobém suchu, má hlad celý kmen. Neexistují nějaké sklady, ke kterým by měli přístup jen někteří. Lidé jsou si v kmenových kulturách všichni rovni. Kmenoví náčelníci nejsou tyrani. Neexistuje tam nějaká trpící nižší třída, zatímco v naší společnosti třetina lidstva trpí.

Ekonomický systém kmenové společnosti je založen na výměně energie mezi lidmi v kmeni. Lidé se podporují navzájem. Nikdo není vyloučen, ani nějaké pomaleji se vyvíjející dítě, ani handicapovaní lidé, ani starci a stařenky.

• *Jak by se tohle dalo aplikovat na naši společnost? Jak bychom, to měli vtělit do našeho způsobu výchovy a vzdělání?*

• **Quinn:** Lidé říkají, ale dnes se přece naše děti učí o tolik víc věcí. Jenže je tomu skutečně tak? Když jim dáme nějaký test, zjistíme obvykle, že umějí velmi málo. Když ale dítě vyrůstá v rodině, kde se mluví čtyřmi jazyky, naučí se hovořit čtyřmi jazyky. Chyba tedy není v kapacitě našich dětí učit se. Mají-li přístup k informacím, zvládnou cokoliv. Dostanou-li se dospívající kluci k počítačům, dokáží zlomit i ty nejsložitější obranné systémy Pentagonu. Nemuseli se to učit ve škole - seděli před svými počítači a naučili se to sami. Tak se učí děti v domorodých společnostech. Mají přístup ke všemu. Kdyby naše děti měli přístup ke všemu, taky by se vše naučili. A navíc, pokud se dítě něco naučí, protože chce, už to nikdy nezapomene.

Náš výchovný systém ale dětem nedůvěřuje. Přitom jsme tvorové, kteří jsou geneticky naprogramováni, aby se neustále učili. To je největší přednost našeho druhu. Není tedy třeba děti nutit do učení nebo je cpát do vězení připomínajících budov.

Vzpomeňme na průmyslovou revoluci. Zkusme se na ni podívat jako na velmi úspěšné sociální hnutí, které otevřelo brány lidské tvořivosti. Lidé začali spolupracovat, vynalézat, vyměňovat si informace a řešit složité problémy. Naproti tomu dnes se ve škole učíme, že řešení naší současné krize neexistuje a že máme sedět a čekat, až to někdo udělá za nás - president nebo předseda vlády nebo nějakýjiný vůdce. Snažím se naznačit, že nejsme tak bezmocní, že by stačilo zamyslet se nad našimi problémy jinak, a období průmyslové revoluce nám poskytuje dost modelů. Tehdy nikdo nečekal, až to za něho vymyslí nebo vyřeší někdo jiný. Lidé vzali věci do vlastních rukou. Tak bychom to měli udělat i my dnes. Nechválím revoluci samotnou, její cíle, ale ten proces sám. Lidé objevili nové zdroje energie. Například při procesu zušlechťování uhlí vznikal plyn. Někdo zjistil, že by se hodil do lamp na svícení a tak začala éra svítiplynu. Další odpad byl zdrojem kerosenu. Jiné odpady vedly k výrobě kysličníku uhelnatého a konzervačních činidel, a tak dokonce vznikla i nová forma desinfekce.

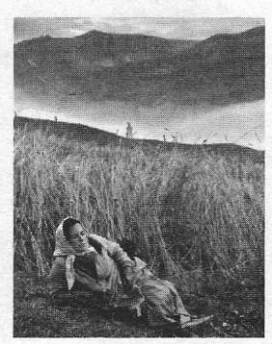

Dnes samozřejmě musíme vykročit poněkud jiným směrem než v době průmyslové revoluce. Ale proces, který tenkrát odhalil tak obrovské zdroje lidské tvořivosti, může fungovat i dnes. Jen se lidé musí porozhlédnout, co mohou udělat oni sami.

Vzpomenu například Ray Andersona, jehož společnostje druhým největším výrobcem průmyslových podlahových krytin, takové tyjakoby koberce, které se používají v hotelích, v letištních halách atd. Tyhle „koberce" se samozřejmě vyrábějí z umělých hmot, přesněji, z ropy. Tedy značně znečišťující surovina i značně na prostor náročná výroba. Ray Anderson se před dvěma lety, když si přečetl knih Paula Hawkena Ekologie obchodu a mou knihu Ishmael, rozhodl ukončit závislost své společnosti na ropě. Jeho společnost vyvinula naprosto nové druhy krytin z recyklovaných surovin a samy kobercejsou také dokonale recyklovatelné. Tedy žádné znečištění, žádný odpad. Navíc se snaží přesvědčit zákazníky, aby si kobercejen pronajali, a až bude opotřebovaný, tak ho vrátí výrobci, který ho zrecykluje a dostanou nový. Jinými slovy, z Andersona je dnes trvale udržitelný průmyslník.

Řeknete si, že na rozdíl od vás má Ray Anderson možnost takovou změnu prosadit. Jenže jde o to, že udělal, co mohl udělat. A na světě neexistuje člověk, který by byl bez jakékoliv možnosti cokoliv kolem sebe změnit. Musíme se zbavit ideje, že sami nic nezmůžeme.

• *Ve své knize Příběh B hovoříte o totalitním zemědělství. Co tím myslíte'?*

• **Quinn:** Za prvé, ne každé zemědělství je totalitní. Existuje mnoho forem zemědělské výroby. Za druhé, mám na mysli náš zemědělský systém, který je založen na myšlence, že veškeré potrava na Zemi je potrava pro lidi. Ze na ni nemají právojiní tvorové. Každý kousek země považujeme za svůj zemědělský majetek. Toje to, co vyjadřuje termín totalitní zemědělství a od toho se odvíjí další idea, že totiž vše, co se týká potravin, ospravedlňuje naše prostředky. Že můžeme zničit co chceme. Že můžeme zabíjet zvířata. To je totalitní zemědělství a myjsmejediní, kteříje praktikují.

• *Jen pro pořádek, když říkáte „my", nemáte na mysli jen Spojené státy nebo Západ, ale celosvětovou civilizaci ?*

• **Quinn:** Ano, a nebezpečí tkví v tom, že protože to tak dělají všichni, že je to ten jediný způsob, jak se mohou lidé uživit. Jenže je to asi tak, jako kdybych řekl, že protože požírá lidi, musí být rakovina vyšší formou života. Vjistém smyslujsme my lidé jakousi rakovinou světa. Ne tedy všichni lidé, ale lidé téhle kultury.

• *Nejkontroverznějším tvrzením ve vaší knize se mi zdá myšlenka, že zemědělství neléčí hladomor, ale vytváří podmínky, za kterých hladomor vzniká.*

• **Quinn:** Většina lidí si myslí, že lidé měli, než vynalezli zemědělství, hlad. Jenže to je naprostý nesmysl. Lidé nebyli o nic víc hladoví, než jsou hladoví ptáci nebo srnky v lese. Mezi lovci a sběrači hladomory nebyly, protože pokud došly potraviny, kmen se prostě odstěhovaljinam. Teprve až se lidé usadili najednom místě a nechtěli se odstěhovat, když přišlo sucho, přišel i hladomor.

Nedávné hladomory v severní Africe, například, byly způsobeny suchem a následnou neúrodou obilovin. Než ale tamní rolníci začali praktikovat totalitní zemědělskou výrobu, žili v mnohem menších komunitách a případné sucho ohrozilo vždyjen několik vesnic. Navíc obyvatelstvo nebylo závislé na jedné plodině, jako dnes. A výsledek - dnes hladoví.

Samozřejmě se v této souvislosti musíme zamyslet nad problémem přelidnění. Především je třeba si uvědomit, že má-li populace kteréhokoliv druhu narůstat, je třeba pro ni mít dostatek potravy. Nebo opačně, má-li kterýkoliv druh více potravy, jeho populace se zvětší. V přírodě samotné populace neustále rostou nebo se zmenšují. Populacejelenů vzroste, dokud stačí potrava, není-li potravy dost, populace jelenů se zmenší. Tím ale přibude potravy a populace se opět zvětší. A tak dokola. Takto funguje přirozená zpětná vazba, která v přírodě udržuje populaci v rovnováze s přírodními zdroji.

Když ale člověk začal ve velkém praktikovat totalitní zemědělství, této zpětné vazby se zbavil. Lidé začali v odezvě na rostoucí populaci produkovat stále více potravy. Pokaždé, když populace naroste, zvýšíme produkci potravin. Je to pro mnohé lidi překvapující, protože takto neuvažovali, ale mezi růstem populace a růstem produkce potravin existuje nepopiratelná přímá souvislost. Jinak řečeno, lidé se domnívají, že růst populaceje jen otázkoujakési sebekontroly, a že člověk se neřídí stejnými zákony, jako ostatní tvorové v přírodě.

Když se na růst populací v přírodě podíváte z tohoto úhlu pohledu, zjistíte, že ani v době, kdy se populace některého druhu zmenšuje, nevidíme zvířata hladovět k smrti. Hladomoryjsou jen důsledky výjimečných katastrof (nehody, příliš extrémní povětrnostní výkyvy). V běžném životě ale počet členů určité komunity stoupá a klesá v závislosti na podobných pohybech jiných populací, aniž někde dochází ke hladomoru.

• *Naznačujete, že pokud bychom chtěli zvládnout nárůst populace, musíme zastavit neustálý nárůst produkce potravin ?*

• **Quinn:** Musíme si především uvědomit, že podléháme stejným přírodním zákonům jako všechny ostatní biologické druhy. Naše populace bude růst tak dlouho, dokud bude růst produkce potravin.

• *Nebude ale výsledkem zastavení nárůstu produkce potravin v populacích, které dnes vzrůstají nejvíce, jen další hladomor?*

• **Quinn:** Lidé se domnívají, že pokud příští rok vypěstujemejen tolik potravin, kolik jsme vypěstovali letos, bude to katastrofa. Jenže tak to není. Ano, stále tu budou lidé, kteří budou mít hlad, ale ti tu budou bez ohledu na to, kolik potravin vyprodukujeme. Lidé nehladoví proto, protože není dost potravin. Produkujeme stále více potravin, ty se ale k hladovějícím lidem nedostanou. Namísto toho vytvářejí v jiných oblastech světa podmínky pro další nárůst populace.

• *Tkví-li problém ve špatné distribuci, pak je ale řešení spíše politickým než potravinářským problémem.*

• **Quinn:** Možná. Lidé se ale stejně budou muset postavit faktu, že budeme-li zvyšovat produkci potravin, bude se zvyšovat populace. Jiné alternativy nejsou.

• *Chápu, o čem mluvíte, a přesto, bude-li moje dcera mít hlad a budu-li moci vypěstovat více potravin, udělám to. A stejně tak to udělá každý další člověk.*

• **Quinn:** Obraz hladovějících miliónů lidí používámejako omluvu pro zvyšování produkce potravin, a přesto nárůst

produkce ony hladovějící milióny nenasytí. Zvýšení produkce potravin jen nakrmí přírůstek populace. Nepěstujeme potraviny, protože hladovíme. Podíváme-li se na problém přelidnění globálněji, vidíme, že na Zemi žije 5,9 miliard obyvatel a my produkujeme potraviny jako pro 6 miliard. Až nás bude 6 miliard, budeme produkovat potraviny jako pro 6,1 miliardy obyvatel a tak dále.

• *Ve své knize také píšete, že všechna velká náboženství, včetně křesťanství, judaismu, hinduismu a islámu, vyrostla ze základního pocitu, že v člověku je něco špatného a že nejdůležitější věcí na světě je tedy jeho individuální spása.*

• **Quinn:** Všechno to jsou náboženství určitých kultur. Objevila se jako odpověď na potřeby lidí, kteří vedli mučivý život. Jsou to všechno náboženství životních muk. Náboženství pro nespokojené, kteří se neumí radovat ze života. A co se týče kulturního pozadí, například naše kultura začala se zemědělskou revolucí před deseti tisíci lety na Blízkém východě a rozšířila se na východ do Indie a Orientu, na západ a na sever do Evropy a před pěti sty lety s Kolumbem i do Ameriky. Kdekoliv najdete společnost, kde se zamykají potraviny, je to naše kultura.

Náš ekonomický systém je založen na produkci. Začíná i končí produkcí potravin. V ekonomii, založené na produkci, vždy existují tendence koncentrace moci do rukou několika jedinců, a tedy vzniku společenských tříd: bohatých, střední třídy a chudých. Tak je tomu odjakživa. A ten, kdo vlastní třicet nádob, chce třicetkrát více obilí než ten, kdo vlastní jen jednu.

V kmenových společnostech nikdo nevlastní třicet nádob, protože kmenová ekonomika funguje docela jinak. Bohatství není vlastnictvím jednoho, ale celého kmene. Je to celý kmen, kterému se daří dobře, ne jen několika jedincům. V ekonomii založené na produkci zbožíje ale bohatství koncentrováno do rukou několika jedinců. Ostatní pak prožívají muka chudých lidí.

• *Potíž je v tom, že i když člověk nesouhlasí, nemůže odejít jinam, protože potraviny jsou zamčeny. Lidé pak hledají jiné formy úniku: když nemůžu být bohatý a žít v paláci, co takhle nirvána nebo nebesa ?*

• **Quinn:** Lidé na téhle planetě žili statisíce let bez náboženství a utrpení, protože uměli žít. Měli svou víru, to ale nebyla víra v padlé anděly a spalované hříšníky. Oni se malovali jako součást posvátného životního procesu a život byl posvátné místo.

• *My ale již nejsme lovci a sběrači, jak se tedy můžeme naučit znovu vidět sami sebe jakou součást posvátného procesu ?*

• **Quinn:** Jak jsem již řekl, jednou ze základních myšlenek naší kultury je představa, že člověk je v jádru hříšný, že lidé jsou ze své podstaty chamtiví a lakomí. Ze je to dáno přírodou a nedá se to změnit.

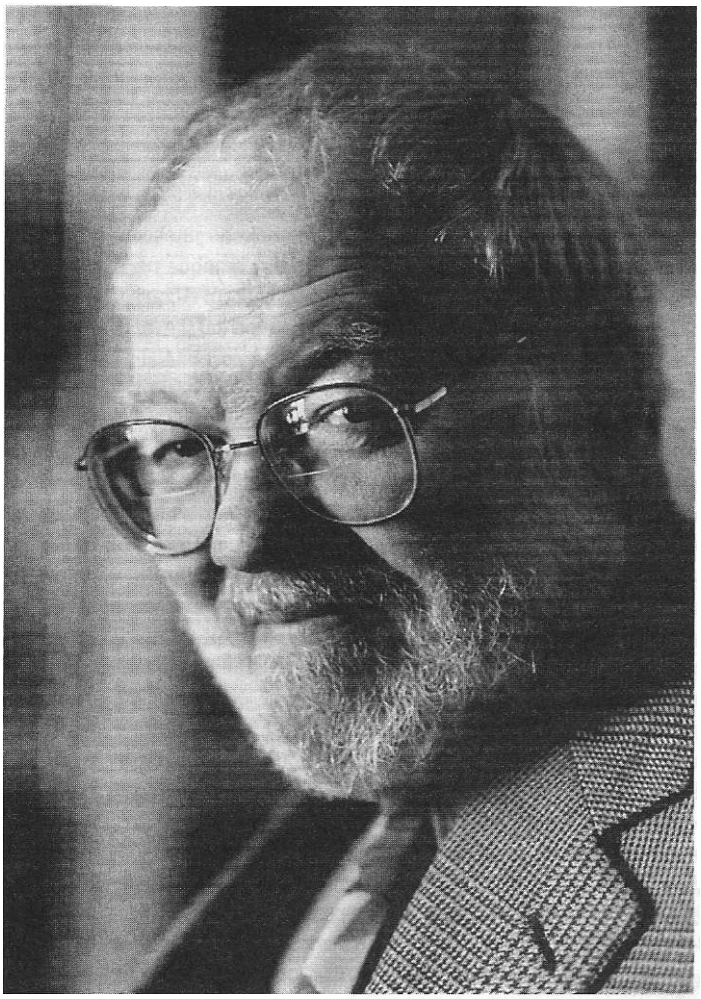

Proto si nahrab co dokážeš a pak si to dobře zamkni.

Rád bych tenhle základní postoj změnil. Světje posvátný, ale my jsme jeho přirozenou součástí; nejsme vetřelci z vesmíru. Měli bychom se tak přestat vnímat a začít místo toho znovu oceňovat místo, kde žijeme, a svou roli ve společnosti a na této planetě. Měli bychom přestat uvažovat o sobě jako sice nedokonalých, ale přesto nejvyvinutějších bytostech s právem kdykoliv zabíjet ty „nižší" bytosti, zvířata. Nejsme ani lepší ani horší než ostatní formy života. Jsme součástí světové komunity života, ne vládci planety.

Měli bychom si uvědomit, že jednotlivá náboženství nejsou náboženstvími světa, alejen určitých odcizených kultur. Neradím, abychom náboženství zničili: podaří-li se nám osvojit si zdravější vizi světa, náboženství sama odumřou. Neradím, abychom si představovali, že ze sebe uděláme lepší lidi, než byli ti před námi. V tomto smysluje náš systém založený na utopické představě, že instituce budou fungovat lépe, když lidé v nich budou lepší než ti předtím: školy pak budou lépe učit, soudci lépe soudit a vlády lépe vládnout. Systém kmenových kultur není založen na touze po lepších lidech, a právě proto vždy byl tak úspěšný. Nic z toho, co navrhuji, nevyžaduje, aby byli lidé lepší než ti před nimi. Na člověku není nic špatného. Statisíce let dokázal na této planetě žít šťastně a neškodit. Není tedy třeba všechno chtít radikálně změnit. Budeme-li chtít, aby se lidé změnili, budeme pak také zklamáni. Všechny změny, o kterých hovořím, nevyžadují, aby se lidé změnili. Není to třeba. Stačí jen být takoví, jacíjsme už kdysi byli. V tom tkví naděje do budoucna.

Přeloženo
z časopisu SUN. prosinec 1997.

V roce 1972 se rodilý Bangladéšan Muhammad Yunus, profesor na universitě v USA, rozhodl vrátit do své hladomorem zpustošené vlasti. V roce 1996 přednesl na Světovém fóru v San Francisku strhující referát, popisující jeho dlouhodobý ekonomický experiment, který začal s jednoduchou hypotézou: Chudí lidé v Bangladéši, pokud se jim poskytne malá finanční půjčka na nízký úrok, budou schopni za několik let půjčku vrátit.

„Od počátku jsem věděl," říká Yunus, „že to musí fungovat, ale že je to také něco, co bude nesnadné pochopit. Cítil jsem, že jinak nemá většina chudých žádnou šanci jakkoliv změnit svou životní úroveň."

Svůj plán půjčit peníze chudým, negramotným a ženám, se pokusil navrhnout několika bankám. Banka Grameen, která do toho tenkrát šla, je dnes uznávána a oceňována jako představitelka nových idejí a modelů ekonomického rozvoje Třetího světa. „Muhammad Yunus vytvořil první instituci s duší," řekl představitel IONS Robert Schwartz, když Yunuse představoval účastníkům Světového fóra.

Banka

Muhammad Yunus

Grameen Bank, Mirpur Two,
Dhaka 1216, Bangladesh

Rád bych vám povyprávěl svůj osobní příběh, který začal před dvaceti pěti lety. Najednou jsme v Bangladéši byli konfrontováni s hrůzami války. Učil jsem v té době na americké universitě, ale jakmile byla moje zem nezávislá, vrátil jsem se zpět, abych pomohl při obnově. Situace v Bangladéši se ale ani po válce moc nezměnila. V roce 1974 navíc zemi postihl hladomor. Byl jsem bezradný. Přes své vzdělání a titul doktora ekonomie jsem nevěděl, co dělat. Chodil jsem třídou, plnou vyzáblých, téměř umírajících dětí, a říkal jsem si, že přece musí existovat nějaká teorie, nějaký způsob, jak jim pomoci. Není nic strašnějšího než smrt hladem.

Nemohl jsem se s tím vyrovnat. Rozhodl jsem se, že budu cestovat po vesnicích, zjistím, jak vesničané žijí, a pokusím se najít nějaký způsob, jak situaci změnit. Seděl jsem pak s vesničany a povídal si s nimi o jejich životě a po nějaké době jsem zjistil, že všechna moje akademická arogance zmizela. Nezkoušel jsem vyřešit globální problém, ani národní problém, vzdal jsem se obvyklé „ptačí perspektivy" ekonoma. Zkoušel jsem vidět život vesničanů z jejich téměř „červí" perspektivy, zkoušel jsem řešení problému najít téměř po čichu a po hmatu.

Jednoho dne jsem uviděl ženu, která vyráběla bambusové židličky. Sedl jsem si k ní a dlouze se jí vyptával, protože jsem chtěl vědět, jak a za co žije. Měla, na rozdíl od mnoha jiných vesničanů, práci a tedy i nějaký příjem. Jenže jsem zjistil, že tvrdě pracující žena si za den vydělá ekvivalent dvou centů. Nemohl jsem uvěřit faktu, že někdo vyrábí tak krásné bambusové stoličky, pracuje tak tvrdě a vydělá si přitom za celodenní dřinu tak málo. Žena mi vysvětlila, že nemá dost peněz, aby si koupila bambus, a tak si surovinu musí půjčovat od obchodníka, a tomu pak musí hotové výrobky prodávat s tak malým ziskem.

To vysvětlovalo tak malý výdělek. Ta žena byla vlastně nájemní dělnicí někoho jiného. Pak jsem se zeptal, kolik stojí bambus na jednu židličku? Prý dvacet centů. Užasl jsem. Málem jsem sáhl do kapsy a dal jí dvacet centů, ale pak mi došlo, že v podobné situaci jsou jistě i další vesničané. S jedním studentem jsme pak několik dní chodili po vesnicích a sestavili jsme seznam čtyřiceti dvou lidí v podobné situaci. Když jsem pak sečetl sumu, která by všem těm lidem okamžitě změnila život, nemohl jsem věřit svým očím: bylo to pouhých dvacet sedm dolarů!

Zastyděl jsem se za to, že jsem členem společnosti, která nedokáže čtyřiceti dvěma vesničanům, šikovným řemeslníkům, poskytnout dvacet sedm dolarů. Vytáhl jsem proto peníze z peněženky, dal je svému pomocníkovi a řekl: „Vezmi šije a rozdej lidem, řekni, že je to půjčka a že mi to, až budou mít, musí vrátit. Mezitím mohou vyrábět a prodávat za smysluplnější cenu."

Když vesničané dostali peníze, byli nadšeni. V životě se jim nic podobného nestalo! Já jsem mezitím přemýšlel, co dělat dál. Napadlo mne založit nějakou místní banku, třeba jako součást místní university. Když jsem o tom řekl manažerovi university, ten málem spadl ze židle: „Zbláznil jste se? Takový nesmysl - půjčovat chudým lidem?"

Zkoušel jsem ho přesvědčit, aby to aspoň zkusil, že jde o málo peněz. On ale odmítl, prý to ani podle předpisů nejde, a poradil mi navštívit jeho nadřízené. Postupně jsem pak navštívil celou řadu jemu podobných lidí, ale každý reagoval stejně.

Po několika dnech jsem začal sám sebe nabízet jako ručitele. Slíbil jsem se zaručit za půjčky vesničanům. Slíbil jsem bance, že podepíši vše co budou chtít, jen ať vesničané ty peníze dostanou. Banka tvrdila, že vesničané ty peníze nikdy nevrátí. Já jsem chtěl, aby jim dali alespoň šanci.

Pak se stalo, že prvních čtyřicet dva vesničanů mi do centu všechny peníze splatili. Byl jsem tím nadšen a opět jsem šel za bankovními manažery. To je jen taková jejich finta, říkali, abychom jim půjčili víc peněz a ty pak nikdy nevrátí. Tak jsem vesničanům půjčil větší obnosy, ale i ty mi byly vždy do centu vráceny. Zase jsem to vyprávěl bankéřům, ale ti říkali: „Možná v jedné vesnici to funguje, ale zkuste zapojit dvě vesnice a uvidíte, že narazíte." Tak jsem začal půjčovat peníze lidem dvou vesnic - a hádejte, co se stalo. Fungovalo to.

Od té doby to byl už jen boj mezi mnou a bankovními úředníky na nejrůznějších pozicích. Namítali, dvě vesnice, možná, ale v pěti to fungovat nebude. Tak jsem program rozšířil na pět vesnic. Zase jsem půjčené peníze dostal bez problémů zpátky. Řekli - deset vesnic. Tak jsem projekt rozšířil. Měl jsem výsledky, které nemohli popřít, protože to byly mé peníze, které jsem půjčoval, ale oni odmítali výsledky akceptovat, protože byli naučeni, že chudým lidem se půjčovat nesmí, že nejsou důvěryhodní.

Já jsem naštěstí takto „poučen" nebyl. Nakonec jsem si uvědomil, že bankéře nepřemluvím, a napadlo mne, že založím vlastní banku. Dva roky trvalo, než to vláda dovolila; neustále namítali, proč chci banku pro chudé, když je v zemi tolik ostatních bank.

Vysvětloval jsem jim, že od nich nechci žádné peníze, jen povolení. V roce 1983 jsme

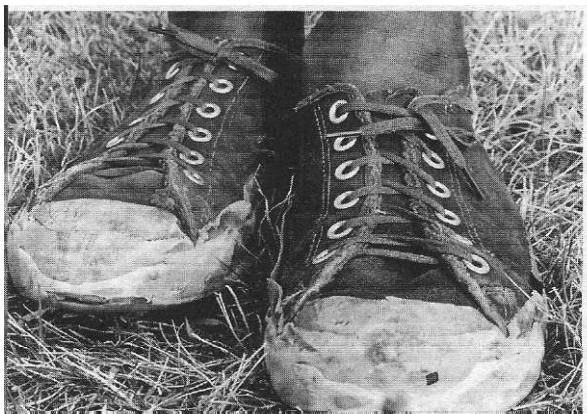

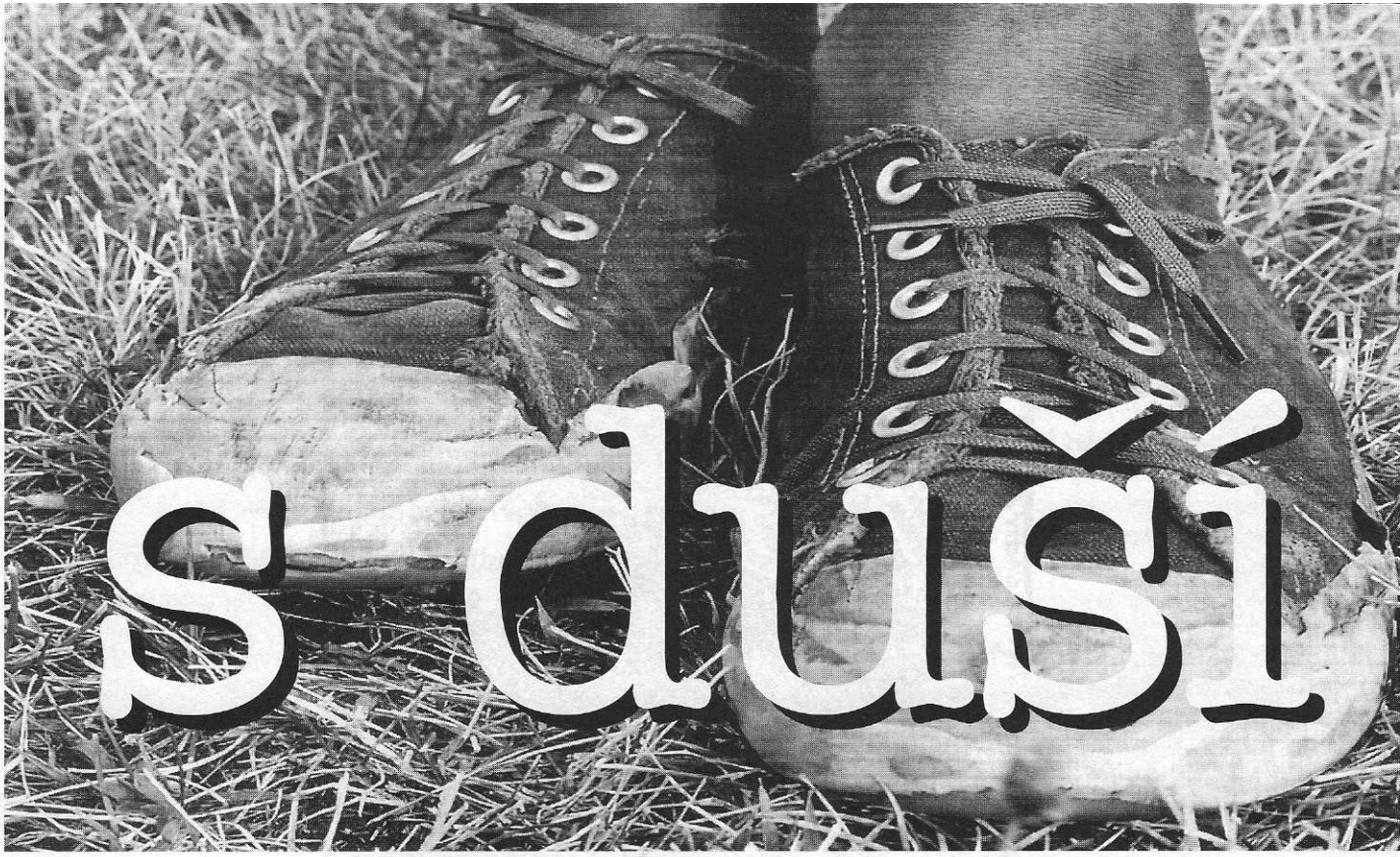

se pak stali oficiálně nezávislou bankou. Dnes pracujeme pro 36 000 vesnic v Bangladéši. Půjčili jsme peníze již více jak dvěma miliónům vesničanů. Máme dvanáct tisíc zaměstnanců.

Postupně jsem pochopil ledacos o současném bankovnictví. Především je to systém vůči chudým lidem předpojatý. Je předpojatý také proti ženám. Bankéři nechápali: „Jak můžeš tvrdit, že jsme zaměřeni proti ženám?" Tak jsem po nich chtěl seznam všech dlužníků a řekl jsem, že se vsadím, že nebude obsahovat ani procento ženských jmen. Museli uznat, že jsem měl pravdu.

Snažil jsem se, aby nejméně polovina našich klientů byly ženy. Nebylo to ale snadné. V Bangladéši nesmí muž vesnickou ženu jen tak oslovit. Komunikovali jsme tedy složitě a nepřímo, ale zvěst o našich snahách se postupně roznesla. Přesto obvyklá reakce zněla: „Ne, já nepotřebuji peníze, dejte je mému muži." Takto jsme, člověka za člověkem, vesnici za vesnicí, obcházeli zem a přesvědčovali ženy, aby uvěřily, že pro ně bude výhodné půjčit si a osamostatnit se ekonomicky.

Nakonec to vypadalo tak, že taková žena si to po nějaké delší době rozmyslela, a peníze si vypůjčila spolu s dalšími čtyřmi ženami. Den před slavným dnem přijetí půjčky nespala, stále se radila, co a jak udělá, aby nenadělala rodině a příbuzenstvu problémy. Ráno se dostavily její přítelkyně, které by se toho nezúčastnily, nebýt jí, a pak se slzami v očích přijala ten poklad, dvanáct nebo patnáct dolarů! Pak slíbila, že nikdy nezklame svého věřitele, který jí svěřil takovou značnou částku. A od dalšího dne tvrdě pracovala, aby co nejrychleji půjčku v malých týdenních splátkách splatila. Když platila první půjčku, byla vzrušená a šťastná, že to dokázala. Druhá splátka byla další zjevení. Když splatila celou sumu, byla to už docela jiná osoba. Dokázala to. Všichni říkali, že k ničemu není, a ona něco dokázala, cítí se ne jako nikdo, ale jako Někdo. Dokázala se postarat o sobe a dokáže se postarat i o celou rodinu.

Měl bych se zmínit o tom, že oněch čtyři sta milionů dolarů, které jsme půjčili loni, je víc než součet jmění všech venkovských oficiálních bank v celé Bangladéši. Navštívil jsem bankovní manažery: „Říkali jste, že chudým lidem se nemá půjčovat, ale ti dvacet let dokazují, kdo je tady důvěryhodný."

Půjčujeme třeba sumu 300 dolarů, což jsou peníze dostačující na stavbu jednoduchého domu s betonovým základem, plechovou střechou a jednoduchou latrínou. To sice není palác, ale pro ty lidi to palácem je. Takto si postavilo dům tři sta padesát tisíc rodin. Nikdy jsme neměli potíže se splátkami.

Jestliže takto může člověk založit banku, půjčovat peníze a dostávat své peníze zpět a mít zisk, a navíc se tak lidé dostanou ze své chudoby - co víc člověk může udělat? Naskýtá se pak jiná otázka: jsou důvěryhodné oficiální banky?

Někteří lidé říkali, že v tom musí být nějaký trik, že něco utajujeme... Pozvali jsme tedy do Grameen Bank nezávislé vyšetřovatele. Mnozí z vyšetřovatelů přišli nepřátelsky naladěni, ale všichni odešli přesvědčeni, že je vše v pořádku, a začali naši práci obdivovat. Zprávy do jedné konstatovaly: příjem rodin, které si takto zpočátku vypůjčily peníze, neustále stoupá. Světová banka zjistila, že jedna třetina z těch, kteří si od nás vypůjčili, překročila hranici bohatství a další třetina je připravena tuto hranici překročit.

Na mezinárodní konferenci v Káhiře, věnované problematice přelidnění, jsme prokázali, že úroveň plánování rodiny je mezi rodinami, které si vypůjčily od Grameen banky, dvakrát vyšší. Jak to? Vždyť my přece nejsme nějaký úřad pro plánování rodiny. Jsme jen banka. Musí to být v něčem jiném. Zaěnou-li lidé rozhodovat o svých životech, začnou plánovat také velikost své rodiny.

Chudobu nevytvářejí chudí lidé. Chudobu vytvářejí instituce okolo nás. Měli bychom se nad úlohou takovýchto institucí znovu zamyslet a přeformulovat ji tak, aby nediskriminovaly chudé lidi. Když slyšíme o politickém apartheidu, litujeme lidi v něm žijící. Jenže kolem nás funguje apartheid finančních institucí a my s tím nic neděláme. Domnívám se, že tohle je zodpovědnost všech společností. Hovoříme o lidských právech, ale nespojujeme s nimi i právo nebýt chudý. Chudoba je popřením lidských práv.

Podobné projekty jako Grameen Bank se dnes objevují v dalších padesáti šesti zemích, včetně USA. Na Zemi ale žije pod hranicí chudoby více jak miliarda dalších obyvatel. Jsem přesvědčen, že kdyby se podařilo i pro ně zorganizovat podobné půjčky, dosáhlo by se stejně dobrých zkušeností jako v Bangladéši. Zkoušíme na příští rok zorganizovat jakýsi mikro-summit ve Washingtonu s cílem sehnat do roku 2005 peníze na půjčku dalším stovkám miliónů chudých žen na této planetě. Pokud se nám to podaří, bude to znamenat začátek konce chudoby na tomto světě. Společnou prací toho určitě dosáhneme. Těším se na den, kdy chudobu budou naši pravnuci moci vidět už jen v muzeu. Je to možné. Pojďme se do toho pustit.

Z časopisu Noetic Sciences Review, jaro 1997, přeložil V. M.

budoucnost

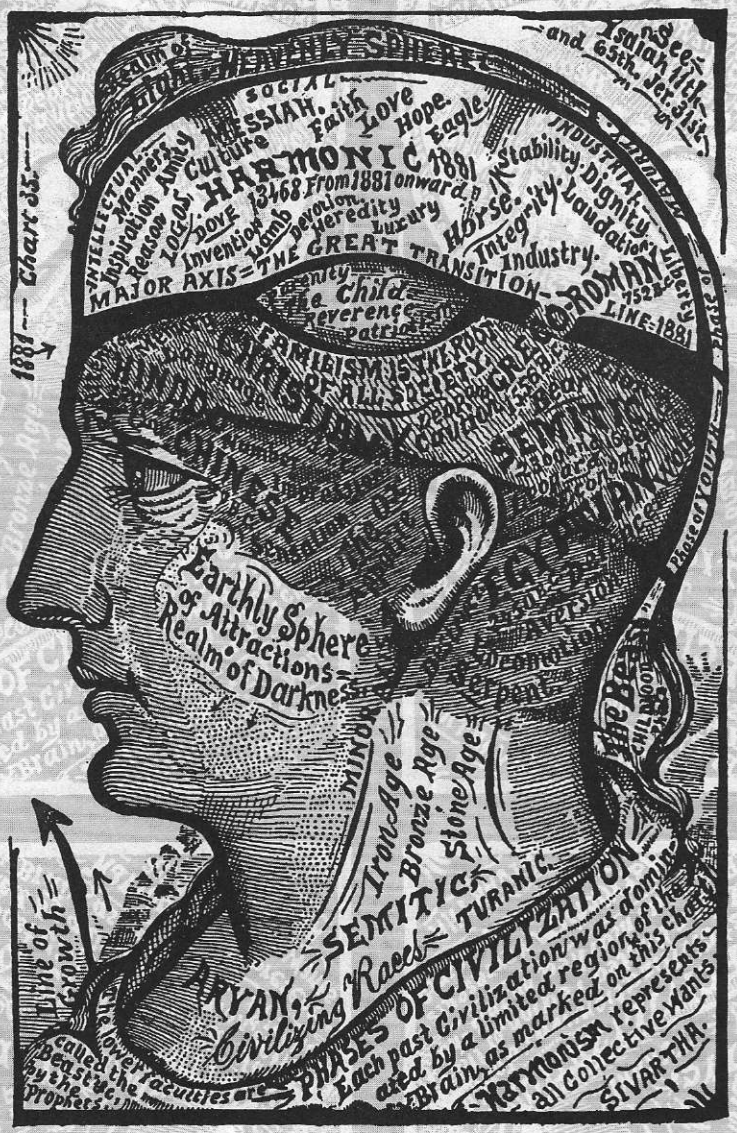

vědomí

rozhovor s Errolem Weinerem

• **Kdy a jak jsi se změnil? Kdy začal tvůj zájem o duchovní témata?**

• **Errol:** Skutečný zájem začal před sedmadvaceti lety v Jižní Africe. Já jsem totiž byl nefalšovaný hippie 60. let. Cestoval jsem po celém světě, užíval květinové svobody, a v Londýně jsem narazil na knihu, která mi poprvé v mém životě ukázala, že existuje i něco jiného než co jsem dosud znal: duchovnost. Byl to Jóganandův Životopis jógína. To byl jeden z těch momentů, které mne převrátily. Pak jsem v Jižní Africe pokal žáka Jóganandy a asi pět let jsem s ním cvičil jógu. Tak začala má duchovní cesta. Po pěti letech jsem ale zjistil, že tahle „východní" cesta je pro většinu nás západaňanů přece jen trochu z ruky a tak jsem se začal zabývat západními duchovními tradicemi.

• **Jak k tomu došlo?**

• **Errol:** Učil jsem v té době jógu. Hatha jógu, rádža jógu, integrální jógu. Vždy po cvičení se lidé ptali na různé věci. A mně docházelo víc a víc, že ti lidé vlastně odpovědi na své otázky stejně už znají. Že tam vůbec nemusím být. Že ten tak starý vztah učitel - žák už není potřeba. A jak jsem tak seděl, přede mnou mých dvacet pět žáků, najednou jsem se zvedl a uprostřed lekce odešel. To mi bylo 25 let. Rozhodl jsem se, že budu ve smyslu západních esoterických tradic hledat svého duchovního učitele sám v sobě.

• **Kdo a jak tě ovlivnil potom?**

• **Errol:** Dva roky jsem ještě hledal něco konkrétnějšího, a potom jsem se stal asi tak na šest měsíců členem první New Age komunity v Jižní Africe. A tam jsem se dočetl o Findhornu. Hned jsem věděl, že to je to, co chci zkusit. Natrvalo jsem opustil Jižní Afriku a odejel jsem do Findhornu. Tam jsem pobýval mezi roky 1977 a 1979 a tam to všechno teprve skutečně začalo. Všechno, co dnes dělám, je ve své počáteční fázi nějak spojeno s Findhornem.

• **Co bylo ve Findhornu jiné než v ostatních duchovních centrech a komunitách?**

• **Errol:** Říká se, že doba Vodnáře přinese sedm hlavních mystických škol a ty se budou manifestovat v sedmi duchovních centrech umístěných po celé planetě. Z tohoto pohledu Findhorn není obyčejné duchovní centrum, ale něco víc. A co je nejdůležitější, ve Findhornu se všechno dělá za pomoci skupinové energie. Ve Findhornu existují pracovní skupiny, meditativní skupiny, skupiny lidí, kteří spolu žili nebo žijí, protože tam se dlouho bydlelo jen v karavanech, všechno to bylo o skupinové energii. Člověk tak mohl zažít skupinovou citlivost, pracovat na individuální úrovni v závislosti na úrovni kolektivní. Ta kultivace skupinového vědomí je něco, co bude již brzy důležité pro celou planetu. Do Findhornu přijížděli od roku 1962 lidé všech věkových skupin z celého světa, takže výsledkem byla jakási syntéza nejrůznějších planetárních duchovních vlivů. To také bylo to, co Findhorn odlišovalo od ostatních vnějškově podobných hnutí a komunit.

A druhým důvodem, proč se Findhorn nerozpadl jako jiná centra, je jeho duchovnost. Všechno bylo založeno na duchovním principu.

• **Nebylo součástí úspěchu Findhornu také to obrovské pracovní vzepětí, vynaložené do vybudování prakticky všeho od úplného počátku? Tam přece byla původně jen pustá a velmi nehostinná zem.**

• **Errol:** Samozřejmě. Všechno ve Findhornu si vybudovali jeho obyvatelé sami. Ono skupinové vědomí samozřejmě pomohl vytvořit také právě pracovní aspekt.

• **Proč jsi po roce 1989 začal se svou ženou Immogen, aromaterapeutkou a léčitelkou, intenzívně cestovat po zemích bývalého východního bloku?**

• **Errol:** S Immogen jsme začali spolupracovat v roce 1981. Sedm let jsme svou práci dělali v západní Evropě, v Anglii a v Africe. Jenže když jsme pak v roce 1989 viděli v televizních přenosech, co se děje ve východní Evropě, hned jsme věděli, že tam musíme jet. Založili jsme tedy koordinační skupinu propojující východ a západ a od října roku 1990, kdy jsme se v Praze setkali s tebou a Borisem Davidem, pracujeme ve východní Evropě. TeHdy jsme také pomohli zorganizovat skupinový zájezd Čechů do Findhornu, a je symbolické, že dnes, po sedmi letech, kdy tu svým způsobem končíme, organizujeme po sedmi letech v květnu druhý zájezd do Findhornu.

• **S jakým poselstvím jste tehdy přijeli?**

• **Errol:** Poselství? Naše práce měla tři aspekty. Za prvé jsme chtěli zdejším lidem pomoci pochopit, co to je duše. Skutečná duchovnost. Chtěli jsme zprostředkovat nejen obvyklé abstraktní teoretické diskuse, ale přímé napojení na individuální i skupinovou duchovnost pomocí nejrůznějších západních esoterických metod. Učili jsme lidi meditační techniky a různé metody, jak se napojit na duši. Na duši individuální, kolektivní a také na duši celého lidstva. Za druhé jsme učili, jak pracovat ve skupinách. To bylo obzvláště tady velmi těžké, protože po zkušenostech z komunistickým režimem, kdy jakákoliv svobodná skupinová práce byla pronásledována, tady lidé o skutečné skupinové energii moc nevěděli. Což byl jeden z komunistických paradoxů. Dodneška zjišťujeme, že právě tohle je tady u vás to nejobtížnější. Za třetí jsme učili lidi propojovat se do různých sítí, aby nepracovali izolovaně, jen v Praze nebo jinde, ale aby se propojili s podobně uvažujícími lidmi nejen po celé České Republice, ale i na Slovensku, v Bulharsku, Rusku, a samozřejmě s lidmi v Anglii, Americe atd. Zorganizovali jsme tři celosvětová setkání East West, první se uskutečnilo tady u vás v roce 1991, druhé v roce 1993 v Bulharsku a třetí loni v březnu opět v Praze. Vždy přijela celá řada lidí skutečně z celého světa.

Samozřejmě, součástí našeho poselství byly vždy cesty k osobní transformaci jednotlivých lidí. I to se ukázalo být dosti obtížné, protože když už se někdo odvážil ke kontaktu se světlem své osobnosti a duše, 0 něco později se již bál kontaktovat se také se svým stínem. V tom pokračujeme neustále. Pomáháme lidem zjistit a trénovat metody, jak poznat sebe sama, jak na sobě pracovat.

• **Jakým metodami? Dala by se vaše metoda nazvat jakousi verzí astrologie?**

• **Errol:** To ani ne. Je to ale problém. Většina lidí, když se o mně zmiňuje, říká: „Potkal jsem Errola, toho astrologa." Jenže já nejsem astrolog a Immogen není léčitelka, 1 když se to tak může zdát. Naše metody jsou nejrúznéjšího druhu, některé jsem již zmínil, plus životní zkušenosti. Především jsme žili tak, jak žijete vy. Spali jsme na úzkých postelích a jedli to co jíte vy, honoráře jsme si brali ve vašich penězích a ve vašich cenových relacích. První roky jsme dokonce neúčtovali sami za sebe vůbec nic. Takže to všechno byl vzájemně propojený výukový proces.

Samozřejmě, že jsem dělal nativní horoskopy, udělal jsem jich hezkých pár tisíc, ale především jsem lidi učil různým esoterických tradicím. To vše ale byly jednotlivé kousky skládačky. Astrologie je jen jednou částí procesu. Poslední dva roky pracujeme hlavně formou astrologického dramatu. Používáme mytologie, astrologie, vyrábíme kostýmy, a vše samozřejmé probíhá ve skupině, takže se lidé hodně naučí také o skupinové energii. Jedna taková skupina je v Liberci, jiná v Bratislavě, menší skupina pracuje v Praze. To je jakýsi základ naší práce, skupinové drama.

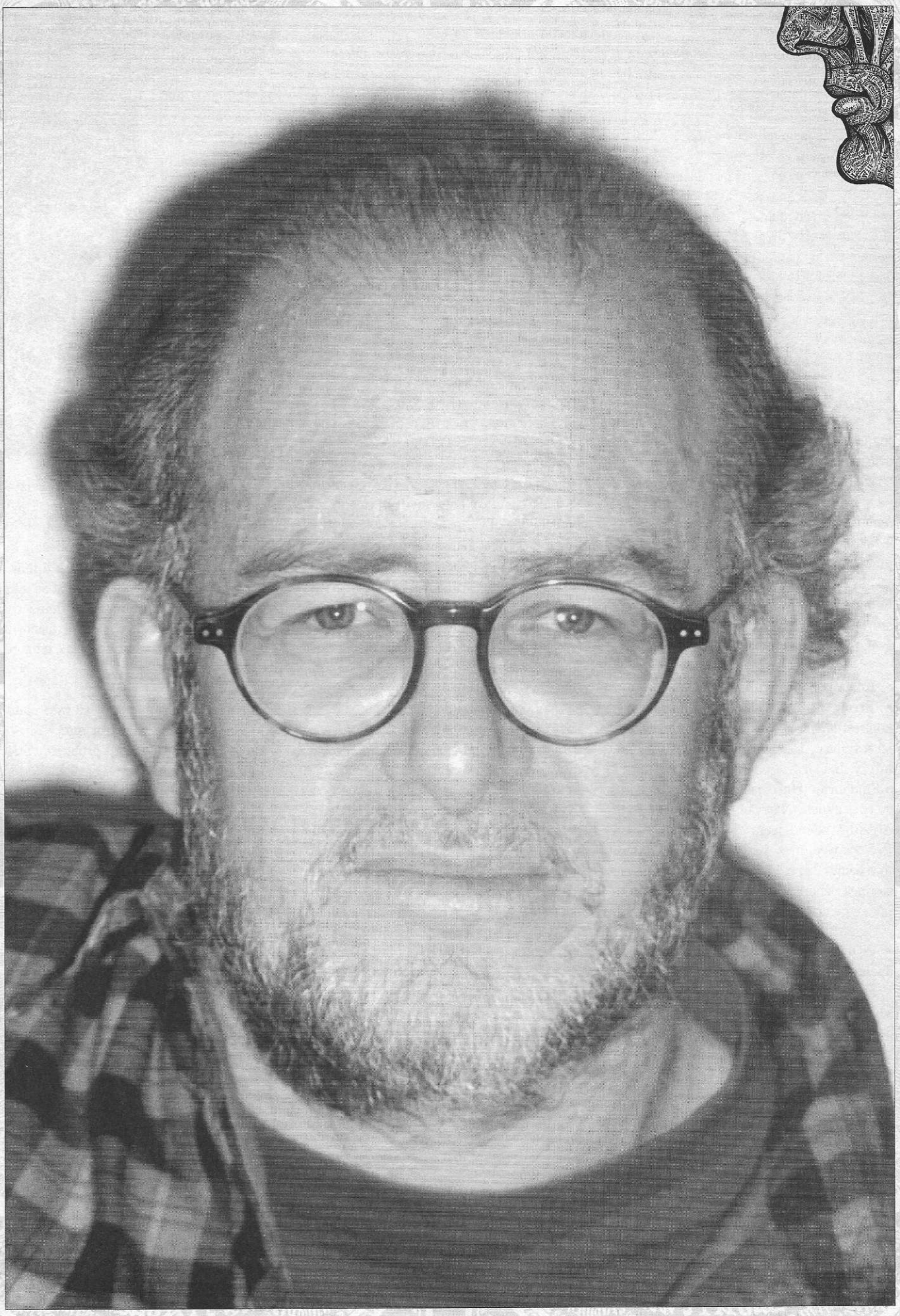

Jde o zkušenost. Je to jako když jsme před lety lidem tady navrhli, že by mohli jet na týden do Findhornu. Říkali, že to nejde, kde by na to vzali peníze, jak by se tam dostali atd. atd. Nakonec jel plný autobus Čechů až do Finhornu a zpátky a byl to takový malý zázrak, ale uskutečnil se.

- **Při práci na nativnich horoskopech odkrýváš hlubší a hlubší vrstvy zájemce o horoskop. Jak hluboko zacházíš?**
- **Errol:** Musíš jít jen tak hluboko, jak snese člověk, se kterým mluvíš. To je jeden z hlavních rozdílů mezi esoterní a tradiční astrologií. Když bys za mnou přišel, abych ti udělal horoskop, nejprve bych s tebou tak deset minut jen tak mluvil, abych zjistil, co jsi zač, a jaká je úroveň tvého pochopení reality. Stane se, že za mnou přijdou lidé, kteří netuší o duchovnosti zhola nic. Těm si nemohu dovolit říci příliš mnoho. Přesto každému říkám trochu víc. než by si zasloužili, a pak je potkávám za tři měsíce nebo tři roky, a oni mi říkají, no tenkrát jsem nechápal, co říkáš, ale teď už to vím. Oni totiž maji pásky, a za nějakou dobu, když to opět poslouchají, už tomu rozumi.

Nativní horoskop je studnicí informací o člověku. Včetně účelu, smyslu jeho života, a cestě k tomu vedoucí. Co má tenhle člověk na tomto světě vykonat? To je také to, o co se i já zajímám nejvíc. Jaké konflikty toho člověka čekají? Do jaké míry jeho dosavadní život odpovídal tomu, co měl vykonat? Jaký druh transformace na něho čeká a co pro ni dosud udělal?

Je zajímavé lidi po nějaké době potkat a vidět, že to, co jsem jim jaksi předpovídal, se vyplnilo. Největší radost ale mám vždy, když zjistím, že jsou integrovanější, klidnější, vyrovnanější. Když jsem jim to tehdy říkal, nevěřili. Někdy jsou to změny velmi obtížné, ale i přes ty lidé projdou.

- **Dělal jsi někdy horoskopy pro celé státy?**
- **Errol:** Ale ano. Dělal jsem horoskop i pro Českou a Slovenskou republiku. Duši „nové" České republiky ale i Slovenska ovládají Váhy, takže je velmi důležité toto znamení pochopit. Všichni Češi a Slováci, kteří jsou ve spojení se svou duší, jsou automaticky ve spojení s duší Vah a s jejím účelem, neboť národní duše je jakási zastřešující duchovní přítomnost všech duší, které jsou v jejím dosahu. Klíčovým slovem pro duši Vah je „Volím si (na tomto slově je důraz) cestu, která vede mezi dvěma velkými liniemi Síly (násilí)." Tyto dvě velké linie představují „Ducha a Hmotu" a úkolem Vah proto je „kráčet mezi nimi a sjednotit protiklady" (Ducha a Hmoty, Východu a Západu, Mužského a Ženského principu. Vnitřního a Vnějšího). Bylo by možná rovněž zajímavé si všimnout, že Váhy vládnou energii Peněz (zákon potřeby a jejího uspokojování), Sexu (zákon přitahování a vztahů) a Zákona (zákon příčiny a následku) a že jsou tudíž znamením „dosažení dynamické rovnováhy mezi protiklady". To je tedy smyslem a cestou Duše obou zemí a jejich obyvatel. Nižším klíčovým slovem Vah je „nechť je vykonána volba", a proto největším problémem, který před Vahami stojí. je právě problém „volby". Pro Váhy (ať už se jedná o jednotlivce či národy), je velkým problémem učinit konečné rozhodnutí, protože volba jedné eventuality (na základě racionálního myšlení) je ve zdánlivém rozporu s eventualitou druhou. Nad symbolem Vah však stojí žena se zavázanýma očima, která drží meč. To symbolizuje skutečnost, že „správnou volbou" je nikoliv lpění na nižší racionální mysli a jejím dvojakém myšlení (Váhy), nýbrž cesta vyšší, intuitivní mysli a její božské Vůle (meč ženské intuice). Tuto „správnou volbu" je nutno udělat rychle („mávnutím meče") a právě zde dělají Váhy chybu, protože maří čas a myslí příliš racionálně. Je třeba méně přemýšlet a více se dát vést intuicí. Váhy mají rovněž tendenci vyhýbat se konfliktu, poněvadž touží po „klidu, míru a harmonii", avšak skutečný mír, láska, harmonie a rovnováha neexistují bez konfliktu, boje, úsilí a usilovné práce. Proto Váhy často přenechávají moc nad sebou druhým (guruům, modlám, organizacím). Je totiž mnohem snazší přenechat tvrdou práci, konflikty, hádky a zápasy (ale i úspěchy) druhým. Onen vnitřní konflikt však nezmizí, neboť nižší a vyšší mysl jsou v neustálém boji o nadvládu (proto konflikt „volby"). Celkovou vládnoucí planetou Vah je Saturn, a Saturn vládne „osobní zodpovědnosti a povinnosti" plus „zápasům, úsilí a tvrdé práci", které je třeba podstoupit, aby člověk dosáhl úspěchu ve své životní práci a svých cílech. Češi a Slováci se tedy musí rozhodnout, zda si přejí žít jako otroci či jako svobodní lidé. Aby byl člověk opravdu svobodný, musí přijmout zodpovědnost za svůj vlastní vývoj (jako jednotlivec, v partnerství, ve skupině a samozřejmě i jako národ).

Novým Slunečním znamením obou zemí je Kozoroh (1. ledna 1993), který vládne osobnosti a jejímu vyjádření. Kozoroh vyžaduje, aby do fyzických, materiálních infrastruktur společnosti pronikl Duch, neboť „hmota je vyjádřeným Duchem". Ale nižší formy vyjádření Kozoroha jsou velmi hrubé a nenasytné (hrabivost, korupce, prostituce - prodávání vlastního já, atd.). Nižším klíčovým slovem Kozoroha je „Nechť vládne ambice, přesto ať dveře zůstanou široké". Jinými slovy, pokud vládnou ambice ega, nemůže člověk vstoupit do dveří duchovní iniciace či skutečné svobody. Je tedy nutné „vnést duchovní smysl a osvícení" do

řádné, organizované, strukturované a praktické činnosti. Váhy (vzdušné znamení) mohou mít sklon k „intelektualizování" pravdy a tudíž ji „drží ve vzduchu", zatímco Kozoroh má potřebu ztělesnit a vyjádřit pravdu v materiálním světě. Třetí paprsek „tvůrčí inteligence" bude mít v tomto smyslu silný vliv, protože vládne Váhám, Kozorohu a Saturnovi (vládce Kozoroha a rovněž celkový vládce Vah). Lidé proto musí používat svou „tvůrčí inteligenci" či schopnost vyššího tvůrčího myšlení, aby se „vmysleli do světa myšlenek" a „dali těmto myšlenkám tvůrčí organizovanou formu". Je třeba aktivovat onu svobodně přemýšlející vyšší mysl.

Tyto „myšlenky" Vah budou spojeny s novými způsoby chápání, vztahu, rozvíjení a vyjádření energie peněž (a také práce), sexu (vztah, partnerství, manželství), zákona (příčina a následek, vývoj). Silný vliv bude mít rovněž energie sedmého paprsku, jelikož vládce Duše Vah je Uran (7. paprsek), a tento paprsek ovládá syntézu ducha a hmoty, dále esoterické učení, rituály a obřady, rytmický život a nové typy organizací. Z tohoto důvodu jsou velmi důležitá posvátná dramata, rituály a obřady jako *vyjádření* sedmého paprsku. Myslím, že Češi a Slováci jsou (nebo by si měli být) velmi dobře vědomi toho, že v jejich zemích dochází k častému experimentování v oblasti partnerství, což samozřejmě zahrnuje i experimentování v oblasti sexuální. Děje se to v důsledku vlivu Vah. Hlubším smyslem (Uranským) veškerého tohoto experimentování je objevit novou formu vztahů a partnerství, která by měla větší význam a která by integrovala duchovní a materiální aspekty života.

- **Máš ponětí, proč astrologie funguje?**
- **Errol:** Je to věda o energii. Na astrologické úrovni existuje spousta rozumných teorií. A z hlediska energie? My dnes začínáme žít ve znamení Vodnáře, což je velké pole energie. Ty jsi také pole energie, i když mnohem menší než energetické pole Vodnáře. A všude kolem se prolínají různá energetická pole, přičemž některým můžeme říkat „inteligence". Člověk má energetická pole menšího řádu fixována do tzv. čaker.

Měl by se tedy snažit naučit se s těmito energetickými poli, ve svém zájmu, pracovat. I energetické pole celého člověka je pak součástí dalších polí. a pak záleží na tom, jak je to či ono pole silné. Tvé pole může ovlivňovat půl metru kolem tebe, nebo pět metrů, nebo ještě víc, a energetické pole člověka jako byl Gándhí, ovlivnilo celou Indii.

Energetické pole člověka pak zahrnuje všechno, co dělá, co se naučil, na co myslí, co jí atd. atd. Měl by být natolik citlivý*, že si uvědomuje působení jiných energetických polí jiných lidí, ale i jiné doby. Češi by se teď tedy měli soustřeďovat na energii Vah a naučit se vytvořit rovnováhu mezi světem hmoty a světem duše a sloužit pak jako spojovací článek mezi východem a západem, mezi socialismem a kapitalismem atd.

• **Zjednodušeně řečeno, když je člověk citlivý a vnímá proudy energií, pak mu stačí v pravý čas vstoupit do toho správného proudu a pak už se vlastně jenom veze. To je když chce něco teď a hned, nebo se naopak bojí cokoliv udělat, musí bojovat s proudem a má problémy.**

• **Errol:** Ano. To je problém ega. Ego umí jen bojovat. Ego se nechce změnit. Jakýkoliv proud je proud změny. Rozšiřuje vědomí, vztahy, znalosti. Ego ale pokaždé, když má projít jakoukoliv změnou, bojuje. Chce zůstat ve svých omezeních. Ego tedy neustále vytváří zdroje utrpení. Jakmile člověk duševně dozraje, pak už ví, kdo je on a co je ego, a dokáže se vyhnout utrpení.

• **Dá se takto uvažovat i v měřítku celých civilizací? Vzestupy a pády říší?**

• **Errol:** Ano, dá. Podle esoterických tradic existovaly a existují různé rasy. I lidstvo samo je vlastně takovou velkou entitou, která neustále rozšiřuje své „vědomí". Vše je změna, pohyb, vývoj. Lidé někdy uvažují, jaké by to bylo, kdyby se nerozpadla Římská říše, ale neuvědomují si, že v tom případě by Evropané většinou obývali stále ještě jeskyně. I ty největší civilizace se nemohly nezměnit.

• **Terrence McKenna tvrdí, že drogy urychlily vývoj člověka. Máš také takový dojem?**

• **Errol:** Určitě. Přinejmenším urychlily vývoj můj a mé generace, že?

• **Jak se ti líbí Keplerův koncept Harmonia Mundi, tedy představa, že vše ve vesmíru je vlastně hudba, a vše se řídí stejnými harmonickými zákony jako hudba?**

• **Errol:** Naprosto souhlasím. Existuje teorie, že vše ve vesmíru je řízeno sedmi paprsky a každý má svůj zvuk a barvu. Vše, od atomů po tkáně a naše čakry, je ovládáno jedním ze sedmi paprsků. Cílem esoterních snah je pak pochopit svou barvu, vibraci, svůj tón, a tím pochopit vše. Poznat, který paprsek patří tvé skupině, tvému národu. Vše je součástí jedné obrovské harmonie.

• **Používáš počítač?**

• **Errol:** Ne na interpretaci. Nechám počítač vypočítat co potřebuji, mám to ve vteřině spočítané, ale pak dělám horoskopy ručně.

• **Astrolog, který si vypočítával pozice planet „ručně", se tím ale jaksi ladil. Jak se ladíš dnes ty?**

• **Errol:** Jednak už zmíněným pohovorem s klientem, ale pak dělám celý horoskop vlastnoručně, používám barevná pera a vybarvuji a kreslím každé znamení, každý údaj, každé spojení. To je mé „ladění".

• **Jaký je rozdíl mezi astrologií západní a astrologií indickou nebo čínskou?**

• **Errol:** Indická astrologie je založena na práci se souhvězdími. Ne na znameních Zodiaku. Zjednodušeně řečeno, zodiakální západní systém používají ti, kteří ještě duchovně nejsou na takové výši, aby mohli pracovat s většími celky. Ještě jinak, Clinton, Mandella nebo Gorbačov začali pracovat na třetí iniciaci, která označuje člověka, který svou činností ovlivní celou planetu. Takže používat indický systém astrologie, založený na práci s pozicemi souhvězdí, je pro naprostou většinu lidí mrháním energie.

Čínská astrologie se podle mne hodí pro Číňany. Je vytvořena pro čínskou kulturu a čínské vědomí.

• **Používáš I-Ting, Lilu a podobná orákula a systémy?**

• **Errol:** Teď už ne, ale bývaly časy, kdy jsem se třeba I-Ťingem dost zabýval. Tehdy to ladilo s tím, kdo jsme byli a co jsme dělali. Dělali jsme I-Ťing, tarot, výkladové karty atd. Dnes jsme tohle všechno redukovali na to, co děláme, a na meditaci při úplňku. Jednou do měsíce se totiž dveře energií mezi

Sluncem, Zemi a Měsícem otevřou dokořán. Člověk se tak může kontaktovat se svou duší téměř automaticky. V době šest hodin před a šest hodin po úplňku. V tu dobu jsou meditace skutečně velmi silné a hluboké. Když se člověk v tu dobu během meditace na cokoliv zeptá, dostane správné odpovědi. To je dnes náš I-Ťing.

• **Vzpomeneš si na někoho, kdo se díky tvým lekcím duševně přes noc změnil a tys to okamžitě věděl?**

• **Errol:** To se stává většině účastníků mých lekcí. Například Sylvie, přišla loni v únoru na shromáždění. Předtím přečetla pár knížek a měla zájem. Ale na shromáždění prakticky přes noc se něco změnilo a během týdne začala aktivně spolupracovat. Teď je naším hlavním kontaktem pro Prahu a připojené stanice. Je jí jen 23 let. Stále víc lidí ve věku něco po dvaceti chodí a je změněno. To na Západě chodí lidi ve čtyřiceti nebo padesáti. Jen velmi zřídka se setkáme s nějakým dvacetiletým. Sylvie s námi byla v USA na shromáždění, jeli tam s námi čtyři Češi a tři Slováci, ale také v Bulharsku a Maďarsku, a teď připravuje zájezd do Findhornu. A není sama. Je tu stále víc lidí, kteří přijdou ještě nerozhodnuti, nevědí, co dělat, a po semináři začnou aktivně pracovat. Nejde tedy o nějaké teoretické porozumění nebo naučení se nějakým zásadám, ale o aktivní duchovní práci.

To je to, oč nám jde. Na seminářích učíme lidi být aktivními tvůrci svého prostředí.

• **Radíš zamilovaným nebo partnerským dvojicím, jestli jim to spolu vyjde? Jaký máš názor na tohle manželské astrologické poradenství v Indii?**

• **Errol:** Především se musíš ptát velmi přesně. Manželství často není to, co některé dvojice hledají, těm jde spíše o duchovní partnerství. Partneři, kteří k sobě nepasují horoskopicky, si mohou navzájem velmi duchovně pomoci. Nebo si mohou pomoci až za deset let. Nebo tuší, že překážky jejich vztahu jsou důležité pro duchovní růst a tedy pozitivní.

Je třeba si uvědomit, že partnerství ve smyslu hnutí New Age je něco jiného než partnerství v tradičních systémech, např. v Indii. Indický astrolog hledá dva lidi, kteří spolu budou žít v harmonii. V jejich tradiční společnosti je muž vůdčí osobností a žena je typická žena a poslušná žena. Pokud by v jejich horoskopech uviděl nějaký konflikt, řekl by, že to nebude dobré manželství. Jenomže v kontextu partnerství v moderním světě nejsou konflikty něco v zásadě špatného. Nepřekážejí úspěšnému partnerství. Zatímco já třeba řeknu, že tohle partnerství je v pořádku, protože nabízí spoustu konfliktů, které oběma partnerům pomohou duchovně dospět, indický astrolog by řekl ne, tohle nebude fungovat, my dáváme přednost harmoničtějším vztahům.

Duchovní partneři se hledají a nalézají proto, aby navzájem posílili své duchovní potenciály. Takže i když to na osobnostní rovině občas zaskřípe, je jejich vztah v pořádku. Naučí se překonávat překážky, trpělivosti, toleranci.

Hodně dvojic se dnes rozchází, protože začnou mít mezi sebou konflikty, a nedojde jim, že je to dobré znamení. Možná jsou ideální duchovní partneři, ale oni se právě kvůli neschopnosti naučit se řešit konflikty, a překonávat je, při první vážnější rozepři nebo kvůli vlastně malicherným vnějším důvodům rozejdou. Říkají si, že se k sobě nehodili, protože měli tolik konfliktů. Jenže to je iluze, domnívat se, že člověk najde partnera a nikdy se ním nepohádá.

• **Co bys tedy především mladým lidem, kteří hledají svého partnera nebo svou partnerku, doporučil?**

• **Errol:** Každý by si měl dát udělat horoskop, samozřejmě. Každý by měl v zásadě vědět, co je za typ a jaká duchovní cesta je před ním. Jak to udělat, aby člověk ladil se svým životním posláním. Aby našel sám sebe. Pak je třeba si uvědomit, že i tak člověka čekají velmi těžká období, psychicky, fyzicky, a že potřebuje partnera, protože když spolu pracují dva, je to efektivnější. Když se takto člověk vyladí, pak si jako na magnet jeho duše přitáhne energii duše potenciální partnerky. A když si pak oba dokáží skutečně důkladně a duchovně promluvit, pak je vše v pořádku a konflikty budou jen překážkami na cestě.

Duchovní transformace je ale také jen druhotný důvod partnerství. Jen se podívej kolem sebe, když máš tak čtyřicet dobrých přátel, jen dva nebo tři žijí v dokonalém partnerském vztahu. Většina vztahů končí ze dvou důvodů: lidé si nedovedou pomáhat, a za druhé, domnívají se, že jejich duchovní transformace je to nejdůležitější na světě. Když jeden prochází obdobím duchovního přerodu, se všemi velmi obtížnými a explozivními periodami, je značně obtížné vydržet to spolu. Nejdůležitější je mít společný duchovní cíl. Společnou práci. Pak se i ta nejtěžší období konfliktů dají překonat.

Možná i na této rovině lidství nastává doba, kdy žádný z nás nebude potřebovat nějakého duchovního učitele, gurua, protože hluboký vztah je tím nejlepším učitelem.

• **Čteš sci fi? Znáš nějakou New Age sci-fi?**

• **Errol:** Kdysi jsem sci-fi hodně četl, a vím, že existuje několik autorů, kteří píší skutečnou New Age, esoterní sci-fi. Mám ale dojem, že k tomu autoři i čtenáři ještě musí dorůst. Nelíbí se mi současný trend Vetřelců a invazí z vesmíru. Mám dojem, že naše spolupráce s mimozemšťany bude na docela jiné úrovni než o jaké se zatím spekuluje.

Když člověk uvažuje o budoucnosti lidstva, nemůže nevidět, že například dnes už je, na rozdíl od esoterních tradic minulosti, většina současných i tradičních duchovních nauk a knih vytištěna v mnoha jazycích. Podařilo se nám založit centrum v New Yorku a odtud začínáme rozesílat knihy po celém světě. Jeden z nejdůležitějších aspektů toho, o čem ty knihy jsou, je kolektivní energie lidstva a zjištění, že existuje jakýsi božský plán, který se pomalu před námi odhaluje. Z minulosti víme, že před začátkem každé nové astrologické éry musí proběhnout nějaká forma iniciace. Ta je vždy spojena s rozvojem vědomí. Přitom stačí si uvědomit, jak ohromný rozvoj prodělalo vědomí lidstva za posledních čtyřicet let. Poprvé v historii lidstva statisíce lidí vědomě praktikují duchovnost. Co když se možná už narodil, nebo se zítra narodí takový člověk, který bude fyzicky zosobňovat vědomí Maitréji, a toto vědomí je vysoko nad vědomím Mojžíše, Ježíše atd. Podle Tibeťanů se to má stát před koncem tohoto století. A až se Maitréja, nebo Kristus, zjeví, a začne lidstvo učit tři principy věku Vodnáře, pak je snadné si představit okamžik, kde se lidstvo v jednom okamžiku bude chovat dosavadním způsobem, a v následujícím okamžiku bude docela jiné. Nebude to samozřejmě nějaké učení nějakého gurua, tak jako dnes máme stovky učení stovek guruú a to vede k fragmetaci, ale jeho učení se bude týkat jednoho ústředního aspektu, o kterém zatím nic nevíme. Učení, moudrost, láska Maitréji, bude mimo a nad dosavadní chápání. Dnes máme televizi. Je jasné, že bude používat televize. Takže prakticky v jednom okamžiku se o něm dozví, bude ho moci vidět a slyšet, celé lidstvo.

To je něco, s čím ani politikové, ani ekonomové nepočítají, dokonce ani mnohé New Age vůdčí osobnosti si to neuvědomují. To je něco, co dnes zní jako New Age sci-fi. To snad naznačuje, o čem snad budoucnost bude. Budoucnost bude budoucností vědomí, ne hmoty nebo technologií.

Za Baraku rozmlouval • vin

O smrti a

Úvodní rozhovor s Eli

• *Co vás přimělo věnovat tolik času, pozornosti a talentu věcem umírání a smrti ?*

• **EKR:** Začalo to v koncentračním táboře Majdanek. Viděla jsem tam na zdech namalované motýly, namalované dětmi, které šly do plynových komor. Prohlížela jsem si ty motýly a uviděla jsem, že mne pozoruje jedna mladá židovka. Víte, já vyrostla ve Švýcarsku a neznala jsem, co to je hlad, nezaměstnanost, rasové problémy, slumy atd. A takto „nepřipravená" jsem se ocitla rovnou v Majdanku. Zeptala jsem se jí, jak je možné, že lidé posílají tisíce dětí do plynu a pak se doma trápí, že jejich dítě má spalničky. Nějak jsem si to nemohla srovnat. Byla jsem velmi nevinná a naivní. Ta mladá žena ztratila v plynových komorách všechny své bratry a sestry, rodiče, prarodiče. Ve vagónu už nebylo místo a takji vyhodili. Dodnes nechápe, jak ji mohli ztratit ze seznamu. Strávila zbytek války v koncentračním táboře a přísahala si, že pokud zůstane naživu, bude o tom vyprávět světu. Když koncentrák osvobodili, řekla si ale: ‚Ach můj Bože, jestliže strávím zbytek života tím, že budu o těch zvěrstvech vyprávět, pak nebudti lepší než Hitler. Budu zasévat semena nenávisti a negativity." A rozhodla se zůstat v koncentráku a dělat průvodkyni do té doby, než dokáže i Hitlerovi odpustit. Poslední věc, kterou mi řekla, byla, že možná nevím, ale že v každém člověku je kousek Hitlera.

Myslela jsem si, že je blázen. Přece v sobě nemám Hitlera. O pár dnů později jsem stopovala zpátky do Švýcarska, protože jsem onemocněla. Byla jsem blízko smrti. Našli mě v bezvědomí na poli někde v Německu s tyfem. Pak jsem tři dny téměř umírala hladem v nemocnici. Došlo mi, že kdybych v tomto stavu uviděla malé dítě, které by kolem mne šlo s kusem chleba, ukradla bych mu ho. A v tom okamžiku mi došlo, o čem ta žena hovořila. V závislosti na okolnostech člověk dělá tak hrozné věci, o kterých by s plným žaludkem nikdy ani neuvažoval. To byl počátek mé celoživotní cesty. Když jsem se vrátila do Švýcarska, řekla jsem si, že budu studovat medicínu a že se pokusím porozumět tomu, proč se z krásných nevinných dětí stávají nacisté. Jednou částí mých programů a přednášek je například to, že se pokoušíme symbolicky dotknout se těch nacistických monster v každém z nás, zbavit se jich a stát se Matkami Terezami. Tohle byl můj začátek a jsem za tu zkušenost nekonečně vděčná.

• *Je důvod ke strachu ze. smrti?*

• **EKR:** Ne. Není, pokud kolem sebe máte dost lidí, kteří vás milují, kteří se o vás postarají, a pokud budete moci. když budete chtít, zemřít doma. Nechcete-li zemřít v nemocnici a nemůžete zemřít doma, požádejte, abyste mohli zemřít v hospici. K tomu ie třeba vybudovat a zorganizovat především podpůrný systém z lidí, kteří vás znají, protože na tohle moc dobrovolníků nenajdete. S umírajícím se musí mluvit. Když umíráte a nemůžete mluvit, což se mi stalo po mrtvici, musíte u sebe mít někoho, kdo bude mluvit na vás a za vás. Doufám, že až budu umírat já, budu moci umírat doma, se šálkem kávy a cigaretou u postele. Je to zlozvyk, ale já vím, že je to zlozvyk.

• *Domníváte se tedy, ze existuje něco jako „posvátná nepatnčnost" (sacred inconsistency), jako je vaše cigareta, jinak klasifikována jako škodlivá?*

• **EKR:** Kdybychom žili jen „zdravě", asi bychom museli zůstávat jen v posteli a živit se jen makrobioticky, bez občasných potěšení např. z čokolády, a asi bychom nesměli kvůli znečištění prostředí ani dýchat. Myslím tím to, že naše Země je tak znečištěna, že asi neexistuje místo, kde by se dalo žít totálně zdravě. Samozřejmě se každý z nás snaží žít tak zdravě, jak je to v daných podmínkách možné. Já sama pěstuji například organickou zeleninu asi pro sto lidí, žijeme na farmě a jsme dokonale soběstační. Ale mám své slabosti, piji například bezkofeinovou kávu, i když na tom zase až tak moc nezáleží, ale aspoň se pokouším žít ještě zdravěji. Jak stárnu, už vůbec nepiji alkohol. Ještě nedávno jsem si občas dala sklenku vína, ale teď už ani to ne.

Myslím, že jak se vyvíjíme duchovně, naše těla nám automaticky řeknou, co je pro ně akceptovatelné a co ne. Dnes už nedokáži kouřit tak, jak jsem kouřila, když jsem studovala medicínu a v noci ještě pracovala. Přežila jsem. A až mi tělo řekne, že je čas přestat kouřit, přestanu. Když mi ale někdo říká abych přestala kouřit, nesvedu to. Protože mám farmu, tak mám takjednou do roka na talíři maso. Ne, že by mi už nechutnalo. Mám ale dojem, že na duchovní cestě, na které je každý člověk na světě, i když každý v jiném stádiu, každý časem zjistí, čeho se má v tom okamžiku vzdát. To, čeho se pak člověk vzdá, je nahrazeno něčím daleko hodnotnějším. Jenže to těm ostatním říci nemůžete, protože by to pro ně byla nesprávná motivace.

• *Myslíte si, že v přístupu ke smrti mezi jednotlivými kulturami existují velké rozdíly? Které jsou podle vás nejpřirozenější?*

• **EKR:** Například v Mexiku lidé navštěvují hroby svých blízkých. Přinášejí potraviny, mluví s nimi, konají oslavy. Existují i jiné kultury, které se styků se smrtí nevyhýbají. A staré kultury byly také přirozenější. Jen v té naší materialistické kultuře dokonce i umřít stojí majlant. Mrtvým se dávají pohodlné boty a hedvábné polštáře, aby je nic netlačilo. Je to nechutné a degradující. Kdysi i tady v Evropě lidé umírali mezi svými blízkými. doma, byli vystaveni v otevřené rakvi, všichni mohli přijít a rozloučit se, dotknout se jich. Vzpomínám si, jak mi umřel

umírání

abeth Kübler-Rossovou

strýc a má matka s ním pak mluvila, jako byji slyšel. Udělalo to na mne velký dojem. Nebyly tam šminky a rtěnka a všechno to ostatní předstírání. Věci se za posledních sto let velmi změnily, zvláště ve velkých městech. Přestojsouještě místa, kdejsou pohřby přirozené. Ale i tam se to rychle mění.

• *Ovlivňuje to víra nebo nevíra v reinkarnaci ?*

• **EKR:** U mých pacientů to bylo velmi, velmi vzácné. Spíše měli ti, kteří věřili v reinkarnaci, problémy s tím, jesdi udělali to, co mělo být uděláno. Většina mých pacientů ale nevědělo nic o reinkarnaci. Ono na tom až zase tolik nezáleží. Důležitéje, jestlije otevřen přístup k vaší duchovnosti. Věříte-li, máte pak méně problémů, ať užjste protestant, katolík nebo žid. Samozřejmějsou v tom rozdíly, Židé mají například se smrtí hodně problémů. Vyptávalajsem se na to mnoha rabínů, jenže tohle zrovnaje náboženství, kde když se zeptáte dvaceti rabínů, dostanete dvacet různých odpovědí. Jeden říkal, že člověk pokračuje v životě v podobě svého syna a ten zase svého syna. Jenže co se stane, když máte jen dcery? Jiný říkal, že člověk přežije ve vzpomínkách jiných. No, po sto letech si možná už nikdo nevzpomene.

• *Jak se s nevyhnutelností smrti může vypořádat ateista ?*

• **EKR:** Žádný problém. Kdyžjsem začínala, nevědělajsem, do čeho jdu. Bylajsem vychována jako protestantka, v srdcijsem byla katolička, a mělajsem být židovka. Trochu ode všeho. Pak, při práci s umírajícími, jsem si začala uvědomovat, žejsmevšichni stejní. Všichni jsme se narodili stejně. Zemřeme stejně. Záležíjen na tom, jak člověk žije. Žije-li plným životem, nemusí ničeho litovat, protože udělal vše, co udělat měl. Udělá-li spoustu chyb, pak udělat spoustu chybje zase lepší, než nežít vůbec. Nejsmutnější pohled byl na ty umírající, kteří měli rodiče, kteří litovali: „Kdybychom tak mohli říct, že nás syn se stal lékařem!" Takoví lidé si myslí, že láskuje možno si koupit tím, že budou dělat, co si přeje maminka nebo tatínek. Nikdy neposlouchají své sny. A dívají se zpátky a litují. Proto lidem říkám, a myslím to doslova, že pokud nedělají to, coje opravdu baví, ať dělají to, cojim pomůže najít a pak dělat to, coje opravdu baví. Takoví lidé umírají s pocitem pýchy ajsou na sebe hrdi.

• *Je možno někdy nebýt docela čestný k tomu, kdo umírá'?*

• EKR: Člověk musí být čestný, ale ne na 100%. Musí odpovídat na otázky, ale neměl by odpovídat na víc, než na coje tázán, protože to znamená, že lidé na to ještě nejsou připraveni. Tvrzení, že se musí říkatjen pravda, je nesmysl. Možností, jak pomáhat, je nesčíslně. Člověk musí být na to, co říká, velmi opatrný. Především nesmí nikdy vzít umírajícímu naději. Nikdo nedokáže žít bez naděje. Mým zlatým pravidlem bylojít a zodpovědětjejich otázky nejlépe, jakjsem uměla. A pokud jde o obvyklé otázky, jakou procentuální naději mají... Měla jsem vynikajícího učitele, kterýjednou řekl, že zjeho pacientů mělo 50 % naději na další rok života, 35 % na dva roky života, 37 % naději na dva a půl roky života atd. Vždy ale, pokud si to někdo spočítal, jedno procento chybělo. Když se ozval, co s tím chybějícím procentem, můj učitel řekl: Toje procento naděje-

• *Můžete nám říci něco o práci s dětmi s AIDS ?*

• **EKR:** Co mne nejvíc trápilo, že se námjen několik takovýchto dětí podařilo dostat pryč z nemocnic. Nemocnice to nechtěly dovolit. Přitom máme například 150 rodin, které čekají na adopci dítěte s AIDS. Proč tomu takje? Peníze. Instituce dostávají tisíc dolarů na den a dítě. Financují výzkumy, zkoumají ty děti. Nikdo není zatím schopen to zarazit. Nikdo není schopen říci, jedna dávka kostní dřeně týdněje až moc. Ty děti by místo toho měly být milovány, měly by si hrát v trávě a pozorovat motýly a měly by žítjako ostatní děti. Když se to povede, pak takové dítě vykvetejako květina.

• *Co bylo na dětech, které se změnily z HTVpozitivních na HIV negativní, jiné?*

• **EKR:** Stručně řečeno, ty děti se doslova koupaly v lásce. Asi 10% našich dětí, když měly kolem sebe totální lásku, se staly HIV negativními. Z lékařského hlediska to zase není až takový zázrak. Jenže obvykle si lidé myslí, že když dítě dostane AIDS, musí na to taky umřít. Není to pravda. Nemusí. To si zatím veřejnost neuvědomuje.

• *Řekněte nám víc o svém centru ve Virginii.*

• **EKR:** Budujeme místo, kde budeme pořádat školení a workshopy, a protožeje to na mém pozemku, nebudu už muset tolik cestovat. Přitom obyvatelé městečka se mne trochu bojí a říkají mi AIDS lady a prý mám spolky s ďáblem. Jsou to všichni křesťané. Hrozí mi, že pokud třeba zavolám ambulanci, nikdo nepřijede. Mám s nimi těžkosti. Zatím mi dovolili ubytovatjen čtyřicet lidí najednou, a já bych potřebovala mnohokrát víc. Můžeme tedy pracovat, a ne tak intenzívně, jak bych si přála.

• *Jaký cíl ještě máte?*

• **EKR:** Žít a hlavně pracovat co nejdéle.

Rozhovor vedl Daniel Reehvood, chiropraktik a spisovatel, popularizátor alternativní medicíny. Jeho materiályjsou na http://www.dnubíťclK kd.com

SMRT A UMÍRÁNÍ

Psychologické, filosofické a duchovní aspekty

STANISLAV GROF

Je těžké představit si něco, coje z hledisska každého člověka více universálnější a osobnější, než smrt a umírání. V průběhu našeho života ztrácíme známé, přátele, rodinné příslušníky a nakonec dojdeme k biologickému konci i my sami. Ve světle těchto fakt je udivující, že teprve na konci 60. let se začal v západní průmyslové civilizaci projevovat jakýsi zájem o studium smrti a umírání. To se týkalo nejen všeobecné veřejnosti, ale i vědců a profesionálů / oborů, které bv se o to měly zajímat, například lékařství, psychiatrie, psychologie, antropologie, filosofie a teologie. Jediným logickým vysvětlením pro tento jev jc masivní popírání smrti a psychologická represe v celé této oblasti.

Tento nezájem jc ještě nápadnější, když srovnáme situaci starodávných a předindustriálních kultur a uvědomíme si, že jejich postoj ke smrti a umírání byl diametrálně odlišný. Smrt hrála v jejich kosmologii, filosofiích, duchovním a rituálním životě, mytologii, stejně jako v každodenním životě kritickou a ústřední roli. Praktická důležitost tohoto rozdílu se stává samozřejmá, když srovnáme situaci člověka, čelícího smrti v těchto dvou historických a kulturních podmínkách.

Typická osoba umírající v západní industriální společnosti vyznává pragmatický a materialistický světový názor, nebo jím je přinejmenším ovlivněna. Podle hlavního proudu akademické západní vědyje historie vesmíru historií rozvíjející so hmoty. Život, vědomí a inteligence jsou více či méně náhodné a nevýznamné vedlejší produkty tohoto rozvoje. Objevily se na scéně po miliardách let pasivní evoluce v triviálně malé části nezměrného vesmíru. Ve světě, kteiv uznává za reálné jen to, co se dá změřit a zvážit, není místo pro duchovnost jakéhokoli druhu.

Ačkolivjsou všeobecně dovoleny, nebo formálně podporovány náboženské aktivity, z přísně vědeckého pohledu sejakékoli angažování v duchovnosti jeví a je interpretováno jako iracionální aktivita indikující emoční a intelektuální nedospělost. nedostatek vzdělání, primitivní názory a náchylnost k magickému a infantilnímu myšlení. Přímé zkušenosti duchovních realit jsou vnímány jako manifestace vážných mentálních nemocí a psychóz. Náboženství zbaveno těchto zkušeností /. větší části ztratilo své spojení k hlubinným duchovním pramenům a v důsledku tohoje dnes prázdné, beze smyslu a vztahu k našemu životu. Takto nedokáže soupeřit s pokušením materialistické vědy s jejími technologickými triumfy.

Za těchto okolností přestalo být náboženství vitální silou našich životů, stejně jako v době umírání a smrti. Její odkazy k životu po smrti k následným dobrodružstvím duše a pobytu na nebesích, stejně jako k nebi a peklu, byly odsunuty do říše pohádek a psychiatrických příruček. Celá duchovní historie lidstva byla patologizována. Při tom kolébkou všech velkých náboženství světa byly transpersonální zážitkyjejich zakladatelů, proroků a světců. Například můžeme uvést Buddhovo setkání s bohem Kama Mara ajeho armádou, nebo různé epizody zjeho minulých inkarnací doprovozených „trháním karmických připoutání". Starý Zákon popisuje Mojžíšovu vizi Jehovy v podobě hořícího keře a Nový Zákon zase Ježíšovo pokoušení ďáblem během jeho pobytu v poušti. Islámské svitky popisují Mohamedovu cestu sedmi nebi, rájem a peklem v doprovodu archanděla Gabriela. Podle tradiční psychiatrie všechny tyto zážitky indikují vážné psychopatologické stavy mentálně nemocných jedinců.

Psychiatrická literatura překypuje články a knihami o tom, jaká by byla nejlepší klinická diagnóza různých slavných duchovních osobností. Jmenujme Buddhu, Ježíše, Mohameda, Ramakrišnu nebo sv. Antonína. Vizionářské zkušenosti z oblasti transpersonálníjsou obvykle přičítány těžkým psychózám schizofrenického typu, nebo epilepsii, jako v případě Mohameda. Sv. Jan z Kříže byl označenjako „dědičně degenerovaný" a sv. Tereza zAvilyjako „hysterická psychotická". Antropologové diskutují, jestli šamanéjsou psychotici, hysterici nebo epileptici. Existuje dokonce práce, která přisuziye psychopatologická kritéria meditaci, jmenuje se „Buddhistická meditacejako umělá kakatonie" (jejím autorem je slavný psychoanalytik a zakladatel psychosomatické medicíny Franz Alexander).

Podle západních neurověd je vědomí produktem hmoty a fyziologických procesů mozku, a tedy kriticky závislé na těle. Smrt těla, zvláště mozku, je tedy nazírána jako absolutní konec jakékoli formy vědomé aktivity. Víra v posmrtnou cestu duše, život po životě, nebo reinkarnaci jc obvykle zesměšňována jako produkt přání lidí, kteří jsou neschopni akceptovat tuk samozřejmý biologický imperativ smrti, jejíž absolutní podstata byla nade vší pochybnost vědecky prokázána. Jen velmi málo lidí včetně většiny vědců, si uvědomilo. žc nemáme jakýkoli důkaz o tom. že vědomí je skutečně produkováno mozkem...

Tento postoj efektivně ovládl vědecký zájem o zážitky umírajících pacientů a individuální zážitek blízké smrti, až koncem 70. let. První zprávy na toto téma získaly velmi malou pozornost, ať už vyšly ve formě knih pro širokou veřejnost (Jesse Wicsse: The Vestibule, 1972 a Jean-Baptisté Delacour: Glimpses oí the Bevond), nebo vědeckých výzkumů, jako byla studie pozorování umírajících, organizovaná Carlisem Osiscm v roce 1969. Od dob, kdy vyšel mezinárodní bestseller Raymonda Moodyho Život po životě (1975) a knihy Elisabct Kubier Rossové, Kcna Ringa, Michaela Sabboma a dalších průkopníků thanatologie, již máme ohromující množství důkazů o výjimečných charakteristických zážitcích blízké smrti, a hlubokých osobnostních změnách, které je provázejí. Materiál těchto studií byl široce komentován a používán médii od televizních debat až k hollywoodským filmům. A přece jsou tato pozorování, která mohou otřást paradigmatem doby a revolucionizovat naše chápání podstaty vědomí ajeho vztahu k mozku, většinou profesionálů stále odmítánajako irelevantní halucinace, vyprovokované biologickou krizí. Nejsou běžně zaznamenávána a zkoumána jako velmi důležitá část pacientovy anamnézy a nikdo také neposkytuje speciální psychologickou pomoc, která by tyto události integrovala. Lidé. umírající v západních společnostech, často postrádají efektivní a lidskou podporu. Máme tendenci bránit se emočnímu nepohodlí, které s sebou smrt přináší. Průmyslový svět má tendenci odstraňovat nemocné a umírající lidi do nemocnic a hospiců. Důrazje kladen spíše na podporu životních systémů a mechanické prodloužení života, často nad rozumný rámec, než na kvalitu prostředí. V okamžiku lékařské krize je veškerý kontakt spíše formální a minimální. Lékařští profesionálové, kteří již vyvinuli specifické formy psychologické pomoci a poraden-

ství, nevěnují umírání větší pozornost. Tváří v tvář nejhlubší představitelné krizi, která zasahuje zároveň biologické, emoční, mezilidské, sociální, filosofické a duchovní aspekty jedince, zůstává člověk jediný, pro kterého smysluplná pomoc není dostupná.

To vše se odehrává v rámci mnohem většího kontextu kolektivního popírání pomíjivosti a smrtelnosti, která charakterizuje západní industriální civilizaci. Většina našich setkání se smrtí se odehrává v odlidštěné formě týmu profesionálů, extrémních emocí, a zahrnuje dokonce posmrtné holiče a kadeřníky, krejčí, vizážisty a plastické chirurgy, kteří na těle, než je ukázáno příbuzným a přátelům, provádějí nejrůznější kosmetické úpravy. 1 média pomáhají zvětšit vzdálenost člověka od smrti tím, že ji převádějí do prázdných statistik a hovoří o ni jako 0 tisících obětí válek, revolucí nebo přírodních katastrof. Podmínky života v moderních technologizovaných zemích všeobecně nenabízejí ideologickou nebo psychologickou podporu lidem, kteří stojí tváří v tvář smrti. To velmi ostře kontrastuje se situací, s jakou se lidé s umíráním setkávali ve starobylých nebo předindiistriálních společnostech, jejich kosmologie, filosofie a mytologie, stejně jako duchovní a rituální život, obsahují jasné poselství, že smrt není absolutní a neodvolatelný konec všeho, že život nebo nějaká forma existence pokračuje 1po biologickém zániku. Eschatologické mytologie všeobecné souhlasí s názorem, /c duše zemřelých musí projít komplexní sérií dobrodružství ve vědomí. Posmrtná cesta duše jc někdy popisována jako pouť fantastickými krajinami, které se v něčem podobají těm pozemským, v jiných případech setkání s různými archetypálními bytostmi, nebo jako pohyb sekvencemi neběžných stavů vědomí. V některých kulturách duše dosahuje dočasných říší, jako křesťanský očistec, nebo lokas v tibetském buddhismu, v jiných věčnosti na nebesích - nebe, pekla, ráje, nebo sluneční říše.

Mnohé kultur)' nezávisle na sobě vyvinuly systém víry v metempsychózu nebo reinkarnaci, která zahrnuje návratjednotky vědomí k jinému fyzickému životu na zemi. Koncept karmy a reinkarnace reprezentuje základní kámen hinduismu, buddhismu, džinismu. siklnsmu, zoroastrianismu, tibetského vadžrajánového buddhismu a taoismu. Podobné ideje lze nalézt v geograficky, historicky a kulturně tak rozdílných skupinách, jako v různých afrických kmenech, u amerických Indiánů, v predkolumbovských kulturách, u polynéských kahunas, vyznavačů brazilské Umbandy, u Gaulů a druidů. Ve starém Řecku byly tyto myšlenky popsány několika důležitými školami, např. pythagorejci, orfiky a platoniky. Tato doktrína byla také přijata Esejci, farizejskými a jinými židovskými a položidovskými skupinami a tvoří důležitou část kabalistické teorie středověkého židovstva. Je také uznávána neoplatoniky a gnostiky.

Předindustriální společnosti tak zdá se souhlasily s názorem, že smrt nebyla koncem všeho, ale důležitou dobou přechodu. Zkušenosti nějak spjaté se smrtí byly považovány za návštěvy důležitých dimenzí reality, které si zasloužily být navštíveny, studovány, a pečlivě zmapovány.

Umírající byli obeznámeni s eschatologickými kartografiemi své kultury, ať už to byly šamanské mapy pohřebních krajin nebo sofistikované popisy východních duchovních systémů, jak je známe třeba z tibetského Bardo Thedol. Tento důležitý text tibetského buddhismu představuje zajímavý protipól k výhradně pragmatickému důrazu na produktivní život a popření smrti, tak charakteristickému pro západní civilizace. Popisuje čas smrti jako unikátní příležitost pro duchovní vysvobození z cyklu smrti a znovuzrození a jako období, které předjímá naši příští inkarnaci, pokud nedosáhneme osvobození. V tomto kontextu je možno chápat mezistavy mezi životy (bardo) jako stav bytí daleko důležitější než samu inkarnovanou existenci. Je tedy prvotním zájmem každého připravit se na tu dobu už během života systematickým tréninkem.

Jiný charakteristický aspekt starých a předindustriálních kultur, který obarvuje, je akceptace smrti jako integrální části života. V průběhu života tráví lidé, žijící v těchto kulturách, hodně času s umírajícími lidmi, zacházejí s mrtvými těly, účastní se kremace a žijí s pozůstatky. Pro západana je návštěva místa jako Benáres, kde jc tento postoj manifestován ve své extrémní formě, otřesnou zkušeností. V předindustriálních kulturách umírají lidé v rámci rozšířené rodiny, klanu nebo kmene. Dostává sc jim tak významné emoční podpory od lidí, které intimně znají. Důležité je také zmínit mocné rituály, provozované v čase smrti, které mají pomoci jedinci postavit se konečné přeměně, nebo poskytnout speciální průvodce, jako je např. přístup popsaný v Bardo 1'hedól.

Důležitým faktorem, ovlivňujícím postoj ke smrti a ke zkušenosti umírání, byla existence různých forem zažit kovvch tréninků umírání, zahrnující neběžné stavy vědomí. Nejstarší jsou praktiky šaman ismu, nejstaršího náboženství a léčebného umění lidstva, jehož kořeny sahají až do paleolitu. Mezi překrásnými obrazy zvířat, namalovaných a vyřezaných do stěn velkých jeskyní v ji/ní Francii a severním Španělsku, jako je Lascaux, Font de Gaume, l.es Trois Freres, Altamira a jiné, jsou postavy, které nepochybně představují prastaré šamany. V některých jeskyních byly objeveny stopv v kruzích, naznačující, že jeskynní obyvatelé pořádali tance, podobné těm, které dodnes pořádají některé abofidžiuské kultury k vyvolání neběžných stav u vědomí. Šamanismus není jen prastarý, ale také universální: vyskytuje se v severní a jižní Americe, v Evropě, Africe, Asii, Austrálii a 1'olynésii.

Šamanismus je neoddělitelně spojen se stavy změněného vědomí, stejně jako se smrtí a se stavy umírání. Kariéra mnohých šamanů začíná „šamanskou nemocí", spontánní počáteční krizí, vedoucí k hlubinné léčbě a psychospirituální transformaci, je to jakási vizionářská cesta. zahrnující návštěvu podsvětí, bolestivé a strachuplné mučení a zážitek psychologické smrti a znovuzrození, které následuje pobyt v jiných nadpozemských říších. V rámci této zkušenosti šamauský novic propojuje síly přírody a království zvířat a učí se jak diagnostikovat a léčit, nemuče. Znalosti /. říše smrti, získané během této transformace mu umožňují volně se pohyboval tam a zpátky a zprostředkovávat podobné cesty i jiným lidem.

Antropologové popsali iniciační obřady, velmi důmyslné rituály, provozované různými domorodými kulturami, v čase důležitých biologických a sociálních změn, jako je porod, obřízka, puberta, sňatek, umírání atd., zahrnující mocné mysl měnící technologie, které se zážitkově točí kolem trojice zrození - sex - smrt. Jejich symbolismus zahrnuje různé kombinace perinatálních a transpersonálních prvků. Klinická práce s psychedeliky a různé nedrogové zážitkové přístupy,

jako např. holoiropní dýchání, nám pomohly pochopit tyto události a ocenit jejich důležitost projedince i skupiny lidí.

S iniciačními obřady byla i úzce Spojena prastará mystéria smrti a znovuzrozen ní, komplexní posvátné a tajné procedury, které také užívaly mocných, mysl měnících technik. Hojně se vyskytovaly v ol> lastech kolem Středozemního moře, např. Babylónské ceremonie (Innana a Tammuz), egyptská mystéria, (Isis a Osiris), orfický kult, bakchanálie, elcuzínská mystéria, corybantické rituály a mystéria Attise a Adonise. Tato mystéria byla založena na mýtických příbězích božstev, která symbolizovala smrt a znovuzrození. Nejslavnější byla asi eleuzínská mystéria, pořádaná poblíž Atén každých pět let bez přerušení po dobu téměř dva tisíce let. Podle současné studie (Wasson, Hofmanu a Ruck) byl rituální nápoj kykeon, používaný v rámci těchto mystérií, připravován z námele, obsahující derivát příbuzný LSD.

Transpersonálně orientovaní badatelé nacházejí mnohé podněty v posvátné literatuře a v různých mystických tradicích velkých duchovních filosofií východu. Patří sem různé systémy jógy, teorie a praxe buddhismu, taoismus, tibetská vadžrajána, súfismus, křesťanský mystit ismus, kabala a mnohé jiné. Tyto systémy vyvinuly efektivní formy modliteb, meditací, meditací v pohybu, dechových cvičení a jiných mocných technik k dosažení hlubokých duchovních stavů. Stejně jako zážitky šamanů při iniciačních obřadech a neofytů v prastarých mystériích tyto procedury nabízely možnost konfrontovat vlastní pomíjivost a smrtelnost, transcendovat strach ze strirti a radikálně tak transformovat kvalitu svého života na tomto světě. Popis zdrojů dostupných umírajícím lidem v předindustriálních kulturách by nebyl kompletní, kdybychom nezmínili knihy mrtvých, jako je tibetská Bardo Thedol, egyptská Pertem hru, aztécký Codex Borgia nebo evropské Ars moriendi. Když se tylo prastaré knihy o smrti poprvé dostaly do rukou západních učenců, byly považovány za fiktivní popisy posmrtných cest duše a jako přání lidí neschopných akceptovat úšklebek reality smrti. Byly odloženy clo kategorie pohádek a imaginárních výtvorů lidské fantasie sjistou uměleckou krásou, ale bez užitku pro každodenní realitu.

Hlubší studium těchto textů však odhalilo, že tyto knihy byly používány jako průvodci kontextem posvátných mystérií a duchovních praktik a s velkou pravděpodobností popisují autentické zážitky. Z této nové perspektivy, která nazírá knihy mrtvých jako manuály pro umírající se některé výrazy jeví jako chytré zamaskování použité knčžími, aby zakrylyjejich skutečnou funkci a ochránilyjejich hluboký esoterický smysl a poselství. Problémem je odhalit skutečnou podstatu procedur používaných starými duchovními systémy k navození těchto stavů.

Moderní výzkum, zaměřující se na změněné stavy vědomí, přinesl na tuto problematiku neočekávané nové pohlecly. Systematické studium zážitků při psychedelických sezeních, silné nedrogové formy psychoterapie a spontánní psychospirituální krize ukázaly, že ve všech těchto situacích se lidé mohou potkat s celým spektrem neběžných zážitků, včetně sekvencí agónie a umírání, procházení peklem, božím soudem, zkušeností znovuzrození, návštěvou nebeských říší a vzpomínkami z minulých inkarnací. Tyto stavy se překvapivě podobaly stavům popsaným v eschatologických textech dávných a předindustriálních kultur. Další chybějící část skládačky dodala thanatologie, nová vědecká disciplína, která se specializuje na studium smrti a umírání. Thanatologické studie zážitků blízkých smrti autorů jako Raymond

Moody (Life After Life, 1975), Kenneth Ring (Life at Death and Heading Toward Omega, 1982, 1985), Michael Sabom (Recollections of Death, 1982), Bruce Greyson a Charles Flynn (The Near Death Experience, 1984) ukázaly, že tyto zážitky spojované se situacemi ohrožení života se také velmi podobají popisům ze starých knih mrtvých a zkušenostem uváděným subjekty psychedelických sezení a moderní zážitkové psychoterapie.

Dnes je tedy jasné, že starobylé eschatologické testy jsou jakýmisi mapami vnitřních světů psychiky ve změněných stavech vědomí, včetně těch, které jsou spojeny s biologickým umíráním. Zkušenosti se zdají přesahovat rasu a kulturu a pocházejí z kolektivního nevědomí, jak je popisoval C. G. Jung. Je možné strávit celý život bez jediné takové zkušenosti mapující jiné říše nebo dokonce bez vědomí jejich existence, dokud do nich člověk není katapultován v čase biologické smrti. Pro některé lidi jsou však dostupné během jejich života v nejrůznějších situacích, včetně psychcdelického sezení. účasti na šamanských rituálech nebo během spontánní psychospirituální krize:. To pro ně otevírá možnost vlastního výzkumu těchto teritorií psychiky, takže setkání se smrtí pak v okamžiku biologického konce již není takové překvapení.

Rakouský mnich, žijící v 17. století, vyjádřil důležitost zkušenosti s umíráním takto: „Člověk, kt.crý zemře, ještě než zemře, nezemře, až zemře," Tahle „smrt před smrtí" má dva důležité důsledky: osvobozuje jedince od strachu ze smrti a mění jeho postoj ke smrti, a právě tak ovlivňuje zkušenost smrti v čase biologického konce. Tato eliminace strachu také transformuje způsob, jakým člověk vnímá svět. Z těchto důvodů neexistuje rozdíl na jedné straně mezi přípravou na smrt a umíráním, a duchovním cvičením vedoucím k osvícení na straně druhé. To je také důvod, proč se knihy mrtvých dají využít v obou situacích.

Mnohé aspekty života v předindustriálních společnostech člověku psychologickou situaci umírání, na rozdíl od situace v dnešní západní technologické společnosti, značně usnadňovaly. Přirozeně se naskýtá otázka, jestli to byla výhoda pramenící z nedostatku informací o podstatě reality, nebo zbožné přání sebeklamu. Pak by bylo možné spoustu věcí vyřešit důsledným poznáním pravdy a tím, že na sebe vezmeme důsledky tohoto poznání. Jenže bližší zkoumání existujících důkazů ukazují, že to není ten případ.

Nejdůležitějším faktorem, zodpovědným za základní rozdíly mezi světonázorem západních industriálních kultur a všemi jinými lidskými skupinami v historii, není nadřazenost mater ialistické vědy nad primitivními pověrami, ale naše hluboká ignorance, pokud se týče změněných stavů vědomí. Newtonsko-karteziánský světonázor západní vědy je udržován jen systematic kým popíráním nebo dezinterpretací všech důkazů, nashromážděných při studiu vědomí, ať už jejich zdrojem byla historie, antropologie, srovnávací náboženství, nebo různé oblasti moderního výzkumu, jako parapsychologie, thanatologie, psychedelická terapie, biologická zpětná vazba, smyslová dcprivace, zážitkové psychoterapie, nebo práce s jedinci při jejich psycliospirituálních krizích.

Systematické cvičení různých forem změněných stavů vědomí, které charakterizuje rituální a duchovní život starých a domorodých kultur, nevyhnutelně vede k pochopení přírody a reality, vztahů mezi vědomím a hmotou a tak se v základu velmi liší od systémů víry v technologizovaných společnostech.

Staré a předindustriální kultury měly změněné stavy vědomí ve velké vážnosti, pravidelněje dosahovaly v sociálně uznávaných kontextech a trávily mnoho času a energie rozvojem bezpečných a efektivních technik, jakje vyvolat. Byly hlavním nástrojemjejich rituálního a duchovního života, stejně jako prostředkem přímé komunikace s archetypálními říšemi bohů a démonů, sil přírody, říše zvířat a vesmíru. Dovolovaly také diagnostikovat a léčit nemoci, kultivovat intuici a mimosmyslové vnímání a uměleckou inspiraci. Používaly se také k praktickým účelům, např. k nacházení ztracených objektů a lidí. Podle antropologa Victora Turnéra napomáhaly také skupinové kontinuitě a posilovaly kmenové svazky. Západní společnost patologizovala všechny formy změněných stavů vědomí (s výjimkou snů) a trávila mnoho času tím, že zkoušela vyvinout efektivní způsoby, jakje popřít, když k nim docházelo spontánně a snažila seje postavit mimo zákon... Západní psychiatrie nerozlišuje mezi mystickým a psychotickým zážitkem, a oba nazírá jako manifestaci mentální nemoci. Ve svém odmítnutí náboženství nerozlišuje mezi primitivní lidovou vírou nebo fundamentalisticky doslovnou interpretací posvátných knih, a mezi sofistikovanými mystickými tradicemi a východními duchovními filosofiemi, založenými na po staletí systematickém introspektivním výzkumu psychiky. Takovýto přístup patologizoval celou duchovní historii lidstva.

Shrňme stručně pozorování z různých oblastí výzkumu, která popírají materialistický přístup, podle kterého biologická smrt představuje konec existence a vědomé aktivityjakéhokoli druhu. Vjakémkoli výzkumu tohoto druhuje důležité udržovat otevřenou mysl a soustřeďovat se, jakjenje to možné, pouze na fakta pozorování. Neotřesitelné apriorní přístupy k existujícímu paradigmatu, které charakterizují střední proud vědy, jsou stejnéjako známé postoje ve fundamentalistických náboženstvích. Věda v pravém slova smysluje nepředpojatě otevřena kjakémukoli výzkumu jakéhokoli existujícího jevu. S tímto na mysli můžeme rozlišit existující důkazy do dvou kategorií:

1) zkušenosti a pozorování, které popírají tradiční chápání podstaty vědomí ajeho vztahu ke hmotě
2) zkušenosti a pozorování, které se specificky vztahují k pochopení smrti a přežití vědomí.

AD 1)

Práce se změněnými stavy vědomí přinesly rozsáhlý počet důkazů, který představuje vážnou výzvu newtonsko-karteziánskému paradigmatu materialistické vědy. Většina těchto dat se vztahuje k transpersonálrům jevům, které representují důležitou část spektra zkušeností, pozorovaných ve změněných stavech vědomí. Naznačují naléhavou potřebu radikální

revize našich současných konceptů podstaty vědomí a jeho vztahu ke hmotě a mozku.

Materialistické paradigma západní vědy bylo dosud hlavní překážkou projakékoliv objektivní zhodnocení údajů, popisujících události, odehrávající se v čase smrti.

Při transpersonálních zážitcích je možné transcendovat obvyklé hranice těla, ega, prostoru a lineárního času. Zmizení prostorových hranic může vést k autentické a přesvědčivé identifikaci s jinými lidmi, zvířaty nebo tvory, rostlinami a dokonce anorganickým materiálem a procesy. Člověk takto může transcendovat časové hranice a zažívat epizody z životů jiných lidí nebo zvířecích předků, stejně jako kolektivní rasové a karmické vzpomínky. Transpersonální zážitky nás navíc mohou uvést do archetypálních říší kolektivního nevědomí a zprostředkovat setkání s útěšnými nebo úděsnými božstvy různých kultur nebo navštívit mytologické říše. Ve všech těchto typech zážitků je možno získat přístup ke zcela novým informacím, které překračují cokoliv, co jsme získali dosud konvenčními způsoby.

Podle materialistické vědy vyžaduje jakákoli vzpomínka materiální podstatu, např. síť neuronů v mozku nebo molekuly DNA v genech. Je ale nemožné představit si jakékoliv hmotné informační médium, přenášené různými formami výše popsaných transpersonálních zkušeností. Takové informace zcela jasně nelze získat během života jedince obvyklými způsoby, tedy pomocí smyslového vnímání. Zdá se, že existují nezávisle na hmotě a jsou obsaženy v samém poli vědomí nebo v jiném typu polí, která nedokážeme detekovat současnými vědeckými nástroji. Pozorování při studiích transpersonálních zkušeností jsou podpořena fakty, která pocházejí i z jiných cest výzkumu. Základní metafyzické předpoklady newtonsko-karteziánského myšlení vyzývají vědci jako Heinz von Foerster a Rupert Sheldrake, kteří seriózně zkoumají takové možnosti, jakoje „paměť nezávislá na hmotě" a „morfogenetická pole".

Tradiční akademická věda popisuje člověka jako vysoce vyvinuté zvíře a biologický myslící stroj. Na základě zkušeností a studií v běžném stavu vědomí se jevímejako newtonské objekty z atomů, molekul, buněk, tkání a orgánů. Avšak transpersonální zkušenosti jasně ukazují, že každý z nás může být také manifestací vlastností pole vědomí, které přesahuje prostor, čas a lineární kauzalitu. Úplně nová formulace, beroucí v úvahu vlnově částkový paradox moderní fyziky, popisuje člověka jako paradoxní bytost dvou doplňujících se aspektů: může vykazovat vlastnosti newtonských objektů, ale také vlastnosti nekonečných polí vědomí. Vhodnost každého z těchto popisů záleží na stavu vědomí, ve kterémjsou tato pozorování konána. Fyzická smrt pak, zdá se, ukončuje jednu polovinu této definice, zatímco druhá dosahuje plného vyjádření.

AD 2)
JEVY NA PRAHU SMRTI

Výzkum prokazuje různé zajímavé jevy, odehrávající se v čase smrti. Patří sem například nesčetné návštěvy lidí, kteří právě zemřeli, jak to hlásí jejich příbuzní, přátelé a známí. Bylo zjištěno, že tytojevy statisticky značně překračují pravděpodobnost v dvanáctihodinové době od úmrtí. Existují také zprávy o nevysvětlitelných fyzikálních událostech, odehrávajících se v čase smrti, jako jsou zastavené nebo rozběhnuté hodiny, zvonění zvonků, pád obrazu nebo fotografií ze stěn atd., které se zdají oznamovat nějaké osoby. Jedinci, přibližující se smrti, často zažívají setkání s mrtvými příbuznými,

kteří je vítají v jiném světě. Tyto vize na smrtelném loži jsou velmi autentické a přesvědčivé. Jsou také často doprovázeny euforickými stavy a zdají se usnadňovat umírání. Byl také uveden značný počet případů, kdy měli umírající jedinci vizi o osobě, ojejíž smrti on nebo ona nic nevěděli.

Zvláštnímu zájmu se těší zážitky blízké smrti (NDE - near death experience), které se přihodily téměř jedné třetině lidí, jež potkaly různé formy život ohrožujících situací, jakojsou dopravní nehody, tonutí ve vodě, infarkty nebo operační stavy. Raymond Moody, Kenněth Ring, Michael Sabom, Bruce Greyson a další tento jev intenzívně zkoumali a popsali charakteristické znaky, které typicky zahrnují rychlofilm života, cestu temným tunelem, osobní ohodnocení s etickým zhodnocením života, setkání se zářící božskou bytostí a návštěvou různých transcendentálních říší. Méně časté jsou bolestné úzkostné nebo hrůzyplné typy NDE.

V rámci našeho programu psychedelické terapie pacientů s rakovinou v Maryland Centru v americkém Baltimorujsme byli schopni získat důkazy o podobnosti NDE se zážitky vyvolanými psychedeliky. Pozorovali jsme několik pacientů při jejich psychedelických zážitcích a později aktuální NDE, když se vyvinulyjejich nemoci. Uváděli, že tyto situace byly velmi podobné a popisovali psychedelická sezení jako neocenitelný zážitkový trénink umírání.

Velmi výjimečný a fascinujícím aspektem při NDE je výskyt ověřitelné zkušenosti zážitku mimo tělo (OOBE - out of body experience). Tento termín se používá pro označení zážitku, kdy vědomí vystoupí z těla, aniž by se ztratila schopnost přesného smyslového vnímání. Thanatologické studie opakovaně potvrdily, že lidé, kteří jsou v bezvědomí nebo dokonce klinicky mrtví, mohou zažít OOBE, během kterého pozorují svá těla a záchranné operacejakoby shora, nebo ze vzdálené pozice. Současné thanatologické výzkumy se soustřeďují na potvrzení některých předběžných pozorování těchto zážitků u vrozeně slepých osob. Klasické popisy OOBE se dají nalézt v duchovní literatuře a filosofických textech všech věků. Moderní thanatologický výzkum tak potvrdil popisy z Tibetské knihy mrtvých (Bardo Thedol), podle které jedinec po smrti vstoupí do těla bardo, které překračuje omezení času a prostoru a může svobodně cestovat okolo Země. Ověřitelné OOBE se odehrávají nejen v kontextu blížící se smrti, ohrožení života nebo klinické smrti. Mohou se odehrát i v rámci sezení zážitkové psychoterapie (jako je primární terapie, rebirthing nebo holotropní dýchání), v kontextu zážitků, vyvolaných psychedeliky a také spontánně. Tyto události mohou představovat v životě jedince izolované epizody, nebo se pravidelně vracet jako součást krizí nebo psychických otevření nebojiných typů duchovního vývoje. Autenticita OOBE byla demonstrována v rámci kontrolovaných klinických studií při experimentech známých psychologů nebo parapsychologů (Charles Tart S paní Z. na Kalifornské universitě v Davisu a testy vnímání řízené Karlisem Osisem a D. McCormickem).

OOBE s potvrzeným mimosmyslovým vnímáním okolí mají v problematice vědomí po smrti zvláštní význam, protože demonstrují možnost vědomých operací nezávislých na těle. Podle západního materialistického světonázoru je vědomí produktem neurofýziologických procesů v mozku, aje tedy absurdní domnívat se, že vědomí se může oddělit od těla a při tom udržet své možnosti smyslového vnímání. A přecije to právě toto, co se děje při mnoha dobře dokumentovaných pří-

pádech OOBE. Lidé, kteří měli OOBE, se mohou dostat blízko ke smrti, ale ve skutečnosti neumírají. Je rozumné předpokládat, žejestliže vědomí může fungovat nezávisle na těle už během života, mělo by to dokázat i po smrti.

AD 2)
MINULÉ ŽIVOTY

Existuje kategorie transpersonálních zkušeností, která má přímou souvislost s problémem přežití vědomí. Zahrnuje znovu prožívané, nebo vzpomínkové episodv z jiných historických období a různých částí světa. Historická a geografická universalita těchto zážitků naznačuje, že reprezentují velmi důležitý kulturní fenomén. Mají také značný význam pro pochopení podstaty vědomí, psychiky a člověka samotného i pro teorii a praxi psychiatrie, psychologie a psychoterapie. Pro hinduisty, buddhisty a nepředpojaté znalé výzkumníky vědomí není reinkarnace věcí víty, ale empirická věc, založená na různých zkušenostech a pozorováních. Podle Christophera Bache jsou důkazy tak četné a výjimečné, že vědci, kteří si nemyslí, že si reinkarnace zaslouží seriózní studium, jsou buď neinformovaní nebo mají krátké vedení. Pečlivé studium spousty důkazů je pro jakýkoliv závěr absolutně nezbytné, jak se zmíníme později, víra v reinkarnaci má na lidský život a možné důsledky na světovou situaci velký etický dopad.

Spontánní dětské vzpomínky na minulé život)'

Existuje mnoho případů malých dětí, které si vzpomínají na své předchozí životy v imisní TI! iinf-rn mísiír» :i * iinvmi lirlmi. Tyto vzpomínky se obvykle vynořují spontánně v době, kdy se děti naučí mluvit. Představují často v životě těchto dětí značné komplikace a jsou dokonce spojovány s některými patologiemi, jako jsou fóbie, podivné reakce na určité lidi nebo různé idiosvnkí azie. Tyto případy byly popsány různými dětskými psychiatry. Přístup k těmto vzpomínkám zmizí obvykle ve věku pěli až osmi let.

lan Stevenson, profesor psychologie na universitě v Ohaiiottesvillu uspořádal více jak tři tisíce takových případů a některé popsal v knize *Twenty cases suggestive ofreincamation, unkarried languages and children who remember pnwious lixws (1966, 1984, 1987).* Jeho zjištěníjsou velmi udivující. Byl schopen nezávislým vyšetřováním potvrdit dětmi vyprávěné příběhy, často s neuvěřitelnými detaily, i když vypustil vše, co bylo ověřitelné konvenčními postupy. V některých případech vzal dítě přímo do vesnice, kterou si pamatovali) ze svého předchozího života. Ačkoliv tam nikdy nebylo, znalo topografii vesnice, našlo dům ve kterém bydlelo, rozeznalo příbuzné a pamatovalo si jejich jména.

Důvodem, proč si děti pamatují své předchozí životy mohou být okolnosti smrti, zvláště spojené s nějakým šokem, který „může prolomit amnézii". Nejživější bývají vzpomínky na událostí vedoucí ke smrti. Tyto cléti typicky nevědí nic o událostech, které se odehrály dřívější osobnosti po jeho nebo její smrti. To je důležitý moment při rozhodování, jestli třeba telepatů kv nerekonstruují detaily života z myslí těch, kteří zemřelé znali,

nebo mají tyto detaily ve svých vzpomínkách. Nejsilnějším důkazem na podporu reinkarnační teorie je pravděpodobně výskyt mateřských znamínek, která představují následky zranění nebojiných událostí pamatovaného života.

Při vyhodnocování těchto důkazů je důležité zdůraznit, že Stevensonovy případy nepocházely pouze z „primitivních a exotických" kultur, ve kterých se na reinkarnaci věří, ale také ze západních zemí, včetně Velké Británie a USA. Jeho výzkum měl vysokou hodnotu a značný ohlas. V roce 1977 tomuto tématu věnoval téměř celé své číslo Journal of Nervous and Mental Diseses.

Spontánní vzpomínky na minulé životy dospělých

Spontánní vzpomínky na episody z minulých životů se často přihází během spontánních episod duchovních krizí, ale také během více méně běžných stavů vědomí. Akademická psychiatrie a současné teorie osobnosti jsou založeny na pohledu „jednoho času". Tradiční profesionálové jsou si vědomi existence vzpomínek z minulých životů, ale léčíjejako indikace vážných psychopatologií.

Vyvolané vzpomínky z minulých životů

Vzpomínky na minulé životy mohou být vyvolány celou řadou technik, které zprostředkují přístup k hlubším vrstvám psychiky, například hypnózou, psychedeliky, smyslovou deprivaci, prací s tělem a různými silnými psychoterapeutickými metodami (primární terapie, rebirthing, holotropní dýchání). Přestože o ně terapeuti své klienty nežádají a většinou v ně nevěří, často se objevují zcela nezávisle na stávajícím filosofickém a náboženském přesvědčení. Vzpomínky na minulé životy se objevují ve stejných souvislostech jako vzpomínky na dětství, dospívání, porod a prenatální vzpomínky.

Existují důležité argumenty pro to, abychom předpokládali, že vzpomínky na minulé životy jsou autentickým jevem, a že tedy mají pro psychologii a psychoterapii velmi důležité důsledky. Především vyhlížejí velmi reálně a často zprostředkují přístup k přesným informacím o historických dobách, kulturách a dokonce událostech, které byjinak nebyly zjistitelné běžnými způsoby. V některých případech lze dokonce neuvěřitelnou přesnost některých detailů objektivně ověřit. Často k nim dochází v rámci patodynamických variací emočních, psychosomatických a mezilidských problémů. Asi to nějak souvisí s patogenními silami vztahiyícími se ke starému Egyptu, k nacistickému Německu, prenatálnímu životu, porodu, nebo s kojeneckým obdobím či dětstvím. Mají velký terapeutický potenciál, jsou silnější než vzpomínky z přítomného života. Jsou často spojovány s udivujícími a smysluplnými synchronicitami. Ani většina našich současných vzpomínek nemůže být ověřena tak důkladně, jako některé Stevensonovy případy. I já jsem zažil a publikoval některé velmi zajímavé případy, které byly ověřeny nezávislými historickými zjištěními.

Pokusy experimentálního ověření vzpomínek na minulé životy

Ve snaze ověřit některé vzpomínky na minulé životy byly uskutečněny některé velmi zajímavé experimenty s hypnózou. Někdy se namítá, že tento výzkum s sebou nese nebezpečí sugesce. Avšak některé pokusy zkušených hypnotizérů jsou ověřitelné. Helena Warmbachová vyvolala takové vzpomínky u 750 osob a nasbírala rozsáhlý materiál o kostýmech, stravě, zbraních, měně a jiných aspektech života v době, ve kterých se vzpomínky odehrávaly. Často si mohla údaje ověřit dokonce i do nejmenších detailů. Je zajímavé, že kromě válečných dob byla ve vzpomínkách rovnováha mezi výskytem mužů a žen. Nevyskytovala se žádná slavná osobnost, naopak, často šlo o osoby chudé, obyčejné, nevýznamné.

Tibetské praktiky vztahující se k problému reinkarnace

Tibetská duchovní literatura popisuje některé zajímavéjevy, které naznačují, že někteří duchovně vysoce vyvinutíjedinci jsou schopni získat určité informace vztahující se k procesům reinkarnace. Jde například o možnost uplatnit svůj vliv na určení času smrti, předpovědět nebo přímo nasměrovat čas a místo další inkarnace a podržet si vědomí v mezistavu (bardo) mezi smrtí a další inkarnací. Opačně pak někteří tibetští mniši mohou pomocí různých klíčů, obdržených ve snech, meditacích ajinými kanály, lokalizovat a identifikovat dítě, které je reinkarnací dalajlamy nebo tulkua. Dítě je pak vystaveno testům, při kterých má například identifikovat některé předměty, které patřily zemřelému. Některé aspekty těchto praktik by obstály i při velmi seriózních západních testech.

ZJEVENÍ MRTVÝCH A KOMUNIKACE S NIMI

Přímé zkušenosti nebo setkání a komunikace se zemřelými se nevyskytují jen v době, kdy lidé umírají, nebo v rámci zážitku blízké smrti, ale i později, spontánně v rámci kontextu změněných stavů vědomí, nebo při meditaci. Samozřejmě s údaji, pocházejícími z těchto souvislostí, je třeba zacházet velmi kriticky. Prostý fakt, že sejedná o subjektivní zkušenost, může posloužit k naprostému odmítnutí těchto událostíjako halucinací nebo fantazií na přání.

Je důležité zmínit, že některá zjevení mají určité pro vědce velmi důležité charakteristické prvky. Existuje celá řada případů z literatury, kdyje popsáno zjevení tomu člověku neznámé osoby, která ale později byla pomocí fotografie nebo verbálního popisu identifikována. Není tak běžné, aby bylo takové zjevení pozorováno kolektivně nebo více lidmi po dlouhém čase. V některých případech má zjevená osoba některé výrazné tělesné znaky, získané v době smrti, které nemohly být člověku, kterému se osoba zjevila, známy. Zvláštnímu zájmu se těší případy, při kterých zemřelá osoba uvádí informace, které mohou být ověřeny, nebojsou spojeny s výjimečnými synchronicitami. Sám jsem některé takové případy sledoval při LSD sezeních nebo holotropním dýchání.

Tyto zážitky nejsou samozřejmě definitivními důkazy existence astrální říše a reinkarnovaných bytostí. Avšak udivující synchronicityjasně naznačují, že tato oblast si zaslouží seriózní pozornost výzkumníků vědomí.

Zvláštní zájem si zaslouží také kvaziexperimentální důkazy, podporující ideu přežití vědomí, nasbírané při kontroverzních spiritistických seancích. Přestože

některá slavná média byla přistižena při podvodech, mnohájiná prošla všemi testy a různá média zprostředkovala záznamy hlasů zemřelých, jejich gesta, manýry a jiné charakteristické rysy.

Někdy byly získané informace neznámé dokonce i lidem, kteří poblíž zemřelých žili, nebo zcela nové. Jindy docházelo k výměně informací na velké vzdálenosti. Zajímavou inovacíje procedura popsaná Raymondem Moodym v knize *Reunión.* Moody pomocí zjevení v zrcadlech zprostředkoval některým lidem vizionářská setkání s jejich milovanými zemřelými.

Některé spiritistické zprávy značně překračují úroveň představivosti mysli průměrného západana, nehovoříc o tradičně vzdělaných vědcích. Například extrémní spiritistickýjev, fyzikální médium, zahrnuje telekinezi a materializad osob, levitaci objektů a lidí, projekci vzduchem, manifestaci extoplazmických formací a zjevení procesu psaní nebo objektů bez vysvětlení (aporty). V Brazilském spiritistickém hnutí předvádějí média psychické operace, při kterých používají své ruce jako skalpely očividně pod vlivem duchů zemřelých. Tyto operace nevyžadují žádnou anestezii a rány se hojí bez jizev. Tyto události byly opakovaně natočeny filmaři a západními výzkumníky (Walter Pahnke, Stanley Krippner, Andrija Puharich).

Relativně nedávný rozvoj snad o komunikaci se zemřelými přinesl přístup nazvaný instrumentální transkomunikace (ITC), která k těmto účelům používá elektronické technologie. Vše začalo v roce 1959, kdy filmař Friedrich Juergensen natočil při pokusu o záznam ptačího zpěvat magnetofonový záznam lidského hlasu zemřelé osoby. Psycholog Konstantin Raudive, inspirovaný touto událostí, systematicky pokračuje ve studiu tohoto jevu a natočiljiž vícejak sto tisíc paranormálních hlasů.

Nedávno začala skupina vědců ze zemí celého světa (Ernest Senkowski, George Meek, Mark Macy, Scott Rogo, Raymond Bayless a další) pracovat na projektu mezidimenzní komunikace. Udávají, že získali mnohé paranormální verbální záznamy, včetně záznamů na kazetách, faxech, počítačích a televizorech. Senkowski uvádí dokonce i komunikaci s osobami, které se, než zemřely, samy podílely na tomto výzkumu (Juergensen, Raudive).

INDIVIDUÁLNÍ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY VÝZKUMU SMRTI A UMÍRÁNÍ

Výzkum psychologických a duchovních aspektů smrti a umírání, zmíněný v této práci, má značné teoretické a praktické důsledky. Zkušenosti a pozorování, které jsem uvedl, jistě nejsou nevyvratitelnými „důkazy" existence vědomí i po smrti nebo reinkarnace individuální části vědomí a pokračování její existence ve fyzické existenci v jiném životě. Je možné si představit i jiné typy interpretací stejných dat, například mimosmyslové vnímání, paranormální schopnosti lidského vědomí (super psí) nebo hindský koncept vesmíru jako Lily, božské hry vědomí.

Jedna věcje však jasná: žádné z těchto vysvětlení nebude kompatibilní s newtonsko-karteziánským paradigmatem západní materialistické vědy. Systematický výzkum a nepředpojaté hodnocení tohoto materiálu nevyhnutelně vyústí do zcela nového pochopení podstaty vědomí, jeho role v universálním schématu věcí, a vztahu ke hmotě, zvláště k mozku.

Střední proud akademické vědy často velmi agresivně a autoritativně brání své základní metafyzické předpoklady o lidském vědomíjako produktu neurofyziologických procesů v mozku umístěného uvnitř lebky. Tato doktrína zděděná po filosofii a vědě 17. století je imunní vůči jakémukoliv objevu, ať už z oblasti výzkumu vědomí, transpersonální psychologie nebo kvantové fyziky. Je udržována jen systematickým popíráním rozsáhlého proudu dat z různých disciplín, což je strategie charakteristická pro fundamentální náboženství, ale ve vědě by neměla mít své místo.

Kromě teoretického přínosu to vše má i značné praktické důsledky. Ve svých knihách jsem do hloubky zkoumal důležitost problematiky smrti pro psychiatrii, psychologii a psychoterapii. Naše setkání se smrtí ve formě ohrožení života v průběhu prenatální historie, traumatu porodu a embryonální existence jsou hluboce vtisknuta v našem nevědomí. I sám motiv smrti hraje v transpersonálním světě lidské psychiky značnou roli, co se týče archetypálního a karmického materiálu. Téma smrti a umírání tak značně přispívá k rozvoji emočních a psychosomatických nemocí.

Naproti tomu konfrontace těchto materiálů s osobou ohroženou smrtí vede k vyléčení, pozitivní transformaci člověka a evoluci jeho vědomí. Jak jsme naznačili ve spojení se starodávnými mystérii smrti a zrození, toto „umírání před umíráním" hluboce ovlivňuje kvalitu života a základní existenciální strategie. Redukuje iracionální existenční závody moderní doby a zvyšuje schopnost žít v přítomnosti a vychutnávat obyčejné životní aktivity. Dalším důležitým důsledkem vysvobození ze strachu před smrtí je radikální otevření se duchovnosti, ať už je příčinou skutečný nebo jen psychický zážitek blízké smrti, nebo meditace, zážitková terapie nebo spontánní psychospirituální krize.

Závěrem bych rád stručně zmínil ty nejširší důsledky tohoto materiálu. Ať už věříme v přežití vědomí, reinkarnaci a učení o karmě, nebo ne, má to na naše chování velmi vážný vliv. Myšlenku, že víra v nesmrtelnost má značné morální důsledky, lze nalézt již u Platona, o jehož díle říká Sokrates, že nezájem o posmrtné důsledky lidských skutků může být „branou ke zpustlosti". Moderní autoři, jako jsou Alan Harrington nebo Ernest Becker zdůrazňují, že masívní popření smrti vede k sociálním patologiím se závažnými důsledky pro celé lidstvo.

V čase nekontrolovatelné závisti, kdy existence zbraní hromadného ničení ohrožuje přežití lidstva a veškerého života na této planetě, bychom měli seriózně zkoumat jakoukoliv cestu, která nabízí nějakou naději na řešení. Není to sice dostatečný důvod pro nekritické zacházení s materiálem, naznačujícím možnost, že vědomí může přežít smrt těla, ale měla by to být pobídka pro přezkoumání existujících informací s otevřenou myslí a v duchu skutečné vědy. Stejně by se mělo přistupovat i k problematice změněných stavů vědomí, které umožňují konfrontovat strach ze smrti s hluboce pozitivními osobnostními změnami a duchovním otevřením. Radikální vnitřní transformace a nástup nových úrovní vědomí mohou být jedinou skutečnou nadějí na řešení současné globální krize.

Bez některých příkladu přeložil V. \f.

HRANI

ROZHOVOR SE STANISLAVE

• *Co vás v tehdejším Československu vedlo ke studiu medicíny a psychiatrie[1]?*

• **Grof:** To bylo velmi zajímavé. Nikdy jsem nechtěl být psychologem nebo dokonce ani lékařem. Moc mne zajímalo umění a zvláště animovaný film. Mým hrdinou byl Disney. Právě když jsem měl maturovat, šel jsem se zeptat na zaměstnání do filmových atelierů. Jenže přítel mi tehdy půjčil Freudovu knihu LEKCE z PSYCHOANALÝZY. Přečetl jsem ji téměř jedním dechem a během několika dnů jsem se rozhodl studovat medicínu a posléze psychoanalýzu.

• *Y.ačal jste tedy jako ortodoxní freudián, ale dnes jím nejste. Co a kdy změnilo váš názor?*

• **Grof:** Tehdy to byl docela intenzívní vnitřní konflikt. Psychoanalýza mne moc ovlivnila a intenzívně jsem studoval i její teorii. Jenže když jsem začal léčit své první klienty, zjistil jsem. jak úzký okruh pacientů zabírá. Ne každý pacient byl pro psychoanalýzu dobrý a pokud ano, vyžadovalo to dlouhou dobu léčby. Třikrát nebo pětkrát týdně po celé roky. To mne velmi zklamalo. Začal jsem litovat, že jsem raději nešel dělat kreslené filmy.

Tou dobou jsem pracoval na fakultě a studovali jsme účinky Mellarilu, léku švýcarské firmy Sandoz. Oni tenkrát syntetizovali LSD, a protože jsme byli jedni z jejich klientů, poslali nám vzorky, abychom je vyzkoušeli a napsali jim, k čemu by se to dalo použít.

• *V kterém roce to bylo?*

• **Grof:** To bylo v roce 1954. Byl jsem stále ještě jen medikem, a abych to mohl použít, musel jsem nejprve dostudovat. Jenže já se přihlásil jako dobrovolník na LSD sezení. A to bylo tak intenzívní otevření mého nevědomí, že jsem se okamžitě začal zajímat o psychedelika víc, než o psychoanalýzu. Později jsem si uvědomil, že LSD mohu použít i pří své původní práci jako katalyzátoru, nebo že mohu zkombinovat oba přístupy.

• *Pro mnohé z nás je l'elmi obtížné představit si, jaké to muže být, vzít poprvé LSD, a ještě v polovině 50. let. Očekával jste, co jste zažil?*

• Grof: Vedl jsem si velmi detailní záznamy. Věřil jsem tehdy, že pokud se cokoliv sane, bude to vysvětlitelné freudovskými termíny. Ale to, co se stalo, šlo daleko za rámec psychoanalytických ter-

• *Dá se to popsat slovy ?*

• Grof: Asistentka, která mne sledovala, byla velkým fanouškem elektroencefalografu, a tak jsem jí uprostřed pokusu posloužil coby pokusný králík. Obtočila mne různými dráty a byl jsem vystaven silnému stroboskopickému světlu. Smyslem pokusu bylo zjistit, jestli můj mozek převezme světelnou frekvenci. Zároveň šlo o to, jestli bude tenhle pokus o „ovládnutí mozku" ovlivněn farmakologicky. Uprostřed mého prvního LSD experimentu, když jsem pozoroval stroboskop, se změnila podstata všeho a já byl katapultován ze svého těla. Nejprve jsem ztratil laboratoř, pak kliniku, potom Prahu a nakonec i planetu. Měl jsem pocit, že jsem osvobozené vědomí kosmických rozměrů. Byl jsem svědkem něčeho, co bych dnes popsal jako pulzary, quasary, Velký třesk a expandující galaxie. Mezitím asistentka v rámci pokusu měnila frekvenci stroboskopu. Když jsem se vrátil do svého těla, moc mne zajímalo, co se vlastně dělo. Sehnal jsem si a studoval veškerou dostupnou literaturu. A psychedelika se stala součástí mé práce. V tomto zkoumání lidské psychiky, tedy změněných stavů vědomí, ať už s drogami nebo bez nich, jsem pak pokračoval i v USA.

• *faké jsou výhody psychospirituální práce s drogami nebo bez použití drog?*

• **Grof:** Díky drogám jsme tehdy jako nějaký vedlejší efekt objevili další, později jsme to nazvali *transpersonální* dimenzi duchovnosti. Přitom to začalo jako psychofarmakologický výzkum mozku. Začal jsem se o to zajímat stále více, ale ukázalo se, že práce s psychedeliky byla, díky nekontrolovanému experimentování mezi mladými lidmi, politicky stále komplikovanější. Začal jsem se tedy zajímat o podobné stavy vědomí, ale dosažitelné bez použití drog. Je třeba ale přiznat, že právě psychedelika nám tuhle oblast otevřela. I můj zájem najít nefarmakologické způsobv byl inspirován tím, co jsem zjistil pomocí psychedelik.

• *Jaká z těch nepirmakologických metod vás zaujala nejprve? Jak jste pak dospěl ke své dnešní práci?*

• **Grof:** Musím říci, že dokud jsem měl možnost dostat se k psychedelikům, používal jsem je. Zabýval jsem se i NDE (near death experience), zkušeností blízké smrti, stejně jako různými šamanskými rituály, ale také meditací. Zúčastnil jsem se rituálů v Severní Americe, s šamany v Mexiku i v Brazílii. Když jsem pak přišel do Kalifornie, žil jsem nejprve v Esalenu, a pak jsem se rozhodl zůstat a pokračovat ve výzkumu nefarmakologických metod. Spolu se svou ženou jsme vyvinuli holotropní dýchání, při němž je celá řada zážitků změněného vědomí navozována velmi jednoduchými metodami. Zavřete oči, zrychleně dýcháte při poslechu zvláště vybrané hudby.

CE
M GROFEM

◆ *Dostanou se tak někteří lidé hlouběji než jiní?*

▪ **Grof:** To platí ale i pro psychedelika. Někteří lidé jsou vůči psychedelikům nějak imunní, zatímco jiní mají velmi silné zážitky i po velmi malých dávkách. Jsou dokonce známi lidé, kteří dosahují změněných stavů vědomí i bez psychedelik nebo holotropního dýchání. Děje se tak dokonce proti jejich vůli. Říkáme tomu „psychospirituální krize". Je to všeobecný jev.

◆ *V některých kulturách je tento jev rozeznáván jako součást osobního rozvoje. V naší kultuře jsou přinejmenším symptomy tohoto jevu považovány za patologické. Mění se přístup naší kultury?*

▪ **Grof:** Napsali jsme se ženou na tato témata řadu knih. Základní myšlenkou je to, že i zde v naší kultuře existují stavy změněného vědomí, které se my ovšem snažíme léčit utišujícími léky jako psychózy. Pokud bychom na ně ale pohlíželi v závislosti na tradicích jiných kultur nebo ve světle výzkumů změněných stavů vědomí, pak bychom je museli pojímat jako krize osobního růstu nebo příležitosti duchovního otevření. A v tom případě bychom měli takové příznaky ne potlačovat, ale podporovat. Jsou-li tyto jevy správně chápány a podporovány, pak jsou spíše léčebné a vedou k duchovní transformaci.

◆ *Kdo by měl a kdo by neměl projít holotropním dýcháním? Mají pak lidé, kteří jím projdou, kam jít?*

▪ **Grof:** To není problém, kdo by měl a kdo by neměl, ale otázka kontextu. Jde o to, jestli lidé skutečně chtějí pracovat na velmi vážných problémech, nebo zda raději odletí do jiného města na jinou příjemnější terapii a pak se vrátí domů nezasaženi. Pro někoho, kdo nemá vážné emoční problémy, to není třeba, ale s lidmi, kteří mají psychiatrickou diagnózu „border line", pracujeme třeba 24 hodin v kuse.

V Kalifornii a v San Diegu existují střediska, kde jungián John Perry vede programy právě pro lidi, kteří prožívají psychospirituální krizi nebo případy spontánní sebetransformace. Místo aby jim podával utišující prostředky, povzbuzuje je v tom, co se děje, a pomáhá jim dostat se skrz to. To je přesně to, co v naší společnosti chybí – místa, kde by lidem nabízeli pomoc, ne kde je potlačí.

• *Jaké mapy vědomí jste v posledních letech vyvinul'?*

* **Grof:** Jestliže pracujete se stavy změněného vědomí, zjistíte brzy, že musíte postupem času neustále měnit závěry klasické psychologie a psychiatrie. Tradiční model bere v úvahu pouze tělo a mozek. V termínech, kterým se v počítačové řeči říká software (program, učení v nejširším smyslu), tento model zahrnuje jen postnatální biografii. Freud řekl, že jsme rozeni jako tabula rasa, tedy v čistém nepopsaném stavu, a pak nastupují vlivy matky, prostředí, školy, sexuálních problémů atd. To je ale dnes již nedostačující a zjednodušující model, kc kterému bych rád dodal několik významných dimenzí. Ukazuje se, zvláště máme-li k dispozici stále širší přístup do nevědomí, že to není všechno. Existují i dvě jiné úrovně, které jsem na/val perinatální a transpersonální. Perinatální se vztahuje k traumatům porodu. Existuje celá řada technik, které se v této souvislostí používají, např. primální terapie, rebirthing, holotropní dýchání i psychedelická sezení.

Kromě toho ale existuje i další úroveň, která se dnes nazývá transpersonální. Zde nalézáme různé mytologické sekvence, výjevy ze života našich předků a historie rasy, zážitky minulých životů. Mnohé tyto stavy byly popsány v literatuře a pcreniální filosofii. Tato mapa lidské psýchy ukazuje, že každé individuum jc jakýmsi prodloužením veškeré existence. Podporuje to tvrzení Upanišád. Tat twam asi znamená „To jsi ty". V konečné analýze to tedy naznačuje, že individuální psychika je porovnatelná s veškerenstvem kreativní energie a vyžaduje to tedy radikální revizi západní psychologie.

• *Co lidé pň holotropním dýchání, zvláště z té zážitkové části, získají?*

• **Grof:** Budu hovořit v termínech neběžných stavů vědomí, a v tomto smyslu by holotropní dýchání bylo velmi zajímavé a užitečné nejen pro profesionály, tedy psychiatry, psychology, psychoterapeuty, ale také pro teology, a protože všichni máme psychiku a pro každého člověkaje velmi důležité znát sebe sama, bylo by dobré pro každého. Co se týče zážitkové části, dává lidem pocit, co je v termínech zkoumání sebe sama vůbec možné. Je-li na této terapii něco pro ně zajímavé, to musí posoudit oni sami. Již jsme vyškolili přes 200 lidí a dalších 200 se právě školí. Workshopy se pořádají po celých USA a na mnoha místech v Evropě.

Rozhovor se Stanislavem Grofem
vedl v roce 1996 Daniel Redwood
(e-niail: Redwood@infi.net)

MYSLI

JOAN HALIFAXOVÁ

A JEJÍ RÓBA

Stephen Foehr pro časopis Shambhala Sun

Joan Halifaxová se naklonila a požádala přítelkyni o nějaký kousek oděvu na něco „co právě dělá". Zena, která přežila rakovinu prsu, souhlasně přikývla. Podobné přání uslyšelo ještě několik dalších pacientu a pacientek se smrtelnými nemocemi, nebo příbuzní těch, kteří na své nemoci již zemřeli. Tak Joan dostala kousek llanelové košile ženy, které zemřela na Alzheimerovu chorobu, kapesník svého otce, hedvábnou šálu muže, který zemřel na rakovinu prostaty, šaty ženy která má AIDS. Dostala také svatební šaty, vlněný kabát z Číny. nádhernou hedvábnou večerní toaletu, pyžamové kalhoty, skotský kilt, kousek popruhu, na kterém byl nesen popel Tenzinga Norgaye na horu Kailaš a hedvábnou šálu s loděmi.

joan tato mementa života a smrti použila k výrobě své vlastní kesy, buddhistické róby, kterou si bude moci obléci, až bude přijata do buddhistické sekty Soto u Roši Glassmana vjeho novém řádu Zen Peacemaker (Zenoví mírotvůrci). Tradiční kesy jsou šity ze zbytků po zemřelýchjako připomínka pomíjivosti a soucitu. Jak tak povídáme, šití kesy se pomalu stávájakousi autobiografickou výpovědí o Joanině životě aktivistky za lidská práva, antropoložky, která strávila roky pobytem mezi domorodci, duchovní hledačky, spisovatelky, buddhistické učitelky, ženy, která radí umírajícím a učí učitele a zdravotnický personál, jak asistovat při umírání.

„Výroba kesy z kousků látek posbíraných od lidí, kteří se nějak dotkli smrti, nasměrovala mou mysl více k soucitu ke všem žijícím lidem a k daru možností být s umírajícími," říká Halifaxová, když popisuje své přípravy na své vysvěcení. „Smrt nám připomíná pomíjivost všeho. Informuje nás o nás samotných."

Halifaxová začala s umírajícími pracovat v roce 1970 jako antropoložka na Univerzitě v Miami. V roce 1972 se provdala za Stanislava Grofa a zkoumala s ním využití LSD v psychoterapii lidí umírajících na rakovinu. Spolu také napsali knihu LIDSKÁ SETKÁNÍ SE SMRTÍ (HUMAN ENCOUNTER VVITH DEATH). v polovině 80. let pracovala pro spisovatele a znalce mytologie Josepha Campbellá a založila nadaci OJAI v Kalifornii. V roce 1990 se přestěhovala do Santa Fé a založila centrum LTpaya pro studium buddhismu. Neustále pokračovala v práci s umírajícími. „Asi nejvícjsem se naučila od lidí s AIDS," vzpomíná. „Pracovala jsem s muži, kteří skutečně chtěli zemřít důstojně, jako příklad pro jiné. Vědomé umírání pro ně byl velmi důležité... Se Stanislavem Grafem, mým bývalým manželem, jsme se soustředili na psychologické aspekty umírání. Nyní, dvacet pět let později, a po letech buddhistické praxe, jsem si uvědomila příležitost učit umírající kontemplaci."

„Jednou z milostí práce s umírajícími je neustálý styk s neznámem. Lidé se ptají - Cojet smrt? Ajá odpovídám, že nevím. Smrtje záhada. Pro mneje to stejná záhadajako láska. Nedokážu redukovat lásku na hormonální procesy nebo psychologické reakce. Je to všechno mnohem hlubší. Právě tak dnes nedokážu redukovat smrt."

Jakmile měla dost materiálu pro ušití své kesy, musela začít stříhat a eliminovat. Bála se použít nůžky a rozstříhat krásné látky. Jak sešívala kousky látek k sobě,

byla si vědoma pocitů intimity a blízkosti osobností lidí, kteří, ať mrtví nebo ještě živí, tím, že jí kousky svých oděvů darovali, tak symbolicky budou součástí její róby. „Slíbilajsem si, že budu velmi pečlivá," vysvětluje. „Nadělala jsem v životě spoustu chyb. Vím, že i při šití kesy udělám chyby. Nejsem perfekcionistka. Je mi 55 let, a do určité míryjiž své chyby dokáži akceptovat. Někdy se dokáži ze svých chyb poučit. Při tomhle stříhání a šití jsem ale dokonale klidná a vděčná za pocity intimity a plného vědomí."

Joan Halifaxová zažila ve svém životě spoustu okamžiků, ve kterých by chyby byly smrtelné. Kdyžjí bylo 27 let, ztratila se v poušti na Sahaře a zažila tam dny samoty i písečnou bouři. „Můžete strávit celý život ve strachu, nebo se sebrat ajít se podívat na posvátnou horu. Tenkrát jsem si užila obojího."

Halifaxová se dostala na Saharu díky své nespokojenosti s akademickou antropologií. Měla titul / university v Tulane, ale pracovala spíše jako mírová aktivistka. Asistovala nějakou dobu folkloristovi Alanu I.omaxovi na projektu transkulturní analýzy písní a tanců. Odešla z Kolumbie, pracovala v Paříži v Muzeu člověka, a pak začala sama studoval saharský kmen Dogonů. „Universitní práce byla depresívní a velmi mužsky orientovaná," vypráví Halifaxová. „Antropologové byli učeni objektivizovat člověka a jeho kulturu. Nemohla jsem to strávit. Zdálo se mi to aniorální a s ohledem na ekologii a kulturu zkoumaných lidí nepatřičné. Hledala jsem svou cestu."

1 lalifaxová získala doktorát z medicínské antropologie a učila na mnoha universitách a získala mnohá akademická ocenění. Avšak právě její odpor k politice a vzdělávacím institucím ji přivedl k buddhismu. V 60. letech přečetla práce 1). T. Suzukiho a Alana VVattsc o zenu a buddhismu, byla inspirována činností vietnamského zenového mistra Thich Nhat Halma, a začala soukromě cvičil zenovou meditaci. Po deseti letech práce cítila, že je čas najít si učitele. Jejím prvním zenovým učitelem byl korejský zenový mistr Soen Sa Nim.

„Je lo velmi charismatický, usměvavý a originální muž, který od svých žáků vyžaduje velmi mnoho," říká Halifaxová. „Měli jsme divoký, ale zároveň hluboký vztah. Cestovala jsem s ním po světě a učila. Moc mne ovlivnil, i když nad některými aspekty našeho vztahu by asi obyčejným lidem vstávaly vlasy na hlavě."

Halifaxová studovala se Soen Sa Nimem deset let a v roce 1980 byla vysvěcena jako buddhistická učitelka zenové sekty Kvvan Um. Tehdy také ve Francii v jeho centru Plum Village potkala osobně Tlňch Nhat Halina, který se stal jejím druhým učitelem. Studovala u něho dalších patnáct let (v roce 1990 byla vysvěcena v řádu Tiep Hien). „Thich Nhat Hahnův styl byl zcela jiný než Soen Sa Nimův. Byl více ženský. Miluji jeho výklady učení Buddhy. Jeho důraz na angažovaném buddhismu mne hodně ovlivnil."

Právě výzva k více angažované formě buddhistické praxe přivedla Joan k rošimu Bernic Glassmanovi, zakladateli zenové komunity v New Yorku a řádu Zenových mírotvůrců. Glassmanovi, který své centrum vede se svou ženou, také zenovou učitelkou Džišu Ilolmcsovou, jde o integraci duchovnosti sociálních akcí,

studia a mezilidských vztahů do každodenního života. Halifaxová byla vysvěcena jako kněz linie Soto.

„Většinu svého života jsem pracovala v oblasti sociální transformace," vysvětluje Halifaxová. „Thich Nhat Hahn zdůrazňuje důležitost té části buddhismu, která je založena na soucitu a sociální angažovanosti. Bernie pak tohle všechno realizuje při práci s bezdomovci, různými komunitami nebo na místech velkého utrpení, např. Bowery nebo Osvětim. Thich Nhat Hahn prohloubil mou schopnost soucitu, Bernie mi pomáhá prohloubit kvalitu mé sociální práce."

Nedávno Halifaxová látku na svou kesu obarvila do tří barev, černé, krvavě červené a khaki. „Černá je pro mne baňou smrti a velkých tajemství," říká. „Červená je barva života a zrození. Khaki je vjistém smyslu barvou země a svalů, tedy toho, co nám umožňuje dosáhnout v tomto životě osvícení."

Halifaxová chtěla mít větší část kesy temně černou, ale po obarvení se ukázalo, že na látce zůstal viditelný původní vzorek. „To jsem nečekala. Zkoušela jsem to znovu, ale pak jsem zjistila, že se mi to vlastně takhle líbí víc. Lépe to vyjadřuje onu různorodost: kousky látky pocházejí od nejrůznějších lidí, kteří nejrůznějšími způsoby a v různých dobách umřeli."

Halifaxová si uvědomila, že vznikající kesa je plna příběhů. „Příběhy nás chrání, tak jako imunitní systém," říká. „Proč tak rádi nasloucháme učitelům nebo babičkám, když vypráví příběhy? Protože to je způsob, jakým v krajině života nacházíme sami sebe, a také možnost vidět se z jiných perspektiv. Příběhy jsou léky, protože nás učí a připravují na zkušenost změny. Příběhy nás propojují s realističtější vizí toho, co skutečně jsme."

Když byla látka na kesu obarvena, došlo na poslední střihy. Velikost kesy je předepsána vzdáleností mezi loktem a konečkem prostředníku. Halifaxové trvalo celý týden, než vše řádně a správně proměřila. Přesto se stalo, že některé kousky- byly o něco menší. Proces měření však byl stejně důležitý jako konečný výsledek.

„Výroba kesy byla velmi důležitá pro tu ženskou část mne samé, tedy jako vyrábění něčeho hezkého, a propojování světů," říká. „Rok jsem zkoumala vyjádření ženského vědomí v dominantně mužské společnosti akademiků, nebo v patriarchálním světě buddhistů. Ne že bych se cítila utlačována, ale přece jen bych v těchto světech ráda viděla více feminizace a demokracie."

Zatímco Halifaxová přezpívává všech osmdesát jmen patriarchů svého řádu, zjišťuji, že mezi námi nesedí ani jedna další žena. Prý se jí často ptají ženy, jak se cítí mezi tolika muži.

„Osvícení a soucit není, nebo by neměl být, o rozdílnosti pohlaví. Pokud v buddhismu nějaké rozpory tohoto druhu jsou. pocházejí ze sociálních hodnot kultur, které buddhismus později převzaly. Na konci tisíciletí, tím, jak zkoumáme poklady buddhistické filosofie, psychologie a kontemplativní praxe, my západané transformujeme infrastrukturu buddhismu a ta se otevírá ženskému prvku a demokratických hodnotám.

Buddhismus na Západě nezkoumá jen otázku patriarchů. Jsou zde problémy s centry, přílišnou mystifikací, tíyemnosti, vztahů mezi učiteli a studenty atd. Jinými slovy, prožíváme fascinující a někdy problematickou dobu zkoumání a experimentů s buddhismem na Západě. Cítím, že buddhismus může být střechou i pro jiné národy než ty, ve kterých již pomáhá. Zrovna nedávno jsem slyšela mluvit Dalajlamu o náladách. Moc se mi to líbilo. Buddhismus samou svou podstatou nikoho nevylučuje."

Když bylo vše nastříháno, Halifaxová vyrovnala všech jednadvacet kousků na stůl, aby je mohla seřadit podle barvy, a pak začala vše sešívat v sedmi řadách dohromady. Naučila se kvůli tomu zvláštní, téměř neviditelný, tzv. „slepý" steh. Mimochodem, dvakrát ve svém životě dočasně oslepla. Jednou dokonce téměř na dva roky jako dítě, podruhé když jí bylo 42 let a vyoperovali jí dva nádory z očí. Následná terapie ozařováním jí několikrát téměř spálila oči a musela je mít několik měsíců zavázané.

„Šití kesy byla ta nejženštější věc, kterou jsem coby buddhistka dělala. S každým stehem jsem si opakovala buddhistické sliby o útočišti ve slovu Buddhy, útočišti v Dharmě, jeho učení, a útočišti v sanze, ve skupině. A zpívám si tu mantru, i když je kesa už hotová. Tvůrčí, estetické vyjádření ženskosti je podle mne součástí lidového umění, písní a užitých umění. Ženská kreativita se projevuje v sociálních vztazích, v léčení nebo vytváření mírové atmosféry. Mým tvůrčím prostředkem je jazyk. Ale právě tak i zahradničení, malování, tanec a zpěv. Teď právě cítím, že bych mohla více začít šít. Část mé osobnosti je propojena se světem umění coby prostředkem léčby světa."

Když byla kesa hotova, roši Glassman Halifaxové navrhl ještě něco, co by mohlo být součástí Joaniných příprav na vysvěcení - ostříhání jejích dlouhých vlasů. Joan váhala. Dlouhé vlasy tvořily její osobnost a styl od dětství. Ale pak zkusila ustřihnout pár centimetrů, pak delší část vlasů, a nakonec na hlavě nechala jen krátký porost.

Když si oblékala kesu, nemohla nepoznamenat: „Tahle kesa dala dohromady, do nerozdělitelné jednoty, život a smrt, formu a prázdnotu."

Před zasvěcením seděla Joan s třiceti dalšími lidmi a rošim v kruhu v meditaci. Venku za okny a z chodby byl slyšet hluk odpoledního New Yorku. Už teď může Joan cvičit to, co bude dělat - postavit svůj oltář na ulici.

„Dělám to vlastně už odedávna," vysvětluje. „Myslím to ve smyslu angažované duchovnosti. Zkušenosti s asistencí při umírání jsou velmi hluboká setkání s neznámým. Vysvěcení mi umožní jít dál a hlouběji spolupracovat s roši Glassmanem a jeho ženou a jejich komunitou."

Komunita má své pobočky v New Yorku, Santa Fé, v Polsku, ve Švýcarsku, v Itálii. „Propojujeme místa po celém světě a pomáháme tak zkvalitňovat sociální cítění a spolupráci těch lidí," říká Halifaxová. „Asistujeme u rozvoje těch komunit, pomáháme jim zkoumat neznámo, stavět jejich oltáře na jejich ulicích. Nemyslím, že bych někdy mohla přestat. A asi jediná věc, která se teď po zasvěcení změní, je to, že budu mít zaplněnější skříň a krátké vlasy," směje se.

(magazine@shambhalasun.com)

TĚLO PO SMRTI

Metody, jak se postarat o mrtvé tělo, se v různých kulturách různí. Pokusila jsem se sepsat jakási základní pravidla pramenící ze zkušenosti buddhistky a terapeutky, která pomáhá lidem umírat.

IHNED PO SMRTI

Udržujte kolem mrtvého těla atmosféru klidu. Je-li to možné, nehýbejte s ním, nedotýkejte se ho okamžitě po smrti. Je-li to nezbytné, dotýkejte se velmi jemně.

Modlete se za klid a svobodu pro toho, kdo umřel. Je-li to vhodné, přečtěte nějaký svatý text nebo uspořádejte nějaký rituál pro mrtvé.

PŘED RIGOR MORTIS

Protože rigor mortis nastane asi až za dvě hodiny, máte dost času, abyste tělo omyli a oblékli. Měli by to udělat v atmosféře soukromí a respektu členové rodiny či přátelé. Před smrtí nebo těsně po ní se umírající osoba často znečistí (pomočí, pokálí, pozvrací). Je tedy dobré tělo omýt houbou ve směsi vody s aromatickými bylinkami (něco jako jógi čaj) a několika kapkami alkoholu (aby se uzavřely póry). Do konečníku umístěte kousek bavlny, podobně upravte penis nebo vagínu. Vyčistěte zuby a ústa. Neodstraňujte zubní protézu, protože pak byste ji už, po rigor mortis, nemuseli nasadit zpátky. Někdy proběhnou některými svaly na končetinách nebo na obličeji spasmy.

Pozorně tělo oblečte a umístěte, dříve než ztuhne. Oblečení by mělo být lehké, tělo by se nemělo přikrývat lůžkovinami. Mělo by zůstat co nejchladnější. Někdy může pomoci i větrák, ventilace, klimatizace nebo otevřené okno.

Po smrti často zůstanou oči otevřené. Přejete-li si, můžete jemně přetáhnout víčka a případněje páskou upevnit. Ústa zůstanou otevřená. Můžete je zavřít pomocí šátku kolem hlavy. Poslední místo na těle, které zůstává teplé, je srdce. Zůstává-li srdce stále teplé, pozorně si všímejte, co se kolem těla děje. Buddhistická tradice říká, že takové teplo vydávají těla lidí, kteří měli v době smrti kvality osvícení.

CO DĚLAT S TĚLEM

I když můžete mít dojem, že nechávat tělo po smrti doma není zdravé, nic přímo nebezpečného na tom není. Zacházejte s mrtvým tělem tak, jak byste zacházeli s živým, a dodržujte tytéž hygienické zásady, zvláště zemřel-li ten člověk na přenosnou nemoc. Úmrtní list musí podepsat lékař. Obvykle lidé upraví tělo a teprve potom zavolají lékaře. Pohřební služba také přijde brzy po zavolání. Budete-li tedy chtít tělo nechat nějakou dobu v klidu, se zavoláním profesionálů počkejte. Nezapomeňte z těla sundat všechny klenoty (můžete je později umístit na tělo, pokud si to budete přát).

Na většině míst v USA mohou pak členové rodiny nebo náboženské skupiny uspořádat a vést pohřební rituál. Pokud chcete tělo pohřbít sami, musíte mít vyplněné kremační dokumenty.

Nenabalzamované tělo by mělo být pohřbeno nebo zpopelněno v průběhu několika dní, aby se tak zabránilo rozmnožení baktérií nad únosnou mez. Na rozdíl od předpokladů většiny patologů, balzamování není nutné, dokudje tělo stále ve svém tvaru, ačkoliv některé státy vyžadují. aby v období mezi 24 a 48 hodinami po smrti bylo tělo umístěno do mrazicího boxu. Pamatujte, že balzamování nedokáže tělo sterilizovat. Chemikálie, používané při balzamovacím procesu, jsou jedovaté a musí se s nimi zacházet jako s jedy.

Na mnoha místech USAjc dovoleno pohřbít rodinného příslušníka na vlastním pozemku. V tom případě mějte na paměti, že potenciální příští vlastník půdy může chtít hrob přemístit nebo nedovolí hrob navštěvovat.

Nejdůležitější ze všeho ale je vyplnit přání zemřelého.

Joan Halifaxová

Praxe buddhismu je jako nacházet se uprostřed proudící široké řeky vztahů. Právě tak jako v nás žijí naše matka a otec, žijí v nás i generace před nimi. Částí našeho údělu je objevit, jak mohou naši předkové ovlivnit naše životy - a totéž se týká dalších forem života na Zemi, protože jsme formováni nejen našimi předky, ale veškerým svým okolím a prostředím.

Území, na kterém žijeme, je obýváno tisíce let. Paleolitičtí lidé žili v místních jeskyních, neolitičtí obdělávali půdu. Dnes jsou kolem sady, pole, lesy. Možná bychom si mohli na naše předky vzpomenout.

Primitivní lidé často své předky uctívají. Mrtví často dostávají dárky, které jim mají pomáhat a které je mají chránit. Uctívání předků obohacuje životní zkušenost našich duší. Ztratíme-li kontakt se svými předky, ztrácíme kontakt s jejich i se svou duší. Poblíž Chaco kaňonu v Novém Mexiku je pouštní kraj, kde před tisíci lety žili mexičtí Indiáni. Lidé ale dodnes vědí, že duše předků se přeměnily v déšť a nejsou-li předkové zapomenuti, deště je dostatek. Bohužel, dnes tam panuje vražedné sucho.

Se svými předky jsme spojeni mnoha způsoby. Kosti našich předků se přeměnily v tělo Země a posléze ve stonky rostlin a těla zvířat. Příslušníci kmene Dineh okolo Chaco kaňonu vědí, že jsou přímo spojeni s horou, kolem jejíhož vrcholu se vytvářejí oblaka, rostlinstvem, které dává život mrakům, a s mlhou a deštěm, které vyživují rostliny. Kontinuita našich předků je obsažena ve všech těchto formách.

Gigantické stromy deštného pralesa, které jsou vyživovány zbytky dalších rostlin, transplantují minulost do naší atmosféry. Ničení deštného pralesa je přímý útok na plíce planety Země. Staré kultury měly svého šamana, který sloužil lidem, předkům a posvátným prvkům. Je-li země v nerovnováze, šaman má za úkol rovnováhu obnovit. V jeho kultuře je nemoc, planetární nebo individuální, chápána jako ztráta spojení - existenciální odcizení. Toto odcizení se pak projevuje jako rozdělení ega, kdy „já" zapomene na nekonečnou propojenost všeho bytí.

Horo, jsem tvou součástí,
Léčivá rostlino, strome,
jsem tvou součástí.
Ranní mlhy, mraky,
shromáždění vody,
jsem tvou součástí.
Slunce,
které svítíš přes celou zemi,
jsem tvou součástí.
Divočino, kapko rosy, květino,
jsem tvou součástí.
(zpěv kmene Navaho)

Myslíme si, že naši předkové jsou někde vzadu, za námi, ale oni byli v jistém smyslu také před námi, byli průkopníky, duševní vlnou, která nás posunula dopředu. Když člen kmene Hopi vstoupí do „kiwa", jde do minulosti, aby viděl budoucnost. I my bychom měli hledat svou iniciaci a v temnu minulosti světlo, jež bylo zakryto časem. Tisíce let lidé pomocí iniciace nacházeli sami sebe v kontinuu existence. Viděli sami sebe jako součást nekonečně propleteného, vzájemně souvisejícího těla, pro které minulost, přítomnost i budoucnost je jedno. I to je součástí buddhistické praxe. Dokud se nenaučíme uctívat své předky, Země nebude zbavena utrpení. Zbavit se vědomě či nevědomě jakéhokoli živočišného či rostlinného druhu znamená vzdát se části nás samých.

Joan Halifaxová

Každý, kdo se setkal se zážitkem blízké smrti (NDE, near death experience), se nevyhnutelně setkal s otázkou života po smrti. Není přitom podstatné, že výzkumníci NDE jednoznačně prohlašují, že tyto zážitky nejsou a nemohou být důkazem života po smrti. Zájem o tyto zážitky pokračuje a mnozí v nich vidí jakýsi slib, nebo výzvu. Jedním z důvodů zvyšujícího se zájmu je fakt, že jde o zážitky ohromující krásy a radosti, a co je nejdůležitější, lidé v nich vidí potvrzení existence života po smrti. Knihy E. Kubler-Rossové a R. Moodyho vzbudily lidskou představivost po celém západním světě. Vznikl atraktivní obraz brány domu smrti, a lidé s nadějí očekávají, že i oni budou jednou žít v jeho zářícím, láskou naplněném interiéru, obklopeni těmi, které milovali.

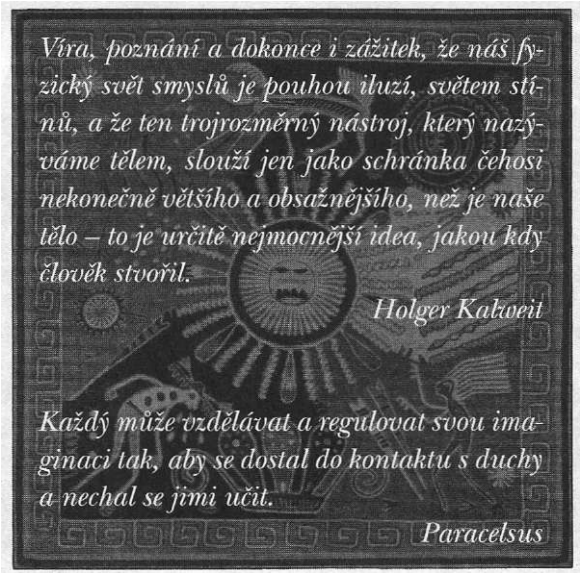

Dokud se neobjevila věda a s ní úpadek religiozity, lidé na Západě kdysi také vyznávali a udržovali tyto naděje. Představy o životě po smrti se dnes staly anachronismem. A tu se najednou v lůně vědy objevila nová naděje a ožívají staré představy. Není divu, že lidé jsou vylekaní a fascinovaní. NDE nás fascinuje, ale také ohromuje náš těžce získaný vědecký světonázor. Někteří proto chtějí tyto zážitky vědecky objasnit, anebo je alespoň zesměšnit tak, aby nás nerušily a nechaly na pokoji náš více méně materialistický pohled na svět. Z druhé strany jsou požadavky opačné - doslovně přijmout tyto zážitky a použít je jako jednoznačné potvrzení života po smrti.

Pokusím se zaujmout a navrhnout třetí řešení. Pokusme se na chvilku vyhnout postoji skeptiků i nadšenců. Zkoumejme NDE v kontextu, který nevyžaduje odmítnutí ani přijetí, a pokusme se ho vidět takový, jaký je. Zkusme se na NDE podívat očima šamana.

ŠAMANSKÝ PŘÍSTUP K NDE

V tradiční společnosti je šaman „lékařem duše". Ke svému povolání se dostává na základě neobyčejných osobních vlastností, nebo tím, že přežije nějakou speciální zkoušku. Mnozí šamané jsou v mládí poznamenaní nějakou psychickou sensitivitou nebo epilepsií. Stojí tak jakoby mimo společnost ostatních příslušníků svého kmene. Nezřídka překonali nebezpečnou nemoc, která je duchovně transformovala. V jejich společenské úloze je tedy utvrzuje buď neúmyslný osobní zážitek, nebo úmyslný výcvik, který je součástí oddělení od komunity a vstupu do učení. V rámci výcviku adept podstupuje fyzické a psychické zkoušky. Nevyhnutelnou součástí zasvěcení je zkouška smrti a znovuzrození, která je pak základem pro jeho nový pocit identity šamana. Z hlediska adepta není pak jeho pokračující fyzická existence zcela jistá. Kalweit říká: „Smrt ega šamana může minout skutečnou smrt jen o vlásek. Nejde tu o mýticko-poetickou představivost ve formě alegorií a archetypů. Zážitek smrti šamana je nebezpečným balancováním na laně mezi tímto světem a jiným světem. Vůbec to není pouhá halucinační pseudovize smrti."

Když adept vstupuje do jiných světů, zpřístupňují se mu posvátná mystéria, získává zvláštní schopnosti, pomoc spřízněných zvířat, umí posvátné písně, tajné jazyky atd. Po skončení zasvěcování se po období asimilace vrací do své komunity. Stává se léčitelem, psychickou autoritou, mistrem extáze, mystikem a vizionářem - člověkem, který dokáže žít ve dvou světech: ve světě duše i ve světě těla. I když je nepostradatelný, často žije, právě pro tyto své schopnosti a někdy rušivou přítomnost, stranou. Pro ilustraci uvedu šamanský rituál domorodce v Austrálii, jak ho zachytili Spencer a Gillet (1969).

Osoba v kmeni Arunta, která je osudem předurčena stát se šamanem, vyhledá jeskyni, ve které bydlí duchové Iruntarinové. Jsou to duchové předků, kteří žili v čase snů. Adept si lehne v ústí jeskyně a spí, dokud se neobjeví jeden z duchů a neprobodne ho šípem zezadu přes krk, takže se šíp objeví v ústech a roztrhne jazyk. Perforace jazyka se nehojí a přijímá se jako fyzický znak šamana. Není jasné, jak dochází k perforaci jazyka, ale v každém případě je otvor tak velký, že jím projde malíček. Duch potom propíchne hlavu adepta druhým šípem, od ucha k uchu. Adept je pak přenesen do jeskyně, kde ho duchové operují, vyberou různé orgány a nahradí je jinými. Adept se probouzí ve stavu šílenství, ale to netrvá dlouho. Duchové předků pak šamana vrací jeho kmeni a on má pak dar vidění duchů...V průběhu posvátného času snění neexistují hmotná omezení fyzického prostoru. Adept se vrací do svého původního stavu za pomoci duchů předků. Prožívá tak svou posvátnou podstatu bytí, bezčasovou dobu, přístupnou každému, kdo ví, jak sejí otevřít. Být ve společnosti duchů je zážitek takové transcendentální síly, že se může srovnat se smrtí nebo sebeanihilací. Po návratu do tohoto světa je adept mentálně narušený a má problémy s adaptací na lidské prostředí. Po katapultování z posvátného prostoru se mu pletou standartní hodnoty pozemského života. Vstupuje do našeho světa z bezčasovosti „věčného okamžiku". Není si jist sám sebou a chová se sociálně i mentálně nenormálním způsobem. Jen takto se ale zrodí šaman. Posvátný čas snění změnil muže na léčitele."

Během svého zasvěcování, a samozřejmě i častokrát potom, se šaman vydává na cestu, na které vstupuje do transcendentálního světa mimo čas a prostor, a vrací se do svého světa hmoty transformovaný a nasáklý novým poznáním. Pozorovatelé šamanských rituálů a znalci náboženství si všimli, že cesta šamana a NDE mají mnoho společného. I já zastávám názor, že oba typy zážitků mají hodně společných tysů.

Důsledek je jasný: člověk na prahu smrti je nedobrovolně zasvěcen do cesty šamana. Lidé se zážitkem na prahu smrti jsou tedy jakýmisi moderními šamany a sám zážitek (NDE) můžeme považovat za klasickou formu

šamanského zasvěcení. NDE je ve své formě a dynamice v podstatě šamanským zážitkem, ať už si to dotyčný uvědomuje nebo ne. Samozřejmě že kromě podobností se oba typy zážitků vyznačují i vzájemnými rozdíly. Zatímco člověk po NDE je seznámen s tajemstvími smrti, šaman se stává mistrem smrti. Na rozdíl od NDE může vejít do světa smrti, ale také z něho odejít, a tak nám tento posmrtný terén, jehož obrysy člověk s NDE jen letmo zahlédl, zpřístupnit. Pro tento svůj vrcholný výkon jsou šamani všude vysoce vážení a přiznává se jim nejvyšší společenské postavení. Kalweit to hodnotí následovně: Jako někdo vyvolený, jako někdo, kdo dokáže procházet hranicemi transcendentna, šaman se pohybuje mezi dvěma světy — světem žijících lidí a světem mrtvých, tedy světem nehmotné existence. Je to hrdina, který překonává nadpřirozená nebezpečí a jako takový je oslavován v tradicích lidí, zvěčněn v jejich mýtech a eposech. Šaman překračuje běžnou formu existence, opouští banální svět a cestuje do éterické, jemné sféry, která je jinak přístupná lidem jen při smrti nebo těžké nemoci, nehodě, šoku, mimořádných emocích a ve snech. Toto vědomé a ovládané vniknutí do takto uzavřené říše je třeba považovat za jeden z největších vynálezů lidstva. Proto jsou šamani vážení a uctívaní všude tam, kde vykonávají svou praxi."

Je to tedy spíše šaman, než člověk s NDE, který nám pomáhá odhalovat říši za hranicí smrti. Sledujme proto zorné pole jeho pohledu. Z hlediska šamana můžeme usoudit, že zážitek NDE, který se objevuje v nebezpečné životní situaci, je stejný jako ten, který se učí dosáhnout šaman v rámci svého výcviku. Nejde tedy o říši, která je přístupná a očekává nás jen při naší smrti. Existuje i teď a tady, a je dostupná během života každému, kdo se naučí kód přístupu. Od šamana se můžeme naučit, jak tohoto světa dosáhnout záměrně. Dá se to až překvapivě jednoduše popsat, ale v praxi už není tak jednoduché toho docílit. Klíčem ke všemu je imaginace, i když pod tímto pojmem nemám na mysli to, co člověka běžně a okamžitě napadá. Podívejme se na toto slovo zblízka, abychom zjistili, jak otevírá dveře do tzv. *života po smrti.*

V západním světě má slovo imaginace dosti pejorativní význam, a znamená něco jako fantazie, představa. Všichni známe kritický výrok - to je jen tvoje představa! Tento pohled na imaginaci je přímým dědictvím dnes už překonávaného karteziánského dualismu, který nás nutí vybrat si mezi dvěma pojmovými kategoriemi, mezi myslí a hmotou - s vývojem vědy byla ontologická priorita přidělena hmotě.

Je ale možné, že existuje třetí oblast - říše imaginace *suigeneris,* nějako něco nereálného, ale objektivně samo existující, jako kumulativní produkt samotné imaginativní myšlenky. Tento názor zastává v posledních desetiletích mnoho vědců, kteří se zabývají srovnávacím náboženstvím, mytologií, psychologií, šamanismem a NDE. Jako první začal rozlišovat slova imaginární a *imaginální* francouzský islamista Henri Corbin v roce 1972. Toto rozlišení považuji pro osvětlení podstaty NDE i toho, jaký druh života můžeme očekávat po smrti, za absolutně nejdůležitější. Co chápe Corbin pod slovem imaginální? Nejde tu o žádnou fantazii nebo představivost v běžném slova smyslu. Toto slovo označuje třetí oblast, ke které přístup není závislý na smyslovém vnímání ani na běžném poznání včetně fantazie. Obvykle je tato oblast skrytá a můžeme ji chápat jako tzv. změněné stavy vědomí, které destabilizují obvyklé vnímané modality a kognitivní systémy. Pokud je dostatečně narušíme, odhalí se, podobně jako se odhaluje noční obloha, když zmizí sluneční svit, imaginální říše. Nejdůležitějším atributem imaginální říše je to, že je ontologicky reálná. Corbin, který byl vášnivým studentem mystických a zvláště vizionářských zážitků, říká: „Je třeba chápat, že svět, do kterého tito vizionáři pronikli, je dokonale reálný. Jeho realita je ještě nepopiratelnější a koherentnější, než v empirickém světě, kde je realita vnímaná smysly. Po návratu si člověk dokonale uvědomuje, že byl někde jinde a v žádném případě není schizofrenik. Tento svět je skrytý za samotným smyslovým vnímáním a je třeba ho hledat pod jeho zdánlivou objektivní jistotou. Nemůžeme ho tedy kvalifikovat jako svět imaginární, tedy nereálný nebo neexistující. Tento imaginální svět je ontologicky právě tak skutečný, jako svět smyslů a intelektu..."

Tento svět je nejen reálný, ale má tvar, rozměry, a co je pro nás hlavní, vyskytují se v něm i lidé. Corbin o tom píše: „Tento svět má rozměry, postavy, barvy, ale tyto vlastnosti nemohou být smysly vnímané stejně, jako by byly vlastnostmi hmotných těles. Ne, tyto rozměry, postavy a barvy jsou předmětem imaginativního vnímání nebo psychospirituálních smyslů."

Podle Corbina je imaginace tvořivou silou, a je třeba ji chápat jako nějaký samostatný smyslový orgán, tedy to, co alchymisté nazývali *imaginatio vera* - pravdivá imaginace. Svět, který nám odhaluje, a který poznal například Blake, je super citlivou realitou, která může být pochopena přímo.

Začínáme tedy vidět šamanovýma očima, jeho imaginální vizí. Ale před tím, než pochopíme, co vidíme, musíme se pozastavit nad klíčovým bodem jeho imaginální cesty. Co vidí člověk, když se dívá očima imaginace? Podle Corbina vidíme náš vlastní, niterný duchovní stav, který se transformuje a projektuje vně, do zdánlivě objektivní, externí vize. Jinými slovy, to, na co se díváme, a čím, je naše duše. Duše a imaginace jsou v tomto druhu formulace nerozlučně spojené. Vědci, kteří imaginaci chápou takto, se blíží k Herakleitovi a Aristotelovi, podle nichž je přirozeným jazykem duše obraz. Avens například uzavírá svůj brilantní esej o imaginaci tvrzením, že duše je imaginace a že je tedy naším absolutním ontologickým bodem: „Pouze duše (říše imagina-

ce) se nedá redukovat na nic jiného, a tak vytváří naši skutečnou ontologickou realitu."

Corbinův argument nás přivádí přímo na práh smrti, protože tvrdí, že imaginace je v konečném důsledku „čistě duchovní schopnost", nezávislá na těle, a proto je schopna existovat, i když tělo zanikne... „Duše je nezávislá na kapacitě těla a aktivitě imaginace. Naopak, když je oddělena od tohoto světa, může sama pokračovat v aktivní imaginaci... Po tomto oddělení se všechny síly duše shromažďují a soustřeďují do výlučné schopnosti aktivní imaginace."

SVĚTLO PO SMRTI

Imaginace tvořivého vyjadřování naší duše už po smrti není připoutaná k fyzickému tělu. To, co vidíme, i když se nám to zdá externí, je vlastní obraz duše. Vidíme světlo. Světlo, neporovnatelně zářivé, nádherné, prvopočáteční a bezpodmínečné. Světlo je symbolem i průvodním jevem NDE a je všeobecně uznávaným výrazem našeho božského centra, které se manifestuje v duchovním zážitku. Je čistou podstatou duše, neposkvrněnou lidským charakterem, i když způsob, jakým se prezentuje (odstín, jas), zřejmě odráží stav duše, naše skutečné nitro, jak o tom hovoří ti, kdo to zažili. Původní světlo se láme prizmatem duše a tak vzniká svět obrazů - imaginální svět. Whitton a Fisher píší: „Prostředí života mezi životy je odrazem každé myšlenkové formy a očekáváním člověka. Tibetská kniha mrtvých tvrdí, že obyvatel barda produkuje své vlastní okolí z obsahu své mysli. Rudolf Steiner tvrdil, že myšlenky a mentální obrazy naší vnitřní říše se nám po smrti objevují jako náš vnější svět. Po smrti se všechny naše myšlenky a mentální reprezentace objevují před duší jako majestátní panorama."

Teď tedy chápeme konzistentnost a přesvědčivost známého sledu hyperreálných obrazů, které charakterizují cestu do jiného světa. Vyprávění lidí o zážitcích při smrti, které se zdají tak nápadně podobné, navzdory časovým a kulturním rozdílům, bychom mohli naivně považovat za důkaz jakési stejnosti geografie posmrtné oblasti. Nejde tu však o skutečnou topologickou stejnost posmrtné říše, jako spíše o univerzálnost lidské duše. Znamená to, že po smrti neodcházíme na jiné místo, ale místo toho vstupujeme do stavu vědomí, kde obrazy jsou naší realitou, a kde tato realita není daná zvenku, nýbrž reaguje na naše myšlenky, očekávání a přání naší duše.

Abychom to uviděli z jiného úhlu, vraťme se do kontextu šamanismu, protože je to šaman, který na tuto oblast má nejpronikavější pohled. Podívejme se ještě jednou na to, co říká Kalweit: „Zeměpis jiného světa by se neměl chápat jako naivní popis jiné země..., ale jako pokus přivést vědomí ke zjištění, že to ono samo si jiný svět vytváří... Neexistuje říše smrti jako taková. Jiný svět se skládá ze všech těch vlastností, kterými je naše vědomí jedinečné, jakmile se stanou na těle nezávislými."

Šaman, kterého moderní věda vidí jako osobu mimořádně nadanou imaginativními sklony a který tento talent dál rozvíjí, je člověk, který se naučil vidět svět očima své duše. Už během života vstupuje tam, kam ostatní vejdou až branou smrti. Šaman dokonale probudil svou *imaginatio vera.*

Cesta duše se nakonec musí oddělit od společné linie, kterou známe z vyprávění lidí s NDE. Po společné universální fázi se musí projevit zvláštnosti každé duše ve vysoce individualizovaném imaginálním světě. Je ale třeba obrátit svou pozornost jinam. Navrhuji, abychom se vrátili do tohoto světa, protože ačkoliv svou duši potkáme v příštím světě, vytváříme ji teď a tady. A právě toto tvoření duše (jak to nazval Keats) je, na rozdíl od vnímání podstaty duše po smrti, to, co od nás život vyžaduje. Pro nás je důležité vědět, že se totéž, čeho dosáhl šaman svým výcvikem s praxí můžeme naučit i my, i když jinými prostředky.

Líčení nádherného života, který nás čeká po smrti, může být z jistého hlediska nebezpečné. Může totiž zavést člověka do stavu pohodlného sebeuspokojení. Představa, že světlo, které nás obklopuje na začátku NDE bezvýhradnou láskou, zařídí vše, bez ohledu na to, jak jsme žili, je představou naivní a klamnou. I Blake, básník NDE a kapacita ve vizionářské imaginaci, tvrdí, že je možné odbočit ze zlaté stopy ke skutečné smrti. Připomeňme si také Platónovo tvrzení, že celý smysl filosofie je zabezpečit generální zkoušku na smrt, tedy že filosofie je prostředkem tréninku duše, jejíž hodnota bude plně evidentní po smrti.

To jsou hlasy z historie, vznášející se nad dnešními nadšenci NDE a připomínající, že si už teď a tady píšeme scénář posmrtného imaginálního dramatu, že to my sami vytváříme osud své duše. Světlo může skutečně odrážet naši skutečnou podstatu a zrušit osobní pocit hříchu, ale nemůže nás zbavit zodpovědnosti za své životy. Takto se pak zřejmým stává nejen naše podstata, ale i to, jak jsme žili. Protože to, co bylo subjektivní, se stává imaginálně objektivní, a to, co vidíme, je reprezentací toho, čím jsme byli v hlubině své duše.

Zní to možná jako kázání o ctnostech morálního života, ale jde mi o něco jiného - tento článek zdůrazňuje duši jako prostředek imaginativního života; duše a imaginace jsou neoddělitelné, vytvářet duši znamená kultivovat imaginaci. Podobně hovoří i Terence McKenna, Blakeův nástupce v kosmickém věku: „Imaginace je vše... Z níjsme vyšli a k níjdeme." Když tedy vstoupíme do světa imaginace dříve, než zemřeme, poznáme svůj zdroj i osud. Znamená to praktikovat umění šamana i platónskou filosofii zároveň a vidět tak imaginálníještě za života. Skutečný význam NDE netkví v tom, co nám slibuje po smrti, ale v tom, co nám říká o způsobu, jak máme žít tady a teď. Jak se máme probudit do božské imaginace a naplnit vášnivou touhu duše, zažít své nekonečné hloubky PRED smrtí.

Kenneth Ring

Don Wood

VĚDEC A ŠAMAN JE A WOLF

Říká se, že okamžitě po smrti ztratí lidské tělo něco ze své váhy. Nikdo dosud neví, co to může být, ale prý se to dá zvážit, a tak i spekulovat o jakémsi důkazu existence lidské duše. Asi nejodvážnějším vědeckým pokusem dokázat duši jsou tvrzení teoretického fyzika Freda Alana Wolfa, jak je publikoval ve své nové knize Duchovní vesmír: jak kvantová fyzika dokazuje existenci duše (Spirituál Universe: How Quantum Physics Proves the Existence of the Soul). Wolf je renesančně vzdělaný muž, ovládající nejen kvantovou a částicovou fyziku, řeckou filosofii a práci se sny, ale i praktikující buddhismus i šamanismus.

• *Co vás motivovalo h napsání knihy Duchovní vesmír?*

• **Wolf:** Vždy jsem se zabýval vztahem mezi vědou, magií a mysticismem. Při hledání odpovědí na základní lidské otázky jsem došel k názoru, že odpovědi nebudou pouze materialistické formy. Tedy že se všichni budeme muset stále víc zabývat vztahem mezi hmotou a myslí a že to, jak tento vztah či spíše oddělení chápeme dnes, je pouhou iluzí. Je to ale iluze tak pevná a skutečně vypadající, že jsme dosud nenalezli odvahu jít proti zdi a červeným semaforům. Je to jen iluze, přesto ale má, jako každá iluze, své neblahé důsledky.

Když se ale podíváte, z čeho se skutečně skládá svět, zjistíte, že to není hmota. Někdy a někde se do toho všeho připletlo vědomí, a je tedy třeba, souběžně s fyzikou, studovat i toto věcomí.

• *Existuje významný rozdíl mezi skeptiky, jako například Caři Sagan, a vědci jako vy, kteří pracují s kontroverzními tématy duše a ducha. Jak vidíte svou práci mezi převládajícími směry současné vědy ?*

• **Wolf:** Zkoumáme tu záhadu ze dvou různých směrů. Když se ale podíváte na naše výzkumy skutečně z hloubky, zjistíte, že jsme na tom vlastně stejně. Jen si klademe své otázky, na které bychom chtěli znát odpovědi, na které ta druhá strana odpovědět neumí, a naopak. Každá strana se tak trochu otázek toho druhého tábora bojí.

Mystikové jako jsem já se bojí toho, že skeptici nás vedou do slepé uličky. Že náš život zbaví jakéhokoliv kouzla. Veškeré spontaneity. Že nás zredukují na mechanismy jako byl robot z Hvězdných válek.

Skeptici, jako byl Carl Sagan, se bojí toho, že výzkumem neznámého vylijeme s vaničkou i elitě, že se tedy zbytečně zbavíme logiky a racionality, a tudíž nás to vše zavede do světa Hitlerů nebo jiných nočních můr, kde budou lidé bloudit bez jakékoli racionální myšlenky v hlavě.

Jako fyzik patřím do obou táborů. Nemám nic proti Saganovi, ale ani on nemá nic proti mně. Myslím, že byl dost inteligentní na to, aby si uvědomil, že i za mnou prací stojí seriózní práce. Existují bohužel ale lidé, kteří jsou slepě hloupí, protože ze zásady nepřijímají cokoliv, co leží mimo rámec jejich vnímání. Musíme jít dopředu racionálně, logicky, duchovně i mysticky.

• *Hodně používáte slova jako kouzlo, zázrak, magie — co pro vás znamenají?*

• **Wolf:** Třeba každodenní myšlení. Fakt, že můžeme myslet a položit otázku nelze vysvětlit jakýmkoliv racionálním modelem. To je zázrak. Nebo experimenty, dokazující, že fyzikální systém je ovlivněn i samotným aktem pozorování, tedy tím, kdo jej pozoruje. V kvantové fyzice také existuje řada experimentů, které vypadají jako skutečné zázraky. Třeba pozorování, prokazující, že změnou objektu okamžitě změníte i jiný oddělený objekt, který je vzdálen několik metrů, což jsou ve světě atomů nepředstavitelné vzdálenosti. To je přece také zázrak. Je tu také celá řada jevů, které hraničí se zázraky, a pro které nemáme adekvátní vysvětlení.

• *Ve své knize píšete o dobru a o zlu. Tvrdíte, že smyslem dohraje cesta k řádu, zatímco cílem zla je destrukce řádu a chaos. Pokud vezmeme v úvahu entropii, tedy vývoj směrem k tepelné smrti, znamená to, že vesmír je čím dál víc zlý ?*

• **Wolf:** Toto schéma dobra a zla používám jako ilustraci řeckého myšlenkového systému, který nemusí být totožný se systémem naší doby. Někdy je třeba určitého chaosu k narušení trendů, které by pak mohly vést k daleko hlubšímu chaosu. Aristoteles a Platón tvrdili, že když cokoliv zničilo nějaký objekt, bylo to vůči tomu objektu jeho zlo. Když to ale objektu pomohlo, bylo to jeho dobro. Bez ohledu na to, jestli ten objekt sám byl zlý nebo dobrý. Já si myslím, že se vše neustále vyvíjí. I my jsme stále inteligentnější. Svět je inteligentnější a poznatelnější. Když se podíváte zpátky do historie, kvůli čemu lidé rozpoutávali války, začnete si myslet, že byli hloupí. Způsob, jakým tehdy mysleli, byl šílený. Celé země se začaly chovat šíleně. To je dnes, domnívám se a doufám, už nemožné.

• *Pro průměrného člověka jsou čas a prostor stále důležitějšími veličinami. Lidé mají stále méně času. Svět je stále menší. Zároveň ale vy tvrdíte, že čas a prostor jsou jen iluze. Je to důležité?*

• **Wolf:** Ano, věci se zrychlují. Stihneme toho víc, protože jsme bystřejší, chytřejší. Ale nemyslím, že bychom ztráceli kontrolu nad časem a prostorem. Jen je co nejvíc využíváme a občas ztrácíme smysl pro proporce, protože chceme příliš.

Každá konstrukce mysli je velkým vývojovým skokem do nových světů. Vytvořili jsme zařízení, která nám umožňují rychleji a lépe vidět, slyšet, reagovat. Jednou budeme muset přijít do kontaktu i s časem a prostorem. A ať se nám to líbí nebo ne, ttž začínáme být v období, kdy se musíme zeptat, co to vlastně děláme. Jako když ryba, která milióny let plave ve vodě, náhle vystrčí hlavu nad hladinu a nemůže nezačít přemýšlet o tom, jaká je podstata vody. Myjsem vystrčili hlavu nad svou obvyklou skutečnost, clo virtuálních a jiných realit, a musíme se tedy přirozeně začít zajímat, co to je naše skutečnost a jak funguje.

• *Může současná věda odpovědět lidem na jejich otázky?*

• **Wolf:** Ne. Odpovědi vědců typu Ságana zní asi takto: věda je velmi omezená aktivita. Neodpovídá tedy na otázky lidí o sobě samých. Věda existuje, aby pomohla pochopit svět objektivní reality, aby pomohla kontrolovat prostředí a komunikovat s ním i mezi sebou. Věda tedv dokáže odpovědět na některé otázky, ale ne na hlubší otázky. S těmi může pomoci přístupjiných vědců, typu Wolfa.

Jen bych chtěl připomenout, že věda je založena lla jednom chybném předpokladu, a to, že existuje něco tam nad tím, nezávislé lla čemkoliv v naší mysli. Jenže my už tušíme, že tento předpoklad plave na vodě. Vvpadá to spíš, že vesmír vznikl jako výsledek mysli. Jakmile se začnete ptát hlouběji, nemůžete se nezačít ptát na svou vlastní podstatu: Kdo jsem, pročjsem tady, existuje Bůh, co se stane až zemřu, atd.

• *Co tedy přiměje vědu, aby se začala zabývat těmito otázkami?*

• **Wolf:** Ono se to už děje. Už funguje legitimní, globální výzkum vědomí. Uskutečnily se již dvě celosvětové konference o vědomí. Jen se to zatím nedostalo do učebnic a do časopisů.

• *Jaká je vaše teorie o reinkarnaci?*

• **Wolf:** Buddhisté o tom hovoří jako o svíčce a plameni svíčky. Svíčka dohoří, ale plamen může být přenesen na další svíčku. Je to stejný, ale zároveň to není stejný plamen. V tomto smvslu je duše jako plamen svíčky. Přechází z jedné na druhou svíčku. Svíčky mohou být různě barevné a z různých materiálů, plamenje různě barevný, aleje to pořád ten samý plamen. A vidíme-li tisíce zapálených svíček, je to tisíc různých plamenů nebo tisíc variací téhož plamene? Z hlediska plamene existuje jen jeden plamen. Vidím to i v kvantové fyzice.

• *Kenneth Ring tvrdí, že společnost se šamanizuje. Myslíte si to taky ?*

" **Wolf:** Ne tak docela. Je jisté, že jak jsme stále inteligentnější, duchovnější a otevřenější zázrakům světa, je pro nás přirozenější akceptovat principy šamanského vnímání světa. Zároveň se ale nevzdáváme výhod stále lepších technologií, například v oblasti lékařství. Umíme voperovat čtyřnásobný bypass, ale stejně tak musíme požádat srdce, mysl a duši pacienta o dovolení.

• *Jaké je vaše poselství, které byste chtěl lidem předat?*

• **Wolf:** Doufejte. Věřte. Buďte šťastni. Budete žít navěky. Nikdy nezemřete. Netrapte se tolik tím, co se děje. Konejte vše se soucitem a nadšením. Naučte se chápat utrpení jiných. Neškoďte sobě ani jiným.

Je to velmi jednoduché. Nejde ani tak o poselství politické, jako o poselství osvícení. Jde o to, abychom se „probudili", abychom dosáhli osvícení. Důležité je to, aby si každý uvědomil, o co tu jde. Jde o to, abychom začali uskutečňovat novou vizi.

Z časopisu Magical Blend 54
přeložil V. M.

SMRT ZNOVUZROZENÍ STAVOVÝ

V roce 1986 navštívil Prahu Dán, o kterém jsme již tehdy slyšeli samé dobré zprávy. Ole Nydahl, typické dítě liberálního Dánska, odchovaný na marihuaně a dalších drogách, na své svatební cestě do Nepálu potkal tibetského lámu a stal se z něho buddhista. Od té doby již 24 let jezdí po světě, přednáší o buddhismu, zakládá centra, píše knihy. Loni na podzim mi poskytl rozhovor. Když jsem se pak jeho pražským žákům zmínil, že připravuji materiál o smrti a umírání, našli někde jiný rozhovor, který Ole poskytl Tony Dylan Davisovi v březnu 1994 v Calgary. Oba rozhovory přirozeně splynuly v jeden. Více informací získáte na adrese info@kkbn.com.

• *Jedna z věcí, které člověka nejvíce fascinují, je smrt a to, co smrt přežívá. Všechny druhy náboženství byly vytvořeny jako pojistka k zabezpečení posmrtného života. Jedním z tvých témat byla smrt a znovuzrození v tibetském buddhismu. Vím, že je to obsáhlé téma a nemůžeme chtít celou věc objasnit. Snad by ale pomohl stručný přehled pro neinformované.*

• **Nydahl:** Všechno je to založeno na pochopení podstaty mysli. Pokud se na mysl podíváme, je jasné, že má dvě strany. Je tu ten, kdo prožívá a to, co je prožíváno. Oceán a spousta vln. Zrcadlo a obrázky v něm. Najdeme zároveň vědomí i to, co si uvědomujeme. Mysl je obojím zároveň. Zkoumáme-li to, co se dívá našima očima a slyší našima ušima, dojdeme k tomu, že to má přirozenost prostoru. Mysl určitě není nějaká věc, protože rozhodně nemá barvu, hmotnost, vůni, velikost ani tvar. Současně je tu jasnost, která může vědět a rozumět a která není nijak ohraničena.

Otevřená, jasná a neomezená podstata musí být za zrozením i smrtí. Protože nebyla nikdy složena, nemůže se ani rozpadnout. Ačkoli je mysl všezahrnující a nezničitelná, lidé její podstatu zaznamenají jen velice zřídka. Nemeditující ji většinou znají z okamžiků největší radosti, jako je milování či volný pád během bungee jumpingu, nebo okamžiku, než se otevře padák, po čemž se věci vrátí zpět do obvyklých kolejí. Ve zbytku času jsou lidé ztraceni mezi svými neustále se měnícími zážitky. Jejich život je tvořen myšlenkami a pocity uvnitř a světem, který je obklopuje vně, přičemž obojí se samozřejmě neustále mění. Všichni myslí, že jsou „sebou" nebo „osobností", že mají nějaké já nebo ego, nějakého átmana nebo cokoli jiného, co jejich mysl fungující na základě zvyků vnímá, jako by to bylo skutečné. Pokud se to však pokouší najít, nikam to nevede. Žádná část těla není neměnná, stejně jako všechny podmíněné myšlenky a pocity. Jediné, co trvá, je jasné světlo vědomí, které je stejné v tobě, ve mně, i v komkoli dalším. Přestože je to evidentní, lidé až do okamžiku osvícení prožívají jen obrázky v zrcadle, nikoli jeho schopnost zrcadlit. Mezi svými zážitky ztrácí sami sebe a jen málo si uvědomují toho, kdo je prožívá.

Avšak porozumět tomu, že cokoli je podmíněné, je i pomíjivé, neznamená si myslet, že to nemá žádnou relativní hodnotu. Kauzalita funguje a vytváří vnitřní a vnější světy a nic nezůstává stejné, je zde určitá posloupnost. Mezitím, co se stane z děcka stařec, nezůstane nic fyzického ani mentálního stejné. Ale pokud by tu nebylo děcko, nebyl by ani stařec. Jedna událost podmiňuje následující a když dojde

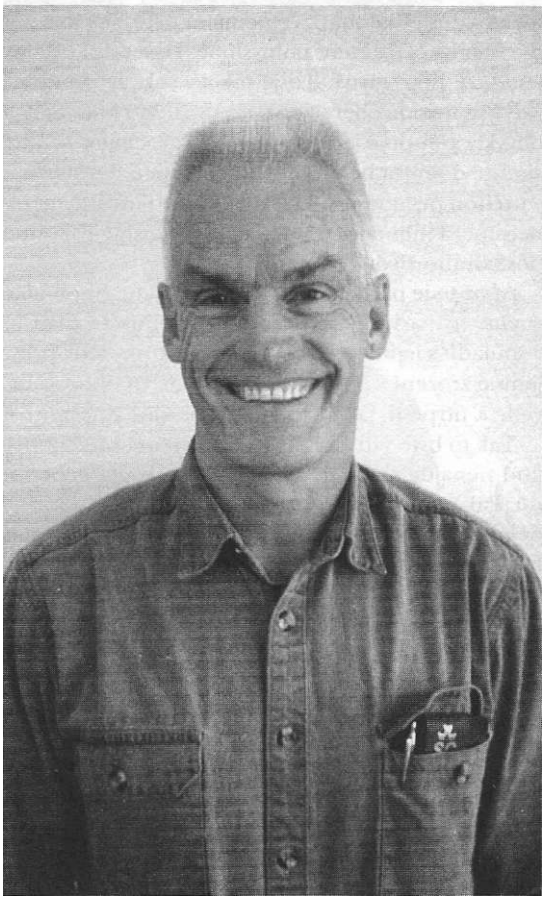

ke smrti těla, je ztracena základna pro smyslové vnímání, a mizí objekt, který se s tímto proudem zážitků identifikuje. Takže ačkoli se může zdát, že rychlá a pomalá smrt je něco úplně jiného, jde o naprosto stejný proces.

• *Jak tedy postupuje smrt?*

• **Nydahl:** Nejprve vědomí ustupuje z kůže a ostatních smyslových orgánů do centrálního energetického kanálu, magnetické osy těla. S tím, jak ubývá vědomí, ztrácíme postupně kontrolu nad pevnými a tekutými složkami těla, nad tělesným teplem a dechem. Pak se energie z centra na vrcholku hlavy a energie ze spodního centra postupně sejdou v centru v srdci. Mysl to prožívá jako velikou jasnost a radost. Asi dvacet až třicet minut po posledním vydechnutí se objeví úplná černota, po které se v srdečním centru ukáže velice jasné světlo. V tom čase mají lidé jedinečnou šanci. Pokud hodně meditovali, udržovali své buddhistické svazky a byli upřímní sami k sobě, mají šanci toto světlo rozpoznat a udržet, čímž se stanou ve skutečnosti osvícenými. Pak už tu není žádné oddělení mezi prostorem, vědomím uvnitř a vně a nejsme ničím ohraničeni. Odpadnou všechna osobní omezení a můžeme se nesčetněkrát zrodit v nespočtu vesmírů vybaveni spoustou udivujících schopností pomáhat ostatním.

• *Jak to probíhá dál u nás ostatních ?*

• **Nydahl:** Většinou člověk upadne do bezvědomí, protože světlo je příliš silné. To pak trvá tři dny, po kterých si člověk není vědom, že je po smrti. Pak mysl zůstává asi týden v situaci z posledního života. Navštěvujeme místa a lidi, které známe, ale oni nás samozřejmě nemohou vidět. Hodně matoucí je také

to, že v důsledku toho, že nemáme tělo, se okamžitě objevíme na místě, na které pomyslíme. Deset dní po smrti zjišťujeme, že jsme mrtví. To je takový šok, že omdlíme znovu. Když se mysl probere z tohoto druhého kola bezvědomí, je obvyklý svět pryč a ožívá podvědomí. Objeví se hluboce zasunuté dojmy a během maximálně pěti a půl týdne dozrají v určitou pevnou psychologickou strukturu, která vyjadřuje nejsilnější mentální tendenci, kterou jsme rozvinuli během posledního života.

Ať už to je pýcha, žárlivost, připoutání, hněv, lakota nebo zmatek, zabarví mysl a přivedou ji do místa a času, které jsou v souladu s jejím obsahem. Dobré skutky tedy přinášejí příjemné zrození v pohostinných zemích a ubližování druhým vede k utrpení, jaké převládá ve většině dnešního světa.

Tak to bylo vždy. Mysl se po smrti neustále pohybuje, dokud nenajde skulinu, která ji přivede k přechodnému klidu. Pak se probudí a začne znovu promítat obrazy, jak se to děje v průběhu času, jenž nemá počátek. Zároveň vytváří nekonečné vesmíry i prožívání různých stavů. Je připoutána k tomu, co je její vlastní hrou, aniž by rozpoznala sama sebe jako nezrozené jasné světlo. Pokud prožijeme samo vědomí, ať už má nějaký objekt či ne, dosáhneme nadčasového cíle.

• *Myslím, že každého napadne zeptat se, jak to víš?*

• **Nydahl:** Vím to z několika důvodů, jak osobních, tak obecných. Měl bych uvést podrobnosti? OK Za prvé patřím ke skupině lidí, kteří si dokáží samostatně vzpomenout na minulé životy. Většinou jsem bojoval proti čínským vojákům, abych chránil civilní obyvatele východního Tibetu. Už ve dvou až třech letech během války jsem měl v Dánsku opakované sny o bojujících vojácích s kulatými tvářemi, jak chráním muže v róbách. Pochopil jsem to později, když jsem uviděl mnišské šaty. Můj láma, 16. Karmapa, mě oslovoval jako Mahakálu (buddhistický ochránce), nebo jako generála dharmy. Narodil jsem se s několika tělesnými znaky, které ukazují na dřívějšího ochránce. Vlastně jsem mnohem víc program než osoba a mám v životě sotva nějaké soukromí nebo hloupé komplikace. Zdá se, že jsem slíbil, že dokud budu v tomto světě, budu vyjadřovat určité aktivity a to teď s radostí plním. V mé mysli je neustále ochrana a rozvoj bytostí na všech úrovních.

Za druhé tu jsou důvody méně osobní. Několik lidí za mnou přišlo po své smrti. Skuteční duchové, strašidla nebo jakjim na Západě ještě říkáme. Ačkoli se někteří z nich objevili o několik hodin dříve, než popisuje Tibetská kniha mrtvých, všechno, co se pak dělo, s ní plně souhlasilo.

Také jsme oba, já i má žena Hannah, dostali mnohá vysvětlení od žijících učitelů s obdivuhodným vhledem, jako je Karmapa, jehož sedmnáctá inkarnace Thaje Dordže byla představena v březnu 1994 v New Delhi. Vě svém šestnáctém vtělení byl velmi jasnovidný; Bez vysvětlitelných dův<>dů znal různé věci a často proátě řekl, kdo právě odjel z domova a kdy dorazí. Vždy věděl, co si druzí myslí a často poznal jejich minulé inkarnace. Potvrdil mě jako buddhistického ochránce. Cítím, že on je hlavní důvod, proč jsem expert v otázkách smrti a znovuzrozený

• *Ty to dokonce učíš. Kde?Jak dlouho?*

" **Nydahl:** Místo, kde se s tím mohou mnozí setkat, **jšóii fotři** zy phowy, kde se lidé učí vědomě umírat. Tuto praxi učím od roku 1987 převážně v evropských zemích, ale také v Singapuru a japonsku. Asi 22 000 lidí dosáhlo dobrých výsledků. Během čtyř až pěti dnů intenzívních meditací praktikující požehná Buddha neomezeného světla (Amitábha) a dostane sejim vnějších, vnitřních a tajných znamení úspěchu, jako důkaz toho, že po smrti dosáhnou čisté země. Znamení jsou hodně přesvědčivá. V lebce se vytvoří malý otvor, což vede k viditelnému znaménku na vrcholku hlavy, je tu silný prožitek radosti a očisty a rostoucí pochopení toho, oč jde v životě i ve smrti. Lidé se shodují, že jejich život po phowě je jiný a mnohem lepší. Velké procento jich opustí těla a většina dosáhne stavů velkého požehnání. Z toho co vím, existuje tato meditace jen v tibetském buddhismu.

• *Když jsem navštěvoval kurzy buddhismu na universitě, myslel jsem na buddhismus jako na oblast, kde mají lidé problémy s tím, čemu říkáme osobnost.*

• **Nydahl:** Nemají! Měl bys důvěřovat prostoru! Pokud pochopíš, že osobnost je iluze, je tvojí jedinou šancí věřit v bohatství prostoru. Nemůžeš se spoléhat na nic v minulosti ani budoucnosti. Mysl má všechny druhy vlastností, včetně pocitu důvěry. Ale takový pocit nemusí být něčím osobním. Mysl má zářivost, soucit, pocit a energii. Může si pamatovat, doufat, snít a vynalézat. Můžeme ji přirovnat k drahokamu se spoustou zářících stran, z nichž každá je fantastická. Problémem je, když některá z těchto vlastností, a je to vždy ta s emocionálním nábojem, zkouší ovládat vše ostatní. Věci jsou pak velmi ztuhlé a iluzorní já naléhá na uzákonění nějakého programu sentimentu nebo pýchy jako nějaký diktátor z banánové republiky. Taková situace je naprostým opakem toho, když se za svobodných podmínek spontánně odhalí původní kvality mysli. Když jsou podmínky přirozené, tak mysl občas něco cítí, pak si to pamatuje, pak něco vytváří, pak se vyjadřuje umělecky. Pokud ji nezadržuje tlustý jezdec ega, jsou všechny věci dokonalé tak, jak se stanou.

• *Nemyslíš, že se lidé v odpovědi na otázku: „Kdo jsem"? Kdo přežívá smrt?" ztotožní nejčastěji se svým egem?*

" **Nydahl:** Stoupenci náboženství si myslí, že ego potřebují, protože se jim říká, že své mysli nemohou důvěřovat. To je to vymývání mozků okolo prvotního hříchu. Kvůli tomu lidé nejsou schopni prostě jen být. Domnívají se, že se musí neustále kontrolovat, neboť by se mohli přistihnout S nějakým děckem na svém bajonetu, při krádeži, jak nakukují děvčeti do světničky nebo říkají něco divného. Náboženství víry vedou lidi k tomu, aby nevěřili své nejhlubší podstatě, zatímco buddhismus jako náboženství prožitku tvrdí naprostý opak. Říká: „Pravda je všudypřítomná. Všichni jste buddhové, jen jste to ještě neobjevili. Vaší nadčasovou podstatou je neohrožcnost a radostný soucit." To je rozdíl mezi prací s vírou a se zkušeností. Náboženství, která využívají zásahy vnějších objektů a pracují se strachem a hříchem, vštěpují narušený vztah k vlastní přirozenosti. Avšak tam, kde je cílem plné rozvinutí potenciálu mysli, je všechno prosté. Pak je naše vlastní síla jen způsobem, jak pomáhat všem bytostem.

//
i i

%Šák s&xLá začít?

• **Nydahl:** Nejdříve si najdi adresu nejbližšího buddhistického centra. Zeptej se na učení a meditace, které používá je Dávej jasné otázky a účastni se všeho, čeho jsi schopen. Pap btiíleš postupně méně posuzovat a víc spočívat v prostoru vlastní mysli. Abys využil každou volnou chvilku, rftůžeš myslet na nějakého buddhu, jak sedí nad tvou hlavou a padá do tvého srdce, odkud září k prospěchu všech bytostí. I další takové bleskové meditace v tobě vytvoří přebytek duchovní energie, který pak můžeš sdílet s ostatními. Důležité je, alespoň v diamantové cestě, chovat se jako buddha, a pak se z tebe buddha stane. Dělej to jak nejlépe do-

kážeš, až se to stane tvou druhou přirozeností - a pak z téhle pozice jednej.

• *Když ale mluvíme o pozorování a zkoumání mysli, hlodají ve mně pochybnosti, zda nesměřujeme ke kontrole toho, co se děje.*

• **Nydahl:** Ne. Vědomě žít znamená ROZUMĚT vnitřním procesům, neje kontrolovat. Pravým prožitkem mysli je neohroženost, radost a aktivní soucit, takže její opravdovou podstatu nemůže nic narušit. To, co nejvíc překvapuje nové studenty, je fakt, že pokrok směrem k osvícení se nevyznačuje tím, že přibudou dobré myšlenky a ubude špatných. K tomu dojde přirozeně díky pozitivnímu myšlení, nebo příznivým podmínkám, prostě proto, že mysl má zpětnou vazbu. Důležitéje uvědomit si, že myšlenky nemají moc velký význam. Čím víc září zrcadlo samo, stávají se obrázky v něm méně důležitými. Připoutání k nějakému prožívanému objektu, ať už pozitivní nebo negativní, zmenší schopnost pociťovat nadčasovou sílu mysli. V moudrosti, která vznikne ve stavu vnímání teď a tady, je každý zážitek ve své nejhlubší podstatě svěží, opravdový a plný radosti.

• *Jak to udělat?*

• **Nydahl:** Buď spontánní a bez úsilí. Buď v životě jako doma. U ostatních ber v úvahu to nejlepší, jejich opravdovou podstatu, a nezveličuj to, jak se chovají právě teď. Je to samozřejmě postupný proces. Pro těžké případy budeme potřebovat nejspíš vězení. Pořád budeme potřebovat policii, ale bude příjemné vidět ji spíš v problémových čtvrtích než na ulici, kde se bude doprava regulovat sama. Důležitýje pohled, že lidé mohou být dokonalí. Pokud se vytrénují k tomu, aby prostor vnímali spíšejako něco, co nás všechny zahrnuje, než jako nicotu nebo nějakou nedostatečnost, která nás odděluje, bude to pro všechny velmi prospěšné.

• *Jak by současní lidé měli aplikovat duchovnost ?*

• **Nydahl:** Duchovní praxe by měla být postavena na třech základech - znalost, dosažená postupným dotazováním a kladením otázek, meditace, tedy zkušenost s duchovností, a nějaké praktické závěry, důsledky. Aby člověk z té úrovně, kterou dosáhl, nespadl hned zpátky. Obvykle člověk začíná s nějakým náboženstvím, nebo jinou vírou, která mu vyhovuje, snaží se získat ty správné knihy a dostat se do skupiny podobně orientovaných lidí, kteří aktivně cvičí, protože tak se může okamžitě ptát a dostávat správné odpovědi, aby neupadl do nějakého extrému. Co se týče praxe a meditace, tamjde o to, aby člověk dělal to, co mu vyhovuje, v rovnováze rozumu i srdce. Tedy takovou meditaci, která ho vnitřně i vnějškově zklidní, aby tak z podvědomí získal to, co tam vrozeně je - vnitřní klid a mír. Aby pak ze zkušeností získal to poselství, které v nichje - nejéit samotné zkujenosti. Potom následuje další etapa duchovního \\'\oje, kdy se člověk sám za sebe rozhodne, že nebude ubližovat jiným, nebo že se nebude rozčilovat - protože veškeré nebe i peklo je vytvářeno v prostoru mezi našima očima nebo žebi\. Pokud tohle člověk postupně zvládne, zvládne i praktickou aplikaci duchovních zásad do každodenního života. Nebude jen stále starší, ale i stále moudřejší.

• *My dnes v Cechách začínáme slepě opakovat některé zásqdrii chyby, které západní společnost spáchala v 60. letech. Co mámě dělaly abychom se těch chyb vyvarovali ?*

• **Nydahl:** Nejlépe by bylo, kdybyste se soustředili na výchovu a vzdělání. Vy teď prožíváte čas otevření a velkých možností, chybí vám ale cílevědomé vedení správným směrem. Nepoučilijste se ani dost dobře ze své historie. Jednoje alejasně od samého počátku a to byste svým mladým měli neustále vysvětlovat: drogy nic neřeší. Drogy poskytnou chvilkové štěstí, ale tojejako kdybys spaloval přímo peníze, místo aby sis koupil uhlí nebojiný druh topení, aby ses ohřál. Drogy tě zničí. Drogy zničily mozky prakticky celé mé generace. Proto teď držíšjaponský diktafon, ne dánský. Mladí by měli přesně znát důsledky konzumace drog. Nebo ať konzumujíjiné „drogy" - taková krásná ženská, toje nějaká droga.

• *Mnozí se ale tvrdošíjně ženou za dalším a dalším autem nebo americkým filmem plným agrese.*

• **Nydahl:** Odraz světa na obrazovce nebo vjakémkoliv zrcadlejejen malinkatý odraz, přestoje ale nekonečně větší než zarámovaný rámem zrcadla. Světy a radosti uvnitř lidské mysli jsou nekonečně velké a pestré. Když si člověk dokáže uvědomit, že jakákoliv radost zvnějškuje možná jen proto, že štěstí a radost existuje uvnitř, dojde mu, že lepší nebo další auto neznamená větší štěstí. Zásady buddhismu může člověk používat a dodržovat v práci, doma, ve vztahu k přírodě, kdekoliv. Pak cokoliv člověk dělá, přináší užitek i ostatním.

• *Naši ekonomové tvrdí, že na ekologii, potažmo duchovnost, si musíme nejprve vydělat. Rozprodávají suroviny více, něí se tak dělo za komunistů. Znečišťují ovzduší. Co dělal ?*

• **Nydahl:** Snažil bych se co nejrychleji dostat do evropských institucí a společenství. Pak budou i čeští výrobci muset dodržovat přísné evropské emisní limity. Já pamatuji, že se před dvaceti lety daly ve vodách Rýna téměř vyvolávat fotografické filmy, jak špinavá voda tam byla. Dnes se tam dají zase chytat ryby.

• *O čem si vyprávějí mniši ? Znáš nějaký duchovní vtip ?*

• **Nydahl:** Asi ano, teď si nevzpomínám. Vím, že mezi mnichy se vyprávějí vtipy, třeba o sexu atd. Znáš to, jak mladý a starý buvol scházejí dolů ke stádu krav, a mladý navrhne, pojď, poběžíme rychleji, a každý si vybere tu jednu svou a užijeme si. Starý buvol ale řekl - půjdeme pomaleji, a pak si užijeme se všemi.

Mohl bys na závěr stručně říct, o co ti jde?

• **Nydahl:** To. co opravdu chci, je, aby co možná nejvíc lidí "poznalo, že jcjich mysl je jasným světlem. Chci jim pomoci pochopit, že cítit strachje naprostý omyl, protožejejich skutečná podstata nemůže být zničena. Opravdu rád bych začal s posunem ve vědomí lidí - aby zjistili možnosti života. Abyjejich vědomí bylo silné, kritické a přístupné humoru. Chci vést ještě víc lidí k tomu, aby v sobě měli opravdovou důvěru, pravdu a štěstí, a dodat jim sílu toto vše sdílet s ostatními. Kvůli tomu píšu knihy, kvůli tomu mám posledních 24 let každý večer přednášku. Proto jsme založili po světě 180 skupin buddhismu diamantové cesty, a je to také důvodem, pročjsem každý den vjiném městě. Rok od roku pracuje na této vizi víc a víc mých přátel. Víme, že buddhismus Karma Kagjii přináší výsledky, že metody nedávno převzaté z Tibetu jsou velice efektivní. Pracují s příčinami, ne š následky. Nejsou sentimentální ani zkostnatělé.

• *Kdy budeme tomuto cíli viditelně blíž ?*

• **Nydahl:** V den, kdy si lidé přezpívají stokrát mantru OM MANÍ PĚME HUNG nebo KARMAPA ČENO stejně přirozeně, jako když polykají aspirin. Čím víc vložíme dovnitř, tím víc se nám vrátí. Všechno, co potřebujeme, už tuje. Pokud se rozhodneme spojit západní nezávislou inteligenci s neztenčenou silou východního duchovního odkazu, dojde k úžasnému rozvoji a ve světě se objeví mnoho dobrého.

Život je proces a rytmus. Od jednoduchých pulsací jednobuněčných organismů až k rytmu našeho dechu. Tento rytmus někdy nazýváme periodicitou a myslíme tím aktivity, které se opakují v určitých cyklech. Většina životních procesů je určována vnějšími rytmy přírody. Země se například otáčí okolo své osy a rotuje kolem Slunce, a kolem Země obíhá Měsíc. Jsme vyladěni na sluneční a měsíční cykly a niterně sledujeme různé rytmy, které takto vytvářejí. Dnem i nocí je tak vytvářeno i různé chování: obvykle ráno vstáváme a v noci jdeme spát. Je-li náš rytmus narušen, například když přeletíme tryskovým letadlem půl světa, máme potíže. Rozdílně se chováme i podle rozdílných ročních období. A nejen naše spánkové, ale i stravovací, trávicí i sociální zvyky jsou ovlivněny rytmy těchto cyklů.

* Jonathan Goldman *

ZVUKOVÁ REZONANCE

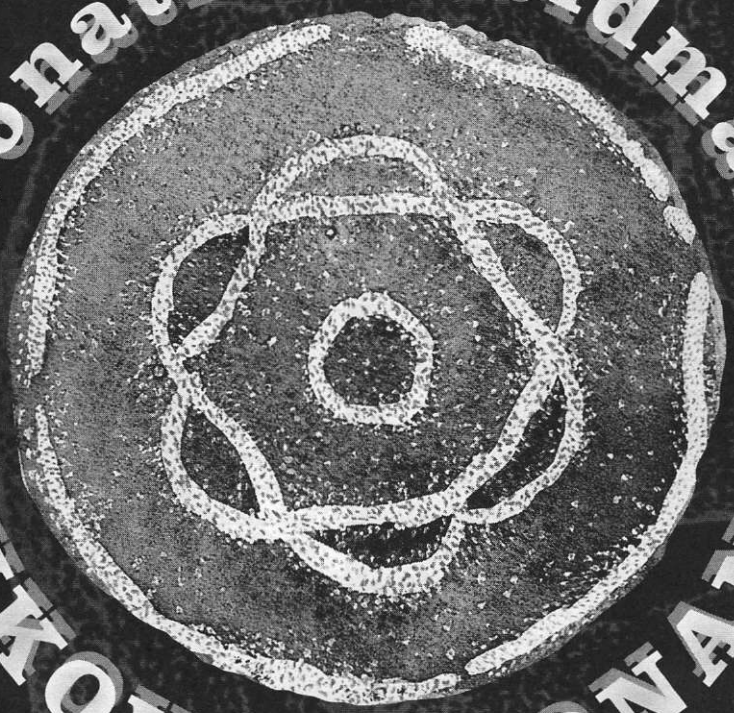

ZVUK A FREKVENCE

Zvuk můžeme také chápat jako něco rytmického. Má formu vln, které měříme v cyklech za vteřinu (v hertzích). Každý vlnový cyklus v přírodě můžeme rozeznat jako zvukový puls. Každá jednotlivá frekvence, kterou měříme, může být považována za rytmickou, a počet cyklů za vteřinu pak z oné frekvence dělá rytmus. Nízké noty pulzují mnohem pomaleji než vysoké noty. Nejnižší nota, která se dá zahrát na pianu, vibruje frekvencí 27,5 Hz. Nejvyšší má 4 186,5 Hz.

Rozsah, ve kterém lidské ucho slyší, se různí, obvykle je člověk schopen slyšet vysoké tóny až do frekvencí mezi 16 000 Hz a 20 000 Hz, nejnižší zvuky, které rozeznáváme, mají asi 16 Hz. Nižší frekvence neslyšíme, ale cítíme je. Tyto extrémně nízké frekvence také můžeme někdy počítat a zvuky o frekvenci od 0,1 do 8 Hz vnímáme jako rytmické.

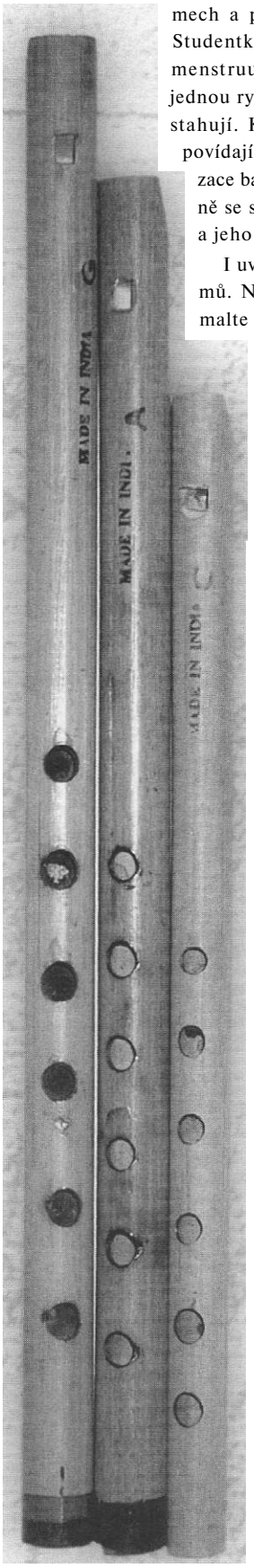

REZONANCE

Rezonance je zvláštní vlastnost zvuku spojená s rytmem. Silné rytmické vibrace jednoho objektu vyvolávají slabší rytmické vibrace stejné frekvence u jiných objektů. Tento jev má co do činění se snahou přírody ušetřit energii. Zdá se, že příroda našla ekonomičtější způsoby, jak udržovat periodické události.

Krásný příklad rezonance je uveden v knize I. Bentova. Jestliže umístíte do místnosti několikerý kyvadlové hodiny a necháte kyvadla kývat se různě, po nějaké době se všechna kyvadla rezonančně shodnou a budou se kývat ve stejném rytmu. Tento jev byl objeven v roce 1665 Holanďanem Christianem Huygensem.

Toto zrytmizování je jeden z aspektů rezonance. Rezonance může být definována jako frekvence, ve které začne objekt přirozené nejsnáze vibrovat. Jeden objekt rozvibruje druhý, pokud sdílejí stejnou rezonanční frekvenci. Jestliže například rozezníte ladičku, která má 100 Hz, a někde poblíž bude ladička stejné frekvence, ta se rezonančně sama rozezní, i když do ní neudeříte.

Všichni jste někdy viděli, jak zpěvák nebo zpěvačka dokáže svým hlasem roztříštit sklenici. To je příklad rezonance. Stejně to funguje, když máte dvě stejně naladěné kytarové struny. Rezonance je kooperativní jev mezi dvěma objekty, které sdílejí stejnou frekvenci.

Zvuková vazba, jakési vyladění (entrainment), je na rozdíl od pasívní rezonance jevem aktivním. Člověk tak může aktivně změnit vibraci objektu (frekvenci nebo rytmus). Oscilátory televizních a rozhlasových přístrojů se také vzájemně zavazbí. Když ladíte na stupnici svého radiopřijímače, někdy se stane, když jsou stanice velmi blízko sebe, že se vzájemně zavazbí, jakoby chtěly pulzovat spolu. I živé organismy, tak jako televizní nebo rozhlasové přijímače, vibrují, pulzují, mají rytmus. Právě tyto životní rytmy dovolují vzniknout rezonanci i v živých organismech.

Světlušky také blikají ve společných rytmech a právě tak nalezne sameček samičku. Studentky na jedné chodbě koleje po nějaké době menstruují ve stejné době. Části srdečního svalu se najednou rytmicky spojí a v dokonalém rytmu synchronizované stahují. K podobnému jevu ale dochází, i když si dva lidé jen tak povídají. Jejich mozkové vlny oscilují různě, ale když je konverzace baví, rytmy mozkových vln začnou být synchronní. Podobně se spolu rytmicky sladí i profesor a jeho žák, nebo terapeut a jeho klient.

I uvnitř našeho těla probíhá spousta do sebe uzavřených rytmů. Náš tep, dech a mozkové vlny jsou také tak spojeny. Zpomalte dýchání a zpomalíte i srdeční tep a průběh mozkových vln. To je jeden z principů biologické zpětné vazby. Bylo zjištěno, že frekvence pulsu, dýchám a krevního oběhu, stejně jako jejich kombinované aktivity, fungují harmonicky, tedy že jejich rytmy jsou koordinovány v rámci poměru celých čísel - dvě ku jedné, tři ku dvěma.

MOZKOVÉ VLNY

Naše mozkové vlny pulzují a oscilují v určitých frekvencích, které se, tak jako zvukové vlny, dají měřit v cyklech za vteřinu. Rozeznáváme čtyři základní druhy mozkových vln:

- **vlny beta** - v rozmezí od 14 do 20 Hz (mozek je produkuje při našem běžném bdělém stavu vědomí. Beta vlny jsou přítomny, když se soustřeďujeme na své denní aktivity vnějšího světa)
- **vlny alfa** - od 8 do 13 Hz (vyskytují se při polosnění a ve stavu meditace. Když máme oči zavřeny, jejich průběh je silnější)
- **vlny théta** - od 4 do 7 Hz (vyskytují se při vysoce tvůrčí činnosti, ve stavech šamanského vědomí, v hluboké meditaci a ve spánku)
- **vlny delta** - od 0,5 do 3 Hz (ve stavu hlubokého spánku a při bezvědomí. Některé nejnovější výzkumy dokazují, že se vyskytují i v hluboké meditaci).

Někdy se uvádějí další rozlišení mozkové aktivity:

- **vlny vyšší bety** - od 23 do 33 Hz (jsou spojeny s hyperaktivitou a některými typy úzkosti)
- **K komplex** - nad 33 Hz (v náhlých návalech spojených s okamžiky „aha!", objevy, okamžiky poznání)

VNĚJŠÍ RYTMY A VNITŘNÍ PROCESY

Stejně tak, jako se dokáží vzájemně sfázovat funkce lidského těla, je možné použít vnější rytmus k ovlivnění vnitřních mechanismů srdečního tepu, rytmu dechu a mozkových vln. Tato možnost se zdá být logická, přesto se o ní v lékařských časopisech začalo psát až v 70. letech, kdy začaly být

publikovány studie o rezonanci a sfázování tělesných procesů v závislosti na vnějších zvukových a rytmických stimu- J°hannes Kneutgen ve své prá- EFEKTU UKOLÉBAVEK popisoval uklidňující efekt ukolébavek přehrávaných kojencům a následnou *synchronizaci jejich dechu s rytmem hudby*. Práce Janet a Hobarta Landrethových VLIV HUDBY NA FYZIOLOGICKOU REAKCI uváděla, že změny srdečního tepu jsou přímo závislé na změnách tempa hudby. Série intenzivních výzkumů Harrerových, nazvaná HUDBA, EMOCE A AUTONOMNÍ FUNKCE, zkoumala některé vlivy emočního hudebního zážitku na autonomní nervový systém, včetně krevního tlaku, pulsu, dýchání, galvanického odporu kůže a svalového napětí. Autoři zjistili, že srdeční tep je citlivý jak na hlasitost, tak na rytmus hudby. Zjistili také, že někteří lidé mají tendenci synchronizovat svůj srdeční tep nebo dechovou frekvenci podle rytmu hudby.

V roce 1980 byla publikována kniha Sheily Ostranderové a a Lynn Schgroederové SUPERLEARNING, která naznačila potenciální možnosti hudby k posílení efektivity učení. Autorky zkoumaly výukovou metodu bulharského lékaře Lozanova. Ten zjistil, že učeni nejvíce pomáhá a stav mozkových vln alfa snadno navozuje hudba v rytmu okolo 60 úderů za minutu.

Lozanov používal barokní hudbu a okamžitě po uveřejnění knihy se dramaticky zvýšil prodej právě barokní hudby. Přesnější výzkum ale ukázal, že takto optimálně fungovaly jen pomalé části barokních skladeb. Zároveň se zjistilo, že většina hudby New Age probíhá právě v rytmu kolem 60 úderů za minutu a je právě tak efektivní jako barokní hudba.

Citované studie ze 70. let, stejně jako informace o metodě superlearning bohužel neobsahují všeobecně použitelná data, zvláště pokud jde o určení nejvhodnějšího tempa srdečního tepu. Ukazuje se, že např. snížení tempa z 72 na 64 je subjektivně jinak vnímáno než snížení tepu jiné osoby na 68. Řada pokusných osob také podvědomě bojovala proti vlivu vnějšího rytmu. Také síla reakce se u každé osoby lišila.

MOZKOVÉ VLNY A R. MONROE

Kromě oficiálních universitních a vědeckých výzkumů se tento fenomén začal studovat i soukromě. Robert Monroe na svém institutu začal studovat možnost ovlivnění mozkových vln. Původně obchodník a pracovník rozhlasu se po zážitku OOBE (out-of-body experience), pocitu že jeho vědomí je mimo tělo, začal zkoumat vliv různých frekvencí na stavy vědomí. Část výzkumu se týkala možnosti vyvolat kýžený stav vědomí pomocí poslechu různých frekvencí. Monroe cítil, že zvuk by mohl pomoci i jiným lidem dosáhnout podobných stavů vědomí, a s pomocí výzkumného týmu se pokoušel zjistit, zda se mozkové vlny dají ovlivnit zevně.

Přes řadu potíží a také díky intuici Monroe objevil, že určité frekvence vyvolávají odpovídající reakci mozkových vln. Zjistil, že mozek, stejně jako sklenice rezonuje účinkem čistého tónu, rezonuje, je-li bombardován pulzujícími zvukovými vlnami. Monroe tento jev nazval *frequency following response* (FFR), a objev si nechal patentovat v roce 1975.

Frekvence, pomocí nichž Monroe aktivně měnil mozkové vlny, byly stejné, jako rozsah samotných mozkových vln, tedy v rozsahu 0,5-20 Hz. Tyto frekvence lidské ucho není schopno uslyšet, ale při pokusech s psychoakustickými jevy Monroe zjistil, že může tyto nízké frekvence získat interferencí z vyšších zvuků.

Ve stejné době biofyzik Dr. Gerald Oster z New Yorku zkoumal efekt rytmu na člověka. Jestliže totiž používáte dva nezávislé zvukové zdroje, například ladičku, která má 100 Hz, a druhou, která má 108 Hz, dohromady produkují tón, který pulzuje a zní jako kvákadlo nebo tep. Rychlost pulsací závisí na rozdílu mezi jednotlivými frekvencemi. V našem případě vytvoříme pulsaci 8 Hz. Jestliže zvuk pochází z vnějších zdrojů, např. reproduktorů, tento rytmus pak dokáží obě uši zaregistrovat. Někdy puls registruje jen jedno ucho, a tento jev se pak nazývá monaurální rytmus. Tento jev byl od té doby mnohokrát popsán v odborných časopisech.

Jestliže jsou tyto dvě frekvence aplikovány nezávisle, každá do jednoho ucha posluchače, vytvoříme binaurální tempovou frekvenci. Není to přímo zvuk, jen frekvenční rozdíl mezi dvěma konkrétními zvuky. Tento výsledný zvuk je vnímán přímo samotným mozkem: binaurální rytmus je vytvářen přímo simultánně pracujícími mozkovými hemisférami. Monroe tak našel způsob, jak sonicky synchronizovat práci levé a pravé mozkové hemisféry. Na tisících klientech a EEG monitorech si pokusné ověřil, že binaurální rytmus může skutečně aktivně ovlivnit mozkové vlny. Nerezonuje přitom jen jedna hemisféra, ale celý mozek, přičemž obě hemisféry vykazují synchronizovaný rytmus, amplitudu, fázi a koherenci.

Původně se pro účely Hemi-sync (jak zní patentovaný název jevu) používala jen sluchátka, ale později se ukázalo, že k tomuto jevu dochází, i když pomaleji, i při optimálním umístění reproduktorů.

JINÉ PRÁČE

Monroe tuto technologii vynalezl, ale není na poli využití zvuku k vyvolám určitých jevů v mozku sám. Mnich bratr Charles, předseda asociace M. S. H., se specializuje na využívání zvuku k urychlení a využití práce vědomí. Původně žák Swamiho Muktanandy, bratr Charles zjistil, že tato nová technologie téměř okamžitě zvyšuje kvalitu meditace a pomáhá dosahovat úrovní, kterých dosahují jen lidé s velmi dlouhou meditační prací. Nazval tento jev „fázování".

Sharry Edwardsová z university v Ohio zjistila, že nejefektivněji lze ovlivnit mozkové vlny tím, že se aplikují dva rozdílné signály tak, aby rozdíl mezi nimi dával potřebnou frekvenci. Chce-li dosáhnout výsledného rytmu 7 Hz, použije jednu frekvenci 49 Hz a druhou 56 Hz. Pokud by chtěla docílit výsledných 6 Hz, aplikovala by jeden zvuk o 60 Hz a druhý o 66 Hz.

Dnes se jako nejvýhodnější užívá frekvence 7,8 Hz. Existují magnetofonové pásky, které jsou schopny navodit tuto frekvenci. DeStrulle ji nazval „geomagnetické fázovací pole" (geo-magnetic field entrainment), zatímco Tollaksen ji nazval „zemské hertze" (earth hertz). V této souvislosti je třeba uvést, že elektromagnetické pole kolem planety Země bylo změřeno. Tato frekvence, která se nazývá Schumannův efekt, má 7,83 Hz, a to je také rytmus mozkových vln alfa. I Bentov ve své knize spekuluje, že meditující osoba se dosažením této frekvence fázově propojí s frekvencí planety a rezonuje s ní. Jiní usuzují, že frekvence 7,8 Hz je základní frekvencí lidského těla.

Doktor Robert Beck uvažuje, že tato frekvence je snad „kosmický přenašeč informací" a může být oním „bubeníkem", na kterého jsou naladěni léčitelé, proutkaři, jasnovidci atd. Posloucháním nahrávek s touto frekvencí tak člověk může rezonovat s frekvencí zemské aury. DeStrulle i Tollaksen uvádějí výrazné terapeutické zkušenosti.

Robert Monroe se pak soustředil nejen na tuto frekvenci, ale na svých nahrávkách používal spíše frekvenci vln théta a delta. Jiní se pokusili do své terapeutické hudby zavést další různé frekvence. Takto upravená hudba se používá stále častěji i ve formě subliminálních nahrávek.

Je třeba uvést, že skutečný efekt mají jen nahrávky, které nepřekročí rytmus 60 úderů za minutu. V rychlejší hudbě je efekt minimální.

Vztah mezi rytmem a mozkovými vlnami je využíván v nahrávkách jako např. Sny delfína, které se používají pro vytvoření optimálního prostředí pro meditaci a porod. Obsahují zvuky moře, tep lidského srdce, zvuky delfínů a sborový zpěv, který zpívá jeden nepřetržitý zvuk. Někdy sbor zpívá i sanskrtskou mantru Óm, a každý kanál je uspořádán tak, aby poslech v celkovém výsledku rezonančně navodil Schumannovu frekvenci 7,83 Hz. I některé zvuky delfínů jsou upraveny tak, aby navozovaly tutéž frekvenci. Ukázalo se, že i delfíni sami jsou touto frekvencí velmi přitahováni.

Aby nalezli optimální frekvenci rytmu srdce, výzkumníci experimentovali s různými rytmy, a ukázalo se, že nejpůsobivějších je 48 nebo 50 tepů za minutu.

Monroe s úspěchem využívá svých nahrávek při léčení různých psychických poruch, retardace, emočních potíží, Downova syndromu, snižování stresu, snižování prahu bolestivosti a relaxaci, ale také například při zkvalitnění procesu učení - prokázalo se, že studenti, kteří při učení poslouchali jeho nahrávky, dosahovali lepších výsledků. Ronald DeStrulle začal s velkým úspěchem používat frekvenci 1,45 Hz (nazval ji „trithalamic entrainment formát") k ovlivnění štítné žlázy a hypothalamu a k léčení dyslexie a Alzheimerovy choroby. Ukazuje se, že kombinace této hudby, ve spojení například s technologiemi Dr. Tomatise, je velmi efektivní terapií, a to je pouze začátek.

TIBETSKÉ ČINELY A MÍSY, PERUÁNSKÉ PÍŠŤALKY

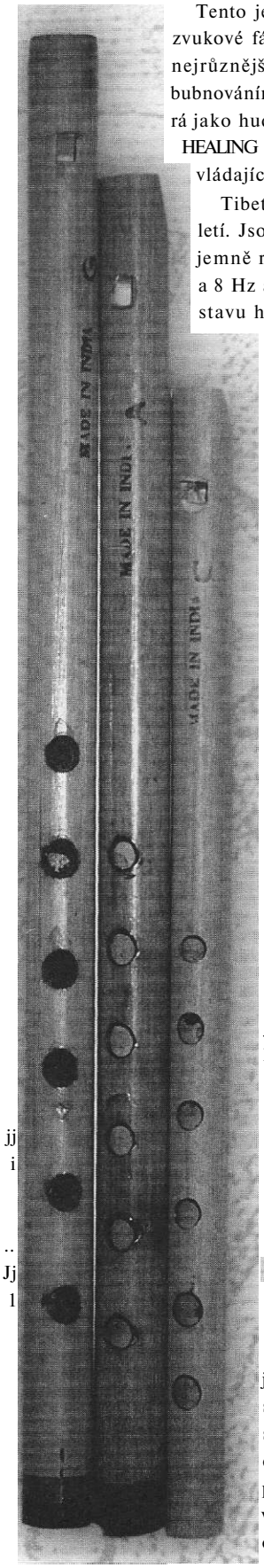

Tento jev vypadá jako objev naší doby, ale zvukové fázové interferenční posuny byly užívány nejrůznějšími kulturami odedávna. Schopnost navodit bubnováním, zpěvem a hudbou změněné stavy vědomí je stará jako hudba sama. J. Achtenbergová ve své knize IMAGERY IN HEALING uvádí, že analýzy šamanského bubnování objevily převládající frekvence od 0,8 Hz do 5 Hz, tedy „théta" aktivitu.

Tibetské činely se používají v buddhistické praxi již celá staletí. Jsou to dva činely, které jsou velmi lehce frekvenčně vzájemně rozladěny. Při úderu pak vzniká rezonance mezi 54 Hz a 8 Hz a to jsou přesně frekvence, které napomáhají dosažení stavu hluboké meditace.

Peruánské píšťaly byly nalezeny v hrobech prastaré civilizace a nejprve se myslelo, že to jsou jen malé nádobky na vodu. Pak s nimi někteří lidé začali experimentovat a pískat na ně jako na píšťalky. Psychoakustický efekt byl překvapivý a značný. Kopie takovýchto píšťalek se začaly používat při různých dalších pokusech a ukázalo se, že při hře na tuto píšťalku hrající člověk rezonuje právě tak. jako rezonuje jeskyně, když se v ní hraje. Tyto píšťalky se vyráběly v sedmi verzích a byly schopny vyprodukovat udivující škálu frekvencí. Stephen Garret a Daniel Statnekov frekvenčně a spektrografově také tyto píšťalky zkoumali a zjistili, že když se píská na několik píšťalek současně, z vysokých frekvencí interferenčně vzniká velmi nízký zvuk. který nelze natočit a reprodukovat, ale který vzniká přímo v uchu. Existuje teorie, že tyto nízkofrekvenční zvuky hrály důležitou roli při rituálech navozujících změněné stavy vědomí. Píšťalky byly nepochybně posvátné předměty a byly používány jen v určitém čase a pro určité účely.

Podobné efekty dosahují tibetští (a mongolští a někteří současní) zpěváci pomocí tzv. harmonického zpěvu, lámové k podobným léčebným účelům používali i zvony a mísy. Tibetské činely i mísy i peruánské píšťaly jsou jen dva, tři příklady šamanských nástrojů, které se používaly k ovlivnění mozku a tedy k navození změněných stavů vědomí. Staré kultury znaly a používaly i jiné nástroje, bubny a zpěvy.

Dnešní léčitelé a terapeuti vědomě pracují se zvukem a speciálními nahrávkami a kombinují tak šamanské zkušenosti minulosti s nejnovějšími technologiemi a objevy.

VAROVÁNÍ

Zvukové vyladění a další jevy, o nichž se zmiňuji, nejsou samozřejmě univerzálním všelékem a je třeba s nimi zacházet obezřetně. Jako každý nový objev, je snadné jej zneužít. Nevíme zatím například, jaké budou efekty při dlouhodobém používání. V každém případě jsme na počátku významných objevů a zdá se již teď, že možnosti v tomto oboru přesahují naši představivost.

Přednášku z VI. Mezinárodního Hudebně-medicinského sympozia v roce 1389 v Kalifornii přeložil V. M.

HUDEBNĚ POSVÁTNÁ ASISTENCE V UMÍRÁNÍ

Therese Schroeder-Sheker

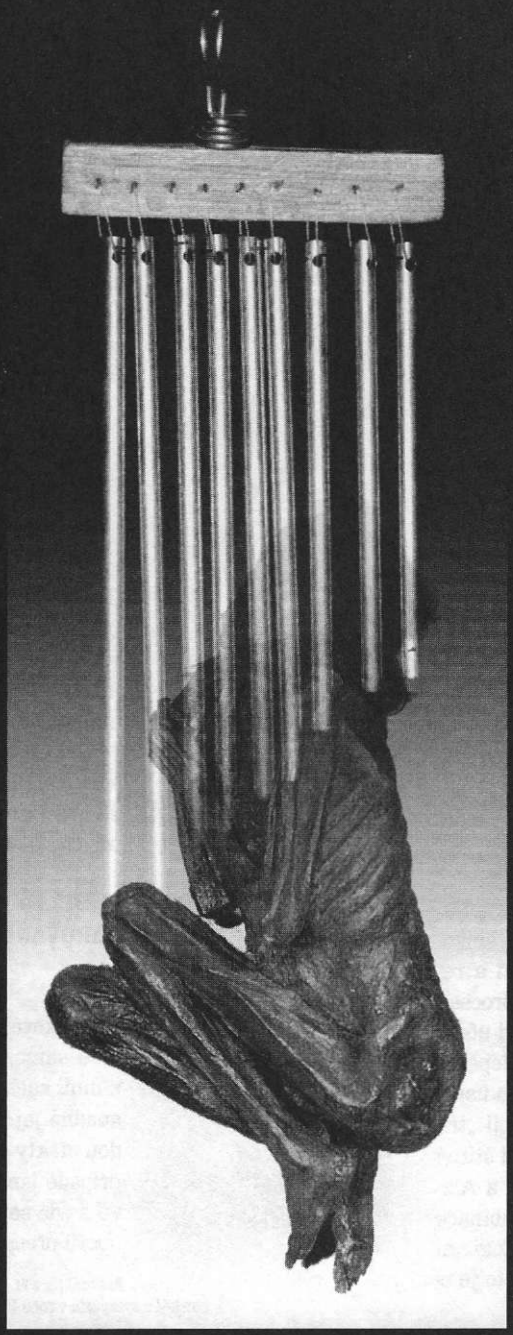

Existuje místo, kde se setkávají zázraky medicíny a zázraky lidského ducha. Pro mne je takovou svatyní uprostřed těchto oblastí lyrické a plně hudební pole. Již státník ze 6. století Boethius věděl, že hudba se hodí k smrti stejně jako k jinému pravému vědění, a rozeznával „čistou" hudbu ne jako repertoár, ale jako všepronikající sílu proudící vesmírem a zároveň jakýsi princip, který pomáhá udržovat integritu těla, duše a ducha. Duchovní vyrovnanost člověka, uvězněného na lůžku a očekávajícího smrtelný ortel podle Boethia umožňuje zažít harmonii sfér, samu podstatu a Bytí hudby, i tváří v tvář utrpení. Hudba lidí podle něho byla jen stínem nebeských harmonií.

Skutečnost, že hudba bývala a stále je důležitou složkou průběhu rituálů (nejen) smrti, nápomocnou jakémusi rozvázáni spojení těla, mysli a ducha, naznačuje jakési pozoruhodné a k dalšímu zamyšlení vyzývající odvěké tajemství a posvátno. Je to hudba, která nám může připomenout téměř nebeskou, prenatální existenci, a je to hudba, která nás vítá k zamyšleni nad tím, co přijde po smrti, při návratu domů. Tento článek je o možných způsobech rozeznávám těch tichých okamžiků zázraků duše v jednom z odvětví thanatologie.

Dlouho před tím, než se termín paliativní medicína začal používat v jeho moderním slova smyslu, fungoval ve středověkých francouzských klášterech. Clunyjští infirmariáni vyvinuli systematickou trojvrstevnou praxi speciálně zaměřenou na akceptování smrti jako součásti životního cyklu, zmírnění nebo odstranění bolesti a možnosti vědomé důstojné smrti. Tato komunita záměrně zdůrazňovala možnou duchovnost obsaženou ve správně ošetřeném procesu umíráni. Nešlo ani o sentimentální přístup, ani o popření problému. Naopak, podařilo se jim odhalit další aspekty vůle, záhady a paradoxu lidské existence v sofistikovaných sériích zvyklostí tehdejších ošetřoven. Stejně jako současné znovuobjevování výhod přirozených porodů, příznaky condemnatio animae soustředily patřičnou podporu vědomé účasti pacientova vstupu do vytváření konečné části biografického procesu. Hudebníci v Čluny meditativním způsobem své hry utěšovali a zklidňovali umírající písněmi a zvukem. Chtěli utavit bolest a zmírnit fyzické nebo jiné vnější překážky, které by mohly člověka oddělit či zabránit mu naplno prožívat mnohaúrovňový smysl transformace. Tehdejší ošetřovny sloužily jako svatyně, místa pro završení a ochranu zranitelné práce na procesu umírání. Podobný současný projekt hudebně-thanatologické iniciativy, při kterém umírajícím doma, v nemocnicích a v hospicích hrají speciálně vyškolení hudebníci, se nazývá Chalice of Repose (Číše posledního spočinutí). Projekt metody, zamýšlené pro 21. století, byl připraven na základě rozsáhlého archivářského výzkumu, antropologické interpretativní metody, nových neinvazívních lékařských modelů a osobní zkušenosti z devatenácti let hry a naslouchání umírajícím u jejich lůžka. Vědomě naslouchajícím pacientům je hrána jiná hudba než těm, kteří jsou v komatu, mají fyzické bolesti, jsou v mentální agónii atd. Dobrovolně vyškolení účastníci projektu praktikují jakousi posvátně hudební asistenci s velmi dobrými výsledky u lidí s nevyléčitelnou rakovinou, dýchacími problémy, syndromy spojenými s AIDS atd. Při pomoci s ulehčením bolesti používají hlasu nebo harfy a soustřeďují se také na zachování důstojnosti, úcty, intimity a něhy ošetřujícího personálu, který umírání asistuje také. Smyslem projektu je sladit vědu s uměním a zavést konkrétní a praktický zájem sociální politiky k revizi pro budoucí kulturu.

PRVNÍ NOČNÍ VIGÍLIE

Poprvé jsem začala vnímat pobyt u lůžka umírajícího jako večerní pobožnost, vigílii, jako naivní čerstvá absolventka školy. Tehdy jsem postupovala jen podle intuice. Dnes jsem dospělá žena se spoustou profesionálních zkušeností s mnoha úrovněmi smrti a umírání žen, mužů i dětí nejrůznějšího věku. Věřte, že se ze všech sil snažím nalézt ty nejvhodnější výrazy a formulace, abych ve své práci dokázala postihnout všechny odstíny a vazby profesního i duchovního procesu, ale je to velmi obtížné. Moje práce musí nutně odrážet medicínská pozorování, praktické klinické postupy, lidský přístup k detailům a rozdílnostem, a to vše za použití srozumitelného a tolerantního slovníku. Léta trpělivé, časově náročné práce plné systematického pozorování a reakcí na individuální požadavky umírajících postupně vedla k založeni nového směru hudební thanatologie.

Historie začíná u dvou rozdílných osobností, kněze a pacienta. Kněz bydlel nedaleko města, kde jsem žila, a věděl o mé práci s umírajícími. Jednou mne vzal na delší procházku a mezi jiným naléhavě řekl: „... .Ochraňujte je..." Poradil mi naučit se nazpaměť několik citátů ze svatých písem, od Bhagavadgíty, přes Talmud, až k Evangeliu sv. Jana, a modlit se je v duchu u každého lůžka. Naznačil, že s narůstající praxí se bude prohlubovat i moje chápání tajemství duchovnosti. Druhý člověk, který mne hluboce ovlivnil, byl osmdesátiletý muž z geriatrického ústavu, kde nebyl mezi většinou křesťanů a židů vůbec oblíben. Zdál se být tak sobecký a prchlivý, přesto zemřel důstojně a krásně. Jeho smrt naznačila mnoho praktických cest, jak chránit i ty další a jak jim posloužit. Navíc jsem díky němu objevila duchovní rezervoár, který by se dal označit jako „pulzující ticho".

Když jsem vešla do místnosti, bojoval: vystrašený, zkroucený a téměř neschopen dýchat. Ležel zbaven všech těch trubiček a respirátorů. Nemohl se nadechnout, nemohl polknout. Místnost byla přeplněna agónii a strachem. Nebyl tam nikdo, kdo by mu jakkoliv mohl pomoci. Vylezla jsem na postel a ulehla tak, abych ho mohla podpírat a nadlehčovat tak váhu jeho těla. Nevěděla jsem co dělat, a tak jsem intuitivně začala do levého ucha tiše zpívat gregoriánský chorál, od Kyrie, přes Adoro te devote až k Salvě Regina.

V mých rukou se trochu uklidnil a začal přece jen pravidelněji dýchat. Jako by mu ten zvuk ukazoval cestu do prostor, kde nikdy nebyl. Posvátný zpěv mu jazykem lásky očividně dodával klid, rovnováhu, rozpouštěl jeho strach. Zpěv, který byl zpíván po stovky let tisíci zpěváky. Zdálo se, jako by v místnosti, kde jsme leželi jen my dva, bylo spousta jiných lidí. Když jeho srdce dotlouklo, zůstala jsem ještě velmi dlouho ležet. I po téměř dvaceti letech si stále živě vzpomínám na hluboké ticho, které nahradilo zápas, ticho, které od té doby nepřetržitě naplňuje můj život, ticho jako počátek jiné kvality naslouchání, vykvétající od té doby v neočekávaných okamžicích na neočekávaných místech.

Co to je to posvátné ticho, ta ztráta přítomnosti, to tajemství smrti? Když je člověk skutečně tiše přítomen u lůžka někoho, jehož čas se naplnil, to, o co jde, je jen dovolit mu, aby se prozářil z matrice. Myslím to doslova i obecně. Lidé se mne ptají - není vaše práce depresivní? Vždyť musíte často plakat. Nic z toho se nekoná, když jste skutečně a vědomě s umírajícím: je to jejich čas, ne váš. Jakékoliv vaše osobní problémy, starosti a rány okamžitě zmizí. Držíte tu umírající osobu a vigílii a zatím v prostoru tiše, téměř neviditelně, vibrují jakási nepopsatelná světla. Když v místnosti chybí něha, membrána se rozpustí. Když je v pokoji někdo, kdo s umírajícím praktikuje umění vnitřního klidu a je schopen onen klid neustále prohlubovat, membrána světla vydrží někdy až hodinu. Klid umírajícího pak sám vyplní místnost a vy můžete poděkovat a odejít.

LABORATOŘ DUŠE

Nádoba je uhnětena z hlíny,
ale teprve to nic uvnitř vytváří nádobu.
Když ve stěně vysekáš otvor,
teprve to nic ve stěně propustí světlo.
Buď prázdný, a budeš tak plný...
Lao C*

Dobrovolná praxe ticha a vnitřního klidu vytváří pro hloubavého hudebníka intuitivní tvůrčí prostor. Hildegarda z Bingenu tvrdila, že „naslouchání je získávání" a jako takové umožňuje zažít výjimečné chvíle, které mohou pohnout srdcem. Pokud otevře srdce člověka právě takové naslouchání, místo, kde byl, je náhle naplněno docela novou kvalitou lásky. A právě toto nové záření člověk musí znovu a znovu zpívat a přivolávat, protože jinak neuspěje. Je to součást jakési milosti, zpěv, který je pro umírajícího tím nejdůležitějším pomazáním. Je to stříbrně znějící slyšitelné teplo. Toto teplo mnohým umírajícím pomáhá vyklouznout z bolesti těla do tunelu zrození. To je ten rozhodující okamžik, ve kterém si uvědomíte, že jen tím, že (například ve vztahu k věcem, které vás obklopují) umřete, se můžete zároveň otevřít teplu života a bytí a zažít Vzkříšení. Toto teplo přemění vaše tělo, duši a ducha, a neuvolníte-li ho zpěvem, hlasem, bude neunesitelné.

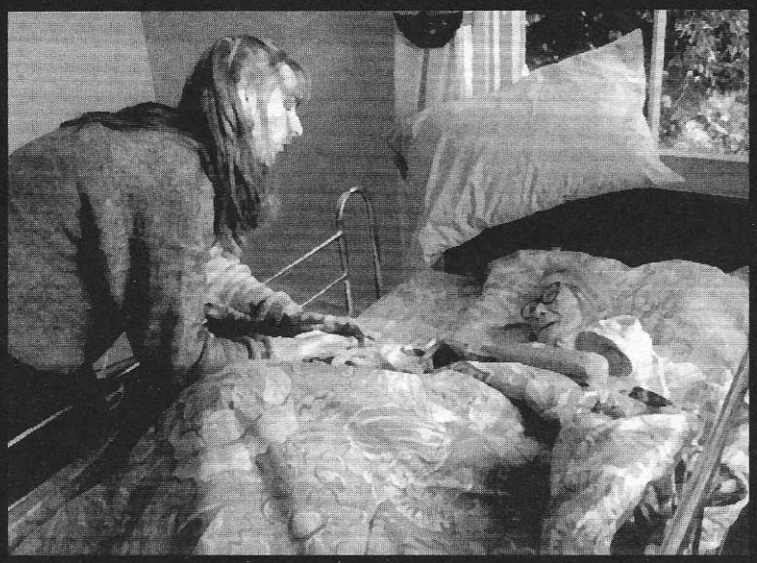

Někdy skutečně těm, kteří dokáží naslouchat a přeměnit se, nahlas zpíváte, jindy musíte zpívat ale jen v duchu a vše musí zářit vašima očima. Někdy ta jediná osoba na světě, kterou v tom okamžiku milujete, a které v tom okamžiku dáváte vše, nechce slyšet. Musíte trpělivě vyčkat, protože na něm je řada. Nikdy ale nesmíte vycouvat, můžete jen pokračovat, dál dovnitř, a naslouchat, jak Duch zpívá v kroužících plamencích. Jen tím, že dovolíte tomuto způsobu vnímání skutečnosti vyleptat krvácející pocit ztráty milovaného, opíšete celý pomyslný kruh a pocítíte Boha.

Člověk, který hraje a zpívá umírajícímu, je jakousi pomyslnou posvátnou číší a zpívá s jasnou touhou spojit ducha a hmotu, lidství a božství.

Karteziánský dualismus vyžaduje, abychom si vždy vybrali jen jednu možnost na úkor těch druhých. Hudební thanatologie jakoby opsala kruh a vrátila se zpět k časem oceněnému mystériu hypostatické jednoty. Hudebně posvátná asistence umírajícímu tedy musí kromě lidské motivace zahrnovat umění naslouchat, umění dávat i dostávat a umění reagovat na božské při plné zaměstnanosti světskou prací. Nic méně!

Je tedy jasné, že kontemplativní umělec, hudební tanatolog nového druhu, který takto pracuje s umírajícím, je vůči věcem, týkajícím se vnímání ducha hmotou nebo rozpouštění hmoty v ducha, stále citlivější. Vědomé a důstojné umírání změní každého, kdo je nablízku. Toho, kdo zpívá, a začíná tak jakoby dýchat světlo, i toho, kdo překračuje práh mezi životem a smrtí a stává se zdrojem záření. Tyto transformativní okamžiky tkají podstatu našeho bytí:, vnímáme je, když je oslavujeme. Umírající i žijící spolu vytvářejí chór, který přemosťuje dva světy tím, že se rozpouštějí a formují se do mystických těl Krista nebo Duhy buddhismu: v každém případě je tato aktivita zdrojem světla pro celou komunitu.

Jezuitský teolog Karl Rahner, jinak známý i svými metafyzickými básněmi, učil, že smrt je ústřední a definitivní událostí, kterou každý člověk předvádí niterně sám sobě. Pokud to správně chápeme, je smrt podle něho jakousi královskou pozvánkou k osobní zodpovědnosti a seberealizaci. Zvoní zvonek: jé to partner ženy, která umírá na onkologickém oddělení, nebo rodiče, ztrhaní žalem nad ztrátou svého prvorozeného dítěte. Každá smrt je výjimečná, a na jedné straně je to vždy schopnost naslouchat a čerpat inspiraci z rezervoáru ticha, která vám dovoluje zpívat vigílii komukoliv, kdo vás požádá. Hudebníci, kteří hrají a zpívají umírajícím, musí být především plni úcty a tichých gest. V ortodoxní tradici je filokalia chápána jako láska ke kráse, dobru a plnému vědomí. Zpívání a hra umírajícímu pak může ve filokalickém duchu být zpívaným vyzařováním, a krása je manifestována ve slyšitelné formě prozření, svědectví intimního vztahu mezi tělem a duchem. Ve své nejvyšší podobě se mohou tyto tiché okamžiky krásy lidské duši znovu představit Boha jako hořící keř, jako proces stoupání a expanze. Je to zpívaná modlitba, vzkříšení lásky, přeorganizování nitra. Každý, kdo vchází do nemocničního pokoje umírajícího, sklopí hlavu v symbolické pokloně. Dokáži dnes odložit všechny své potíže? Zvládnu přearanžovat místnost? Dokáži se ztišit? Dokáži zaslechnout, oč požádá? Když je po všem, člověk se opět pokloní a děkuje, znovu a znovu děkuje za možnost vyjadřovat se formou zpívané modlitby.

ZÁZRAKY LIDSKÉHO DUCHA

Od doby mé první vigílie uplynulo mnoho let. Dvě tiché hodiny se starým umírajícím mužem změnily můj život. Od té doby jsem se mnohokrát ocitla v situaci, na kterou nemohl nikdo z nás být připraven. Není sporu o tom, že umírající ateista uvítá pohodlí, respekt, úctu a tichou péči stejně jako umírající mnich nebo jeptiška. Lidé kdekoliv na světě uznávají některé stejné hodnoty, i když je pojmenovávají různě. Jedni tomu např. říkají „zpívaná modlitba", druzí to nazývají „láskou", v nemocnicích tomu říkají „péče o pacienty".

Ekumenické aspekty těchto aktivit jsou prosté, přímé, a historicky staré jako lidstvo samo.

Jeden druh umírání se mne týkal a ovlivnil mě zvláště hluboko. Celá komunita homosexuálních obětí AIDS trpěla samotou. AIDS je hrozná nemoc pro každého, ale pro homosexuály je to nemoc ještě hroznější, protože nemocni se navíc musí potýkat s ostentativním nezájmem rodin, církví a vládních institucí. Jako thanatoložka jsem pak zjistila, že bude třeba vychovat celé týmy profesionálů, kteří zvládnou mnohovrstevné problémy nepříjemných otázek, společenských mýtů a organizačních kolapsů. Mohu naopak potvrdit, že žádná skupina nemocných mi nedala a nenaučila mne tolik, jako právě pacienti s AIDS.

Nikdy bychom neměli podceňovat vědomí a bdělost jakéhokoliv pacienta, a jeho nebo její schopnost vědomého propojení s mnohavrstevným světem piety, rituálních pohybů a gest a liturgické symboliky. Poznala jsem jednoho chirurga, který mne velmi inspiroval. V průběhu velmi intimní a neočekávané konverzace před operací jeho zkušené oko pomohlo přeložit některé stavy a pohyby. Každý pohyb, omývám, držení, dotýkání, čtení vitálních znaků, byl vždy vykonáván, jakoby operační stůl byl oltářem a umění chirurgie se přinejmenším podobalo umění tělesné nebo i duchovní transformace. Nikdy s pacientem o duchovnosti nediskutoval, ale při rekonvalescenci jeho pacienti často stydlivě vyprávěli o nových způsobech vidění světa, vidění nejen očima, ale především srdcem. Tento katolický chirurg je ve svých 40 letech také HIV pozitivní. I pro něho se zpívám a hudba staly ústředním momentem vyjádření základních emocí v rámci přípravy na přechod do jiného světa. Mohl nás opustit kdykoliv, ale ne bez duševní pomoci.

Obvykle hraji pro ty, kteří si to přejí, a často se stává, že se pacient vynořuje z bezvědomí a ponořuje do bezvědomí. Jsou pacienti, kteří zůstávají při vědomí, a přejí si překročit práh smrti co nejvíce bdělí. Ti naslouchají hudbě s takovou soustředěností a s takovým oceněním, že mne to vždy překvapuje a zahanbuje. Zpívají s nevýslovnou a nadčasovou krásou. Umírají v klidu, s odpuštěním pro všechny, kterým ve svém životě ublížili, nebo které psychicky vystrašili. S jakousi vnitřní a vyzařující moudrostí, která je vetkána do podstaty pravdy a krásy, tyto výjimečné duše lehce překračují omezení liturgické polemiky, teorie a abstrakce.

Zažila jsem mnoho tváří smrti. Měla jsem příležitost sledovat smrt skupiny lidí, kteří se účastnili tělesného rozpuštění tak plně, že přímo zpívali sami sebe, jako v případě Tomáše Akvinského a jeho labutí písně Adoro te devote. První skupina byla příkladem dalším. Nepíši to jako skryté gesto pro eutanasii, ale, přes vnější nedostatek náboženské identifikace, jako možnou aplikaci západního klášterního modelu. Takto člověk vědomě a s posvátným úmyslem překračuje práh vědomí, tichý a pln vznešenosti a víry. Takové situace pak pomohly dospět a zmoudřet mým očím, mému srdci, mým prstům, mému hlasu a mým úmyslům. Zpívala jsem a budu pro ně zpívat. Naučili mne toho hodně o přítomnosti Boha v našich životech. Děkuji jim všem, znovu a znovu, protože dodali hudbě, písním a zpívaným modlitbám nový rozměr.

ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY

Když se zkoumá nějaká záhada, jazyk sám je spíše nástrojem transformačním než informačním. Pokusila jsem se vyjádřit své osobní zkušenosti s umíráním, a vzpomínky a pozorování, spojené s dotazováním a integrováním pacientů. Samozřejmě se nic z toho, co jsem napsala, nedá zevšeobecňovat. Práce s umírajícími je plna křehkosti a zranitelnosti a každý signál smrti vyžaduje tichou ochranu. Zvláště co se týče pacientů umírajících na AIDS, jsem mimo: nejsem ani homosexuálka, ani muž, ani neumírám. Jsem mimo, a přece se účastním zápasu s vítězstvími i ztrátami, duchovního léčení a všech důsledků všech těchto procesů. Sedím tváří v tvář strachu a bolesti. Asistuji při utrpení, ale také při světlých okamžicích nevýslovné krásy. Nechci vytvářet obrázky mučedníků nebo svatých, i když někteří z těch, kterým jsem asistovala, takoví zcela jistě byli. Také jsem se zde nemohla dotknout všech aspektů smrti a umírání.

Vystudovala jsem historii hudby, myslím v historických souvislostech, a pozoruji hluboce autentické a organické paralely s historickými vzory duchovnosti a rozkvětu duchovního života. Vždy šlo o překonání veřejného strachu a ignorance, a o tendence redukovat emoční a morální kritéria. Jednou jsem po skončení dlouhého turné (spojila jsem koncerty s léčením a asistencí umírajících v mnoha různých městech) dostala dopis od velmi vzdělané a hluboce cítící ženy. Byla zklamaná mou prací a psala dokonce o tom, že má obavy o můj duchovní život. „Máte tu největší příležitost věnovat svou práci Kristovi a přece to stále není ústředním motivem vaší práce," psala.

Činy většinou hovoří hlasitěji než slova, a mnozí lékaři a léčitelé jsou známi právě spíše výsledky své práce než teoriemi. Původní metody Clunyjských mnichů jsou hluboce zakořeněny v mystériu křesťanské posvátné lásky, ale smyslem péče o umírající nikdy nebyly snahy získávat další věřící. Pevně věřím, že každý člověk nalézá svou cestu k duchovnímu životu svým způsobem. Pokud pacient odmítá duchovnost, jeho právo odmítnutí je pro mne také posvátné. Přítomnost Boha se opakovaně zjevuje v lidských srdcích právě v době utrpení a křesťanská tradice mi nabídla košatý model pochopení smrti, umírání, transformace a nového života.

Někteří lidé mají tendenci zastavit vlak a vystavit cedule „morálních rozhodnutí". Z historie víme, že každá věc vyžaduje delší čas, než je obecněji pochopena. Předčasné úsudky mohou změnit perspektivu a pokřivit vztahy mezi starým a novým a vyústit do nevhodných předpokladů a nepřátelských závěrů. Je mým přáním a nadějí pokoušet se propojit umění a vědu, hudební a medicínské aspekty umírám do nového funkčního modelu.

Hudba může být snadno popsána jako slyšitelné světlo a rovnováha. Může produchovnět nemocnice, humanizovat medicínu a přinést lidem útěchu. Je to celoživotní poslání a v mém případě sotva začalo. Humánní medicína, autentické umění a skutečná duchovnost vyžadují neustálou zkvalitňující se schopnost formulovat naléhavé otázky a zároveň být schopen neutuchající a systematické oddanosti detailu. Jak říkala má matka, věk zázraků nikdy neskončí.

HARMONICKÝ ZPĚV – GLOBÁLNÍ POSVÁTNÁ HUDBA

David Hykes

Představ si, že hudba tu není ani pro vášeň, ani pro lítost, ani pro city. Představ si, že hudba může prokvétat prostorem tak rozsáhlým a mnohovrstevným, že si to ani nedokážeš představit, pokud se sám nerozpustíš v jejím světle. A teprve pak začni poslouchat hudbu Davida Hykese...

Louis Dandrel

Harmonický zpěv je specifická, nezávislá disciplína meditativní hudby, stejně jako gregoriánský chorál nebo severoindický zpěv khyal. Je založen na zesílených „harmonických", alikvotních tónech, takže jeden zpěvák může zazpívat i celý akord nebo melodii najednou tak, že zvýrazní a rozrezonuje svrchní harmonické tóny nad zpívaným tónem základním. Tyto harmonické a naprosto univerzální tóny, vyskytující se ve veškeré, ať zpívané nebo hrané hudbě, jsou v oblasti světla tímtéž, čím je barevné spektrum v oblasti světla. Stejně jako různé barvy spektra dohromady tvoří námi vnímané bílé světlo, tyto čisté různě smíchané tóny pak teprve vytvářejí to, co jsme schopni vnímat jako hudbu.

Harmonický zpěv je podle mne globální posvátná hudba naší doby. Je úplně jiný, než co jsme dosud znali, přesto je to zároveň důsledek umění a experimentů některých jiných dávných kultur, se kterými se snažíme udržovat kontakt. Zpočátku jsme se inspirovali zvláště tibetským a mongolským hrdelním zpěvem a jejich prací s harmonickými tóny. Pak jsme sami objevili některé další věci.

Naše práce je otevřena každému, pracujeme i se začátečníky. Harmonický zpěv se dá na začátečnické úrovni nacvičit za pár dnů, je to ale dlouhodobá práce, ve které nemůžete oddělit odbornou stránku od stránky meditativní. Učíme tedy jak začátečníky, tak profesory konzervatoří.

Lidé odedávna věděli, a při jejím studiu a praktickém provozování, měli vždy na paměti, že hudba má léčivé a posvátné kvality. V tomto smyslu byly roky, kdy jsem studoval u Gurdjieffa, také velmi důležité. Prakticky jsem si ověřil, že některé základní hudební principy jsou jakýmsi modelem jak pro jevy lidské, tak kosmické. Ověřil jsem si, že hudba je posvátná a měla by posvátnu také sloužit. Zjistil jsem také, že jakékoliv, nejen hudební umění, by nikdy nemělo sloužit egoismu a falešnému pocitu mistrovství, ale naopak by mělo být počátkem duchovních změn. Gurdjieff vždy hovořil o existenci něčeho, čemu říkal „objektivní hudba", a to je také to, co jsem hledal i já.

UMĚNÍ NASLOUCHAT

Při nácviku a praktickém harmonickém zpěvu studujeme také to, jak naše produkce přirozených vysokých zvukových frekvencí našeho hlasu - zvláště když zpíváme živě, v dobrých akustických prostorech jako jsou katedrály, kostely a dómy — produkuje něco, co koresponduje se starobylými idejemi o zvuku a posvátnu. Díky zpěvu jsme našli způsob, jak se dá vylepšovat umění naslouchat. Neustále studujeme procesy, při kterých stále komplexnější druhy vibračních signálů stále vylepšují kvalitu slyšení, které je naším nejdůležitějším smyslem.

Základním konceptem, se kterým pracujeme, dalo by se říci synonymem pro naslouchání, je pozornost. Vědomá pozornost. Každý jsme dnes nějakým způsobem více či méně nahluchlí. Nemám na mysli hluchotu v tom tělesném slova smyslu, i když často jde i o tohle. Člověk neustále něčemu naslouchá, ale dělá to velmi povrchně. Samozřejmě je nutno spoustu dojmů jaksi odfiltrovat, ale v extrémních případech to pak má za následek vážné problémy na několika úrovních. Problémy s nasloucháním mohou vést k problémům, které se týkají tělesné rovnováhy, pozice těla, sebedůvěry a všech problémů se slyšením a schopností naladit se na žádané frekvence, které jsou částí hudebního tónu nebo našeho hlasu. Pak jsou tu ještě problémy energetického rázu.

Cítím, že harmonický zpěv odstraňuje ten druh „hluchoty", který má co dělat se zvukem, který do nás proudí - ať už je to hlas, hudba, přírodní zvuky - a nese s sebou určitý druh energie, na kterou my reagujeme určitými dojmy. Tato energie na nás pak má, když jí umíme naslouchat s plnou pozorností a úctou, a jsme si vědomi její „harmonické podstaty", docela jiné účinky. Totéž se pak děje i co se týče jejích odrazů a dopadů v našem vnitřním světě.

Existují zde tedy tři hlavní otázky: 1) Jak se naučit hlouběji naslouchat, abychom slyšeli více ze zvuků kolem sebe a abychom z nich také více pochopili? Harmonické tóny jsou součástí všeho, co slyšíme - vlastního hlasu, hlasů jiných, hudby atd. 2) Pokud se naučíme naslouchat pozorněji a pracovat s kompletními sadami vibrací, jak potom z těchto zvuků dostat více? Jinými slovy, jak získat ze zvuku víc energie? 3) Jak toto umění naslouchat využít, abychom lépe pomáhali svým bližním? Umět slyšet stále častěji víc a hlouběji nám snad může pomoci být vždy v životě tam, kde je nás nejvíce třeba, a dokázat být součástí toho, čemu Gurdjieff říkal všeobecná kosmická harmonie.

Je samozřejmě velký rozdíl, dostaneme-li se do království těchto zvuků nevědomě - což se občas stane každému - nebo je vědomě slyšíme a vědomě s nimi pracujeme. Zde je rozdíl v tom, čemu říkám „harmonické slyšení" a co je prací s vědomou pozorností v celém spektru komunikativních vibrací. Takovýto druh naslouchám je pak branou do neskutečně rozsáhlého světa hudebních a duševních zážitků.

Energie našeho způsobu slyšení je velmi podmíněna způsobem, jakým používáme svůj hlas, když mluvíme. Většinou jsme totiž jen otroci svých mentálních a emočních zvyků, přestože naše hlasy obsahují daleko více informací a energie, než si dokážeme uvědomit, redukovali jsme jak svůj hlas, tak úroveň naslouchám na něco, co jde jen přímo z hlavy do hlavy nebo z emoce do emoce.

Většinou jsme docela zapomněli na dávné myšlenky o tom, že hlas je vyjádřením těla jako celku. Každý z nás je jakousi hudební skladbou složenou z různých vibrací a úrovní. Naše vnitřní orgány, mysl, srdce - vše v nás je živé a pohybující se, všechno produkuje vibrace a vše se účastní výjimečné symfonie, která se neustále odehrává v koncertním sále našeho těla.

Můžeme si pomoci představou, že role hlasu je podobna roli parabolické antény, kterou používají radioastronomové. Taková anténa zaznamenává jakékoliv zvuky a soustřeďuje je pak do srozumitelnějších paprsků. Lidský hlas je podobně sumarizační vlnou, složenou ze všech zvukových vln produkovaných orgány našeho těla a stavem jejich vibrací.

Nasloucháte-li řečníkům tradičních kultur, zjistíte, že toho moc nenamluví. Včera pršelo. Jdu do města. To je způsob, jakým mluví. Ale přesto je cítit v tom, co říkají, a jaksi i kolem toho, co říkají, velký prostor. Jakoby zde šlo nejen o mentální informaci, ale ještě i o jiný druh komunikace. Právě tuto citlivost k významu harmonických složek našeho zvukového prostředí jsme my již ztratili.

Kdybychom si dokázali uvědomit skutečný význam naslouchání, naše hlasy by byly jiné. Lépe bychom komunikovali, protože naše hlasy jsou zrcadlem stavu celé bytosti. Je to jako v astrofyzice: víte-li o vzájemných vztazích prvků spektra, odražené světlo hvězd vám řekne spoustu věcí.

Platí to například o celé kulturní tradici severní Indie, kde se stále některé hudební tóny považují za posvátné. Ráno tam zpívají speciální ranní rágy, se speciálními stupnicemi a tóny, a večer zase jiné, speciálně večerní rágy. Hudebníci vědí o hlase a umění naslouchat a o nejlepším čase pro poslouchám určitých vibrací neuvěřitelné věci. Jakoby měli na způsob, jaký zvuk zahrát a kdy a v jakém prostředí ho zahrát, ale také kdo a jaký je posluchač a jak ovlivnit jeho mentální stav, propracované vědecké způsoby.

I my bychom měli umět, vně i uvnitř, ve správný čas zaznít správným zvukem. V tom, jak mluvíme a zníme, se odráží to, jak se cítíme, na co myslíme. To vše je součástí umění naslouchat.

HARMONICKÉ TÓNY ŽIVOTA

Jak nám může pomoci schopnost slyšet harmonické tóny? Co nám harmonické tóny skutečné říkají? Jaké je jejich poselství? Je v nich vůbec nějaké poselství? Obsahují něco, co k nám také mluví? Je ve vibracích, které doprovázejí naši řeč, ještě další úroveň komunikace? Kladná odpověď na tyto otázky závisí na stavu mysli zpěváka nebo posluchače.

Možná v naší mysli také existují jakési harmonické tóny. Možná by se naše líná nebo hlučná mysl dala na povrchu ztišit a člověk by pak zaslechl i hlubinnější myšlenky než ty, které právě vyslovuje. Dokážeme naslouchat zvukům a jazyku známého světa. Jak bychom se mohli naučit naslouchat i tomu zatím neznámému, kterého je tolikrát víc?

Všeobecně řečeno, mysl možná interferuje se svým vlastním hlukem, a my pak cítíme strach nebo napětí. Jak by se to dalo ovládnout? Jak poodhrnout závoje vnímání? A proč? Jsme součástí rozsáhlého neznáma. Dříve či později do něj vstoupíme. Vše může být otázkou duchovní vznešenosti, nebo, jinak řečeno, úcty k nekonečnu neznáma. Potřebujeme se připravit a vycvičit, aby nám umění slyšet a zpívat harmonické tóny pomáhalo právě tak, jako nám vyladění na náš obvyklý svět pomáhá čelit požadavkům každodenního života.

Možná pomůže uvědomit si, že všechno vibruje a tedy nám něco říká. Všechno, co existuje, dokonce i kámen, vibruje. Kámen nám neříká přímo „Jak se máš?", ale něco přece jen, tím kde a jak leží, vyjadřuje.

Postupujeme-li po pomyslném evolučním žebříku (i když i od kamene bychom se toho mohli hodně naučit), jsme stále blíže našemu „vlnovému rozsahu". Zvířatům jsme přece jen blíže než kamenům. A pak následuje řeč, hudba a všechno to, co je za tím. A co nám říká slunce? Co říkají hvězdy?

I v kameni existují harmonické tóny a zákony, které platí i pro nás. Smyslem umění naslouchat je naučit se slyšet to, co nás může naučit harmonie stvoření v nás i ve světě kolem nás. Člověk má prostě více možností, jak reagovat, než kámen. Může v sobě stvořit také aspekty života, které kámen nemůže. Jsme na vyšší úrovni, s více možnostmi, ale také větším rizikem a větší zodpovědností. Jak tedy dosáhnout toho, abychom šli dál a ne se jen udržovali na dané úrovni? Myslím, že nejdůležitější pro náš vnitřní růst je naučit se řeči toho, kdo už ví. Náš způsob, jak slyšíme, můžeme zcitlivět tak, abychom rozuměli tomu, co je životem řečeno.

Naučit se vyladit na kvalitu vibrací řečníka a být schopen slyšet to, co nám může změnit život, to je to, co si přeji a co studuji tím, že se zabývám harmonickým zpíváním a posvátnou hudbou. Naučíte-li se lépe naslouchat, možná uslyšíte i své skutečné učitele a jejich učení - a to je to nejcennější zjištění života. Jak řekl můj učitel: „Ty zvuky jsou velmi zajímavé, ale co zajímá mne, je to, jestli existují harmonické tóny vědomí!"

Smyslem umění naslouchat není slyšet víc, ale slyšet lépe, přesněji, jasněji. Harmonické tóny jsou ve všem. Jinak řečeno, není nic co bychom nemohli trénovat a vylepšit nasloucháním (dokonce i nasloucháním tichu).

Ve skutečnosti je naslouchání založeno na tichu. Jen jsem-li dokonale tichý, mohu naslouchat. Intenzita hudebního zážitku, ať to je harmonický zpěv nebo Beethoven nebo cvrček na louce, je přímo úměrná schopnosti vnitřního ztišení. Vnitřní klid a umění naslouchat jsou ženich a nevěsta mystického spojeni. Nejlépe slyšíme, když jsme uvnitř nejtišší. Když vylepšujeme svůj vnitřní klid. Ticho a klid, které hledáme ve svém bytí, za určitých podmínek vibrují prostě silněji.

CESTA NAHORU JE CESTOU DOLŮ

Jak víme, že jsme právě tyhle podmínky už dosáhli? Mají co činit s fyzickým stavem našeho těla, s naším postojem, se vztahem mezi organickými energiemi vibrací, ze kterých jsme jaksi složeni, jako dýcháním a pocity. Jsou tu ale i další faktory, zvláště jakási touha či potřeba něco udělat. Můžeme tohle všechno registrovat a adekvátně pak reagovat?

Tím, že tělo a mysl zklidníme, připravujeme půdu pro vznik toho správného zvuku. Začínáme jen mručením (mmm), základem dalších zvuků. Pak, jako květy na větvi stromu, vykvetou harmonické tóny. Potom dostanou harmonické tóny ve vztahu k celku smysl, protože je můžeme chápat právě jako květy či plody práce těla - tohle lidé více chápou, až zjistí důležitost péče o „kořeny". Takto, krok za krokem, narůstá jakési „harmonické vědomí". Jak říkali alchymisté, cesta nahoru je cestou dolů. To ovšem platí jen jako součást praxe.

Základní tón - nota, na které startujete - musí být naplněn rezonancemi, právě tak jako harmonickými tóny. Bez rovnoměrného zastoupení obou rovin není možné ani zpívat, ani pochopit symbolický význam harmonického zpěvu jako přítomnosti posvátného i individuálního, jen dosud nekompletního a nerealizovaného.

Jsme to jen a jen my. kdo svými hlasy vytváříme harmonické tóny, protože nás přivádějí „blíže" tomu, co všichni hledáme, než cokoliv jiného. Zpíváme, abychom oslavili zázrak stvoření, nebo. jinak řečeno, abychom zjistili, jaké to je, když je „nebe na zemi". Možná se nám to jen zdá. ale my, kteří harmonické tóny zpíváme a učíme zpívat, máme pocit, že jsme tu na Zemi právě proto, abychom z ní učinili Nebe. Jsme tu a zpíváme proto, abychom se podělili, a vytváříme svůj „radostný hluk" ne proto, aby nás slyšel Stvořitel, ale abychom my slyšeli Stvořitele.

To je úroveň, na které žijeme, cvičíme, zpíváme, a na které můžeme oživit a pomoci rozkvést harmonii. Asi bychom to nemohli dělat

na Měsíci nebo na Slunci, musíme a můžeme to dělat, jen protože jsme lidé. Jinak řečeno, snažíme se zpívat lokálně, ale naslouchat globálně.

ÚROVNĚ HARMONICKÉ ENERGIE

Otázky zůstávají? Jak nám mohou harmonické tóny pomoci? Co nám říkají?

Harmonické tóny jsou jako zvolání, jako připomínka přítomnosti vyšší úrovně bytí. Neverbálně přivolávají zpět podstatu všech náboženství a duchovních tradic. Možnost dosažení jiné úrovně, možnost dostat se pomocí naslouchání blíž posvátnému. Je to idea jiné úrovně vibrací.

Skrytou podstatou celé této práce je dostat se do kontaktu právě s těmito úrovněmi. Lidé, kteří se aktivně účastní práce v Harmonickém sboru, aktivně praktikují harmonický zpěv, se zabývají různými druhy umění nebo duchovními disciplínami. Tímto druhem zpěvu je ale možné kombinovat různé kvality jejich duchovnosti a prokázat, že lidé rozdílných Cest mohou pracovat společně.

Není to věc jen vnější techniky harmonického zpěvu. Skutečná práce tkví v tom, jak v harmonickém zpěvu nalézt společné harmonie a harmonické energie. Je třeba se ptát na kvality energií našeho chování, dokonce na tonality nebo rozladění našeho vědomí nebo etických rozhodnutí. Sami mezi sebou fikáme, že „skutečný výsledek lepšího naslouchání je to, že lépe slyším, kdo jsem."

Na té praktické úrovni je naše práce spojena s otázkami lepšího a více vědomého slyšeni ve vztahu k životním energiím v rámci prostoru těla. Většina z nás vnímá své tělo spíše mentálně, než s aktuální pozorností.

Kromě umění být si vědom toho, co se děje uvnitř, potřebujeme i určitý smysl pro vnímání toho, co je vně. Jako byste neposlouchali. co je v místnosti, ale cítili, že místnost naslouchá vám. Naslouchání se promíchá s prostorem. Vyžaduje to ovšem zcela rozdílný, méně mentální způsob vnímám, který ovšem dovoluje svobodněji přijímat cokoliv, co se stane. Naše úroveň žití sahá daleko dále, než si obvykle uvědomujeme, a umožňuje nám jakousi pomyslnou výměnu informací s prostorem, ve kterém se vyskytujeme. Samozřejmě pak platí, že čím vědoměji vnímáme své okolí, tím lépe slyšíme, zpíváme, nebo píšeme atd. Čím více jsme si vědomi atmosféry - jak jsme třeba slyšeni jinými - tím lépe pak nalezneme správné ladění.

To, jak jednáme, jak se projevujeme, jaké jsou vibrace našich pohybů, řeči a gest, pak rezonuje i v našem okolí a zpětně ovlivňuje i nás samotné. Tibeťané a Indové tomu říkají karma.

Všechny harmonické tóny na téhle straně věcí jsou „moje", ale skutečné měřítko kvality tkví v otevřenosti a kvalitě naslouchání otázce „kdo je to já?" Možnosti vypadají nekonečné, stejné jako ticho a energie. Někdy některé zážitky člověka utiší natolik, že vnímá už jen „zvuk ticha", a „tam" může být kdekoliv. Když se naše vědomí takto otevře harmonickým vibracím a Stvoření jako celku, je to jako když naslouchá te „hudbě sfér".

Navíc tu ale existuje i rozsáhlý prostor harmonického zpěvu vaší vlastní bytosti. Dosáhne-li člověk jakéhosi vyššího stavu vědomí, při němž jsou energetické vibrace čaker sjednoceny a seřazeny za sebou jako čočky, vzniká a prochází docela jiné světlo. I v tomto případě zde ale při harmonickém zpěvu musí existovat naprosté ticho.

S ohledem na zvuk mohou být tyto tzv. jiné oktávy zkušenosti nacvičovány právě harmonickým zpěvem. Oktávy impresí, jak je nazval Gurdjieff, jsou jako harmonické tóny symfonií vibrací, což je ale zároveň normální funkce lidského organismu. Jak nahoře, tak dole - jaká je ale skutečná lidská přirozenost?

Jedna z několika Gurdjieffových idejí tvrdí, že tyto harmonické tóny bytí či jakýchsi vyšších center myšlení, pocitů a smyslových vjemů nás stále volají, ale my jsme k nim hluší, a náš způsob vnímání světa, jakýsi spánek, nám brání je slyšet. Podle Gurdjieffa ale tato vyšší centra stejně neustále pracují, a jsou to právě nižší centra, naše obvyklé myšlení, pocity a smyslové vjemy, které jsou rozladěny.

Je velmi obtížné, téměř výjimečné, být schopen akceptovat, že to je právě ono „já", které se musí změnit. Pouhé přidání vyšších informací, nových idejí, technik atd., nefunguje a spíše překáží skutečné práci, kterou člověk potřebuje na sobě udělat.

Umění naslouchat může být studováno jak z hlediska fyzikálních zákonitostí v oblasti rezonancí těla, tak hlouběji jako procesy slyšení a smyslového vnímání, aby se nakonec oba tyto přístupy propojily a byly chápány jako vnitřní proudy energií.

MĚNÍCÍ SE HARMONICKÉ TÓNY

To. jak slyšíme, a harmonické tóny, které slyšíme, se neustále mění. Proto bychom se vždy měli vyvarovat systémových formulací. Představte si třeba, že někdo objeví tón své srdeční čakry a začne o tom přednášet a napiše knihu. Lidé mu začnou psát nadšené dopisy a on si začne myslet, že objevil něco všeobecně platného, jakousi formuli. Pokud ale skutečně naslouchá, pokud je k sobě upřímný, zjistí, že tón jeho srdeční čakry bude druhý den jiný a třetí den zase jiný. Možná si pak pomyslí, že onen trochu jiný zvuk je jen mentální rezonance, nebo že zní jinde než v těle a než zněl včera. Jsme možná jako na poušti a jsou tam i oázy, ale ve skutečnosti je to písek, který se neustále pohybuje. Co funguje dnes, nemusí znít zítra.

Můžeme se domnívat, že název „harmonické tóny" v sobě zahrnuje něco éterického a věčně neměnného. Je to ale jako bychom žili v oceánu vibrací a naše váha nebo zářivost naší energie se neustále měnila. Většinu času jsme neustále starými zvyky a typy myšlení taženi směrem dolů, ale někdy se jakoby dostaneme blíž k povrchu a zahlédneme světlo, ucítíme čerstvý vzduch. Harmonické tóny, které zazpíváme dnes, nebudou stejné zítra a nebudou mít ani stejný význam. Vibrace, kterými jsme v kontaktu s tou formou světa, kterou žijeme, se neustále mění. Nelze proto konat za chvíli tak, jak konáme teď. Náš stav bytí se nepřetržité mění - a naneštěstí jen mezi několika málo akordy.

Proces učení a zvládnutí tohoto umění a těchto dovedností nikdy nekončí a měl by se neustále vyvíjet a měnit. Je to jako s jiným učením: měli bychom zpívat tak dlouho, až zapomeneme na techniku, jak to děláme, a začneme cítit skutečné vibrace. Proto je tak fascinující pozorovat cele soustředěného skláře nebo hrnčíře při práci. To možná vysvětluje, proč se kolem starších vynikajících řemeslníku vznáší atmosféra klidu a míru. Jako by zapomněli na svůj výuční list a jejich znalosti byly jen tou druhou, ne tak podstatnou rovinou, na které stojí jejich umění. Jejich dovednost a mistrovství je integrální součástí jejich osobnosti, ne něco odděleného. Výsledný výrobek je pak plný vibrací jejich skutečných osobností.

Jen skutečné harmonické tóny jsou harmonickými tóny bytí. Bytí chce čas. Není to technika, kterou se dnes naučíte a zítra budete umět.

HARMONICKÝ ŘÁD

V harmonickém zpěvu, ve kterém jsou slova jen druhotnou záležitostí, cítím něco velmi blízkého univerzálnímu jazyku posvátné

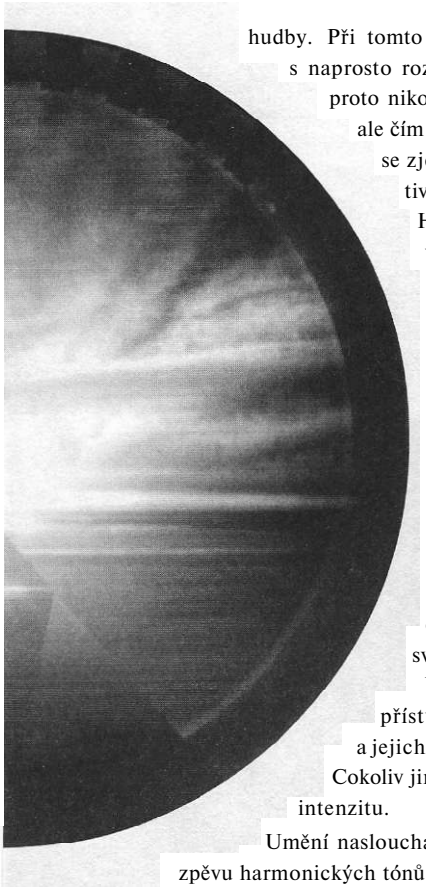

hudby. Při tomto zpěvu spolu mohou pracovat lidé s naprosto rozdílným přesvědčením. Nikdy jsem proto nikoho předem nevylučoval. Paradoxně ale čím lépe ten který zpěvák zpívá, tím více se zjevuje jeho pravá osobnost - jeho motivace, tenze, pochopem nebo pochyby. Hlas je jako podpis nebo puls - vypovídá o skutečné podstatě té které osobnosti. Tak jako lze ze spektra světla hvězd určit, jaké prvky tvoří jejich základ, z hlasu lze poznat základní podstatu člověka.

Co nám tedy harmonické tóny říkají? Hovoří o potenciálně jiných úrovních a vibracích a symbolizují i poznatek, že tytéž úrovně jsou skryty i v umění naslouchat. Tyto potenciály ale závisí na stavu, úrovni myšlení a cítění každého člověka a čekají na okamžik svého probuzení.

V základě existují jen dva správné přístupy: hledání vyšších stavů bytí a jejich aktuální přítomnosti v sobě samém. Cokoliv jiného už nemá potřebnou motivační intenzitu.

Umění naslouchat, které je neoddělitelnou součástí zpěvu harmonických tónů, je jak tlaková vlna nebo síla. Může být intimním, mystickým partnerem zvuku. Každý harmonický tón evokuje jiný druh naslouchání. Problém je jen v tom, že naše obvyklé naslouchání se podobá hlubinné rybě, která žije daleko od světla. Naše obvyklé naslouchání je tím, jak žijeme a myslíme, tak podmíněno, že obýváme jen jakoby nižší úrovně zvuku. Musíme se vynořit a nalézt nové, rovnovážnější způsoby slyšení.

Harmonické tóny mohou přinášet poselství. A to už má něco společného s magií, protože náš svét je světem vibrací. Hudba jsou také vibrace. To, jak svět vidíme, má co dělat se způsobem, jak mu naslouchá me a jak posléze vykrystalizovalo naše vědomí. Vypadá to, že obvykle vidíme jen jakousi zmrzlou architekturu toho, co bychom mohli skutečně slyšet, a to také podmiňuje úroveň našich dojmů. Náš dojem ze stavby je podmíněn tím, z kterého patra se na budovu díváme, a vědomi je výtah (měl bych říci „výtahy", protože zcela jistě chceme prozkoumat celou budovu).

Harmonie, tak jak ji známe z hudební nauky, je jakési rozkrájení dortu na kousky. Každý člověk dostane kousek. Zpěv harmonických tónů nám umožňuje dát všechny kousky dortu zase dohromady. Hlasy splývají, a je to jako by se různé kousky zázračně spojily a objevil opět celý dort. Důležité je, že se člověk dostane jaksi mimo hranice své osobnosti. Kombinace vlastního zvuku se zvuky jiných vytváří zcela jinou perspektivu. Je to jako kaleidoskop, který twistuje.

To umožňuje osvobodit se směrem, který sledujeme. Dostaneme se tak za své zvyky, někam do neznáma. Má to hodně společného se šamanismem, esoterními postupy, náboženskou vírou nebo magií - nazvěte to jak chcete.

Rozvíjení kvality vnímání pak změní vše ostatní. Vnímání samo se uspořádá podél linií toho, čemu říkáme „harmonický řád" a člověk pak začne vnímat svět jinak. Jakoby nalezl a osvobodil jakýsi vnitřní prostor slyšení, o kterém dříve nic netušil. Někdy se stane, že tělo začne jinak i dýchat, jako by dýchalo poprvé. Člověk začne fungovat.

Ještě něco v těle se změní: vytvoří se jiná atmosféra. Hustota pocitů a vjemů, diktovaná obvykle vnímající myslí, se pročistí, provzdušní. Člověk začne vnímat, jako by skutečně „tam" byl, a „tam" je nyní „zde". To je cílem naší práce - zážitek v těle.

Harmonický zpěv to vše umožňuje. Schopnost slyšet se prohlubuje, zkvalitňuje, tak jako když šplháte na horu a vidíte stále větší kus krajiny.

Mezi jednotlivými úrovněmi harmonických tónů je překvapivě mnoho volného prostoru. Lidé, kteří zpívají, pak snadno a lehce navštěvují ten či onen prostor tak, jako když člověk chodí obchodní čtvrtí a navštěvuje jeden obchod za druhým. Naslouchám se jakoby samo snaží hledat další prostory a pobývat v nich. Často hovoříme 0 hláskových bodech ve spektru otevřených zvuků, které jsou něčím takovým, jako jsou kmitočty rozhlasových stanic na škále radiopřijímače. Existuje neomezené spektrum možností, ale jen omezený počet vysílacích stanic.

Aby člověk nalezl harmonické tóny, musí pozorně naslouchat 1 prostoru mezi jednotlivými stanicemi, samohláskami. Obvykle zapomínáme, že hudba sfér zní MEZI sférami. Možná, že sféry prostě mají plné ruce práce s laděním.

Hlas, to jsou harmonické tóny plus všechen ten prostor. Jako spektrum bílého slunečního světla - několik základních barev stačí, aby vytvořily všechnu tu nádheru kolem. Totéž platí o zvuku. Celý zvukový vesmír (ne-li vesmír celý) je stvořen z harmonických tónů.

Sonický vesmír se neustále reformuje podle toho, jak se v rámci fyzikálních zákonů vzájemně ovlivňují jeho aspekty. Mohu denně zpívat stejně vždy při východu slunce, přesto se můj zpěv nikdy nebude opakovat. Skutečná hudba, skutečná harmonie se odehrává mezi notami a za tóny. Hudba je způsob, kterým se vše propojuje.

Svět, který jsme vytvořili, ať už lépe či hůře, je vyroben z not a harmonických tónů našich osobností. Svět, ve kterém žijeme, je přímým odrazem našich úmyslů, nebo jejich nedostatkem, vytvořit „nebe na zemi".

SPOLEČNĚ

Harmonie znamená pracovat společně, ať už budujeme katedrálu, pečeme chleba nebo učíme. Naše schopnost pracovat společně je měřítkem intenzity naší touhy po životě. Gurdjieff řekl: „Zákony platí všude stejně, ať se jedná o Boha nebo mikroba. Mění se jen počet center."

Soustředit se na něco společně přináší jiné pocity. Jako když se společně rozhodnete tlačit velké auto: okamžikem koordinace to mezi vámi zajiskří, věci dostanou jiný rytmus a každý se vyladí na společnou vibraci, která pohne autem. Jednotliví lidé našli své místo.

Stejné je to i při zpěvu harmonických tónů. Čím citlivěji budeme naslouchat jednotlivým zvukovým vrstvám, tím jemnější strukturu vytvoříme. Čím jemnější prostor vytvoříme, s tím jemnějšími vibracemi pak přijdeme do styku. To je to, co mám na zpěvu nejraději. Budujeme něco společně. Něco reálného.

Jedna věc je něco společně vytvořit nebo vybudovat. Druhá věc je pak o to pečovat. Harmonický zpěv se zabývá jak tvořením, tak udržováním. V tomto smyslu „udržování" znamená domácí cvičení, péče o tak cenný materiál. Jako bychom pečovali o posvátné místo.

Jak udržovat harmonické tóny stále svěží? Je to dlouhý proces plný práce. Nezpíváte-li, nedokážete vytvořit dokonalý tón. V opravdové meditaci nebo při opravdovém rituálu se dokonale a naplno ponoříte do toho, co děláte. Nic nemůžete ošidit, dělat jen na půl. Skutečná síla ceremonie tkví v tom, že si takto připomínáme, abychom nikdy nepřestali hledat posvátno, a to můžeme nalézt, jen pokud dokážeme uvnitř sebe samých nalézt ticho.

Největší dar tohoto kouzelného života tkví v tom, že jsem se znovu narodil. Teď už opět umím naslouchat. Už opět mohu znovu a znovu pomáhat druhým a vždy cítím onu neobyčejnou sílu vždy tam, kde právě jsem. Znovu a znovu mohu být svobodný, abych oslavoval, děkoval, miloval a byl vděčný. Tohle jsou ty skutečné harmonické tóny, harmonické tóny srdce. Harmonické tóny, které jsou živé. Zbytek už je jen divadlo.

Tak jako bílé světlo obsahuje barvy duhy (stačí jen světlo rozložit), každý tón je složen a obsahuje částkové, alikvótní, harmonické tóny. Jakousi esenci frekvencí. Základní informaci o vibraci.

Na počátku byla vibrace. A nikoliv Velkým Třeskem zničehožnic, ale postupnou „harmonizací", zformováním nezřetelně artikulovaných frekvencí, vznikla prvotní „harmonie". Atomy i galaxie, vědomí člověka i Vesmír, to vše jsou nekonečné variace základních frekvenčních poměrů. Celý vesmír zpívá.

Filmař David Hykes natáčel na začátku 70. let film a potřeboval nějakou neotřelou hudbu. Napadlo ho pomocí elektroniky (sestrojil primitivní, ale fungující přístroj, jakýsi „harmonizér") rozložit nahrávku ženského zpěvu. Film měl na výstavě ve Whitney museu úspěch,

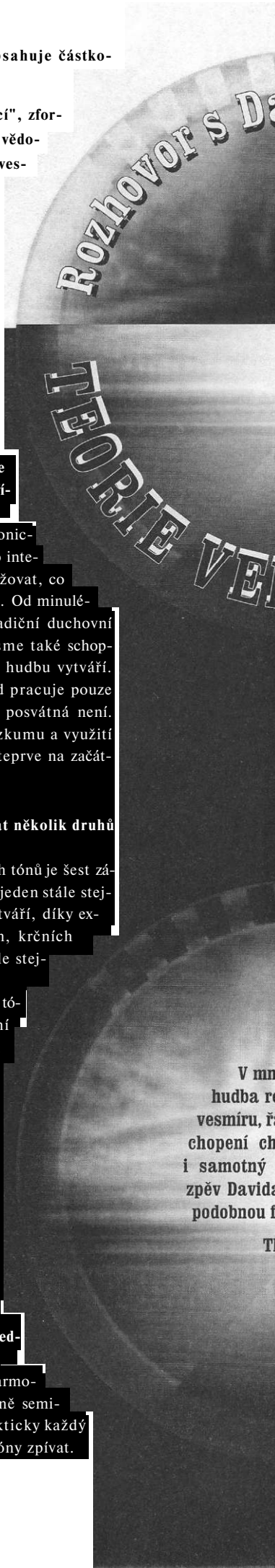

- **Co je to „harmonický zpěv"?**

• Harmonický zpěv je něco zcela nového, co se vyvinulo za posledních 20 let. Možná by pomohl příklad jakési věže zvuků. Věže o mnoha poschodích. V nejvyšších poschodích tzv. overtones, harmonické tóny těch nejvyšších frekvencí. Ve střední části věže by pak byly všechny harmonické tóny všech možných hudebních zvuků (netemperovaného ladění) - přirozených stupnic. Spodní část této věže by pak tvořily harmonické tóny v podobě polyrytmů a subharmonické, alikvótní tóny směrem dolů, k nejhlubším tónům.

Vše, co považujeme za hudbu, je založeno na harmonických tónech - ať je to melodie, harmonie nebo rytmus.

- **K čemu je zpívání harmonických tónů dobré?**

• Jako když bílé světlo rozložíte na barvy duhy. Proces zpívání harmonických tónů umožňuje právě dnes, v moderní zmatené a chaotické době nově porozumět zákonitostem hudby i světa. Hudba má všeobecně mnoho dimenzí, ale tak jako když umělecký řemeslník, ať je to tesař, sklář či řezbář, dělá mnoho jiných věcí, ale základem jeho práce je blízký kontakt s „přírodním" materiálem, se kterým pracuje, tak i ten, kdo pracuje s hudbou, by měl mít co nejužší a nejpřímější kontakt s podstatou „hmoty" se kterou pracuje, hudby - s harmonickými tóny.

- **To by se ale mělo vyučovat na školách, a měl by to znát každý, kdo chce provozovat jakoukoliv hudbu, ne?**

• Harmonické tóny jsou základem veškeré hudby - klasické, současné, techno či new age. Provozovat harmonický zpěv je vlastně zkoumání, odkud vlastně hudba, zvuk přichází. Hudba je jednou z našich základních potřeb. Hudba se rodí v zákonech hudebních vibrací a tytéž harmonické principy můžeme nalézt na mnoha místech v přírodě. Nota je určité číslo, frekvence, časový cyklus. Východ a západ slunce se také periodicky opakují a daly by se zkoumat stejně jako hudební harmonie. Harmonický zpěv je meditace.

- **Co se děje, když zpívá někdo, kdo to umí?**

• Harmonie, které takto zpíváme, oživují prostor (koncertních sálů nebo kostelů a chrámů) a ten je pak celý zvukem prostoupen. Zvuk se může šířit prakticky v celém vesmíru. Harmonický zpěv je velmi silným zážitkem jak pro hudebníky, zpěváky, tak pro posluchače. Zdá se, že to je něco, co ani nevychází z hrdel zpěváků, něco, co přichází z celého prostoru.

- **Vy o tomto druhu zpěvu vyprávíte velmi odborně, nehrozí tu nebezpečí přílišné teoretizace?**

• Je zde jisté nebezpečí, že se harmonický zpěv bude považovat pouze za něco intelektuálního, o čem se dá hovořit a uvažovat, co se dá rozebírat a vědecky zpracovávat. Od minulého století jsme ztratili ze zřetele tradiční duchovní a posvátné aspekty hudby a ztratili jsme také schopnost přirozeného kontaktu s tím, co hudbu vytváří. Značná část hudby new age například pracuje pouze s idejemi posvátné hudby, ale sama posvátná není. Z tohoto pohledu jsme, co se týče výzkumu a využití možností zpěvu harmonických tónů, teprve na začátku.

- **Všiml jsem si, že dokážete zazpívat několik druhů harmonického zpěvu.**

• Jádrem praxe zpívání harmonických tónů je šest základních forem. Za prvé, člověk zpívá jeden stále stejně vysoký základní tón, a nad ním vytváří, díky extrémně přesné modulaci hlasivkových, krčních a břišních svalů interferencí jeden stále stejný alikvótní tón.

Za druhé, nad základním stejným tónem může zpěvák vytvářet alikvótní tóny o různých výškách (většinou tón přeskakuje v pentatonické řadě). Za třetí, poměr základní tón plus alikvótní tón zůstává stejný, ale hlas zpěváka stoupá nebo klesá. Za čtvrté, zatímco základní tón může klesat a stoupat, alikvótní tón zůstává stále stejný. Za páté, oba tóny, základní i alikvótní, proti sobě stoupají nebo klesají. Za šesté, pod základním tónem vytváří zpěvák velmi nízké subharmonické tóny.

- **Zní to nádherně, ale asi to není tak jednoduché se to naučit.**

Od roku 1975, kdy jsem se začal o harmonický zpěv zajímat, jsem vedl nesčetně seminářů a kurzů a mohu potvrdit, že prakticky každý člověk na světě se může naučit tyto tóny zpívat.

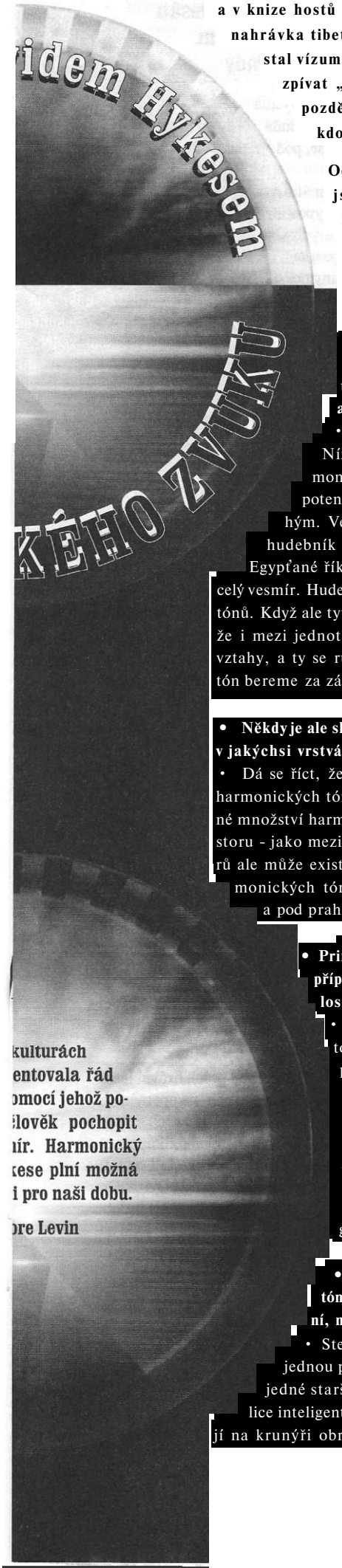

a v knize hostů našel David později zápis o tom, že jednomu návštěvníkovi a divákovi se obzvláště líbila nahrávka tibetského zpěvu. Hykes začal pátrat, sehnal tehdy dostupné desky, a sedm let trvalo, než dostal vízum do Mongolská, aby se tomuto druhu zpěvu naučil přímo od šamanů. Mezitím se ale naučil zpívat „overtones", nebo, jak tomu říká on sám, „harmonie chanting", harmonický zpěv. Učil se později od tibetských mnichů, indické zpěvačky (styl kirana), a poslední dobou je to právě on, kdo vynalézá další a další možnosti a nová uplatnění zázraku harmonických tónů.

Od roku 1987 žije a vede své centrum ve Francii. Na podzim roku 1995 jsme měli to štěstí, že jsme mohli být při tom, když rozvibroval prostory pražského kostela sv. Šimona a Judy jako nikdy nikdo předtím, a den po koncertě přednesl přednášku pro zájemce a studenty na HAMU.

• Vy vlastně zpíváte dvouhlasně: zpíváte jeden základní tón a pak vytváříte jakýsi pomyslný prostor a v něm tón další.

• Vždy tu musí existovat dvě úrovně. Nízký tón a tón vysoký. Studium harmonického zpěvu je tedy studiem onoho potenciálního prostoru mezi jedním a druhým. Vespodu to může reprezentovat třeba hudebník a nahoře nějaká harmonie. Staří Egypťané říkali,k že mezi Jedním a Druhým leží celý vesmír. Hudebníci znají celé řady „harmonických" tónů. Když ale tyto řady zkoumáme blíže, zjišťujeme, že i mezi jednotlivými harmonickými tóny existují vztahy, a ty se různí, podle toho, který harmonický tón bereme za základní.

• Někdy je ale slyšet dokonce i další harmonické tóny, v jakýchsi vrstvách.

• Dá se říct, že existuje nekonečný počet možných harmonických tónů. Každý zvuk má k sobě nekonečné množství harmonických tónů. Jde to o vztah v prostoru - jako mezi stropem a podlahou. Těchto prostorů ale může existovat nekonečný počet. Většinu harmonických tónů neslyšíme, protože existují nad a pod prahem slyšitelnosti lidského ucha.

• Princip harmonických tónů by se v tom případě dal použít nejen hudebně, ale i filosoficky.

• Dá se říct, že systém harmonických tónů je něco jako periodická tabulka prvků, pokrývající další systémy, nebo model DNA a genu. S přáteli již celé roky pracujeme s harmonickým zpěvem ne jako s hudebními, ale jako s filosofickými prvky jakýchsi přírodních, základních principů, která vytvářejí svět kolem nás (např. gravitace, teplo).

• Co tedy bylo dříve - harmonické tóny, a pak to, čemu říkáme tóny hudební, nebo naopak? Co je součástí čeho?

• Steven Hawking, slavný fyzik, dostal jednou po přednášce o kosmologii otázku od jedné starší paní: „Pane Hawkingu, vy jste velice inteligentní, ale každý přece ví, že vesmír stojí na krunýři obrovské želvy". Stephan Hawking se na chvíli zamyslel a odpověděl protiotázkou: „To je velmi zajímavé, ale na čem stojí ta želva?" Paní ale měla po ruce okamžitou odpověď: „Každý přece ví, že želva stojí na další želvě a tak to jde pořád dál." Podobné je to s hudbou: v každé vrstvě, v každém prostoru v každé hudbě jde o harmonické tóny.

• Zpěv harmonických tónů ale stojí a padá s uměním naslouchat. Abych mohl tohle zazpívat, musím velmi dobře slyšet.

• Myslím, že je čas, abychom se naučili pravdu slyšet. Abychom se zaposlouchali, co se nám život snaží říct. Jsem příliš mladý, než abych měl co říci k oné „pravdě", ale posledních 20 let intenzívně zkoumám vztah mezi hudbou, tichem, nasloucháním a Stvořením. Současná kosmologie hovoří o Velkém Třesku jako o okamžiku vzniku vesmíru. Já navrhuji hovořit spíše o Velkém Zvuku, i proto, že model Velkého Třesku je založen na našem současném chápání světa plného hluku - v takovém světě žijeme. Domnívám se spíše, že v čase Velkého Zvuku se neznámé síly zformovaly ve vesmír. Stvoření začalo prvním zharmonizovaným zvukem, který se od té doby rozvíjí v nekonečných variacích dál a dál. Současná fyzika třeba pátrá po zbytkovém záření, které může být prostou ozvěnou prvotního zvuku. Ve vztahu k vibrujícímu vesmíru je člověk nástrojem, který dokáže přijímat a transformovat zvuky a vibrace vesmíru - jakousi živou anténou, citlivou na vlivy mnoha spekter energií.

• V tomto smyslu jsme my dnes ale hluší. Jak se dá naučit lépe slyšet?

• Naše neschopnost skutečného slyšení a vnitřní hluk nám však dnes zabraňují slyšet. Musíme znovu nalézt ticho, které nás zcitliví, a pak se znovu naučit poslouchat.

Naslouchání, jak je chápu, je celým systémem způsobů, jakými přijímáme a vnímáme signály, zvuky, vlny a dojmy nejrůznějších forem. Přání lépe slyšet může vést buď k šokujícímu zjištění, jak špatně slyšíme, nebo k příjmu signálů, které nás tak otevřou a zaujmou, že už nedokážeme dále zůstávat „hluší".

Abychom lépe slyšeli, musíme sami v sobě nalézt tichý prostor, ve kterém uslyšíme svůj vnitřní zvuk, a teprve pak dokážeme zintenzívnit pozornost vnějším směrem. Poslouchání je stav čistoty a vnímání celou osobou, myslí a tělem zároveň.

Přednášku D. Hykcse v Praze (na podzim 1995) tlumočil, přeložil a upravil Vlastimil Marek

Steven Halpern hraje více jak dvacet pět let. Jako průkopník relaxační hudby vydal kolem padesáti vynikajících alb, kterých se ve světě prodalo více jak dva milióny kopií. Natáčel m.j. s Paulem Horném, Georgií Kelly, kytaristou Jai Udalem, nigerijským bubeníkem Suru Ekshem. Je také autorem celé řady

• **O léčivé síle hudby jsem poprvé slyšel před mnoha lety vyprávět folkovou zpěvačku Odettu. Kdy jste s tím přišel poprvé do styku vy?**

• Pokud si vzpomínám, bylo to na střední škole, četl jsem v nějakém časopise, jak Edgar Gayce říká, že hudba má moc léčit. Po roce 1965 jsem pak slyšel lidi mluvit o léčivé síle hudby a o tom, že tady existuje dlouhá tradice využití hudby pro léčebné účely, stále častěji. Začal jsem se o to více zajímat, začal jsem studovat knihy o Pythagorovi a léčebných postupech starých Řeků a Egypťanů. Problém byl, že neexistovaly nahrávky, abych slyšel, jak ta léčivá hudba vlastně zní.

• **Co jste tedy udělal, abyste se k některým starým hudebně léčivým tradicím dostal?**

• Přečetl jsem, co se dalo. Vyhrabával jsem zaprášené knihy ze spodních regálů knihoven. Vyhledával jsem a učil se od lidí, kteří pro mne mohli mít určité informace. Hodně jsem meditoval a jaksi se tak ladil na naši dobu. Jinými slovy, hudba, která fungovala ve starém Řecku, kde se s ní lidé setkávali jen pň příležitosti slavností a rituálů, musela být docela jiná, a asi by nefungovala dnes, kdy nás obklopuje od rána do večera. Dnes prostě potřebujeme jinou léčivou hudbu.

• **Co tedy je na tom, že jsme dnes obklopeni mořem zvuků, pozitivního a negativního?**

• Pozitivní je třeba to, že ta správná hudba může ve správný okamžik na hudbu připravenému člověku skutečně pomoci. Hudba může zvýšit produktivitu a efektivitu, chcete-li to v úřednických termínech. Správně použitá hudba může člověku pomoci lépe se soustřeďovat a využívat zdroje tvůrčích možností.

Negativní na tom je fakt, že naprostá většina hudby, která nás denně ze všech stran obklopuje, není složena za účelem posílení zdraví. Místo toho je složena, aby v nás zesílila jistou závislost, abychom pak chtěli více rytmů a více hudby. Hudba je tak spíše zábavou a rozrušením, než prostředkem k sebeposílení a dosažení duchovní harmonie. Lidé si už ani neuvědomí, že v obvyklém rádiu je hudba jen vatou mezi jednotlivými reklamami.

• **Hudba z rádia tedy neuklidňuje?**

• Naprostá většina rozhlasových stanic vysílá hudbu, která neuklidňuje. Samozřejmě, když například dlouho řídíte auto, příliš zklidňující hudba by nebyla to pravé. Jenže naprostá většina Udí, kteří poslouchají rádio, něco dělá a neuvědomuje si, že to, co se vysílá, je spíše oslabuje. Já jsem dlouze zkoumal, jak mě ovlivňuje ten který druh hudby. Pracoval jsem s výtvarníky a zkoumali jsme, při které hudbě jsou nejvíce tvůrčí a výkonní. Kromě jiného se ukázalo, že každý člověk vyžaduje pro každou činnost jiné zvukové pracovní prostředí.

Je třeba se ale zeptat, co to vlastně relaxace je. Většina Američanů neví. co to je. Abych parafrázoval Franka Zappu, nepoznali by relaxaci, ani kdyby k nim přišla a kousla je. Lidé si myslí, že relaxace je jít na pivo a na kuželky nebo se koukat v televizi na fotbal.

• **Jak byste definoval relaxaci vy?**

• Relaxací rozumím takový stav, kdy se dýchám zpomalí, srdeční tep je pod 60 úderů za minutu a mozek produkuje vlny alfa. To se ovšem nedá měřit bez speciálního zařízení. Dá se ale měřit puls a počítat dech. Ještě k tomu, o čem jsme mluvili dosud - stačí si uvědomit, že naprostá většina hudby je dnes komponována v tempech daleko vyšších než 60 úderů za minutu.

• **Jak to vše ovlivňuje fysiologii lidského těla?**

• Zjednodušeně řečeno, existuje jev, kterému se říká rytmické zfázování. Váš srdeční tep lze zmanipulovat a zrychlit vnějšími stimuly. Může to být zvuk ledničky, rytmus jedoucího vlaku nebo rytmus bubnů v nějaké hudbě. Protože ale většina bubeníků hraje rychleji než v tempu 100 úderů za minutu (a protože většina dnešních „bubeníků" jsou počítače), naše srdce a těla jsou tlačena do nepřirozených rytmů. To má za následek stres a nervozitu. To vše se navíc děje pod hladinou naší vědomé pozornosti.

• **Bád bych u problematiky počítačových rytmů a elektronicky generované hudby zůstal. Bude počítačová hudba, která je ovšem např. pod 60 úderů za minutu, relaxující?**

• Řeknu to takhle: je tu přinejmenším stejný rozdíl, jaký je mezi organicky vypěstovanou zeleninou a mezi zeleninou urychlenou pomocí chemických hnojiv a pesticidů. Většina lidí z té urychlené zeleniny neonemocní. Ani já se jí nevyhýbám. Negativní efekt je totiž velmi malý. Většina automatických bubeníků a počítačem vytvořených velmi přesných rytmů se neshoduje s přece jen trochu nepravidelným rytmem organických tkání nebo přímo srdce: nerezonuje to. Srdeční tep zní docela pravidelně, ale jemné zrychlování nebo zpomalování je typickým aspektem rytmů organického života. Proto nás živá hudba jaksi hřeje. Počítačová hudba je naproti tomu pro většinu citlivých lidí příliš studená a jaksi sterilní.

• **Jakou část rytmů v pop music hrají živí lidé a jakou automatičtí bubeníci?**

• Co se týče popu, nejsem si jist, ale v případě disco je 100 % hudby hrané počítači a automatickými bubeníky. Disco styl dokonce donutil mnoho bubeníků skončit, protože to je lacinější a pohodlnější umístit na scénu jen malou krabičku a můžete mít jakýkoliv rytmus v jakémkoliv tempu, a nemuset jednat s člověkem, jeho emocemi, přáními a osobností. Několik studií se zabývalo vlivem disco rytmů na tep srdce a psychologii člověka, a prokázal se negativní vliv.

Netvrdím, že automatický bubeník je špatná věc. Na těch posledních verzích je teď už možné nastavit si algorytmy, které vytváří pocit jakési „lidskosti". Některé se dokonce nazývají „počítače s lidským cítěním". Pokud jde ale o mne, dávám přednost skutečnému člověku. Chci onu lidskost cítit přímo. Jinak řečeno, je-li vám pod 25 let a vyrostli jste ve městě, je váš život plný docela jiných rytmů a vaše tělo i psychika je také trochu jinak esteticky naladěna. Tim Leary naznačoval, že právě tohle je důvod, proč se mladá generace s touto hudbou cítí O.K. Když jste mladý, můžete do svého těla pustit téměř cokoliv a přežijete. Můžete poslouchat velice hlasitou hudbu a nepoškodit si sluch tak rychle, jako člověk, kterému je nad 45 let. Když jdu já na rockový koncert, v uších mi zní ještě pár dnů. Můj vnitřní ušní mechanismus už asi není tak přizpůsobivý. Většina lidí si ale neuvědomuje, že negativní účinek hlasité hudby je kumulativní.

• **Jak a kde jste svou hudbu začal používat?**

• Různě. Když jsem připravoval svou diplomovou práci, hrával jsem lidem v nemocnicích při před- a pooperačních stavech, na operačních sálech, v sanatoriích. Vůbec první pokusy proběhly v čekárnách s magnetofonem a mou předem natočenou hudbou. Během několika minut přestaly malé děti plakat, starší se přestaly prát a lidé přestali reptat, že čekají dlouho. Bylo to na holistické klinice Dr. Irvinga Oylea. On sám jednou vyšel z ordinace a ptal se co se to děje, že nikdy nic podobného neslyšel. Podíval se na mne, zeptal se kdo jsem a pozval mne na rozhovor. Spřátelili jsme se a on se pak stal mým odborným poradcem. Tak začalo období hudby, která je na desce SPEKTRÁLNÍ SVITA.

• SPECTRUM SUITĚ **je výjimečná skladba i nahrávka. Pracoval jste na ní delší dobu nebo inspirace přišla najednou?**

• Styl kompozice přišel z čistého nebe.

• **Jak byste styl kompozice popsal někomu, kdo ji nikdy neslyšel?**

• Je velmi volná, bez pevné formy, jen tak uplývá. Tenkrát jsem ji nahrál na elektrické piano, ale může se hrát i na obyčejné piano. Není v ní skoro žádný rytmus. Jednoduché melodie jsou založeny na pen-

subliminálních nahrávek. Napsal knihu „Sound health". Časopis Keyboard magazine ho jmenoval mezi dvanáct hudebníků, kteří změnili způsob hry a poslechu hudby v tomto století.

Rozhovor vedl Dr. Daniel Redwood, chiropraktik a spisovatel, který žije ve Virginia Beach.

tatonické pětitónové řadě tónů. Nikdy žádná disonance, žádné hrany, hudba jen tak tiše dýchá. Mezi notami je často dost prostoru, což posluchači dovoluje stát se součástí hudby.

• **Já jsem při jejím poslechu zjistil, že právě ty pauzy změnily mé představy o rytmu.**

• To se stává více lidem. Prostor a ticho jsou od samého počátku integrální součástí mé hudby. Po Ďase jsem zjistil, že mou hudbu mají potíže poslouchat právě ti, kteří jsou téměř závislí na rychlém hlasitém rytmu obvyklé hudby. A nezáleží na tom, jestli poslouchají disco, rock, heavy metal nebo Beethovena či Bacha. Stejné potíže mají i ti, kteří si před poslechem dali pár šálků kávy. Jejich tělo není schopno zpomalit a tak se vytváří jakási energetická disonance. Ale tak je to i se mnou, když jsem mimořádně výkonný, i moje hudba zní jinak. Jednou jsem svou hudbu slyšel v jakési depresi a vůbec se mi nelíbila. Bylo to pro mne poučení. Pak ale stačí uvědomit si, že většina lidí je v tomto stavu neustále...

• **Reagují na vaši hudbu rozdílně i příslušníci rozdílných kultur?**

• Ne z těchto důvodů. Hudba je univerzální jazyk. V roce 1977 jsem byl v Anglii na festivalu Body, Mind and Spirit. Byli tam Angličané, ale i Evropané, kteří neznali anglicky, a hudba se líbila všem. Nejvíc ale jedné ženě z Nigérie a jednomu Japonci. Na zvukové a buněčné úrovni se moje hudba líbí bez jakéhokoliv omezení. Mé desky se prodávají všude na světě, včetně Číny, Japonska, Austrálie, Jižní Ameriky a celé Evropy.

Z teoretického hlediska používám noty stejně jako čínský nebo japonský malíř kaligrafie používá prostor. Několika jednoduchými tahy načrtne horu a veškerou ostatní plochu papíru nechá prázdnou. Jedna stará čínská báseň říká: „Použij KI nebo nemaluj vůbec". Tohle by se dalo vztáhnout i na hudbu: „Hraj KI nebo nehraj vůbec." Dalším zlatým pravidlem je heslo „Komponuj ze sebe." Abych mohl něco složit, musím být v dokonale relaxovaném stavu, protože právě tento stav se pak jaksi přenese do skladby a později je přenášen do niter posluchačů. Za ta léta jsem si to mockrát dokonale ověřil.

• **Meditujete pravidelně?**

• Ano, i když ne tak dlouho, jak bych si přál. Každý den začínám pěti nebo deseti minutami meditace a během dne si dopřávám meditační minipřestávky. Bohužel mám málokdy čas dopřát si řádnou půlhodinku meditace, jak doporučují někteří zkušení. Ale mně osobně fungují i ty pětiminutovky. Rád a často medituji v přírodě (nebo na přírodu), a někdy na louce pod stromem nebo u potoka pak sedím déle. Nepoužívám mantry. Začínám několika údery na japonské chrámové mísy, tiše si zazpívám a pak vstoupím do království ticha. Dělám to tak od té doby, kdy jsem se na škole v roce 1966 naučil meditovat.

• **Spolupracoval jste s celou řadou dalších hudebníků. S kterými se vám to líbilo nejvíc? Co jste se od nich naučil?**

• Hrát s někým dobrým je vždycky veliké potěšení. I při výběru hudebníků se řídím spíše intuicí. Jeden z prvních byl Paul Horn.

• **Jehož vynikající album** INSIDE TAJ MAHAL **je dnes již klasickým titulem hudby New age.**

• V té době se mi nepodařilo se s ním kontaktovat, ale sešli jsme se v roce 1984. Být s ním ve studiu je neobyčejný zážitek. Řekl jsem, že první kousek bude v D molu. Meditovali jsme chvíli, což byla vlastně naše zkouška, a pak jsme to rovnou natočili. Šlo to úplně samo. I zbytek kapely, basistu a bubeníka, se nám podařilo okamžitě dostat do stejné nálady. Byla to téměř telepatická komunikace. Natočil jsem také několik alb s Dallasem Smithem, který hraje na lyricon.

• **Co je to lyricon?**

• Dechový syntezátor... vypadá jako soprán saxofon, ale dostanete z něho daleko více zvuků. Dallas také výborně ovládá bambusovou flétnu. S ním se točí stejně hladce.

• **Takže i při natáčení jde o improvizaci?**

• Ano. Když mám někde doprovod, je to většinou trošku jazzově improvizační. Ani Paul Horn není přítelem playbacků. Říkal, že přichází z míst, kde se hudebníci sejdou a za den to všechno natočí.

• **Desku** ANCIENT ECHOES **jste natočil s harfenistkou Georgií Kellyovou. Zní to jako jakási meditativní cesta. Jaké máte vy z téhle desky pocity? A je to váš hlas, který tam zazní?**

• Je. Chtěl jsem natočit něco s harfou, ale jen Georgie byla ochotna někoho doprovázet. Načrtli jsme nějaké aranže a pak jsme to všechno za jednoho úplňku ve studiu poblíž pláže ve Venice v Kalifornii natočili. Měli jsme asi tak 40 minut, ale když jsme si to naposledy přehrávali, najednou to ze mne muselo ven a začal jsem zpívat. Přitom jsem byl ten školní typ, kterému zakáží zpívat. Nikdo tedy nebyl více překvapen, než já sám.

• **Ještě štěstí, že vám na škole nezakázali hrát.**

• Zkoušeli to, ale bylo to nějak ve mně a nikdo to nemohl udusit. Takže v tom studiu ve Venice jsem se otočil na režiséra, řekl, že ještě nejsme hotovi, poprosil jsem Georgii, aby hrála tiše na harfu, a začal jsem zpívat. Zní to jako nějaký starobylý, invokační zpěv. Vůbec si nepamatuji, jak jsem to nazpíval. Když jsme si to pak poprvé poslechli, podívali jsme se na sebe a žasli. Nikdo nevěděl, odkud to přišlo. O rok později, když album vyšlo, mi nějací Rosekruciáni po koncertě řekli, že bych to neměl zpívat na veřejnosti, že je to téměř stejné jako jedna jejich invokační píseň. A ptali se, kde jsem se to naučil, když nejsem člen řádu. Když jsem jim vysvětlil, jak to vzniklo, řekli, tak to je něco jiného, to je v pořádku. Byl jsem na to naladěn a nějak to přišlo. Říká se přece, že právě tak i Mozart byl naplněn svou hudbou. Když mi to jde, ztrácím sám sebe, ztrácím vědomí hranice mezi hudebníkem a hudbou. Stávám se hudbou. Stávám se hudebním nástrojem.

• **Jaké prostředí máte nejraději pro živé hraní?**

• Mám nádherné zážitky ze hry na velkém křídle v katedrálách a kostelech a tam, kde mohu kontrolovat i osvětlení a pracovat s barevnými světly. Vždycky se mi ale dobře hraje před dobře naladěným a otevřeným obecenstvem. Vzpomínám také na koncert v oválné hale v hotelu ve Virginia Beach, kde se celá hala naplnila jakousi silnou pozitivní energií. Měl jsem dojem, že za tím pianem levituji a ono hraje samo.

• **Ohlédnete-li se, co jste dokázal? A jaké máte plány do budoucna?**

• Cítím, že jsem začal jakýsi nový druh hudby. Naplnil jsem tak své poslání. Cítím, že i na konci 20. století lze skládat léčivou hudbu. Hudbu, jež lidem pomůže nalézt kořeny jejich duchovnosti. A možná také pomůže dodat tomuto světu více harmonie. Začal jsem kdysi hrát, protože jsem tak meditoval. Viděl jsem a vidím kolem sebe spoustu stresu. Chtěl jsem lidem pomoci něčím, co není návykové, co je po ruce.

Co bych ještě chtěl? Rád bych pro tuhle hudbu vytvořil odpovídající prostředí právě v těch nemocnicích, čekárnách, na operačních sálech a všude tam, kam podle mne patří. Jsem součástí výzkumného projektu, který by měl odpovědět na spoustu otázek, jak tahle hudba léčí. Pracujeme s dětmi na školách, ve školkách a v porodnicích. Učíme je, jak nebýt obětmi zvukového prostředí, které je obklopuje. Věřím, že by k všeobecnému vzdělání měla patřit i jakási individuální zvuková dieta. Aby si lidé uměli k obvyklé hudbě pustit i něco pro odpočinek a relaxaci. Jsem přesvědčen, že na individuální, ale i na sociální bázi by ubylo násilí, děti by se lépe učily a rostlo by jejich sebevědomí.

Rád bych tuhle hudbu zavedl i do hospiců. Pomáhá i při práci s počítačem. Ideální by bylo, aby se člověk při téhle hudbě narodil, vyrostl, učil se a třeba i umíral. To je možná moje poslání.

lan Wood, Australan, vystudoval matematiku, nedávno vydal vlastním nákladem CD Pražské snění. Hovořili jsme sice anglicky, ale lan často sklouzával do výborné češtiny.

• **Tys vystudoval matematiku a tvrdíš, že ti pomáhá jinak vnímat svět. Jak?**

• Matematika, zejména teoretická matematika, mi pomáhá vidět svět a co se v něm děje nejen z té běžné, povrchní stránky. Chápu hlubší souvislosti. Lip vidím barvy. Dokážu spoustu věcí a situací vnímat jaksi intuitivněji, ale zároveň přesněji. Myslím, že tamto dokáže vidět svět každý lepší matematik.

• **Pomáhá ti matematika vnímat svět siřeji, ve více úrovních najednou?**

• Nevím, jak to vnímají ostatní, ale domnívám se, že matematika mne naučila skutečně vnímat svět šířeji. Snad by se na to hodil podtitul tvého časopisu - rozšířené vědomí. Ve smyslu rozšířeného vnímám.

• **Kdy jsi poprvé slyšel didžeridu? Cos cítil?**

• Didžeridu jsem slyšel poprvé, když mi bylo pět let. Bylo to ve škole, kam přijel hudební soubor Aboridžinců. Moc se mi to líbilo, ale víc než didžeridu se mi tenkrát líbili tanečníci. Tenkrát jsem chtěl být tanečníkem.

• **Cos cítil, když jsi poprvé skutečně hrál na didžeridu?**

• Poprvé jsem nevyloudil ani zvuk. Ale vím, na co se ptáš. Moc se mí líbil zvuk didžeridu, a tak jsem to začal zkoušet.

• **Co konkrétně se ti líbilo na zvuku didžeridu?**

• Jakási divokost. Cítil jsem v tom zvuku nějaké propojení s planetou. To už jsem dostudoval školu a hledal jsem co dál. Cestoval jsem, žil na pláži jako hippie a tam jsem slyšel kluky, jak hrají na didžeridu.

• **Jaké je tajemství hry na didžeridu?**

• Především je třeba uvolnit rty. Většina začátečníků má právě s tímhle problémy. Nedokáží uvolnit rty. Když se rozhodneš hrát na didžeridu, tak zjistíš, že právě ty začátky jsou na tom to nejtěžší. Jednak vůbec vyloudit ten správný zvuk a pak naučit se při hře správně dýchat. Tedy dýchat tzv. cirkulárním dechem, tak, že můžeš hrát zdánlivě nekonečně dlouho a vypadá to, jako by ses vůbec nenadechoval.

• **Cojenatomnejproblematičtější?**

• Svaly v ústní dutině, hrtanu a všechny ostatní dýchací svaly jsou navyklé pohybovat se v určité posloupnosti. Začnou-li se pohybovat tyhle svaly, začnou se pohybovat i tamty. Pň nácviku cirkulárního dechu je třeba se to odnaučit. Překonat celoživotní návyk. Uvědomit si, a pak to taky nacvičit, že se dá vypustit vzduch z ústní dutiny a zároveň ve stejném okamžiku se nadýchnout nosem. Mysl se obvykle vzpírá akceptovat to.

Napadá mě metafora. Možná - právě tak jako při hře na didžeridu se člověk musí odnaučit myslet stále jedním způsobem a téměř revolučně nacvičit jiný, alternativní způsob dýchání, o kterém ještě nedávno, dokud nevěděl „jak", tvrdil, že je prostě fyzicky nemožný - možná i celé lidstvo teď musí objevit a pak pracně nacvičit poněkud jiný, alternativní způsob vnímání své doby a své reality, o kterém ještě donedávna ani nevědělo, a když se s ním poprvé seznámilo, nevěřilo, že je to vůbec (fyzicky) možné.

• **Jinak řečeno, čím víc lidí se naučí hrát na didžeridu, tím větší naděje pro spásu světa.**

• Asi je to tak. Zvláště pokud by se ti, kteří se na didžeridu naučí hrát, naučili také uvědomovat si, co je za tím. Co se ve skutečnosti děje. Kdyby začali naslouchat těm jemnůstkám v pozadí silnějších zvuků.

• **Čím se liší zvuk originální kvalitní didžeridu z eukalyptového dřeva od zvuku dižeridu vyrobené třeba v Čechách z nějakého tady obvyklého dřeva?**

• Z hlediska hudebního jde o to, že eukalyptové dřevo je velmi tvrdé a má velmi dobré rezonanční vlastnosti. Zvuk je jasnější, s vyšším počtem harmonických tónů. Ale to neznamená, že například v Sydney jsou k dostání jen dobré nástroje. Tam jsou to spíše suvenýry než hudební nástroje. Jejich zvuk je blátivý, jaksi mlžný, plochý, všechny zvuky dohromady a harmonické tóny nejsou dobře slyšet. Já jsem svou didžeridu hledal celé měsíce a pak jsem ji koupil na trhu přímo od jednoho Aboridžince. Už měl poslední. Mimochodem, Ondřej Smejkal vyrábí vynikající didžeridu z místního dřeva.

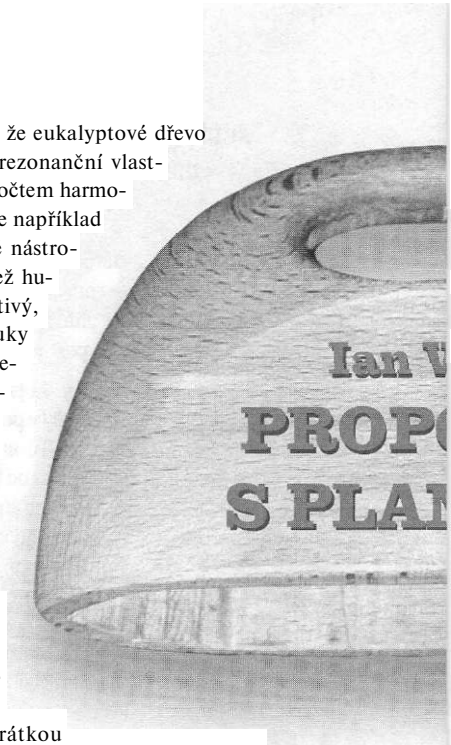

• **Dá se didžeridu „vyhrát" - jako housle? Čím déle na ni budeš hrát, tím bude zvuk lepší a více odpovídat tvé osobnosti?**

• Nevím. Asi zatím hraju jen krátkou dobu, abych to mohl posoudit. Na tu svou teď hraju asi 5 let.

• **Možná bychom tak mohli rozšířit známé přísloví: „Žena, fajfka a didžeridu se nepůjčují..."**

• Asi ano. Asi to tak bude.

• **Jak se dnes dívají Australané na Aboridžince? Změnil se jejich pohled na ně teď, když stále více lidí např. hraje na didžeridu?**

• Já už 6 let v Austrálii nežiji, ale i předtím již bylo zcela evidentní, že aboridžinská hudba a kultura pomohla odstranit spoustu nedorozumění a bariér mezi bílým obyvatelstvem a Aboridžinci. Ještě donedávna se bílí chovali k Aboridžincům velmi špatně. Teď se to také díky kultuře a třeba i didžeridu mění.

• **Možná, že tohle je recept i pro romskou otázku u nás. Kdybychom tady měli pár slavných cikánských kapel... Vraťme se ale k didžeridu. Když slyší didžeridu poprvé muzikologové, obvykle hned řeknou - ale s tím na mě nechoďte, to není hudba... Je to hudba?**

• To bychom si nejprve museli definovat, co to je hudba. Pro mne je hudba modulovaný zvuk. A nemusí obsahovat ani rytmus. Důležité ale je, jestli se hudbou dá komunikovat. Něco předávat. Třeba city. Z tohoto hlediska je didžeridu výjimečně „hudební" nástroj. Produkuje neuvěřitelnou šíři zvuků a jemných zvukově barevných odstínů. Svět zvuků didžeridu je neuvěřitelně rozsáhlý a komplexní.

• **Když si to uvědomíš, hraješ na jeden z nejstarších hudebních nástrojů na světě - skalní malby prokazují, že didžeridu znali Aboridžinci již před 40 000 lety - dnes, ve věku digitálních technologií...**

• Asi právě proto hraji na didžeridu. Vystudoval jsem matematiku a nějakou dobu jsem pracoval jako počítačový programátor, ale pak jsem se rozhodl, že se tím zabývat nebudu. Počítače používám, ale nedělám do nich. Na didžeridu jsem začal hrát také proto, že ji beru jako jakýsi protiklad počítačů. To nejmodernější a nejvědečtější myšlení je velmi zúžené a neplodné, suché. Didžeridu je pravý opak. Při hře na didžeridu člověk vypíná veškeré vědecké racionální myšlení.

• **Musíš být sám sebou. Upřímný. Nepředstírat.**

• Možná to je právě slabinou moderního myšlení, které lidstvo používá ve stále větší míře na celém světě, že používá jen svou racionální úroveň, protože je přesvědčeno, že je to to nejlepší. Že je to způsob, jak nalézt odpovědi na všechny otázky.

Didžeridu, tak jako je pro Aboridžince mostem mezi zemí a nebem, by tedy mohla být mostem mezi racionálním a intuitivním způsobem myšlení.

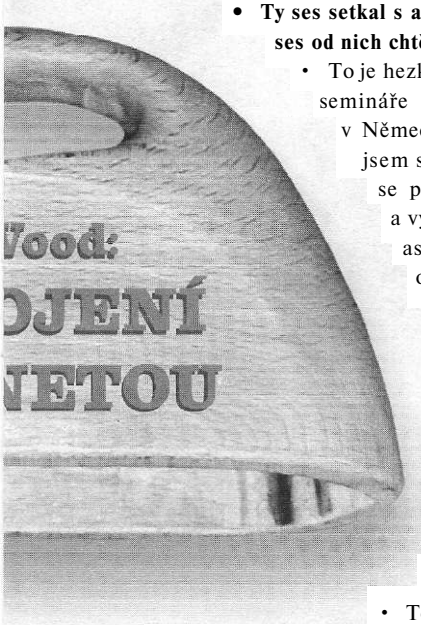

• Ty ses setkal s aboridžinskými hráči na didžeridu. Co ses od nich chtěl naučit?

• To je hezká otázka. Já jsem se jednou zúčastnil semináře na didžeridu v Heidelbergu, v Německu. Učili tam dva Aboridžinci. Co jsem se od nich chtěl naučit? Ačkoliv jsem se ptal na různé technické detaily hry a výroby didžeridu, ve skutečnosti jsem asi chtěl vědět víc o jejich kultuře, o tom, co a jak při hře cítí.

• Jsi Australan, ale původní kultura původních obyvatel málem zanikla docela a ty ses na didžeridu musel jet učit do Německa. I my tady v Čechách jsme ztratili kontakty s původní duchovností. Co bys dělal jako ministr vzdělání a výchovy, aby další generace už neztratila kontinuitu se svými předky a kulturním dědictvím?

• To tedy nevím. To je moc komplikované. Asi bych se pokusil o to, aby například vztahy mezi učiteli a žáky ve školách byly daleko více osobnější, intimnější. Není nutné měnit revolučně obsah výuky, ale forma, ta by se měla změnit radikálně.

• Jaké jsi měl dětství?

• Jako sen.

• Stejně jako Aboridžinci a jejich teorie, že současný svět si vysnili naši praprapředkové. Možná, že jsou stále jako věčné děti, které rády sní.

• Jejich kultura je taková. Můžeme být rádi, že nezanikla úplně.

• Jak vidíš budoucnost světa?

• Celého světa? Jsem spíše optimista. A těším se na všechna ta příjemná technologická i společenská překvapení. A především na to, že se lidé vrhnou na obvyklé problémy z úplně jiných konců. Líbí se mi hnutí New Age, to, že se stále více lidí dívá na věci jinak.

• Jakou hudbu nejraději posloucháš?

• Ptáky. Mám před oknem strom, a tak nejraději poslouchám zpěv českých ptáčků.

• Tibeťané říkají - poznej tajemství zvuku a poznáš tajemství vesmíru. Didžeridu je zesilovač a zvětšovač jemných vibrací a rezonancí.

• Aboridžinci tvrdí, že didžeridu obsahuje všechny zvuky světa.

• Hraješ raději sám pro sebe nebo na koncertě?

• Zase zajímavá otázka. Kdybych měl hovořit o jakési ideální představě, tak bych se nejraději dlouze procházel po pláži a pak dlouze hrál jen sám pro sebe. Ale protože žiju teď a tady, tak hraju, a rád, i na koncertech.

• Jaké je tvé poselství? Co chceš předat? Co chceš říct?

• To je těžké vyjádřit. Co chci předat? Asi takto: nechci být závislý na rozumu. Na mysli. Rád důvěřuji své intuici, rád velmi pozorně naslouchám svému srdci. Takže když se ptáš na poselství mé hudby, nevím, o čem bych měl mluvit, protože o tom prostě nikdy nepřemýšlím. Když hraju, tak se to prostě děje, a já to jen jakoby pozoruju. Když o tom přemýšlím teď, tak by se dalo říct, že se snažím lidem říct, že život lze brát a žít taky docela jinak. Že se mohou a měli by změnit.

• Co na to říkají tví rodiče?

• Máma chce, abych se co nejrychleji vrátil do Austrálie. Prý je to tam s prací stále obtížnější. A táta toho moc nenamluví, ale podporuje mne. Splním teď mámě přání a na půl roku se vracím do Austrálie. Pak se ale vrátím do Prahy. Proč? Protože smysl mého života je teď hrát, tvořit muziku, a tady s přáteli mi to jde nejlépe. Rozumím si s nimi. Chystáme také nějaké koncerty v Evropě. A cítím, že jsem svou práci tady ještě nedodělal. Cítím, že naše hudba je zatím ještě jako dítě, potřebuje vyspět, dorůst.

• Slyšel jsem, že Aboridžinec, kterému se rozpadne didžeridu, prostě čeká a za nějaký čas se najednou zvedne, tři dny jde pustinou a najde právě spadlou eukalyptovou větev, prožranou termity, aby si mohl udělat didžeridu novou. Slyšel jsi o nějakých podobných historkách?

• Tuhle neznám. Ale slyšel jsem třeba povídat, že Aboridžinci na didžeridu, kterou použijí k určitému rituálu, už nikdy potom nehrají. Já sám vlastním jednu didžeridu, která byla takto použita během rituálu, a pak na ni dlouho nikdo nehrál.

• Experimentoval jsi s didžeridu různých délek? Co jsi zjistil?

• Zkoušel jsem hodně různých didžeridu. A co jsem zjistil? Hodně věcí. Liší se nejen výsledný zvuk, základní zvuk a alikvóty, ale taky například technika, jakou na jinou didžeridu musíš hrát. Liší se výsledný pocit ze zvuku a ze hry. Co se týče Aboridžinců, těm ani tak nejde o délku nástroje, jako o patřičný zvuk, kterého chtějí dosáhnout.

• Kolik příslušníků jednoho kmene Aboridžinců hraje na didžeridu?

• Tradičně hraje velmi málo lidí. Každý kmen má vlastně jen jednoho didžeridistu a ten je velmi vážený, a pak už v životě nic jiného než hraní na didžeridu nedělá.

• Cvičíš na didžeridu pravidelně? Jak často?

• Samozřejmě cvičím, někdy několik hodin denně, někdy mi to pár dnů nevyjde, ale cvičím. Někdy je to spíše moje forma meditace, někdy procvičuju určitou techniku, zlepšuju kontrolu nástroje-

• Hraješ vždycky na stejném místě? V rohu místnosti, v určité pozici?

• Když si mohu vybrat, hraju nejraději a nejčastěji do rohu místnosti. Mám tak lepší sluchovou kontrolu, zpětnou vazbu. Často si ale prostě sednu a hraju, protože se mi chce hrát. A pak je mi jedno, kde to je.

• Co se asi děje, když hraje více didžeridu najednou?

• Didžeridu je asi spíše sólový nástroj. Jedině tak se může hráč soustředit na všechny ty jemné rozdíly v alikvótech. V kapele ale hrajeme nejméně dva, slyšel jsem hrát několik didžeridu najednou, a to se mi moc nelíbilo, ale jednou jsem slyšel hrát skoro stovku didžeridu najednou, a to už bylo o něčem jiném, to byla síla. Občas si jezdím zahrát s kolegy do Hamburgu a to se taky dějí věci. Inspirujeme se navzájem, nasloucháme si navzájem, ten výsledný zvuk jako by se dotýkal více dimenzí. Je barevnější, pevnější.

• Jak vzniklo CD Pražské snění? Z kolektivních improvizací? Dalo vám práci udělat ten překrásný obal z recyklovaného papíru?

• Natočili jsme si několik koncertů a zjistili jsme, že některé improvizované části by se daly využít jako témata pro zvláštní skladby. A na zkouškách jsme pak tato témata propracovávali a vznikly rozdílné skladby. Měli jsme tedy jisté koncepty, cvičili jsme, a pak ve studiu jsme to všechno dali dohromady na rytmickém základě. Byli jsme všichni nádherně koncentrovaní a šlo to samo. A byl jsem velice spokojen i s Alešem Charvátem, který to natáčel. A obal? To zase vyplynulo přirozeně, protože jeden člen kapely je výtvarník, druhý měl kamaráda litografa, který měl ten papír, další člen kapely je knihvazač atd.

• Zjišťuješ rozdíly v přijetí publikem? Vyvíjí se obecenstvo?

• Rozhodně je to stále lepší. A někde se nám hrálo neuvěřitelně dobře. Třeba v čajovně v Opavě. Tam jsme byli velmi dobře přijati.

Rozhovor připravil Vlastimil Marek

PERUÁNSKÉ

Tibeťané říkají: „Náboženství je zvuk". Indičtí brahmáni říkají „Nada Brahma" - Zvuk je Bůh - a věří, že člověk byl stvořen dechem a tento zvuk oživil Boha v člověku. Liturgické zpěvy, vokální rituály šamanů i sanskrtské mantry dokazují, že staré kultury znaly způsoby, jak změnit obvyklé stavy vědomí.

Daniel Statnekov, sběratel starožitností, objevil v roce 1972 na jedné aukci malý předmět, ke kterému najednou pocítil velkou náklonnost. K jeho zklamání se předmět na aukci neobjevil, a tak zašel za obchodníkem a zeptal se speciálně na onu „hračku". Koupil ji za čtyřicet dolarů. Později začal uvažovat, k čemu ten předmět asi sloužil. Celkem náhodně pak do ní foukl. Nebyl rozhodně člověk, který by se zabýval esoterikou, ale to, co ucítil, popsal jako proud světla směřující do vesmíru. Lekl se a vypadl z transu, do kterého ho jedno písknutí dostalo. Chvíli jen seděl, potil se a uvažoval o tom, že právě cestoval kolem své duše. Uvědomil si, že to bylo díky píšťalce. A píšťalka mu změnila život. Statnekov objevil její schopnost navozovat změněné stavy vědomí a napsal o tom později knihu ANIMATED EARTH.

V průběhu 80. let se pak malá armáda fyziků, archeologů, antropologů, hudebníků, etnomuzikologů a řemeslníků, pomocí rentgenu, stetoskopů, stroboskopů, nahrávek, frekvenčního měření a spektrální analýzy, intenzívně zabývala výzkumem peruánských píšťalek. Objevili, že tyto prastaré hudební nástroje mají překvapivě dokonalou konstrukci a nečekané zvukové kvality. Ukazuje se, že tyto na první pohled hračky hrály velmi důležitou roli v rituálním životě starých Inků a Mayů. Při rentgenu jedné okaríny se např. zjistilo, že v sobě skrývá tři dutiny, které jí dodávají neuvěřitelné zvukové vlastnosti. Nejstarší předkolumbovské hliněné hudební nástroje, nalezené archeology v Ekvádoru, pocházejí z doby 1000 let př. Kr. Výroba těchto nástrojů pák pokračovala až do doby španělské okupace v 16. století, ale pak se zdálo, že zcela zanikla. Potomci starých mistrů se domnívali, že se jedná o hračky nebo nějaké signální píšťaly. Dnes se již podařilo nashromáždit tisíce takových píšťal a fléten z vykopávek v Mexiku, Guatemale, Hondurasu, Columbie, Ekvádoru a Peru. Mají nejrůznější tvary, jsou z nejrůznějších druhů keramiky, někdy jsou sestaveny po třech, čtyřech nebo více kusech. Současní hudebníci a řemeslníci dokázali obnovit výrobu těchto píšťalek a pořádají se semináře a workshopy-

Jeden z největších znalců a nejlepších výrobců peruánských píšťal je Don Wright.

• Don: Když jsem studoval na Bostonské universitě psychologii a teologii, seznámil jsem se s jedním profesorem, který mi jednou předvedl peruánskou píšťalku. Bylo nás v místnosti víc, ale jakmile jsem uslyšel ten podivný zvuk, zježily se mi chlupy na rukou. Když jsem začal pískat sám, měl jsem pocit, jako by kolem naplnil prostor vítr prázdnoty. Vystrašilo mě to. A pak jsem cítil, jak mi jakési brnění stoupá tělem nahoru do mozku. Lekl jsem se, že se mi probouzí kundalíni, protože v tu dobu jsem o tom hodně četl a chtěl jsem to zažít. Bzučení narůstalo a já se znovu lekl, že to pak nedokážu zastavit. Tak jsem přestal pískat a všechno ustalo. Bylo to jako když stoupají bubliny v sodovce, tak ve mně stoupaly bubliny energie. Odešel jsem z místnosti, ale pořád jsem nic neslyšel. Vešel jsem do místnosti, kde někdo hrál na kytaru a teprve zvuky kytary prorazily ten blok nebo co to bylo a já opět začal slyšet normální zvuky. Když jsem pak s profesorem Danielem Baerem mluvil, říkal jsem mu, že bychom to neměli dělat, protože nevíme, co všechno to způsobuje.

• **Jak píšťalky vypadají? Jak jsou naladěny?**

• Don: Jsou to keramické píšťalky nebo okaríny se dvěmi zvukovými komorami. Různé peruánské kultury vyráběly i vícekomorové píšťaly - některé mají čtyři, jiné až osm komor - po tisíce let, ale posledních čtyřista let o nich nikdo nevěděl, dokud je Daniel Stalenkov neobjevil. Některé vypadají jako keramické nádoby na vodu, 15 až 30 cm vysoké, 20 až 30 cm široké, s hrdlem, do kterého se fouká a které vystupuje ze zadní části těla píšťaly. Zadní komora je spojena s přední komorou.

Jak jsou laděné? Řekl bych, že nijak. Že nezáleží na ladění píšťaly, ale na vyladění člověka, který hraje a na výsledném efektu. Studoval jsem psychologii a vím něco o synestezii, vícesmyslovém vnímání, a přece jsem vždy překvapen, jak to funguje. Když jsem pak začal píšťaly vyrábět, uvědomil jsem si, že jako výrobce nějakým způsobem do píšťal vdechuji změněný stav vědomí. To se ale týká jen člověka, který na píšťalu hraje. Člověk stojící vedle nic nepozná. Hráč cítí a ví, že se něco děje, a nejde o emoční ztotožnění se zvukem, spíše přímé ovládání emocí pomocí zvuku.

• **Na píšťalce není nějaký knoflík, abys ji mohl naladit. Vyškrabuješ to zevnitř, nebo jak to ladíš?**

• Don: Jedna stěna mezi komorami by měla být opravdu tenká a dá se ještě ztenčit. Nebo mohu přidat kousek plastu, a tak ovlivnit výsledný zvuk. Musí se to zkoušet metodou pokus-omyl. Nejdůležitější je uvědomit si, že píšťalu ladím pro hráče, ne pro posluchače. Často se stane, že dosáhnu ideálního ladění pro hráče, ale píšťalka zní chraplavě, strašně. Nemyslím, že by to byla otázka přesné výroby a přesných čísel. Někdo zkoušel frekvence měřit a zjistil, že zvuky jednotlivých komor byly rozdílně přesně o 100 Hz. To je ale prostě náhoda, protože píšťalky jsou ruční výroba a laděné jen podle výsledného zvuku. Když to ladí, pak je to v pořádku, a pak asi mají tvary uvnitř nějaké poměry. A spíše než o slyšení jde o cítění.

• **Každá píšťalka zní tedy jinak? Hrajete ale ve skupině, většinou osm hráčů, zní každá skupina stejně?**

• Don: Ne. Proto říkám, že by se lidi ve skupinách neměli měnit. Udělám vždycky první píšťalku a naleznu určitý pocit. Pak udělám druhou stejně jako tu první. Potom hraji na obě současně a porovnám a měním zvuky, aby šly k sobě. Tak postupně vyrobím všechny další. A proč osm? S každou další píšťalkou je výsledný efekt lepší, když přidáte devátou, najednou se výsledek zhorší. Takže hrajeme v osmi lidech.

• **Stále není jasné, jak se píšťalky kdysi používaly. Při rituálech? Jen někdy, třeba při novoluní? Byli hráči speciálně vycvičení, nebo na píšťalky mohl krát každý? A co bylo cílem?**

• Don: Mám dnes zkušenosti ze stovek píšťalkových sezení, a lidé vždy říkají, že ačkoliv nikdo netuší, co to má přijít, když to přijde, najednou to poznají. Zážitek ze hry je něco mimo definici nebo strukturu. Je to velmi emoční, osobní, tichá vnitřní zkušenost.

• **Když přirozeně skončila hra, které jsem se účastnil, všichni jsme se po sobě podívali a cítili se jinak, než když jsme začali. Můžeme tedy říci, že člověk je neoddělitelnou součástí nástroje?**

• Don: Ano. Když to skončí, všichni vědí, že k tomu došlo, a že se to nedá popsat. Všichni ale vědí, o čem to bylo. Lidé, kteří hrají hodinu, mají pocit, že hráli jen dvacet minut. Někteří pak hovoří o niterných imaginárních cestách ve svých vizích. Někteří slyšeli andělské chóry. Všichni uvádějí velmi intenzívní pocity. Ale když se mě zeptáte, k čemu sloužily ve starém Peru - nevím. Možná právě tak jako my objevovali změněné stavy vědomí. Neexistují žádné písemné záznamy ani malby. Konkvistadoři okopírovali velkou část jejich písemných památek, ale nikde není ani zmínka o píšťa-

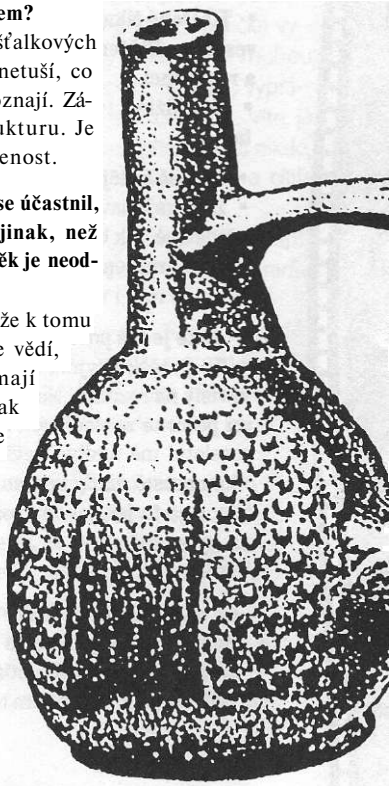

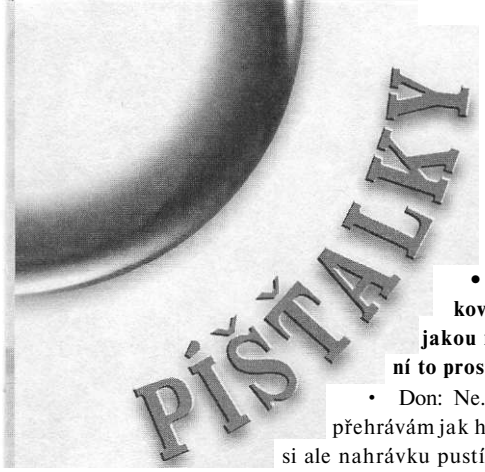

lách. Andrew Weil prý objevil v pralese šamana, který používal podobné zvuky. Velmi podobně ale znějí i písně ICAROS při ayahuascových rituálech.

• **Když jsem se poprvé zúčastnil píšťalkového sezení, chtěl jsem si pak koupit nějakou nahrávku, ale hned mne napadlo, že na ní to prostě nebude, že?**

• Don: Ne. Mám jednu velmi dokonalou, ale ač ji přehrávám jak hlasitě a kvalitně chci, není to tam. Když si ale nahrávku pustím a začnu k tomu pískat na svou píšťalu, najednou to tam opět je. Někdy je lepší, když člověk hraje sám, ale sotva vydrží tak dlouho, jako když se sejdou lidé a beze slova hrají, dokonale soustředěni, celé hodiny. Když hrajete, i ty nejmenší změny v dechu naprosto změní výsledný zvuk celé skupiny. A když člověk vydrží, pak si uvědomí, že je součástí něčeho většího, a že jsou tak všichni skutečně jedno. Je to neopakovatelná zkušenost pro všechny. Vytváříme tak, jakýmsi zesílením sebe samých pomocí zvuku, synestezii a sdílíme tvořivou zkušenost.

• **Když jsem hrál, prošel jsem několika fázemi. Hraji silně? Slabě? Mám si spíše odpočinout? A pak jsem zjistil, že se moje mysl ztišila, a prožil jsem něco jako zenový okamžik: mysl byla tichá a já byl najednou obklopen kruhy zvuku a vědomí.**

• Don: Prvních pět, šest minut je každý orientován spíše ven. Kouká se na druhé a uvažuje, hej, co to dělám? Dalších pět, šest minut se pozornost přesouvá dovnitř a člověk začíná vnímat, co se děje uvnitř těla a mysli. Potom přijde závěrečná část, kdy se pozorovatel stane čistou zkušeností: je pozorováním samotným. To je ta zenová kvalita, o které mluvíš. Když to vydržíš, můžeš pak takhle hrát celou noc.

• **Je vzrušující, když po desetiletí drog a AIDS najednou přišly nové a bezpečné metody měnící stavy vědomí. Tahle zkušenost je výjimečná a lidé ji chtějí stále opakovat.**

• Don: Zážitek hry na peruánské píšťalky je velmi hluboký. Ironií je, že nemáme nic, k čemu bychom to přirovnali, a můžeme jen spekulovat, že jde o změněné stavy vědomí vyvolané zvukem. Proto je tak obtížné hovořit o této nové zkušenosti. Kdyby přišel nějaký cizinec, uslyšel píšťalky, sedl si a hrál taky, něco hlubokého by zažil, ale pak by mu určitě scházela možnost jakkoliv se podělit o to, co zažil. Myslím si, že píšťalky jsou posvátný nástroj.

• **Jak to myslíš, posvátný?**

• Don: Nemyslím to v náboženském smyslu, ale tak, že je to nástroj člověku velmi drahý, vzácný, cenný, protože umožňuje transpersonální zkušenost. Před několika měsíci pro mne začala nová etapa, co se týče peruánských píšťalek. Mé znalosti a dovednosti dosáhly bodu, kdy jsem začal ovlivňovat výsledek, ne jen ho hledat. Jako bych v každé píšťale objevoval najednou nové a nové věci. Každá mne něco naučí. Jako by mne každá učila, jak je vyrobit ještě kvalitněji. Pracoval jsem podle píšťalek z Chimu, a ty vyluzují nejvyšší zvuky. Přitom ty nejstarší známé produkují zvuky o mnoho nižší. Uvědomil jsem si, že každá generace používala vyšší a vyšší ladění. Když jsem si to nakreslil, vyšlo mi, že dnes by zvuk musel být tak vysoký, že bychom jej vůbec neslyšeli. Vrátil jsem se tedy zpátky k modelu vůbec první píšťalky, kterou jsem dělal a začal znovu. Smíchal jsem novou hlínu. Objevil jsem důležitost tvaru a vzhledu píšťalek. Začal jsem je zdobit. Například jsem nikdy nevěděl, jak hrnčíři v Novém Mexiku zdobí své výrobky. Používají na leštění kámen, ale mně to nikdy nefungovalo. Pak jsem zjistil, že každý hrnčíř má svůj vzácný kámen, někdy děděný v mnoha generacích a jen ten používá. Pak se ke mně dostal i můj kámen, s ostrým okrajem a tvary přesně do mé ruky. Miluju jej. Je to můj spojenec. Jde také o to, že během práce na píšťale se s ní seznámím. Víme o sobě. Je důležité, aby píšťalka byla pro někoho cenným a vzácným předmětem. Zpátky k výšce tónu - když jsem vyrobil první novou píšťalku nového tvaru z nové hlíny, bál jsem se, aby nechrčela, aby v ohni nepraskla atd. Pak jsem do ní foukl a s překvapením jsem zjistil, že kromě nízkého očekávaného tónu z ní vychází i druhý, daleko vyšší tón. Hezká náhoda, řekl jsem si. Jenže od té doby má ten druhý zvuk každá píšťala, kterou vyrobím. Věřím, že tohle je ten nový přínos naší generace!

• **Jak dlouho píšťalky vyrábíš? Jaká je jejich cena?**

• Don: Začal jsem je dělat někdy kolem roku 1980. A cena? Za sestavu sedmi píšťalek jsem chtěl před několika lety 1150, pak za ty nové 1300 a teď už mám řadu zájemců o píšťalkovou sestavu za 1600 dolarů.

• **Když hraji, často se přistihnu, že příliš vnímám jak hraji, než abych se dokázal do hry ponořit. Asi je to tím, že jsem profesionální hudebník a studoval jsem hudbu. Někdy si dokonce přeji, abych hudbu nikdy nestudoval a byl schopen zvuk vnímat a vychutnávat nevědomě.**

• Don: Neber si to tak, levá hemisféra je také dobrá věc. Moje žena je lékařka, a když operuje, sleduje konkrétní tkáně a cévy a odsává krev a tak podá očekávaný profesionální výkon a nezatěžuje se emocemi. Určitě by ti ale pomohlo, kdybys zkusil nějaký malý rituál, aby jsi tělo a mysl připravil na zážitek ze hry. Já mám svou dílnu a obchod a kdykoliv v něm pracuji, nejprve vyčistím jeho prostor, abych odstranil veškerou negativitu. V rozích mi visí jalovec. Někdy ho dávám i do píšťal. Pak medituji, představuji si, že mohu své vědomí prodloužit až někam do vesmíru. A v představě čistím své budoucí píšťaly přímo uprostřed vesmíru. V jistém smyslu jsou mé píšťaly zrozeny přímo v centru vesmíru. Je to jakási magie. Lidé mi dokonce posílají nějaké pro ně velmi vzácné věci, abych je rozdrtil a použil do hlíny na píšťaly. Není to věc materiálu, ale vibrací. Uschovávám si i píšťaly, které se rozbily, a kousek z té staré vždy použiji při výrobě nové. V jedné píšťale je trocha popela od Sai Baby, v jiné je kousek posvátné země z paty stromu, který v OSN zasadili představitelé hlavních náboženství, v další voda z Lurd. Jednou jsem viděl, jak jedna žena použila posvátnou kukuřici, aby posvětila nádobu, a já jsem přímo viděl proud energie, který se píšťaly dotkl. Trochu té kukuřice mi dala a já se naivně zeptal, jak ji mám uschovávat. Zaječela na mne NEZÁLEŽÍ, KDE JI USCHOVÁŠ, ALE JAK JI POUŽIJEŠ, TROUBO! Některé materiály rozemelu do hlíny, jiné použiji jinak.

• **Jak vidíš budoucnost použití peruánských píšťalek? Máš nějaké poselství?**

• Don: Když jsem začal píšťaly vyrábět, umístil jsem na svůj obchod nápis: Peruánské píšťaly, které zvukově navozují změněné stavy vědomí. A ukazoval jsem zájemcům, co to dělá. Přicházeli hippies, kteří se chtěli zdrogovat. Přicházeli zájemci o world music. Hledači a filosofové. Tak jsme začali hrát a při hře všechny rozdíly a názory zmizely. Všichni jsme byli šťastní, sjednocení, tolerantní, usměvaví. Vzpomínka na změněný stav vědomí vybledne, ale zůstane vzpomínka na zážitek a šťastné chvíle pohody a klidu. Myslím, že vzniknou další nové tvary píšťalek a ty vyprodukují ještě efektivnější zvuky k dosažení ještě hlubších stavů vědomí. Doufám, že to vše pomůže našemu evolučnímu vývoji. Každý si přece zaslouží šanci na nějakou hlubokou duchovní zkušenost i bez filosofií či náboženského požehnání, že? Je to jen čistý zážitek.

LÉČBA VIBRACEMI

Joy Gardner-Gordonová

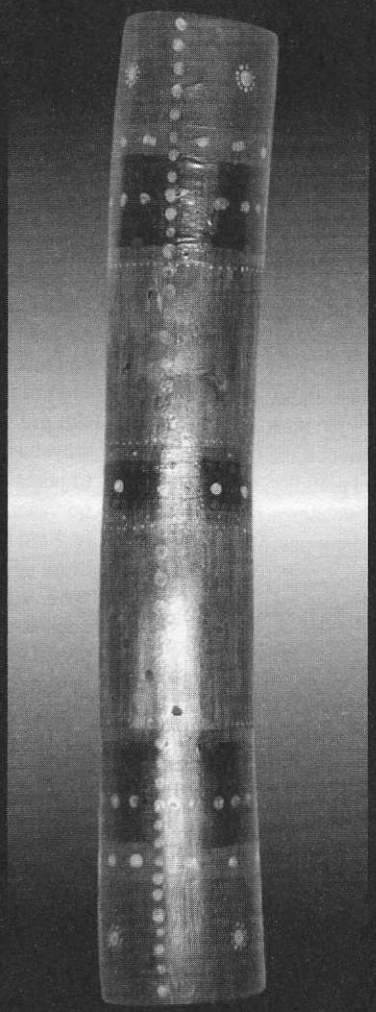

Joy Gardner-Gordonová je holistická a vibrační léčitelka. Napsala knihy COLOR AND CRYSTALS, NEW HEALING YOURSELF, HEALING YOURSELF DURING PREGNANCY, DIFFICULT DECISION. Rozhovor byl převzat z internetu z časopisu THE MONTHLY ASPECTARIAN.

• **Jak jsi se k tomu všemu dostala?**

• Začala jsem jako bylinkářka. Měla jsem pocit, že jsem kdysi musela být čarodějnice a že jsem asi nějak pracovala s přírodou. Nebylo to zase až tak snadné, protože to bylo v roce 1968 a byla jsem jedna z vůbec prvních bylinkářek v USA. Začala jsem se tím zabývat, protože jsem měla cystu na vaječníku, a než bych šla na chirurgii, rozhodla jsem se to řešit jinak. A když jsem se rozhodla pomoci sobě, začala jsem pomáhat i druhým. Začala jsem psát články a knihy. Psala jsem si stále něco již od třetí třídy, ale samozřejmě, že jsem se musela naučit jak psát profesionálně. Pak jsem v Seattlu na noční universitě vystudovala přímo u čínského lékaře akupunkturu, u třiadevadesátiletého maséra jsem se učila starodávné umění energetické masáže. No a pak jsem začala pomáhat Dr. Elisabeth Kúbler-Rossové asistovat u umírání, to bylo na konci 70. let. Zároveň jsem studovala u jednoho britského jasnovidce a léčitele. Tenkrát jsem s ním vykonávala různé „duchovní" cesty. Při jedné jsem vstoupila do svého těla na buněčné úrovni a hledala příčinu svých cyst, které se neustále vracely. Podařilo se a dnes s nimi potíže nemám. To mne pak přivedlo k práci s lidmi - pomáhám jim uvědomit si, proč onemocněli, pochopit, že nemoc je jen vrchol ledovce, a že řešením je vnímat nemoc jako dar, příležitost komunikace s tělem a nakonec i příležitost vydat se na duchovní cestu.

• **Můžeš dát příklad nemoci coby daru?**

• Na to postačí můj vlastní životní příběh. Když jsem na své duchovní cestě vstoupila do svých vaječníků, nechala jsem promluvit své vaječníky. Pak se žena, se kterou jsem pracovala, zeptala: „Kdo tam ty cysty dal?" Zeptala jsem se svého vyššího já a odpověď zněla: „Tvojematka." Najednou jsem měla v hlavě obraz. Viděla jsem samu sebe, když mi byly asi tři roky, cítila jsem se plna té zvláštní energie, se kterou jsem si již tehdy hrála, a které se moje matka tak bála, že mi to zakázala: „Zastav to!" A já to tenkrát zastavila a energie, která nemohla proudit, se zastavila v mých vaječnících. Později se tam začaly dělat cysty. Když to zjistila, žena se okamžitě zeptala: „Chceš se té energie ve vaječnících zbavit?" Řekla jsem, že ano. Ona řekla: „Tak to dej všechno pryč." Představila jsem si, že z toho místa začínám vytahovat energii jako nějaký dlouhý provaz, a tahala jsem a tahala téměř třicet metrů provazu, až to bylo všechno venku. Cítila jsem se okamžitě volná, mé sexuální orgány se cítily volné, celé mé tělo bylo jiné a to, že jsem o sobě znovu začala uvažovat jako o energetické bytosti, také změnilo veškeré procesy. To je to, o čem mluvím, když říkám, že nemoc může být dar. Například bych nikdy nevěděla, že mám zablokované sexuální orgány, kdybych neměla ty cysty. A tak jsem začala tyhle duchovní cesty zprostředkovávat i jiným lidem.

- **Máš na mysli cesty v tradičním šamanském duchu?**

• No, duchovní cesta je to, když si vizualizuješ svou stezku a kráčíš po ní dál a dál, a všechno, co se na ní zjeví, má svůj význam. Když uvidíš modrou květinu, zastavíš se povídáš si s ní a zeptáš se jí, co tě může naučit. Když uvidíš dům, zastavíš se a mluvíš s domem. Nebo potkáš nějaké duchy, nebo se dostaneš do minulých životů. Byla jsem tak třeba v zahradě Buddhy. Dějí se nádherné věci. Je to jako když se procházíš ve snu, ale zároveň to všechno dokážeš interpretovat. Je to jakási lehká forma hypnózy. Nepotřebuji bubnovat, abych se do toho stavu dostala. Je to taková hluboká relaxace. Je udivující, jak je i pro jiné lidi snadné dostat se do tohoto lehkého transu a přinést si odtud představy. V zásadě jde jen o to dovolit jim mluvit a ono se to začne odvíjet samo. V rámci tohoto procesu jsem tak potkala své strážné duchy, duchovní průvodce. Jedním z nich je Dr. Lang, lékař, který žil v Anglii na přelomu století. Měla jsem jednou vizi, že jsem holčička, která žije na přelomu století, a zajímala jsem se o teosofii, a dostala jsem se k učení o čakrách a léčení barvami a zvukem, a začala jsem s ním o tom všem mluvit. Byla jsem tím tak vzrušená, že se začal smát. Tehdy mi nevěřil. Pak mi řekl, že měl smrtelnou dopravní nehodu a když opustil své tělo, zjistil, že vidí aury, čakry a energie. Proto se mi pak zjevil a pomáhá mi. Je to jako kdybychom spolu jezdili a on mi vypráví, co vidí a co se děje podél naší cesty. Je jako profesor, který mi povídá všechno o čakrách a energiích. No a později se ke mně dostala kniha Mary Andersonové LÉČENÍ BARVAMI a tam to všechno bylo a mně to připadalo už známé. S použitím rad a zkušeností jiných duchů jsem pak o sedm let později vydala knihu, která se dodnes v Anglii prodává, BARVY A KRYSTALY. Začala jsem ve své práci kombinovat barvy a práci s čakrami a začala jsem to vyučovat. Používala jsem barevná světla, barevné vody, nabíjela jsem vodu energií a žasla, jak mohou být tyto tak jemné formy léčení tak účinné. Potom jsem četla knihu Catariny Rafaelové o krystalech (KRYSTALOVÉ OSVÍCENÍ) a začal se zajímat i o krystaly. Tenkrát jsem zrovna pracovala s umírající paní a ta nemohla vyřešit jeden svůj problém: nemohla plakat. Měla jsem jeden velký růženín a slyšela jsem, že růženín je kamenem bezpodmínečné lásky. Tak jsem ten kámen přiložila na její srdce - a během minuty se paní rozplakala. Od té doby pokládám na své pacienty i drahé kameny a krystaly. Tehdy mne začal Dr. Lang učit o krystalech. V té době jsem měla i jiného průvodce, Růžovou Taru, což byla růžová verze zelené tibetské bohyně Tara. Měla jsem v té době potíže se svou matkou, která měla období klidu a období depresí. Když byla v klidu, bylo to nádherné, když byla v depresi, začala mne v mých meditacích navštěvovat Tara. Tara mi radila, jak mám vycházet se svou matkou. A ukázala mi, jak pracovat se zvukem. Do té doby jsem nikdy nezpívala, ale s Tarou jsem začala vyluzovat ty nádherné zvuky. Zvala jsem Taru i na cesty svých klientů a ona skrz ně zpívala - byly to nádherné zvuky. Začala jsem ty zvuky přisuzovat určitým čakrám a pak jsem vydala i kazetu HEALING VOICE: TONING FOR THE CHAKRAS (LÉČIVÝ HLAS: LADĚNÍ ČAKER).

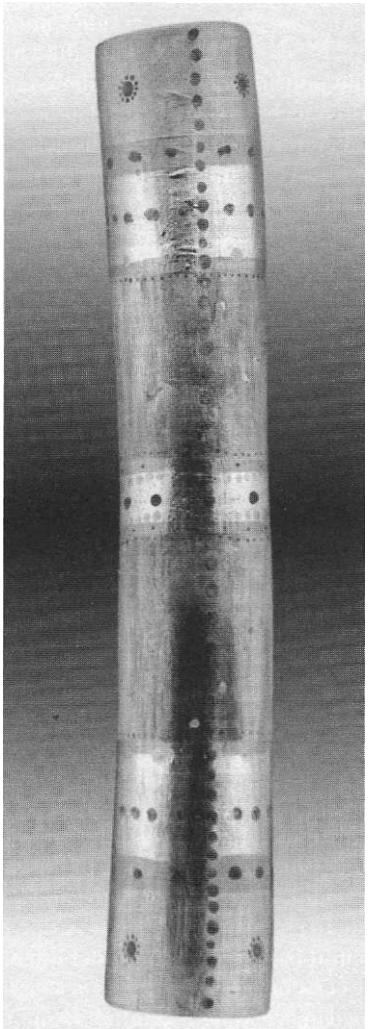

- **Mluvíte o zpěvu alikvótních tónů?**

• Ano. To se stalo. Začala jsem zpívat alikvótní tóny. Je to jednoduché. Člověk se nadechne a začne zpívat - a najednou mu to zní dvoj i trojhlasně. Zpívání je velmi léčivé. Proto taky lidé vydávají zvuky, když je něco bolí. Když zpíváte třeba to slavné óm, tedy aum, je to dobré pro celé tělo. Existuje videokazeta založená na práci Hanse Jennyho Kymatika. Je na ní přímo vidět, jak když dáte třeba na blánu bubnu nějaký prášek a pod blánou hrajete, prášek se zformuje do překrásných geometrických obrazců, mandal. Někdy to vypadá jako soustředné kruhy s tečkou uprostřed, jindy to jsou nádherné obrazce vypadající jako améby nebo spirály. Je to neuvěřitelné, vidět jaký vliv má zvuk na hmotu. Člověk si uvědomí souvislosti mezi zvukem, čakrami, energií a pozitivní možnosti využití těchto vztahů. Nebo to, jak asi destrukčně na nervový a energetický systém působí chvilka heavy metalu. Připadá mi, že posluchači heavy metalu jsou dobrovolní vězni. Měla jsem klienta, který, vždycky když se pohádal se svou matkou, odešel ke své aparatuře a pustil si nahlas heavy metal.

- **Jak v této souvislosti hodnotíte disonantní jazz?**

• Nejde o to odsoudit to. I tahle hudba má své místo. Jestli se vám to líbí, asi vám to něco přináší a možná odděluje to, co je potřeba oddělit. Někdo nesnáší bubny, jiný je miluje. Gregoriánský chorál spouští ve vyšších čakrách jakýsi meditativní trans, zatímco bubnování ten trans spouští v nižších čakrách. Je to logické, protože člověk si uvědomí, že Afričané, šamané a američtí indiáni vždy oslavovali spojem s duchy země, používali proto bubny, zatímco východní filosofie a západní náboženství se cítila spojena s duchy nahoře na nebesích. Jsou to stejně platné přístupy, jen rozdílně směrem k duchovnosti orientované.

- **Co tedy děláte dnes?**

• Celá ta cesta jakéhosi obnovování schopností, které jsem měla, když jsem byla dítě, vyvrcholila koncem 80. let. Tehdy jsem dala dohromady duchovní cesty, hypnotické regrese, emoční terapii, léčbu zvukem a barvami a krystaly a nazvala to **Vibrační léčba.** Myslím, že základem je propojení srdce s hlasem, takže člověk, který dokáže otevřít ústa a naplno a jasně se vyjádřit, dokáže pak přesně sdělit své pocity a emoce a podělit se o své radosti. Základem je tedy léčba zvukem, její autenticita. Jsem při ní dokonale ve styku s tím, kdo jsem, kdo jste vy, a dokážu pak navázat přímou komunikaci v plnosti bytí každého člověka. S bezpodmínečnou láskou v sobě dokáži nalézat bezpodmínečnou lásku i v jiných. Je to proces vzájemného ladění. Jako příběh o Babylónu, který vypráví o dobách, kdy si všichni Mé rozuměli. Možná šlo o nějaký univerzální jazyk. Představuji si, že to muselo být něco jako sanskrt, tedy jazyk, ve kterém má každý zvuk přesný astrologický, psychologický a energetický smysl. Každá slabika, každá hláska tak vyjadřuje hluboký smysl a význam. Mám pocit, že když se zvukem vyladíme, když si ve zpěvu rozumíme, začínáme cítit a snad i hovořit takovým univerzálním jazykem.

Každá moje přednáška či každé soukromé sezení je jiné, přísně individuální. Každý klient dostane to, co potřebuje. Poskytnu zvuky, krystaly, energii, a každý si vybere, co potřebuje. Někteří lidé se vyléčí sami, jiní se stanou léčiteli, někteří učiteli. Pomáhám z lidí dělat to, co ve skutečnosti jsou.

Nejdůležitější je ticho. Vždy ráda začínám z ticha. Myslím, že kdyby se lidé naučili mít rádi ticho, zjistí, že tak snadno naleznou přístup k tomu, co potřebují. Třeba k léčbě.

HUDBA

Inge

Stále častěji se pro označení doby, kterou prožíváme, užívá označení Vodnářský věk. V čem je nový a co znamená v oblasti péče o zdraví?

Vodnářským věkem vstupujeme pomalu, alejistě, do vyšších vibrací, jež pomalu, ale jistě přináší jakousi novou frekvenci doby. Předchozí období Ryb mělo převážně mužské vibrace, hlavními čakrami byly třetí a pátá. Typickým pro toto období bylo: manifestace projevování se navenek, vývoj ega, materialismus. Toto období nyní přestává nebo spěje ke svému konci a zvyšování vibrací nás přenáší do období Vodnářského věku. Vodnářský věk zodpovídá za vibrace 4. a 2. čakry, za spojení všelásky spoluprožívané s kvalitou svobody, schopnosti zbavovat se, a ženské kvality - nastoupí vibrace, spojené se 4. a 2. čakrou. Období vyžaduje i nové přístupy při metodách ošetření.

I klasická medicína, kterou osobně velmi akceptuji, se mění stejně, jako se mění alternativní medicína. Ustupuje se od hrubších a velmi tvrdých ošetřovacích metod kjemnějším ajemnohmotnějším metodám. Například, podle mého názoru, ošetřeníjehlou v akupunktuře v příštích 10 letech zcela vymizí.

Přitom akupunkturu mnozí Evropané považují za typicky „nový" vodnářský přístup.

Znalosti a vědění v akupunktuře zůstanou, ale použití pracovních metod se natolik změní, že se na meridiánech a bodech bude pracovat spíše se xvuky a barvami. Peter Mandel z Mandelova institutu v Německu se velmi zasadil o vývoj studia vlivu barev na meridiány, body a zóny na lidském těle. On se postupně proslavil prostřednictvím této metody, vyškolil mnoho doktorů, kteří tyto znalosti včlenili do své praxe. Další možností je např. práce s tibetskými mísami nebo se zvukem na meridiánech a bodech či oblastech těla.

A to je oblast, která mne velmi zajímá. O co jde?

Jednou ošetřovací metodou Vodnářského věkuje tzv. fonoforéza. Ladící vidličky (tzv. ladičky) s určitou frekvencí se přikládají na určité oblasti na těle, nebo se přidržují v auře. Musíme si to představit přibližně takto: vše je vibrace, vše je frekvence. Tak vibruje i každá čakra v určité, měřitelné frekvenci, což můžeme vyjádřit v Hertzovýchjednotkách. I meridiány mají své vibrace. V akupunktuře např. existují přístroje, které se např. rozsvítí, když se vyhledá určitý meridián, ajinou barvou se přístroj rozsvítí, když se vyhledá cubo bod, popř. jiný akupunkturní bod. Tak tedy vše má svoji frekvenci.

Můžete být specifičtější? Jaké frekvence čakry mají a jaké ladičky používáte?

1. čakra např. vyzařuje červenou barvu ve frekvenci přibližně 700 Hz. Když pomocí nanometru tuto frekvenci přepočítáme, dostaneme se k vibraci této barvy. A tak v tomto případěje konkrétní barevnou vibrací této frekvence červená. Takto můžeme prostřednictvím barev a čaker pracovat na meridiánech. Stejně takjsou měřitelné orgány. Každý orgán má určitou barevnou vibraci. Např. močový měchýř a ledviny vibrují v červené a červenooranžové barvě. Tak můžeme prostřednictvím červené barvy či červeně vibrující frekvence pracovat na 1. čakře.

To se (de dostáváme k hudbě a jejímu léčebnému působení na člověka, jeho tělo a mysl. Jak to vše souvisí?

Hudební stupnice CDEFGAH „zhudebňuje" naše čakry, ale také duhu. Frekvence červené barvy odpovídá 1. čakře, frekvence oranžové barvy odpovídá 2. čakře, 3. čakra odpovídá žluté barvě a tak to pokračuje dál postupně přes zelenou, modrou, fialovou a bílou barvu. Jsou to barvy čaker a také naší základní hudební stupnice. C vibruje červeně, D vibruje ve 2. čakře, atd. V tomto smyslu tedy hudebník nedělá nic jiného, než že zhudebňuje své čakry. Pracuje s vibracemi a frekvencemi.

Jak se tyto frekvence zjišťují?

Vycházíme z toho, že se vše může převést do měřitelných hodnot a potom toje prostá matematická úloha. Tak můžeme vypočítat např. tón Země. Spočítá se doba oběhu ve vteřinách, vydělí hodnotou průměru planety a pak převede do oktáv. Tím dojdeme k tónu Země (Cis - 136,10 Hz). A takto se dá do frekvencí jednotlivých tónů převést vše.

Vraťme se k práci s ladičkami. Jak se s nimi pracuje?

S ladičkami se pracuje s ohledem najejich vibrace a frekvenci a díky tomu, jak jsou vyrobeny, se mohou umístit zcela cíleně na určité body. Např. tibetské mísy se spíše přikládají na čakry či větší plochy na těle.

Rozlišujeme různé ladičky a různé frekvence, se kterými můžeme pracovat. Najedné straně pracujeme tedy s barevnými vibracemi, na druhé straně používáme poznatků astrologie. Například tón Marsu můžeme odvoditjak z astrologie, tak i z barevných vibrací. Existují ijiné možnosti, jak dojít k metodám ošetření. O tom všem se ale dnes už můžete dočíst v různých odborných knihách.

Jaké jsou tedy ty nejdůležitější ladičky a k čemu je používáte?

Nejdůležitější ladičky (nebo vidličky), které se v současné době používají při práci, jsou tzv. základní ladičky.

I. Ladička Země (cis — 136,10 Hz). Tento tón je fantastický tón pro práci na prsní kosti anebo pro přímý přístup k srdeční čakře. Přiložením na srdeční čakru se může harmonizovat srdce a pomoci při všech stavech strachu. S touto vidličkou můžeme palpovat (jemně se dotýkat) celou prsní kost, tím odebírat strach, což silně harmonizuje. Např. i u dětí -jsou-li neklidné, lze je takto velmi zklidnit. Tato frekvence vibruje přesně ve frekvenci srdce. Tuto vidličku můžeme tedy přiložit na celém těle, neboť tuto frekvenci lze pociťovat na celém těle. Ale nejsilněji přirozeně na srdeční čakře. Tuto vidličku můžeme přikládat i pri projevech různých poruch srdečního rytmu. Je to všeobecná vidlička.

2. Platónský rok (F - 172,06 Hz) je ladičkou pro korunní čakru. Myji v naší řeči nazýváme ladičkou osvícení. Tato ladička transformuje všechny principy do vyšší frekvence, a to do božského bytí - do 7. čakry. S touto ladičkou můžeme pracovat na

ČAKER

Schubertová

všech oblastech, které jsou pod silnou kontrolou či pevným držením. Za kontrolu např. zodpovídá meridián žlučníku. Žlučník a játra odpovídají v asijské medicíně elementu dřeva a ty silně kontrolují a pevně drží např. agresi. Můžeme pracovat na těchto meridiánech a bodech či rovnou na orgánu v oblasti břicha. Pomocí této ladičky dojde k uvolnění žlučníku, jater. Má zároveň pročišťovací schopnost. Můžeme ji tedy používat u lidí, kteří se silně kontrolují, nebo mají napětí ve svalech a šlachách.

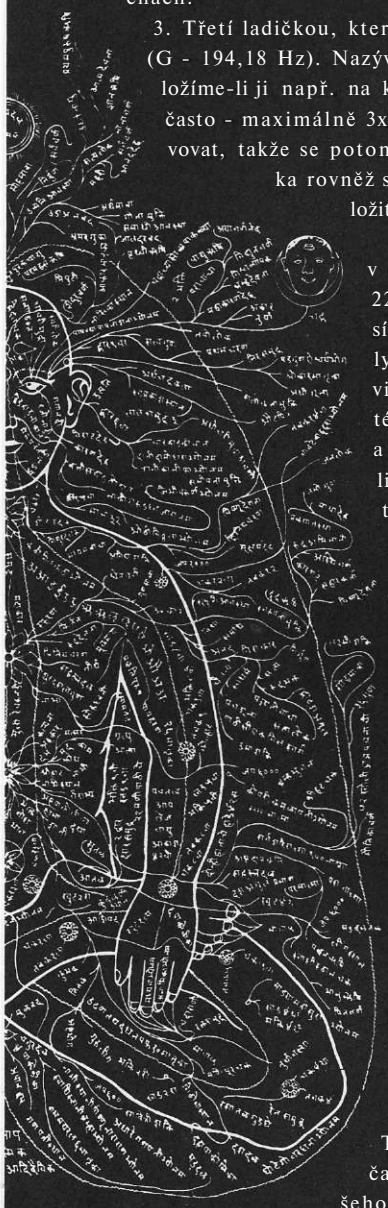

3. Třetí ladičkou, kterou rádi používáme, je Prostřední den (G - 194,18 Hz). Nazýváme ji také fitnessovou ladičkou. Přiložíme-li ji např. na kostrč - a neměli bychom ji používat často - maximálně 3x - má schopnost silně tuto oblast aktivovat, takže se potom cítíme mnohem více fit. Tato ladička rovněž silně uzemňuje. Je rovněž vhodné přiložit ji na chodidla či na spodní části těla.

4. Další velmi zajímavou ladičkou v této době je Metonský cyklus (Ais - 229,22 Hz).Je to specifická kulička Měsíce, která je schopna silně působit na lymfatický systém. Má žluto-oranžovou vibraci a silně aktivuje lymfatický systém. Lymfatické cesty jsou v celém těle a mají spojitost s 2. čakrou. Touto vidličkou můžeme pracovat na 2. čakře, na tzv. kundalíni bodech. Nebo je můžeme přiložit přímo na lymfatické body, abychom takto aktivovali lymfů.

5. Další zajímavou ladičkou je tzv. Kulminační vidlička (Fis — 187,61 Hz), je to ladička, která silně působí na princip oddělení se (odloučení) především přes pupík. Pupík nás např. spojuje s pupeční šňůrou matky a taky světelnou šňůrou matky. Anebojednoduše ' psychického hlediska nás spojuje s matkou nebo také s jinými osobami. Určitou prací na pupíku můžeme někoho při ošetření podpořit, aby se lépe zbavil této vazby či se odtrhl od pupeční šňůry.

6. Ladička, která se často používá, je Slunce (H - 126,22 Hz). Ta nám jednoduše do těla dodává energii Slunce. Dobrým místem pro přiložení ladičky je střed člověka, pupík. Tím podpoříme a posílíme slezinu i 3. čakru. Je to ladička na zaktivování našeho Středu. Přiložit nejlépe na místo mezi 2. a 3. čakrou, 2 - 3 cm okolo pupíku.

7. Ladička Merkur (Cis - 141,27 Hz) působí na 5. čakru, je dobrá na kožní problémy. Dá se s ní pracovat na 5. čakře přímo, anebo ještě lépe přikládat na svědivá místa. Tím se svědění omezí, popř. zmizí.

8. Venuše (A - 221,23 Hz) je ladička, která velmi zapadá do Vodnářského věku: dodává vibrace lásky. Ovlivňuje oblast 4. čakry. Je to vidlička s vysokou vibrací a někteří lidé na začátku ošetření tuto vidličku nemohou snést. Raději mají Cis (136,10 Hz). Pracuji-li ve své praxi s oblastmi srdce, používám zásadně vidličku Venuše, protože tato vibrace ovlivňuje srdce silněji než ladička Země (136,10 Hz). Aleje nutno dobře kontrolovat průběh ošetření. Při použití ladičky Země se nemůže nic stát. Venuše může být pro někoho příliš silná.

9. Ladička Mars (D - 144,72 Hz) je velmi zajímavá ladička pro 1. čakru, přestože nevibruje v barvě 1. čakry, ale silně aktivuje oblast ledvin. Má-li někdo velmi málo energie v ledvinách, což se projeví pocitem studených nohou či tmavými kruhy pod očima, může ladičku (vyzná-li se v akupunktuře) přiložit na bod močového měchýře 23 nebo na zónu ledvin. Dobře s ní můžeme pracovat i přímo na kostech. Tuto vidličku nazýváme ladičkou na osteoporózu. Ladička může ovlivnit ústup popř. zastavení postupu osteoporózy.

10. Ladičku Uran (Gis - 207,36 Hz) rádi přikládáme na doplňkovou čakru. Ta leží mezi 4. a 5. čakrou na pravé straně, na prodloužení prsní kosti. Uranem můžeme pracovat i na podpoření 5. čakiy, abychom nechali vystoupit staré principy, a ty přeměnili na nové.

11. Ladička Neptun (211,44 Hz - Gis) se používá při rakovinových terapiích. Touto ladičkou lze podpořit vlastní léčebné schopnosti.

12. Pluto (Cis - 140,25 Hz) je transformační ladička, vhodná při těchto tématech: držení, neschopnost odpustit, držení starého, vnější vzory, emocionální věci, pocity provinění, agrese. Ladičku jc možno přiložit přímo na břicho nebo přes příslušné zóny. Je vhodná i při ošetření elementu dřeva - žlučníku a jater.

13. Ladička Jupiter (138,48 Hz — Cis) transformuje do vyšších sfér. Je možno ji použít po ladičce Platónský rok (172,06 Hz), abychom ještě cíleněji působili na zvýšení energie v oblasti psychiky. Platónský rok transformuje tělesnou úroveň, Jupiter spíše transformuje psychickou rovinu a má velmi silný ochranný faktor.

14. Ladička Saturn (D - 147,85 Hz) působí fantasticky na oblast kolen, podporuje vlastní léčebné síly. Ovlivňuje také oblast 2. a 5. čakry. Stanovuje a podporuje rámec či strukturu - např. je-li potřeba, můžeme klienta úspěšně vrátit od hysterie zpět k jasnosti. K podpoření těchto procesů je velmi důležité, abychom hodně pili. Protože tato vidlička vibruje na vyšších úrovních, je důležité ji používat zcela vědomě.

Hovořila jste o cranio-sakrální terapii. Co to je?

Cranio-sakrální terapie (více v příštím čísle) pochází z USA. Využívá objevu pulzace mozkomíšní tekutiny. Tato tekutina je umístěna v mozku a v páteři a Dr. Upledger objevil, že pulzuje 6 - 1 Okřát za minutu. Při pulzaci se celé tělo rozpíná a všechny spoje, klouby a lebeční švy se otvírají. V tento okamžik můžeme prostřednictvím vědomé stimulace určitých bodů a-zón harmonizovat celou kostru, popř. posunovat jednotlivými kostmi. Přesně tak je možno pociťovat mozkomíšní tekutinu ve svalech, tkáních, šlachách a orgánech. Pocítíme-li tuto pulzaci mozkomíšní tekutiny, pak můžeme bez problému jemnohmotně a velmi úspěšně pracovat na celém těle v krátkých okamžicích krátkého osvícení. Tato práce s mozkomíšní tekutinou se může úspěšně připravit prostřednictvím fonoforézy, která ji může podpořit nebo na závěr ošetření stabilizovat.

Kontakt: Inge Schubert (Shiatsu - Centrum, Albert Schvveitzer-Strasse 8, 65558 Holzheim, Německo, teí.: 0049 6432 63068, fax: 0049 6432 63626)

Rozhovor s terapeutkou Inge Schubertovou vedla začátkem února v Praze v rámci týdenního semináře kraniosakrální terapie Z. Mannová, upravil V. M.

Umění čínských zahrad

Věna a Zdeněk Hrdličkovi
Fotografie Zdeněk Thoma a autoři
(Argo 1998)

Čínský znak pro harmonii je piktogram pro hustou polévku, složenou z různých ingrediencí. Čínské zahrady jsou jakýmsi dokonalým návodem pro praktickou duchovnost. Poskytují člověku možnost obnovy rovnováhy ducha, vracejí ho k horám, stromům a řekám. Symbolizují vesmír v lidském měřítku. Ideál krásy, harmonie, splynutí s neustále se proměňujícím světem.

Na rozdíl od asketických japonských zahrad, sloužících k meditaci a duchovní cestě, bohatší a ornamentálnější čínské zahrady slouží vzdělancům, literátům, básníkům a malířům, aby se, aniž by „překročili práh domu", mohli těšit z dokonalosti přírody.

Autoři publikovali na téma kulturního dědictví Číny a Japonska řadu knih, ale tahle mi udělala skutečnou radost. Připadal jsem si, jako když jsem po dobrém obědě završil kulinářskou rozkoš zákuskem, ale abych neměl sladko v ústech, ještě jsem si přidal hlavní jídlo, to jsem ale nemohl nezajíst další porcí desertu, následovala další porce jídla atd. Člověk nemůže odtrhnut oči od fotografií ani od textu. A tak nezbude, než dát si trochu informací, pak si pochutnat na vizuální hostině smíchané ze současných i dobových dokumentů, labužnicky se vrátit k textu, nechat se zlákat dalším obrazovým detailem a opět vkročit do potoka tištěných informací. Text je zalomen v úzkých sloupcích, vinoucích se jako potůček mezi fotografiemi, takže i když je člověk soustředěn na čtení, je, díky perifernímu vidění, obklopen barvami a rafinovaně fantaskními tvary kamenů: nemůže číst, aniž by neviděl, nemůže pozorovat, aniž by nesklouzl zpět k textu.

Nemohl jsem si nevzpomenout na slavnou scénu z Hrabalovy knihy OBSLUHOVAL JSEM ANGLICKÉHO KRÁLE, ve které hrdina, konzumující dokonalou delikatesu, nemohl po každém soustu neodběhnout na chodbu a nezakřičet rozkoší, aby se pak r/chle vrátil k dalšímu soustu. Ne náhodou je kniha uvedena příměrem z kulinářské oblasti: „Má—li být jídlo správně okořeněné, musí se dodržet pořádek a dávkování sladkého, kyselého, trpkého, štiplavého a slaného. Proměny, k nimž v kotlíku dochází, jsou tak delikátní, že to nelze slovy vylíčit. Tomu předchází složitý, vážností provázený obřad krájení, sekání a řezání přísad. Pak teprve následuje jejich vaření, kdy musí vzájemně splynout, aniž by přitom ztratily svůj charakter. Právě v tom spočívá i tajemství vesmírné harmonie..."

Právě v tom spočívá tajemství a krása čínských zahrad, v tom spočívají půvab, tajemství a možnosti této knihy, jež je pozvánkou, průvodcem a zároveň i partnerem na cestě světem čínských zahrad k ideálu vnitřní harmonie.

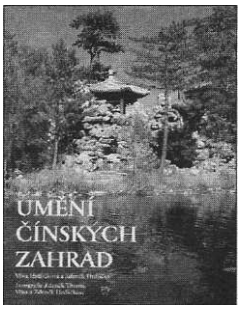

Psychotropní šamanismus

Jim DeKorne
(Volvox Globator 1997)

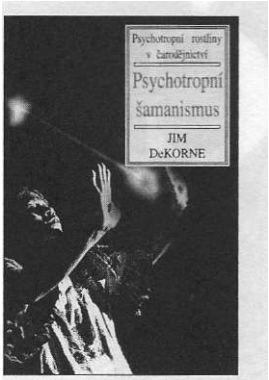

Existuje hypotéza, že vědomé používání psychedelik může vést k takovému posunu v kolektivním lidském nevědomí, který vyřeší dnešní problémy. Je—li tomu tak, uvažuje autor v doslovu, byl by to první evoluční krok, který lidstvo učinilo vědomě. Jsme dost moudří? Nebo nám démoni světa představ budou stále zakrývat vnímání? Existuje hypotéza, že za každým historií zaznamenaným vývojovým skokem lidstva stojí něčím rozšířené vědomí. Přišli Slované do Evropy kvůli nedostatku konopí? Co byla sóma, opojný nápoj mytických Indů? Jakou drogu užívali staří Řekové? Poznamenalo vývoj sibiřských národů užívání muchomůrky?

Je jen dobře, že se kromě knih Terence McKenny, které jsou také připraveny k tisku v českých překladech, objevila i tato docela rychle přeložená práce na tak kontroverzní téma. Zážitky změněných vědomí, dosažené pomocí halucinogenů, nejsou totiž nijak neobvyklé. Mystická díla z celého světa vyjevují srovnatelné představy a údaje shromážděné hlubinnou psychologií, srovnávacím náboženstvím a šamanismem naznačují, že tyto vjemy mohou představovat skrytou substrukturu samotného vědomí. Zákaz legitimního přístupu k nejhlubším vrstvám našeho vědomí pomocí rigidní a na strachu založené legislativy představuje možná nejhroznější omyl naší současné kultury.

DeKorneovy osobní zkušenosti a filosofizující úvahy o možných vysvětleních schopnosti vědomí šamansky vyladit se na „horní, střední a dolní světy" vypadají, ač to zní paradoxně rozumně, logicky. Vychází, stejně jako transpersonální psychologové, z globálně všeobecných nálezů potvrzujících, že šamanské zkušenosti se vyskytovaly a vyskytují na celém světě, a nejen přímo. Bardo tibetského buddhismu, pleroma gnostiků, astrální pláň okultistů, nevědomí moderní psychologie, čas věčného snění australských aboridžinců nebo nebe a peklo všech fundamentalistických sekt nepřímo popisují tytéž světy, dosažitelné jen pomocí některých technik nebo smyslovou deprivaci či moderními zážitkovými psychoterapiemi.

V poznámkách obsažená bohatá bibliografie svědčí o důkladném studiu tématu, popisy rostlin, semen a psychedelických látek, jakož i popisy subjektivních zkušeností autora se změněnými stavy vědomí jsou stručné, výstižné a fundované. Není patrný sklon k romantizování psychedelik a postupů, poslední kapitola pak obšírně probírá efektivitu rituálů a základní předpoklady jejich úspěchu.

Jimovi DeKorneovi od prvních řádků věříte, že ví, o čem píše. Napsal čtivou knihu pro každého, kdo chce vědět, co psychotropní rostliny způsobují a jak je používal šamanismus.

The Music of Islám

Vol. II: Music of the South Sinai Bedouins
(Celestial Harmonies 1998)

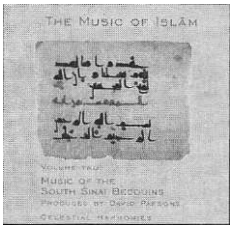

Známý autor hudby New Age David Parsons vyprodukoval pro vydavatelství Celestial Harmonies nádherný komplet patnácti CD s autentickými nahrávkami islámské hudby. Komplet zahrnuje klasickou hudbu z Káhiry, hudbu nubijskou, syrskou, Iránskou, jemenskou, pákistánskou a indonézskou, hudebníky gnawa, folklór z Tunisu, recitaci koránu ale i mystickou hudbu tančících dervišů a sampler s ukázkami ze všech alb, s velmi podrobně zpracovanými booklety (včetně odborné studie o islámské hudbě a podrobných informací o každé skladbě). Ať sáhnete po kterémkoliv titulu, nespletete se.

I o tom je doba, kterou žijeme: v Sinajské poušti natočené, v Austrálii digitálně remixované, americkou firmou vydané a německou společností českému distributorovi dodávané CD, přehrávané na japonských přehrávačích, potěší uši českého či pioravského posluchače autentičností, exotikou i opravdu dokonalou zvukovou kvalitou a spolehlivě přinese silný hudební zážitek.

(Distribuce: Classic)

Gunyal

David Hudson
(Black Sun 1998)

Další vynikající album australského Aborigince Davida Hudsona, naplněné tajemným všepronikajícím zemitým zvukem, který po tisíciletí rozvibrovává Austrálii, a navíc s příjemnými zvukovými plochami i nahrávkami zvuků přírody nad a za základním zvukem didžeridu. Hudson fouká, zpívá, ale také mručí a experimentuje se znějícím sloupcem vzduchu ve své didžeridu v rámci námětu: říká se, že kdysi dávno byla zvířata obrovská, a Hudson vypráví o jednom z nich, gunyalovi (goanna), sedmimetrovém varanovi. Album produkoval jiný slavný autor New Age Steve Roach, a tak je skutečně co poslouchat.

Někteří muzikoterapeuti tvrdí, že zatímco my, Evropané, jsme se díky náboženství věnovali kultivaci horních čaker (vzývali jsme vysokými hlasy to, co je nahoře), Afričané a jiní byli více spojeni se zemí a jejich rytmická hudba odpovídá systematické práci se třemi spodními čakrami. Možná je čas, abychom i my v Evropě konečně pocítili a procítili i zvuky a hudbu, které nás „uzemní". Energie a síla, se kterou pracuje každý, kdo umí na didžeridu hrát, je pro Evropana až neuvěřitelná. Roste sice počet západanů, kteří hru na didžeridu ovládají, vždy je ale radost poslechnout si, jak hraje ten, kdo hraje „jak mu zobák narost".

(Distribuce: Classic)

O smrti a životě po ní

Elisabeth Kúbler-Rossová
(Aquamarin 1997)

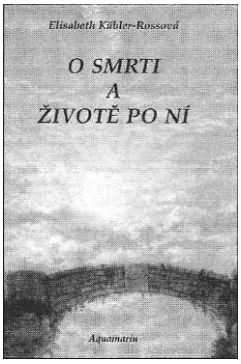

„Umírání je stěhováním do pěknějšího domu," říká autorka, která strávila tisíce hodin u lůžek umírajících a pohnula vědomím Evropanů. Sotva kdo je v oblasti vědeckého výzkumu umírání a smrti známější než tato švýcarská lékařka. Její kniha je nezvykle lidská, teplá, plna tolerance a laskavosti.

Ať už si o životě po smrti myslíte, co chcete, při čtení knihy se neubráníte pocitu hluboké úcty k ženě, která v sobě našla odvahu trávit svůj život pomáháním druhým, ale také porvat se s tím, co jí řekli a co při svém dlouhodobém výzkumu zjistila.

Autorka mezi mnoha jinými příběhy například popisuje případ dvanáctileté dívky, která o svém překrásném zážitku (NDE) neřekla ani vlastní matce, protože žádné matka by nechtěla slyšet, že jejímu dítěti je lépe jinde než u ní doma. Zážitek byl tak jedinečný, že jej musela vyprávět alespoň otci. Svěřila se mu, že když „zemřela", prožila něco tak nádherného, že si nepřála vrátit se. Nejzvláštnější ovšem bylo, že kromě velkolepé nádhery a nepředstavitelné plnosti světla byl u ní I její bratr, který ji vzal do náručí. Když dovyprávěla, dodala: „Co mne zaráží, je skutečnost, že žádného bratra nemám." Otci vyhrkly slzy a vyprávěl jí, že bratra měla: zemřel tři měsíce před jejím narozením.

Kniha obsahuje přepis tří přednášek: ŽIVOT A UMÍRÁNÍ, SMRT NEEXISTUJE a ŽIVOT, SMRT A ŽIVOT PO SMRTI. Měla by být povinnou četbou zdravotních sester, sociálních pracovnic i gerontologů.

Kameny času

Martin Brennan (Volvox Globator 1997)

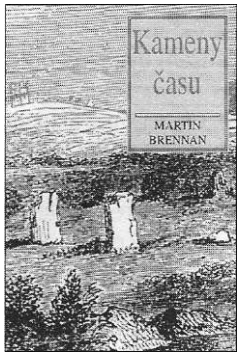

Každý zná z obrázků Stonehenge. Před lety jsem měl možnost měřit si řady menhirů v Dartmooru v Anglii. Své letní kurzy vedu poblíž bizarních skal na Broumovsku. Nedávno jsem se dotýkal menhiru za Slaným. Na internetu se můžete podívat na další desítky menhirů i v Čechách. Megality lákají svou tajemností, mystériem záhady a tušením souvislostí i dnes, ve věku digitálních technologií. A nikdo neví, proč, co a jak představují.

Martin Brennan se zabývá především irskými menhiry, slunečními jeskyněmi a mohylami velmi dlouho. Jeho mnoha kresbami vybavená kniha se čte jako kdysi Daniken. Je to dobrodružství kluka, který usilovně pátrá po skrytých souvislostech, neznámých rituálech. U některých detailních popisů by ovšem neškodilo mít alespoň fotografii místa nebo si tam zajet a zkusit zažít západ či východ slunce nad kamenem nebo v jeskyni. Uvítal jsem také kapitolu o megalitickém umění s množstvím překreslených kamenů ozdobených spoustami vlnovek a spirál včetně možnosti srovnat megalitické kresby na kamenech z celé Evropy. Člověk až žasne a nemůže nevzpomenout například Kupkův intenzívní zájem o megalitické a jeskynní malby i entoptickou podobnost některých jeho abstrakcí s abstrakcemi, které vytesali do kamenů naši předkové před tisíci lety. Hledání paralel pak pokračuje i v epilogu, a fascinující jsou např. srovnání keltských rituálů ovlivněných sluncem a egyptských hieroglyfů, kamenných rytin v kaňonu Chaco v Novém Mexiku nebo poblíž Cuzca v Peru a také zmínky o realizaci světelných efektů u slavného barokního umělce F. Borrominiho.

Solární nastavení megalitických staveb nejen v Irsku a působivé efekty vznikající v jeho důsledku, uspořádání těchto staveb jako klíč k pochopení astronomie jako nejstarší praktikované lidské vědy, začínající až u rituálního pozorování Slunce a Měsíce, to všechno byly základy, na kterých stojí i naše současnost.

Berte tuhle knihu jako důkladnou pozvánku a vstupenku k megalitickým stavbám a kamenům - až ji dočtete, asi se rovnou zvednete a zajedete se opřít o nějaký ten menhir.

Sound of Wind Driven Rain

Will Ackerman (Windham Hill Records, BMG 1998)

Nové album klasika americké hudby New Age je snad ještě lepší než ta vynikající předchozí: pomalé, zvukově neuvěřitelně barevné kytarové akordy s občasným doprovodem hlasu nebo piana okamžitě vytvoří atmosféru hlubinného klidu a míru. Kytarový samouk, který se léta živil jako tesař a ještě i dnes rád se sekerou vypomůže sousedům, milionář, který zbohatl na svých vlastních nahrávkách, a který nekoupil Mercedes, ale s batohem na zádech pravidelně chodí po Himálaji nebo americké divočině, zraje jako víno a hraje jako mistr.

Každá skladba téměř hodinového alba je v tištěné příloze uvedena příběhem, vzpomínkou nebo původním nápadem. Ackerman hraje mistrovsky pomalu, něžně, struny při prudším pohybu prstů po hmatníku téměř nevydávají onen nepříjemný zvuk, který známe z koncertů a desek, čas plyne a člověk posluchač se ani nenaděje a rád využije tlačítko „repeat', opakování. Sotva jsem CD přinesl, chopila se ho žena a pouštěla ho neustále dokola. Prý ji to zklidňuje, jako když jde člověk po ulici, a najednou uvidí třeba štěně, a den se rázem rozjasní a člověku je blaženě.

„Blažená hudba" by mohl klidně být podtitul desky I této hudby new age páté kategorie.

Záblesky vědomí

Sogjal Rinpočhe
(Pragma a Knižní Klub 1998)

Jeden z nejznámějších tibetských duchovních učitelů Sogjal Rinpočhe, jehož práci TIBETSKÁ KNIHA O ŽIVOTĚ A SMRTI Pragma vydala před dvěma lety a kterého si, usměvavého a v brýlích, asi pamatujete z filmu MALÝ BUDDHA, sestavil a svými kaligrafiemi ozdobil knihu krátkých rozjímání, historek a citací pro každý den roku. Pro toho, kdo „je připraven", může být některé rozjímání katalyzátorem „záblesku" skutečného vnímání světa. Takový člověk pak uvidí skutečné vztahy, souvislosti, bude si vědom ilu—zornosti svých obvyklých vjemů (maya).

Kniha si jistě najde své pozorné a vděčné čtenáře. Především pro ně je určeno následující překladatelské zamyšlení.

Překlad duchovní literatury bývá problémem. Původní název v angličtině totiž zní „Glimpse after glimpse", tedy záblesk za zábleskem. Hned první kaligrafie, anglicky „One glimpse is not enoughl", je příznačně přeložena „Jeden pohled nestačí." „Zábleskem" ale míní autor jakýsi myšlenkový záblesk vhledu, prozření, mžikové osvícení, které „osvítí" to, co člověk viděl starýma očima a co najednou vidí docela jinak, v jiných, propojených souvislostech. Zmoudří. Změní způsob, jakým vnímá a reaguje na život. Myslím, že titul „Záblesky vědomí" nevystihuje přesně, oč šlo autorovi.

Na str. 68 se píše, že „váš náhled a pozice by měly být jako hora...", na str. 299 je věta „abychom v meditaci zpevnili náhled, je nutné...", na str. 375 „Když si uvědomíme náhled, jemně, ale celkově, přeměníme své nazírání všech věcí"... atd. Překladatel zvolil slovo „náhled". Autor přitom (viz kaligrafii na str. 369) používá anglického slova „view". To má sice celou řadu významů (pohled, zorné pole, co vidíme, co je vidět, obraz, záběr, prozkoumání, názor, stanovisko, výhled, vyhlídka, záměr, účel, cíl, ukázka, pohled, přehled, vzhled, zjevení), ale z kontextu vyplývá, že jde spíše o „(správný způsob) vidění světa" ve smyslu vidění skutečného stavu věcí, chápání nahého vědomí. Myslím, že použité slovo „náhled" také nevystihuje skutečný záměr autora.

Tibetská duchovnost je lidská a přímá. Jeden rinpočhe často vyprávěl příběh bandity, který si po bezpočtu přepadení uvědomil, jaké způsobil utrpení, a zatoužil své skutky odčinit. Navštívil Mistra a zeptal se, kudy vede cesta ze zakoušených muk. Mistr se bandity zeptal, v čem vyniká. V ničem, odpověděl bandita, ale po chvíli přiznal, že asi umí jednu věc —loupit. Výborně, zasmál se Mistr, to je přesně to, co potřebuješ. Jdi klidně na místo, ober všechno své vnímání, hvězdy a planety u—kradni z oblohy a nechej rozplynout v břiše prázdnoty, ve vše—obsahujícím prostoru přirozenosti mysli. Za jedenadvacet dnů si bandita přirozenost mysli uvědomil a nakonec byl považován za jednoho z největších světců v Indii.

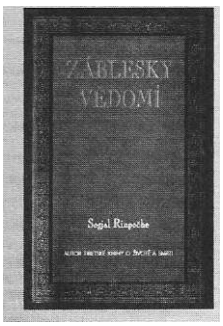

ELISABETH KUBLER-ROSSOVÁ

Jedné z mých prvních mystických zkušeností se mi dostalo během jednoho experimentu, kdy ml bylo umožněno opustit své tělo. Experimentátor ale zasáhl, protože se domníval, že jsem z těla vystoupila příliš brzy. Zasáhl tak do mých úmyslů a já si před novým pokusem pevně předsevzala, že problém obejdu, když se naprogramuji, abych z těla vyletěla rychleji než světlo a dál, než se kdy o to člověk pokusil. Když experiment začal, přímo jsem z těla vyrazila a pohybovala se neuvěřitelnou rychlostí.

Jediné, na co jsem si po návratu dokázala vzpomenout, byl výraz šánti nilája. Neměla jsem tušení, jaký mají ta slova význam a původ. Ale uvědomila jsem si, že jsem se vyléčila ze svých dlouhodobých zdravotních potíží.

Následující noc jsem si uvědomila, že jsem zašla příliš daleko a že teď na sebe musím vzít následky. Bojovala jsem s únavou, protože jsem měla vnitřní tušení, že by se »to« mohlo stát znovu. A v okamžiku, kdy jsem se »tomu« poddala, na mne dolehl pravděpodobně nejbolestnější zážitek osamění, jaký může člověk mít. Zažívala jsem v pravém slova smyslu stovky úmrtí, jimiž procházeli mí mrtví pacienti: fyzicky, citově, rozumově i duchovně jsem se ocitla ve smrtelném zápase a nebyla jsem schopna skoro dýchat. Věděla jsem, že nablízku není nikdo, kdo by mi pomohl: svou noc jsem musela přestát sama.

V oněch příšerných hodinách mi byly dány jen tři přestávky k zotavení. Mé bolesti by se daly asi nejlépe srovnat s porodními, jenomže následovaly nepřetržitě jedna za druhou. Během těch tří přestávek, kdy se mi podařilo krátce se nadechnout, se odehrály události mající symbolický význam, který jsem ovšem pochopila až mnohem později.

Během první přestávky jsem poprosila o rámě, o které bych se mohla opřít. Ale jakmile jsem tutu prosbu vyslovila, zaslechla jsem vážný, ale laskavý hlas, který řekl: »Nemá to být.« Po dlouhé době jsem pak v další přestávce poprosila o ruku, jíž bych se mohla chopit. Ale týž hlas se dal opět slyšet: »Nemá to být.« Během třetí přestávky jsem se rozhodla, že poprosím o koneček prstu. Nemyslela jsem tím nic víc než vědomí, že je někdo se mnou. Pak mi poprvé v životě svitlo, že musím mít odvahu snést všechny útrapy sama. Že musím skončit se svým bojováním, a že musím změnit svůj odpor v pokojné, pozitivní sebeodevzdání.

V okamžiku, kdy jsem v duchu toto »ano« vyslovila, utrpení skončilo. Bolest zmizela a dostalo se mi zážitku znovuzrození, který nelze popsat lidskými slovy.

Všechno se začalo chvět. Přikrývka, stěna, podlaha, lůžko, nábytek, ano, i obloha, kterou jsem zahlédla z okna. Jakoby se rozvibrovala celá Země a každá její molekula. Pak jsem spatřila něco, co vypadalo jako lotosové poupě, které se přede mnou rozvilo do nádherného květu hýřícího barvami. A za ním zazářilo světlo, o němž tak často mluvili mí pacienti. Když jsem se rozevřeným vibrujícím lotosovým květem začala k tomuto světlu přibližovat, byla jsem jeho září a úžasnou nezištnou láskou stále víc přitahována, až jsem s ním nakonec splynula.

Vibrace ustaly. Zmocnil se mne hluboký klid a upadla jsem do spánku, podobnému transu. Když jsem se probudila, věděla jsem, že budu muset sejít dolů a že se »to« stane při východu slunce. Oblékla jsem si šaty, obula sandály a kráčela z pahorku dolů. A tu se mi dostalo té nejúžasnější extáze, jakou snad mohou lidé prožít na hmotné Zemi. Byla jsem uvedena do stavu absolutní lásky a s údivem jsem se dívala na všechno kolem. Cítila jsem náklonnost ke každému listu, oblaku či stéblu trávy, ke každé živé bytosti. Ucítila jsem dokonce pulzování kamínků na cestě, ba kráčela jsem jakoby nad nimi a v duchu volala: »Nemohu vás přece pošlapat, nechci vám způsobit bolest.« Když jsem došla pod pahorek, jasně jsem si uvědomila, že se nedotýkám země. Nepochybovala jsem o pravosti tohoto prožitku: všeho se mi prostě dostalo z kosmického vědomí, jímž jsem poznávala život v celé jeho oživlé přirozenosti včetně všeobjímající lásky.

Trvalo několik dnů, než jsem se zase mohla orientovat ve své fyzické existenci, a několik měsíců, než jsem byla schopna se o svůj zážitek podělit. Na sympoziu o transpersonální psychologii pak přátelé můj zážitek pojmenovali slovy »kosmické vědomí«, a také mi řekli, že slova ŠÁNTI NILÁJA znamenají konečný pokoj a mír, který nás všechny čeká - domov, do něhož se jednou všichni vrátíme, až projdeme svými smrtelnými úzkostmi, bolestmi, žalem a starostmi a naučíme se zanechat je všechny za sebou.

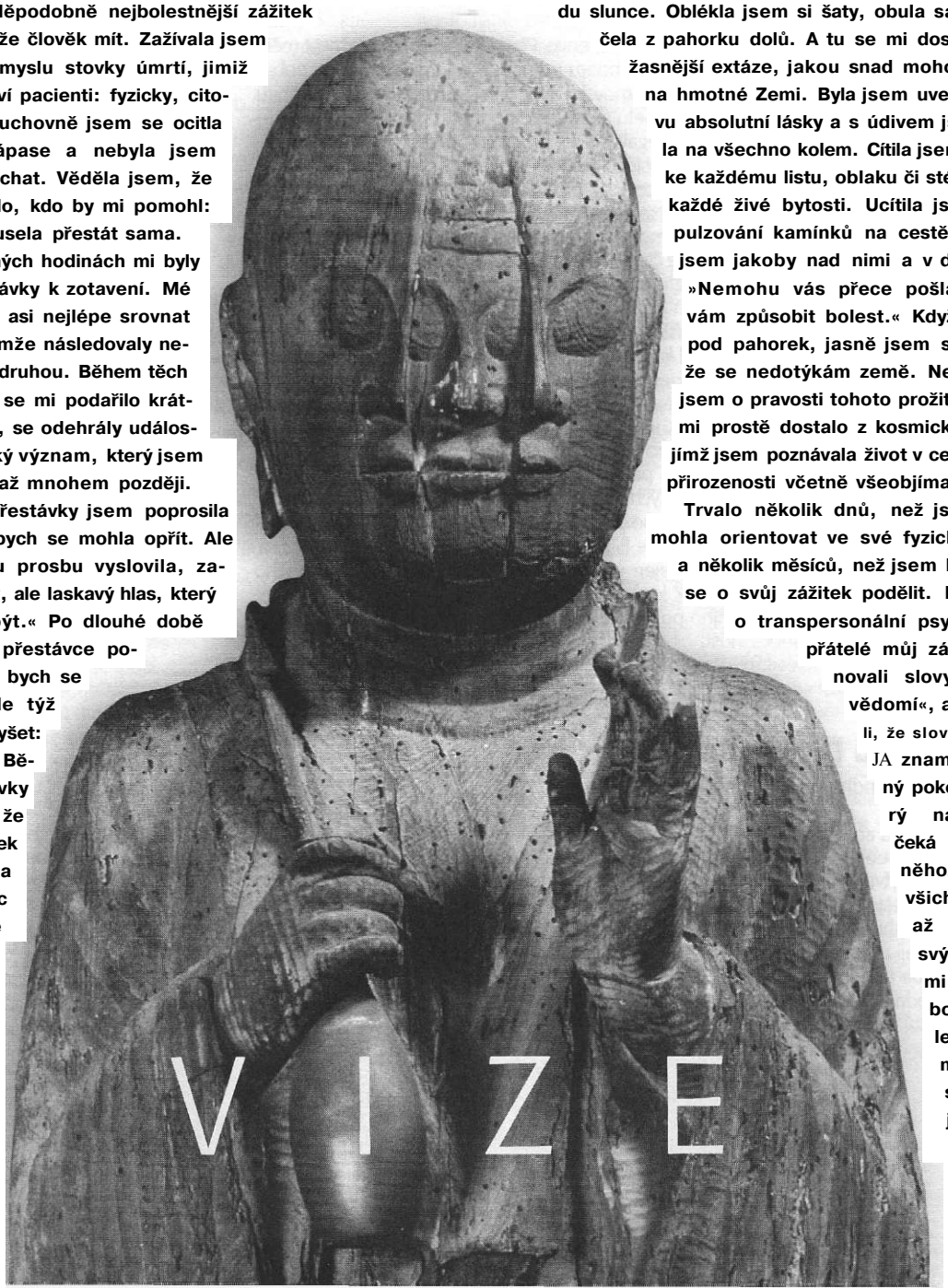

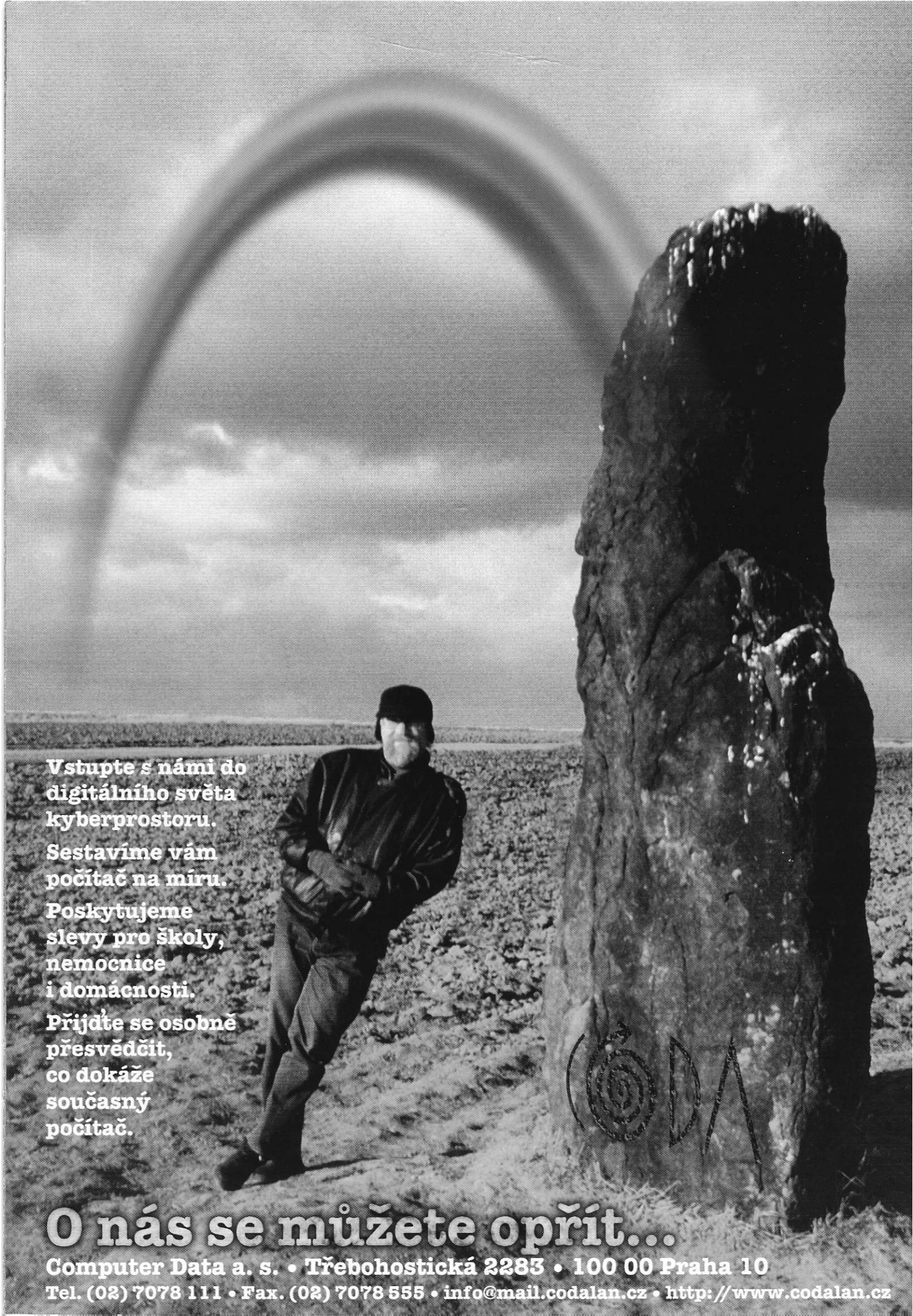
Vstupte s námi do digitálního světa kyberprostoru.
Sestavíme vám počítač na míru.
Poskytujeme slevy pro školy, nemocnice i domácnosti.
Přijďte se osobně přesvědčit, co dokáže současný počítač.
O nás se můžete opřít...
Computer Data a. s. • Třebohostická 2283 • 100 00 Praha 10
Tel. (02) 7078 111 • Fax. (02) 7078 555 • info@mail.codalan.cz • http://www.codalan.cz

Angličtina metodikou přímého zobrazení

BOLSTEIN®
creative methodology

vám představuje metodiku výuky světového jazyka formou tzv. přímého zobrazení jazyka učeného, v tomto případě angličtiny, do jazyka známého, tedy češtiny.

Popis

Jedná se o metodický nástroj, který vyřešil problém pochopení vnitřní struktury světového jazyka metodikou přímého zobrazení v bezkonkurenčně krátké době. Za cílem pochopení a příštího efektivního využívání tohoto nástroje jsou pro klienty organizovány instruktáže. Domácí příprava je pouze manuální, vpisováním přímého zobrazení textů z neznámého jazyka do volného sloupce – zobrazovacího metajazyka **Bolstein**. Její časová náročnost činí maximálně 2 hodiny týdně a tato doba se neustále snižuje. Základní část při komunikačních setkáních probíhá pouze čtením dialogů pod vedením lektora a vysvětlováním vztahu volného překladu a překladu do přímého zobrazení, který zprostředkovává pochopení struktury – tedy větné stavby a gramatiky – daného jazyka a umožňuje tak rychlý přechod k jeho aktivnímu používání.

Technické parametry

Instruktáž je rozvržena do dvou tříměsíčních částí po 50 hodinách; druhá část slouží jen k fixování a rozvoji všeobecné a odborné komunikace. Odborná komunikace se pružně přizpůsobuje požadavkům klienta.

Reference

Do dneška proběhla řada kurzů u významných podniků a institucí. Frekventanty byli lidé s různým profesním zaměřením. Pro představu uvádíme jména spokojených klientů jako vzorek z jednotlivých oborů:

• přírodovědné zaměření •

RNDr. Petr Mužák, vládní rada a personální ředitel Úřadu vlády ČR

• humánní zaměření •

JUDr. Václav Monzer, personální ředitel Motokov a. s.

• technické zaměření •

Ing. Tomáš Jílek, technický ředitel DP hl. m. Prahy a. s.,
člen mezinárodní Einsteinovy společnosti

JUDr. Karel Komárek, vedoucí tajemník České komise pro UNESCO se vyjádřil,
že tento metodický nástroj je výsledkem systémového pochopení problému.

Informace o datech a cenách, reference a další podrobnosti získáte na telefonních číslech (02) 379 104, (02) 370 850, nebo písemně na adrese Jirečkova 18, 170 00 Praha 7.